מסכת עירובין

עם פירוש גמרא ופירושה
ותבנית ש"ס נהרדעא החדש

חלק ט
דף נו-סג

©
כל הזכויות שמורות

יצא לאור ע"י
מכון 'תלמוד והלכה'
רחוב מנחם משיב 12
ירושלים

מהדורת ביקורת

להזמנות מרוכזות לשיעורי הדף היומי
053-3129507

כל הערה והוספה תתקבל בברכה
בפקס 08-9298155

תבנית הש"ס:

ניקוד:
דיקטה

שערים ועימוד:
דוד לוי
050-4130067

סדר הלימוד מיום ראשון טז תשרי תשפ"א
עד יום ראשון כג תשרי תשפ"א

דף היומי מסכת עירובין דף נו עד דף סג

הנושאים המרכזיים:

דף נו

- תחום ומגרש ערי הלוים

דף נז

- הוספת קרפף לעיר
- ג' כפרים שהאמצעי אינו בשורה אחת [המרחק בין החיצונים. המרחק בינם לפנימי]

דף נח

- מדידת התחום [החבל. כנגד ליבו. ריבה לאחד ומיעט לאחד]
- מדידה בגיא, גדר או הר [אם ניחא תשמישתיה. אם חוט המשקולת יורד. עומק הגיא. אם מתלקט י' מתוך ה' (אומד, הבלעה, קידור, מדידה יפה)]
- נאמנות עבד או שפחה עד היכן התחום

דף נט

- שיתופי מבואות לכל העיר [עיר שהיתה של יחיד או של רבים]
- שיתופי מבואות לעיר [לחצאין, לארכה או לרחבה. כשכל מבוי עשתה פתח לעצמה]
- עירוב ברשות הרבים שאינה מפולשת

דף ס

- סולם, מחיצה או פתח
- מקום שאינו יכול להיכלל בשיתוף אם נחשב לשיור
- עיר קטנה כמו 'חדשה' אם צריכה שיור
- מקום העירוב (רחוק ממנו אלפיים. חוץ לעיבור העיר)
- הניח את עירובו בתוך תחום העיר אם מהלך את כולה (כשכל העיר 'נבלעת' בתחומו, או לא)

דף סא

- עיר שיושבת על שפת הנחל אם נחשבת כד' אמות
- בני גר ובני חמתן ('דקה', מצד סכנה, עיר כקשת, עיר גדולה וקטנה)
- הניח את עירובו בתוך העיר אם מהלך את כולה (בעיר שיש או שאין בה דיורים)
- ישראל א' שדר עם נכרי אם אוסר עליו

דף סב

- טעם מחלוקת ת"ק וראב"י בישראל א' שדר עם נכרי
- איזה שכירות צריך לשכור מהגוי
- חצר שיש בה גוי מתי אוסרת (דירה בלא בעלים)
- הוראה במקום רבו (דבר פשוט)

דף סג

- מורה הלכה בפני רבו (שלא במקומו. תלמיד חבר. להפריש מאיסור. בפניו ושלא בפניו. עונשו)
- אם צריך להראות הסכין לחכם העיר
- טעם שיהושע בן נון מת בלא בנים

אלפי שעות תורה
יכולות להיות שלך בקלות!

זכינו ובס"ד חוברות 'גמרא ופירושה' מתקבלות מידי שבוע בקורת רוח ובהנאה מרובה בקרב לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר בארץ הקודש ובתפוצות.

עקב הביקוש הרב אנו נערכים להגדלת תפוצת החוברות המודפסות, לשם כך אנו יוצאים במבצע גיוס שותפים המעוניינים לזכות את הרבים באלפי שעות תורה.

כל שותף יקבל הקדשה בתחתית הדף הנלמד להצלחתו ולהצלחת בני ביתו או להבדיל לע"נ יקיריו.

לשותפות חייגו:

053-3129507 | 052-7652482

כיצד מעברין פרק חמישי עירובין

פת קיבר. שולד"ל בגע"ז: **פומי וכרסי.** לא מעלו כך בטעמיי. ומלאה בעיני פומי וכרסי מעלי וכסי מגיא (כ"ק דף פב.) המעם דברים נאמרו בסוס מסביב מסאין ומלאכל הפיים ומלבה את הזרע והורג כיצה שבמעים וכרישין נמי מגיא בברכות (דף מד:) דיפין לגבי מעיס: **שוס ירק.** אני שמעתי לגנאל ואני אומר לשבח: **עלין.** קשין אמהות יפין. אמהות ברשין: **בימוס החמס.** יפין שמלגנין את הגוף. בימות הגשמים קשין: **מוקיינין.** מפני הטוחה: **בי גילי וכי גרם.** ב' עיירות ויש בין זו לזו מעלות ומולדות והן מוליאיה: **אוקנין.** הזקיקוני: **בריבוע של עולם.** כלומרבס ולאל: **נוסן לפוזה נלפון עולם ודרומה לדרום עולם.** ולא בלאלסוון של עולם: **ופימניך.** אם אינך יודע לכוין לפון ודרום: **עגלה נלפון ועקרב בדרום.** מזלות הן: **אם אינו יודע לרבעה בריבוע של עולם** מרבעה כמין התקופה כיצד [2]חמה יוצאה ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך זה הוא פני צפון חמה יוצאה ביום קצר ושוקעת ביום קצר זה הוא פני דרום תקופת ניסן ותקופת תשרי חמה יוצאה בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב שנאמר [1]הולך אל דרום וסובב אל צפון [3]הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב סובב הולך הרוח אלו פני מזרח ופני מערב פעמים מהלכתן ופעמים מסבבתן אמר רב משרשיא ליתנהו להני כללי דתניא לא יצאה חמה מעולם מקרן מזרחית צפונית ושקעה בקרן מערבית צפונית ולא יצאה חמה מקרן מזרחית דרומית ושקעה בקרן מערבית דרומית אמר שמואל [4]אין תקופת ניסן נופלת אלא בארבעה רבעי היום או בתחלת היום או בתחלת הלילה או בחצי היום או בחצי הלילה ואין תקופת תמוז נופלת אלא או באחת ומחצה או בשבע ומחצה בין ביום ובין בלילה ואין תקופת תשרי נופלת אלא או בשלש שעות או בתשע שעות בין ביום ובין בלילה ואין תקופת טבת נופלת אלא או בארבע ומחצה או בעשר ומחצה בין ביום ובין בלילה ואין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה ואין תקופה מושכת מחברתה אלא חצי שעה ואמר שמואל אין לך תקופת ניסן שנופלת בצדק שאינה משברת את האילנות ואין לך תקופת טבת שנופלת בצדק שאינה מייבשת את הזרעים והוא דאתיליד לבנה או בלבנה או בצדק:

תנו

כאן בעלין כאן באמהות כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים.

פ"ה בעלין קשין ואמהות יפין אמהות סרשין בימות החמה יפין שמלגנין הגוף בימות הגשמים קשין משמע לפירושו בעלין לעולם קשין ואפי' אמהות אינן יפין אלא בימות החמה ומיתה דבפרק קמא דע"ז (דף יח.) אמר גבי אנטוניינוס ורבי אלא שלא פסקו מעל שלחנם לא לגון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים[א] ומלאה לפרס דכתן בימות החמה וכתן בימות הגשמים כלומר עלין ואמהות חד מעלי בימות החמה וחד מעלי בימות הגשמים ואית בפריס דגרסי ואיבעית אימא חד והכי בעלין אבל [ב]בחמהות לעולם מעלו[ב]:

ואין בין תקופה [ל]תקופה **אלא** ש"א **יום ושבע שעות ומחצה.** וקשה לר"י דאם יש לעולם בין ביום קלר ובין ביום ארוך י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה[ג] אם כן אין התקופות שוות ולעולם אם תמלאתם תקופת ניסן אם תפול תקופת ניסן בחמלת ליל ד' תפול תקופת תמוז ב"ז שעות ומחלה בלילה ותקופת תשרי בג' שעות ומחלה בלילה ותקופת טבת במקום ז' שעות ומחלה בקטנות שבלילי תמוז שלא נפלה תקופת תמוז בחמלת ליל אינו משלימין לה [ד] ל"ז יום ח' שעות ומחלה בלילי תשרי שהן ביומיות [ד] וגם בז' ומחלה שבסוף תקופת ניסן העודפות על ל"ז היו קלרות ומתקופת תמוז היו ביומיות ואם נאמר שעמדו שוות ובלילה ארוך י"ז שעות ובלילה קלר ו' לו לכסף לא משכחת הא דאמרת אין תקופת ניסן נופלת אלא כו' אין תקופת תמוז נופלת אלא כו' [וכן שתרי התקופות טולן] וגם לא משכחת הא דתמיני בפרק מפנין בסופו (שבת דף קכט:) דבחמלת בשבת ובמעלי שבתא קלי מחדיס [ה] מזוגי ובשאר יומי לא קלי ולפי זה משכחת לה נמי דבשאר יומי קלי והכאי לא קלי:

פגע

יח א מיי' פכ"ח מה' שבת הלכה ז טוש"ע סי' שלח סעיף ג:
יט ב מיי' פ"ג הל"ב מה"ל קס"ח:
כ ג מיי' פ"ט שם הל' ד סמג עשין מו טור ש"ח סי' תכח:
כא ד מיי' שם הל' ג טור ש"ח שם:

רבינו חננאל

אמר רב הונא בריה דרב יהושע (אתא דגרש ודבי בארי) [ו]הני מוליאתא דגרש ודבי בארי. פי' מוליאתא (דביקים) [רכסים] בהרים אוקנין. ת"ר הבא לרבעה מרבעה ברובוע העולם, נותן צפונה לצפון העולם (ודרומה לדרום העולם). והדרומה לכוון צפון העולם יראה מקום העגלה בשמים, והוא צפון העולם, וכנגדה עקרב בדרום. והמכין ומרבע העיר. המקום שהוא תחת העגלה הוא הצפון, ושתחת עקרב הוא הדרום, וכשנותן ימינו לדרום ושמאלו לצפון, לפניו מזרח ואחריו מערב. **בא** ר' יוסי ואמר הן כן הוא כי עגלה בצפון ועקרב בדרום, מיהו לאו כל אדם יכול לכוין כיוון זה בקביעות הכוכבים, אלא נוח לו לרבעה בסביבות התקופה. כיצד, מקום שהחמה זורחת בו בתקופת תמוז והוא חלון (פעמון) [נעמון] והולך וסובב לאחוריו ומהלך כל היום המזרח והדרום ועולה ושוקעת כנגדו במערב, זהו פני צפון. ומקום שהחמה זורחת בו בתקופת טבת מחלון בלילה, והולך ויורד ושוקעת כנגדו במערב, זה פני דרום. תקופת ניסן ותקופת תשרי חמה יוצאה באמצע מזרח ושוקעת באמצע [מערב]. בתקופת ניסן [ז]וזרחה מחלון תעלומה והולך וסובב בקרן צפונית חלון אחד חלון עד שמגיע לחלון [נעמון]. בתקופת תשרי זורחת מחלון נוגה והולך וסובב בקרן דרומית חלון אחר חלון עד שמגיע לחלון] בלילה. בתקופת טבת ותשרי סובב בקרן דרומית (כמימי) [כמימן] אקיאנוס בין קצות השמים לקצת הארץ כי לפיכך היום והלילה שוין. ומצאת החמה עולה וזורחת מתקופת ניסן עד תקופת תמוז, ממצעע הרקיע ולצפון, מהלכת ביום ממקום שזורחת כנגד המשאר עד שמגיע כנגד המקום שזרחה ממנו ושוקעת בו. וכן בכל יום ויום עד תקופת תמוז. בתקופת תמוז זורחת בקרן מזרחית צפונית ומהלכת ביום מזרח ודרום ומערב ושוקעת בקרן מערבית צפונית עד טבת. ומתקופת טבת חוזרת החמה עולה כנגד הדרום בכל יום ויום עד שתחזור בתקופת תשרי באמצע המזרח, עולה ומהלכת בכל יום עד שתחזור בתקופת טבת בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן דרומית מערבית. נמצא החמה מהלכת מזרח ומערב פעמים ביום ופעמים בלילה. אבל בדרום לעולם מהלכת ביום, ובצפון לעולם בלילה. ולא נראית לעולם ביום

מסורת הש"ס

ה) [ניקפת הערוך מליקחת ופירוש רכסים בגוזסים]. ו) [ע' תוס' תולין קס. ד"ה הגיז]. ז) [תוס' מ"ש ד"ה]. ח) פסחים לד., ט) ב"ב סב:. י) בס"ד: דוטלו. יא) [נמצא הגרסא זווי וסיל היל עין בעיניך ערך זוי ב"ל].

תורה אור השלם

1. הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סבב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח: קהלת א ו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ממה וכו' תקופת תמוז בלילו כל"ל ותיבת יולפה נמחק: (ב) ד"ה ואין תקופה מלמכתה אלא מלי שעה (פימון וכו' עד"ה) תמ"מ וי"ב ב"ל הגה"ס: (ג) תוס' ד"ה כלן וכו' אבל אמהות כל"ל ואות ב' נמחק: (ד) ד"ה ואין בין וכו' אנו משלימין לה בצ"א יום וכו' וגם ד' ומחלה שבסוף תקופת תשרי העודפות על ל"ז יהיו קלרות ומתקופת טבת יהיו ביומיות ב"ב ל"ל בתקופת תשרי בלילו בכלם שעות ביום בפול תקופת טבת בעשר ומחלה ביום וא"ה יום קלר ומשלימין לו חוס' שעות ומחלה בלילה ביומיות:

לעזי רש"י

שרגד"ר [שיאנדנדיר"ן]. משני, בעל איכות נחותה.

מוסף רש"י

עגלה בצפון. אותן כוכבים העשוים בעגלה, וכוא מזל שור (פסחים צד:). הולך אל דרום וסובב אל צפון. מקף היום קרוי מיזון, שכוא מתון ומתנ, ואת מיקף הלילה קרוי מיכון, שכוא מקף מתון, וכיון לעולם מהלכת בדרום ומפני מיזון קלר מיזו מהלך מחמת מזרח לדרומית (ב"ב כה:). **וסובב** אל צפון בלילה. אף בלילה קלרים לל תקופת תמוז אינו מוכב פחות מנוח לפנים (שם). **פעמים מהלכתן.** כיון לאיך של תקופת תמוז שכוא יולפה בקרן צפונית מזרחית ומקופת בקרן מערבית לפונית, ופעמים מסבבתן. כיון קלר שכוא יולפה בקרן מזרחית דרומית ומקופת בקרן מערבית דרומית ומהלכת בלילה ג' רוחות (שם).

מוסף תוספות

א. אלמא דקחשיב להו הכם להשיבות, ומאי חשיבות איכא כיון דקשה ביומות הגשמים. תוס' ר"ש. ב. [והתם] נמי איירי אאמהות. תוס' ש"ל יפ. ד"ה ניתן. ג. והשבוח מאריכות לפי אורך היום ואורך הלילה ומתקצרות לפי קוצר היום והלילה. תוס' הכ"מ. ד. נמצא שארוכים יותר צ"א יום של תקופת תמוז מאותם של תקופת ניסן, דאותן ז' שעות ומחצה של ליל תשרי נדחלות, שיום ולילה שוין, ואותם שבליל תמוז קטנות. שם.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ז' ז' סמג לאוין סו טוש"ע ס"ח סי' שצה סעיף י:

כג ב מיי' פי"ג מהל' שמיטה ויובל הל' ב' סמג עשין קכה:

רבינו חננאל

ת"ר המרבע את העיר עושה אותה כמין טבלה מרובעת. המרבע התחומין מרובעת. כשהוא מודד לא יתרוד אמצע הקרן מפני שמפסדת הזויות. אלא מביא טבלה שהיא אלפים הקרן באלכסון. נמצאת העיר משתכרת הזויות. ת' אמה לכאן ות' אמה לכאן. נמצאו התחומין משתכרין ת"ת אמה לכאן ות"ת אמה לכאן, נמצאת העיר ותחומיה משתכרין אלף ומאתים אמה לכאן ואלף ומאתים אמה לכאן. אמר אביי משכחת לה במאתא דהוא אלפים אמה. פי' זו העיר שהעמידוה אלפים על אלפים עגולה היא. וכבר אמרנו למעלה שצריך למודות תחומין פאות, לפיכך צריכין להוסיף על אלפים אמה הללו הערוך המרובע על העגול. והוא כדמסקינא לה בסיפא דשמעתא דאמרינן הכי כל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסנתא. הילכך נמצא באלפים על אלפים ערוך ד' אלפים חומשין שהן ת"ח אמה, נמצא ערוך בעיר שהיא אלפים על אלפים ת"ח אמה. במומדה בתחומין שהן אלפים על אלפים ת"ת אחורנות וכן במערב, נמצא הערוך אלפים אמה וז' אמה. כשתחלקם נמצאו חציים אלף ומאתים אמה הוספת על אלפים לתחום המודה ואלף ומאתים לתחום המערב, נמצא התחום חוץ לעיר שלשת אלפים ומאתים אמה. אמר ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר תחום ערי לוים אלפים, גא מהן אלף אמה מגרש **והשאר לשדות וכרמים. נמצא מגרש רביע.** ואקשינן מכדי תחום כמה הוי אלפים כשתנציא ותסבב העיר באלף ושארו אלפים אמה אורך ברוחב אלף [ונמשכתה לה במתא דהוי ותרי חומשי אלף על תרי אלפי ומצאת דהתחומין הם אלפים אמה אורך ברוחב אלפים[6]. וכן בנעמן וכן במערב וכן בדרום. נמצאו בד' צדדי העיר י"ו אלף אורך ברוחב אלף, ובריך לומלאת הקרנות אלפים אורך ברוחב אלפים על כל זוית וזוית. נמצאו ארבע קרנות עוד י"ו אלף אמה באורך וברוחב אלף אמה, ושעורה המגרש סביבות העיר אלף ורוחב. וכיון שהעיר היא אלפים על אלפים נמצאו בד' צדדי העיר אלפים אמה אורך ברוחב אלף. שהגג גם יש לה למלאות הקרנות בד' זוויותיה אלף על אלף בד' זוויות שהן ד' אלפים אמה, נמצא מגרש סביבות העיר כולה (עד) [עם] הקרנות י"ב אלף אמה. והתחום העיר וקרנותיה הוין ל"ב [אלפים] אמה. הנה י"ב אלף אמה שהן מגרש לבני ל"ב של תחומין שפי מתילתא הוין. ופרקינן, אייתי ארבעי דמתא. כלומר תוך העיר אלפים על אלפים עושין ד' אלפים אורך ברוחב אלף אמה. הוסיף אותם בכלל ל"ב אמה נמצאו הכל [ששה לשתים] אלפים אמה. ואמתי שנים שעה אלף מששה לשתים אלף שליש הוי אין שנינו נמצא מגרש רביע. ופרקינן מי סברת האי מגרש ברבוע הוא בעיגולא הוא פחות שליש. ואיכא למימר מתא נמי עגולא היא, והכי קאמר רחמנא מקיר העיר וחוצה וגו' צריך סביבות העיר

פלוגא הוי. פירוש מגרש דתמוניו הוי פלגא דתמוניו[8] ולא לגה לדקדק ולהקשות דמגרש דתמוניו והקרנות כך וכך הוי מתמוניו וקרנות מאות[9] דפעמים הוי תלתא או רביע או חומש מן התמוניו וקרנות מאות הוי מגרש דתמוניו: **משכחת** לה במתא. הקשה השר מקולי דמשכחת לה מגרש רביע דתמוניו וקרנות במתא דהוי מ' אלפים על מ' אלפים ומגרש הוי ג"ו ותמוניו וקרנות ומתא הוו קמ"ד פעמים אלף על אלף וי"ל דעיר מקלט אינן גדולים כל כך דכתיב בפרק אלו הן הגזלין (מכות דף י.) ערים אלו אין עושין אותם לא גדולות ולא קטנות ומהכ"י אומר שמתכרן אותם דהשתא קמ"ל דמגרש אינו מרובע כדמתקיף ולרבינא קמ"ל דאין מגרש אלא לקרנות ולכ"ג אין מגרש אלא לקרנות אבל בכה"ג לא היה משמיענו שום חידוש:

כמה מרובע יתר על העגול רביע. ותו"י דהא רביע בין בהיקף בין בגוף הקרקע כדאמר הכא נמצא מגרש רביע וכן משמע בגי' יש שעשה שלמה[2] (לעיל דף יד.) ועל ההיקף יש להוסיף בהיא כדפ"ה דכל שנתקנו טפח יש בהיקפו ג' טפחים ונטפח מרובע יש בהיקפו ד' טפחים ועל הקרקע שבפנים יש לוהיה נמי אחת תקיף טפח עגול סביב המוקף דקין על הקודקוד אלמעצי שבעגול ותחמוך מן הקודקוד ולמטה[3] כל החוטין לג' ותפשטם יהיה העליון ארוך ג' טפחים[4] והתחתים מתקצרים והולכים עד הקודקוד[5] שהוא חצי טפח מן החוט העליון[6] ומתוך שוב כל החוטין לשוים ושיש אלכון בגד הקצר נמצא הרבוע אורכו טפח וחצי ורחבו חצי טפח

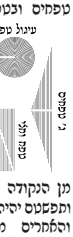

ר. מגמגם

אביי אמר משכחת. ומשם תאמר לפי מה דמוקי לה לקמן במתא עגולה קשה דתמוניו הוו טפי כמו שאנו מרבעין העיר ולא הוו מגרש רביע מכם[8] דלא קאמר מגרש רביע אלא מתמוניו שבתוך גריטיו העיר:

מתי

סמרבע עיר. עגולה: **עושין לה כמין טבלא מרובעת.** לקמן מוקי לה במתא דהוא מרבע אלפי אמתי אלפי בעיגולא שבשאתה מוסקף ריבוע עליה הרי היא כמין טבלא מרובעת אורכה כרוחבה ותמוניה כמין טבלא מרובעת אורכן כרחבן דחמנן למתא העיר על פני מומתה שהיא אלפים וכן אורכן דאלכסון אלפים לכל קרן וקרן לאמתא מוכן מתמוה זה לאמתוכן קרן זה: **מפני שמפסדת את הזויות.** לכל קרן וקרן מפסיד מה שאלכסון אלכסון אלפים על אלפים עודף על ריבוע ובשמותה המוכן לו אמתא בתוך התמוניו מן העיר והלאה לכל לד אלא אלף ותכ"ח אמות כילד תן

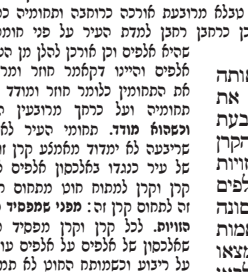

תמוניו של אלף ותכ"ח אורך לכל לד כנגד העיר אתה צריך לאת עגולה של אלף ותכ"ח[8] על אלף ותכ"ח לכל קרן לגלגות פגימתן של אורך בריבוע שיהו התמוניו מרובעין שהרי ריבוע[7] פיאות לכל שובתי שבת[8] ותמצא באלכסונה של עגולה מכוון כנגד אלכסון קרן העיר אלפים דקיימת לן כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה עגולה של אלף ותכ"ח על אלף ותכ"ח אלכסון אלה עודף אלפים ותמ"ו חומשין שהן ת"ח אמה ובריבוע אלפים על אלפים לכל קרן ועדיין אתה צריך לאמתות חוט כמין גשם לשוות תמוניו מקרנות לתמוניו העיר ומתמא לכל קרן עגולה של אלכסון אלכסון כנגד אלכסון אלכסון אלכסון

יום ראשון טז תשרי תשפ"א עירובין דף נו

תחום ערי הלוים אלפיים אמה, ומתוכם אלף מגרש

תַּנְיָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי: תְּחוּם עָרֵי לְוִיִּם אַלְפַּיִם אַמָּה, ללוים היה בארץ ישראל 48 ערים, ומסביב העיר היה להם תחום אלפים אמה, **צֵא מֵהֶן אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ,** מתוך התחום היה אלף אמה 'מגרש' שאין נוטעים ואין זורעים אותו אלא מניחים אותו ריק לנוי העיר, ושאר התחום היה בו שדות וכרמים.

נִמְצָא מִגְרָשׁ רְבִיעַ (יתבאר להלן) **וְהַשְּׁאָר** - שאר התחום, **שָׂדוֹת וּכְרָמִים.**

מִנָּא הָנֵי מִילֵּי [שמגרש אלף אמה],

אָמַר רָבָא: דְּאָמַר קְרָא 'ומגרשי הערים אשר תתנו ללוים **מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב',** **אָמְרָה תּוֹרָה, סַבֵּב אֶת הָעִיר בְּאֶלֶף.**

שאלה: מדוע אמרה הברייתא שהמגרש הוא רביע, הרי הוא חצי משטח התחום שכנגד העיר

שנינו בברייתא: **נִמְצָא מִגְרָשׁ רְבִיעַ.**

שואלת הגמרא: וכי הוא **רְבִיעַ**, והרי **פַּלְגָּא הָוֵי,** [כיון שהתחום הוא אלפיים אמה לכל צד - אלף מתוכו הוא שדות וכרמים, ואלף הוא מגרש, הרי המגרש הוא חצי מהתחום].

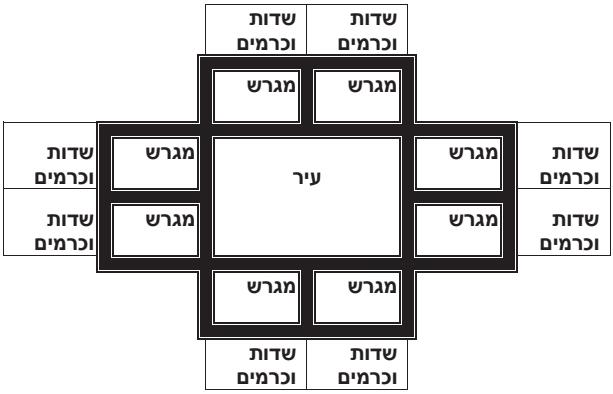

ביאור א': המגרש הוא רביע משטח התחום כולל הקרנות בעיר שהיא 2000 על אלפיים

אָמַר רָבָא: בַּר אַדָּא מָשׁוּחָאָה (איש ששמו בר אדא שהיה מציין תחומי העיר) **אַסְבְּרַהּ לִי** - הסביר לי עניין זה: **מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּמָתָא דְּהָוְיָא תְּרֵי אַלְפֵי אַתְּרֵי אַלְפֵי** - אפשר למצוא זאת בעיר שהיא אלפיים אמה על אלפיים אמה, כדלהלן:

תְּחוּם כַּמָּה הָוְיָא שִׁיתְּסַר - כמה הוא התחום שכנגד העיר ללא הקרנות, 16 ריבועים של אלף אמה על אלף אמה.

1 קרן של התחום	1 קרן של התחום	**1 תחום נגד העיר**	**2 תחום נגד העיר**	5 קרן של התחום	6 קרן של התחום
3 קרן של התחום	4 קרן של התחום	**3 תחום נגד העיר**	**4 תחום נגד העיר**	7 קרן של התחום	8 קרן של התחום
5 תחום נגד העיר	**6 תחום נגד העיר**	**עיר**		**9 תחום נגד העיר**	**10 תחום נגד העיר**
7 תחום נגד העיר	**8 תחום נגד העיר**			**11 תחום נגד העיר**	**12 תחום נגד העיר**
9 קרן של התחום	10קרן התחום	**13 תחום נגד העיר**	**14 תחום נגד העיר**	13 קרן התחום	14 קרן התחום
11 קרן התחום	12 קרן התחום	**15 תחום נגד העיר**	**16 תחום נגד העיר**	15 קרן התחום	16 קרן התחום

קְרָנוֹת כַּמָּה הָוְיָין שִׁיתְּסַר - כמה הם הקרנות של התחום (בלא התחומים שכנגד העיר) 16 ריבועים של אלף אמה על אלף אמה. (הריבועים בטבלה הנ"ל במילוי אפור).

נמצא שהתחום שכנגד העיר, והקרנות של התחום הם 32 (16 ועוד 16), **דַּל תְּמָנְיָא דִּתְחוּמִין וְאַרְבְּעָה דִּקְרָנוֹת כַּמָּה הָוֵי תְּרֵיסַר** - ואם תוריד מ32 (שהוא כל התחום שכנגד העיר והקרנות) את המגרש, שהוא 8 ריבועים של אלף על אלף (שהם תחום כנגד העיר), ותוריד עוד 4 ריבועים של אלף על אלף (שהם תחום שבקרנות), הרי זה 12 מגרש מתוך 32.

(בטבלה רואים את המגרש – י"ב ריבועים עם מסגרת שחורה. את הקרנות – 16 ריבועים במילוי אפור. את התחום – 16 ריבועים במילוי לבן).

.1	.2	.3	.4	.5	.6
.7	.8 (א)	.9 (ב)	.10 (ג)	.11 (ד)	.12
.13	.14 (ה)	העיר		.15 (ו)	.16
.17	.18 (ז)			.19 (ח)	.20
.21	.22 (ט)	.23 (י)	.24 (יא)	.25 (יב)	.26
.27	.28	.29	.30	.31	.32

שאלה: לפי ביאור זה עדיין אין המגרש רבע, אלא שליש מהתחום (12 מתוך 32)

שואלת הגמרא: גם לביאור זה עדיין קשה, וכי **נִמְצָא מִגְרָשׁ רְבִיעַ,** והרי **טְפֵי מִתְּלָתָא נִינְהוּ** - הוא יותר משליש, שהרי המגרש הוא 12, והתחום כולו הוא 32, 12 מתוך 32 הוא יותר משליש

תשובה: המגרש (12) הוא רבע מהתחום (32) יחד עם העיר (4) (12 מתוך 36)

עונה הגמרא: **אֵיתִי אַרְבְּעָה דְּמָתָא שְׁדִי עֲלַיְיהוּ** - תביא את ה4 של העיר ותוסיף עליהם,

הרי העיר והתחום יחד 36 ריבועים של אלף על אלף, והמגרש הוא 12 מתוכם, הרי זה שליש.

.6	.5	.4	.3	.2	.1
.12	.11 (ד)	.10 (ג)	.9 (ב)	.8 (א)	.7
.18	.17 (ו)	.16	.15	.14 (ה)	.13
.24	.23 (ח)	.22	.21	.20 (ז)	.19
.30	.29 (יב)	.28 (יא)	.27 (י)	.26 (ט)	.25
.36	.35	.34	.33	.32	.31

שאלה: עדיין הוא שליש (12) מתוך העיר והתחום (36)

שואלת הגמרא: **אַכַּתִּי תְּלָתָא הָוֵי** - עדיין אין זה רבע, אלא שליש, שהרי העיר (4) עם התחום (32) הם 36, והמגרש הוא 12.

תשובה: מדובר בעיר עגולה, והמגרש עגול, ועיגול יותר קטן מריבוע רבע, הרי המגרש 9 במקום 12, והעיר והתחומים הם 36

עונה הגמרא: **מִי סָבְרַתְּ בְּרִיבּוּעָא קָאָמַר בְּעִיגּוּלָא קָאָמַר** - וכי אתה סובר שמדובר בעיר מרובעת, מדובר בעיר עגולה,

והנה **כַּמָּה מְרוּבָּע יָתֵר עַל הֶעָגוֹל - רְבִיעַ,**

נמצא כיון שלפי החשבון שהעיר מרובעת המגרש הוא 12 ריבועים של אלף, והעיגול יותר קטן מריבוע ברבע, **דַּל רְבִיעַ מִינַּיְיהוּ פָּשׁוּ לְהוּ תִּשְׁעָה** - תוריד רבע מ12, נשאר 9, הרי המגרש של העיגול הוא 9,

וְתִשְׁעָה מִתְּלָתִין וְשִׁיתָּא רִיבְעָא הָוֵי - ו9 מגרש, מתוך 36 עיר ותחום, הוא רבע, נמצא שזה מה שאמרו שהמגרש הוא רבע מהעיר והתחום.

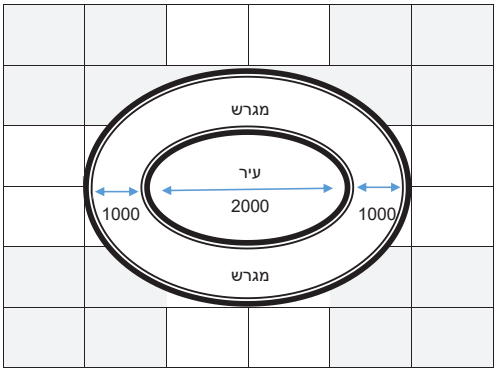

◆◆◆

ביאור ב': המגרש הוא רביע משטח התחום כולל הקרנות בעיר שהיא 1000 על 1000

אַבָּיֵי אָמַר: מַשְׁכַּחַתְּ לַה נָמֵי בְּמָתָא דְּהָוְיָא אַלְפָא בְּאַלְפָא - אפשר למצוא זאת שהמגרש הוא רביע מהתחום, בעיר שהיא אלף אמה על אלף אמה,

תְּחוּמִין כַּמָּה הָווּ תְּמָנְיָא - התחום שכנגד העיר כמה הוא, 8 ריבועים של אלף על אלף,

קְרָנוֹת כַּמָּה הָוֵי שִׁיתְּסַר - הקרנות של התחום (שאינן כנגד העיר, כמה הם, 16.

(דף נז) נמצא שהתחום שכנגד העיר, והקרנות של התחום הם 24 (8 ועוד 16),

דַּל אַרְבַּע דִּתְחוּמִין וְאַרְבַּע דִּקְרָנוֹת כַּמָּה הָוֵי תְּמָנְיָא - ואם תוריד מ24 (שהוא כל התחום שכנגד העיר והקרנות) את המגרש, שהוא 4 ריבועים של אלף על אלף (שהם תחום כנגד העיר), ותוריד עוד 4 ריבועים של אלף על אלף (שהם תחום שבקרנות), הרי זה 8 מגרש מתוך 24.

(בטבלה רואים את המגרש – 8 ריבועים עם מסגרת שחורה. את הקרנות – 16 ריבועים במילוי אפור. את התחום –8 ריבועים במילוי לבן).

1. קרן	**2. קרן**	**3. תחום**	4. קרן	5. קרן
6. קרן	**7. קרן (א)**	**8. תחום (ב)**	9. קרן (ג)	10. קרן
11. תחום	**12. תחום (ד)**	העיר	**13. תחום (ה)**	**14. תחום**
15. קרן	16. קרן (ו)	**17. תחום (ז)**	18. קרן (ח)	19. קרן
20. קרן	21. קרן	**22. תחום**	23. קרן	24. קרן

שאלה: עדיין הוא שליש (8) מתוך התחום והקרנות (24)

שואלת הגמרא: **תִּילְתָּא הָוֵי** - עדיין אין זה רבע, אלא שליש, שהרי הקרנות והתחום הם 24, והמגרש הוא 8.

תשובה: מדובר בעיר עגולה, והמגרש עגול, ועיגול יותר קטן מריבוע רבע, הרי המגרש 6, והתחום הוא 24

עונה הגמרא: **מִי סָבְרִתְּ בְּרִיבּוּעָא קָאָמַר, בְּעִיגּוּלָא קָאָמַר** - וכי אתה סובר שמדובר בעיר מרובעת, מדובר בעיר עגולה,

והנה **כַּמָּה מְרוּבָּע יָתֵר עַל הֶעָגוֹל - רְבִיעַ,**

נמצא לפי החשבון שהעיר מרובעת אמרנו שהמגרש הוא 8 ריבועים של אלף, וכיון שהעיגול יותר קטן מריבוע ברבע, **דַּל רְבִיעַ מִינַּיְיהוּ פָּשׁוּ לְהוּ שִׁיתָּא** - תוריד רבע מ8, נשאר 6, הרי המגרש של העיגול הוא 6,

וְשִׁיתָּא מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, רִיבְעָא הָוֵי - ו6 מגרש, מתוך 24 (תחום), הוא רבע, נמצא שזה מה שאמרו שהמגרש הוא רבע מהתחום.

בד א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ל' סמג לאוין סו עוש"ע מ"ח סי' שלח סעיף ה:

בה ב מיי' שם הלכה ה עוש"ע שם ס"ז:

רבינו חננאל

הסר מקום הרביע אלפים אמה, נשארו ששת אלפים, נמצאו ששת אלפים (כ"ד) מכ"ד) אלף של תחומין ושל קרנות [ריבעא הוי]. **רבינא אמר מאי רביע דתחומין.** דבינא דברי אבוי [קמפקח]. והכי קאמר לא תימא דאבוי דאמר משכחת לה במתא דהיא אלפא אאלפא בחדי אלפא דמתא קאמר[ה] אלא בר ממתא. **מאי רביע.** רביע דתחומין הוא דקאמר. **בא רבא** לפרק דרך אחרת וא' האי דקתני נמצא מגרש רביע, רביע דקרנות. כי לעולם הקרנות הן י"ו אלף ומגרש הקרנות אלף מכל קרן, שהן ד' אלפים נמצא לעולם מגרש הקרנות רביעם. והאי דמתיב אלף אמה סביב דקרנות, כדכותב וזרקו אבן הדם **על המזבח סביב.** והוא **סביב הקרנות.** ואחרי שהשלימו פירוש דברי ר' אליעזר בן ר' יוסי הגלילי. חזרו להקשות על הא דתניא נמצאת העיר משחכרת מ' אמה לכאן וה' אמה לכאן. והא איכא (מורשא) מורשא דקרתא, דעדיפי טפי מהאי שיעורא כדאמרינן בכל אתרא בענין טפי משום מורשא דקרתא. ודחינן הכא במאי עסקינן במתא עגילתא. **ואקשינן** והא (דבענין ד') [ריבעונה]. **ופרקינן** אמוראי דאמרינן כו'. אלא הוספנו על זו העיר זה השיעור. **ואקשינן** מכדי עגילה הוא כדקאמרת. **ואוספנין** עלה כדי ריבועא מאבראי שיהא הוא ורבועו ארבעה כמה (מארבע) [מרובע] יתר על העיגול רביע. כשתחשוב רביע של אלפים להיות הן ורבוען ארבעה, כגון אלף וחמש מאות. תוסיף עליהן ת"ק ונמצאו הן ורבועם ארבעה חלקים כל חלק ת"ק, נשארו מן האלפים חמש מאות ריבועם, [ד]חמש מאות מאבראי קס"ז פחות שליש. הכל קס"ז וז"ק תרס"ז. ועל זה הדרך רביע חמש מאות הנשארים מן האלפים קס"ז פחות [שליש] נמצאו הכל אלפים ושש מאות ששים ושבע אמה פחות שליש אמה. ופרקינן בריבוע הכי נמי אבל בהילוכא בענין שפי, דאמר מר כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. וכיון דהכי מסקנא דשמעתא פרישנא מרישא על הדין אורחא דפרקינן ומוקמינן לה. **מתני' נותנין קרפיף** (לענין) [לעיר] וכו'. איתמר שתי עיירות קרובות זו לזו מערבה בנגד מזרחה של חברתה, רב הונא אמר נותנין קרפיף לזו וקרפיף לזו. פי' נותן לכל אחד [שבעים אמה] ושריים, שוהן בית סאתים, ואם אין בין שתי עיירות הללו יתר מזה השיעור נחשבות שתיהן עיר אחת וכל אחת נותנין לו תחומה לו במזרח חברתה ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש, אלפים אמה. **וחייא בר רב** אמר אין נותנין אלא קרפיף אחד לשתיהן. **ואקשינן** לרב הסדא מ' אמה לכאן ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש, אלפים אמה. **וחייא בר רב** אמר אין נותנין אלא קרפיף אחד לשתיהן. **ואקשינן** לרב הסדא מ' אמה לכאן ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש, אלפים אמה. **ותיובתא** דחייא בר רב.

מאי רביע דתחומא. קסבר דאין מגרש לא לקרנות וכב דאפי' סבר דאמרינה אין מגרש אלא לקרנות ולא לתחומין [ד] (ומה שפרש"י דרב דאפי' אמרי' בגמרא דתרי אלפי לא נהיגת דבכל דבכל בקרנות הוי מגרש רביע): **כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא.** ואין הסתכון מכוון[א] שאם תתחון עגולא על עשר על עשר אמי ועבר יהיו בה ד' עגלאות של ה' על ה' ועשה ריבוע בפניה שילך באלכסונו של אחד עגולא תמלא בריבוע הפנימי נ' אמות על אמה שהרי הוא מליו

של מיתון שהוא ק' ואם אין באלכסון של ה' אלא (ג) כמו שעולה בחשבון אמתא ותרי חומשי באלכסונא אז לא היה לו הקרנות רביעם. והאי דמתיב אלף אמה סביב דקרנות, כדכותב וזרקו אבן הדם **על המזבח סביב.** והוא **סביב הקרנות.** ואחרי שהשלימו פירוש דברי ר' אליעזר בן ר' יוסי הגלילי. חזרו להקשות על הא דתניא נמצאת העיר משחכרת מ' אמה לכאן וה' אמה לכאן. והא איכא (מורשא) מורשא דקרתא, דעדיפי טפי מהאי שיעורא כדאמרינן בכל אתרא בענין טפי משום מורשא דקרתא. ודחינן הכא במאי עסקינן במתא עגילתא. **ואקשינן** והא (דבענין ד') [ריבעונה]. **ופרקינן** אמוראי דאמרינן כו'. אלא הוספנו על זו העיר זה השיעור. **ואקשינן** מכדי עגילה הוא כדקאמרת. **ואוספנין** עלה כדי ריבועא מאבראי שיהא הוא ורבועו ארבעה כמה (מארבע) [מרובע] יתר על העיגול רביע. כשתחשוב רביע של אלפים להיות הן ורבוען ארבעה, כגון אלף וחמש מאות. תוסיף עליהן ת"ק ונמצאו הן ורבועם ארבעה חלקים כל חלק ת"ק, נשארו מן האלפים חמש מאות ריבועם, [ד]חמש מאות מאבראי קס"ז פחות שליש. הכל קס"ז וז"ק תרס"ז. ועל זה הדרך רביע חמש מאות הנשארים מן האלפים קס"ז פחות [שליש] נמצאו הכל אלפים ושש מאות ששים ושבע אמה פחות שליש אמה. ופרקינן בריבוע הכי נמי אבל בהילוכא בענין שפי, דאמר מר כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. וכיון דהכי מסקנא דשמעתא פרישנא מרישא על הדין אורחא דפרקינן ומוקמינן לה. **מתני' נותנין קרפיף** (לענין) [לעיר] וכו'. איתמר שתי עיירות קרובות זו לזו מערבה בנגד מזרחה של חברתה, רב הונא אמר נותנין קרפיף לזו וקרפיף לזו. פי' נותן לכל אחד [שבעים אמה] ושריים, שוהן בית סאתים, ואם אין בין שתי עיירות הללו יתר מזה השיעור נחשבות שתיהן עיר אחת וכל אחת נותנין לו תחומה לו במזרח חברתה ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש, אלפים אמה. **וחייא בר רב** אמר אין נותנין אלא קרפיף אחד לשתיהן. **ואקשינן** לרב הסדא מ' אמה לכאן ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש, אלפים אמה. **ותיובתא** דחייא בר רב.

יג. לגורך מגרש ד' מן התחומין שהרי אלף לכל לד נהגן (ב) העיר ועל פני העיר אלף הוא דהוי כמדת העיר הרי אלף על אלף מגרש לכל לד ולכן נקרנות הא ממנייה: **מאי מרובע יתר כו'.** לפי שתחנה בעיר מרובעת הוצרכת עגולא על כרחך נמת מגרשיה בריבוע עלו לשמונה אלפים תשוב העיר עגולה ומגרשי' עגולין והרי הן ג' אלפים על ג' אלפים עגולין ואילו היו מרובעין הוו ט' מ' למגרש והתשיעי לעיר איכוז שהכל עגול נתמעט רביע העיר ורביע המגרש: **ופשו לזו שיעת מגרש ושיעת מל"ד.** הגיתנין לגויס לנד העיר ריבעא הוי שאע"פ שיעוב העיר בקרנות ומגרשיה עגולין מ"מ לענין חלק הגויס ולענין תחומי שנת אנו מוסיפין להם ריבוע ומוסיפין לה תחומין אלף רוחב לנמדת העיר לכל לד והאורך אלפים וקרנותיהן למלאות פגמיהן אלפים על אלפים הרי סך הכל ה' אלפים על ה' אלפים מרובעין אלפים תחוס לכמן ולכמן והעיר אלף בינתים הוו לזו תחומין תמנית ולקרנות שיתסר נמנת מגרש רביע התחומין ולקרנות: **רבינא אמר.** לעולם כדמעיקרא בתמת מרבעתא ומכתי אלפי אתרי אלפי הוו לזו תחומין שיתסר נמנת ולקרנות שיתסר נמנת מגרש רביע דתחומין רביע דתחומין ולקרנות דמגרש דתחומין תמנית כדאמרינן מעיקרא והוו ריבעא דתלתין ותרין: **רב ששי.** נמי כריבעא מוקי לה בתמת מרבעתא דתרי אלפי אתרי אלפי ומאי נמנא מגרש רביע דקתני אלא ומאי נמנא מגרש רביע דתמנית ד"ק מגרש דקרנות הוו רביע דקרנות ד"ק מגרש דקרנות הוו רביע המגרש [דלעולם] הקרנות שיתסר ומגרש ד': **והא לילא מורשא דקרנות.** לנמלי דאתמרן לעיל [סס.] כמה מרובע יותר כו' דמדלינן מגרש בעיגולא וקשיא ליה לרב חביבא[ו] כיון דתמיא מרבע את העיר כדי היא מרובע ומי יהבא מגרש בעיגולא אלף סביב לה נמנאו דלעולם [סס] נמנאו תחומין ומשתכרין כמה שהגתנו עגולא בתלכון מ' מאות אמה והלא אין עוקף הלכון אלא מפני הריבוע דבר עגול אין לו אלכסון והמרובע יש לו אלכסון וכמה מרובע יותר על העגול רביע ורבועא אייתו עלה מלבר שהוא אלכסון מלבר: **והני שיש מאה ושיתין ושבע נכי מילא דאמתא הוו.** דהיינו מילא דאלפים: **ס"מ.** הוא דרביע יותר עליו ותו לא ה"מ בעיגולא דנפיק מגו ריבוע כדאמרינן רביע ה"מ בעגלא כל היכא דאיירי בעגול יותר על העגול שאנו עוסקין בדבר בין בחלוכו לא נשכר אלא נשכר כל היכא דאיירי בעגול שאנו עוסקין הקיפה ו' אלפים בדילפינן בס"ק (יד.). מוקו אלפים בתמה יסוד אותו וגו' [מ"ש ז] ועיר מרובעת הקיפה מ' אלפים וכן נמדת אלכסון בת אמת לחלק התוספת לפי חשבון לכל העיר לא רבתה המדה על מה שבתחילה אלא רביע דהכי קיס לה לרבנן שהמרובע יותר על העגול **רביע: אבל באלכסונא.** בלומר אבל כאן שאנו עוסקין נידע כמה מיתוסף אילוך הלכונתן בשביל רבוע זה שהמרובע מיכא טפי מרביע לפי שכל הרבוע הזה שהוספת נתתו לקרנותיה ולא נשתכרו בו אמצעי העיר אלפים והשכר הזה רוכו לחזוק מן קרנות ומיעוטו לסמוך לזן מכלן ומכלן לפי[ו] הלכונתן יותר מן המרובע מלדלין מן התחומין אלא מרתיק ע' אמה ושיריים כמלר המשכון ומתחיל לזרוד: קמ"ל ושלש אמה סייגו ב' קרפיפות: **ליות אחת.** ויהולא ללכת דרך חבתה חוצה לה מודל מתוחת חבתה ולילך: **וכן ג' כפרים המשולשין.** מפרש בגמרא [ע"ב]: **גמ' מן חוצה.** קרפיף: הא

הונא מתניתין, דתנן וחכמים או' אין נותנין קרפיף אלא לשתי עיירות. ופריק דר' קהני אין נותנין קרפיף אלא לשתי עיירות, ולעולם שתי קרפיפות לשתיהן, הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא (ס) אם יש בין שתי העיירות הללו יתר מזה [ואחת] שבעים אמה [ואחת] שלש אמות וכו'. [נימא] תיהוי תיובתיה סיפא לחייא בר רב.

מאי רביע דתחומא. קסבר דאין מגרש לא לקרנות וכב דאפי' סבר דאמרינה אין מגרש אלא לקרנות ולא לתחומין [ד] (ומה שפרש"י דרב דאפי' אמרי' בגמרא דתרי אלפי לא נהיגת דבכל דבכל בקרנות הוי מגרש רביע): **כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא.** ואין הסתכון מכוון[א] שאם תתחון עגולא על עשר על עשר אמי ועבר יהיו בה ד' עגלאות של ה' על ה' ועשה ריבוע בפניה שילך באלכסונו של אחד עגולא תמלא בריבוע הפנימי נ' אמות על אמה שהרי הוא מליו

של מיתון שהוא ק' ואם אין באלכסון של ה' אלא (ג) כמו שעולה בחשבון אמתא ותרי חומשי באלכסונא אז לא היה לו הקרנות רביעם. והאי דמתיב אלף אמה סביב דקרנות, כדכותב וזרקו אבן הדם **על המזבח סביב.** והוא **סביב הקרנות.** ואחרי שהשלימו פירוש דברי ר' אליעזר בן ר' יוסי הגלילי. חזרו להקשות על הא דתניא נמצאת העיר משחכרת מ' אמה לכאן וה' אמה לכאן. והא איכא (מורשא) מורשא דקרתא, דעדיפי טפי מהאי שיעורא כדאמרינן בכל אתרא בענין טפי משום מורשא דקרתא. ודחינן הכא במאי עסקינן במתא עגילתא. **ואקשינן** והא (דבענין ד') [ריבעונה]. **ופרקינן** אמוראי דאמרינן כו'. אלא הוספנו על זו העיר זה השיעור. **ואקשינן** מכדי עגילה הוא כדקאמרת. **ואוספנין** עלה כדי ריבועא מאבראי שיהא הוא ורבועו ארבעה כמה (מארבע) [מרובע] יתר על העיגול רביע. כשתחשוב רביע של אלפים להיות הן ורבוען ארבעה, כגון אלף וחמש מאות. תוסיף עליהן ת"ק ונמצאו הן ורבועם ארבעה חלקים כל חלק ת"ק, נשארו מן האלפים חמש מאות ריבועם, [ד]חמש מאות מאבראי קס"ז פחות שליש. הכל קס"ז וז"ק תרס"ז. ועל זה הדרך רביע חמש מאות הנשארים מן האלפים קס"ז פחות [שליש] נמצאו הכל אלפים ושש מאות ששים ושבע אמה פחות שליש אמה. ופרקינן בריבוע הכי נמי אבל בהילוכא בענין שפי, דאמר מר כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. וכיון דהכי מסקנא דשמעתא פרישנא מרישא על הדין אורחא דפרקינן ומוקמינן לה. **מתני' נותנין קרפיף** (לענין) [לעיר] וכו'. איתמר שתי עיירות קרובות זו לזו מערבה בנגד מזרחה של חברתה, רב הונא אמר נותנין קרפיף לזו וקרפיף לזו. פי' נותן לכל אחד [שבעים אמה] ושריים, שוהן בית סאתים, ואם אין בין שתי עיירות הללו יתר מזה השיעור נחשבות שתיהן עיר אחת וכל אחת נותנין לו תחומה לו במזרח חברתה ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש, אלפים אמה. **וחייא בר רב** אמר אין נותנין אלא קרפיף אחד לשתיהן. **ואקשינן** לרב הסדא מ' אמה לכאן ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש, אלפים אמה. **ותיובתא** דחייא בר רב.

בה ג מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ל' סמג לאוין סו עוש"ע מ"ח סי' שלח סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולזו שבעים אמה וחייהים עושה קרפיף את שתיהן להיות אחת שיעמ"ש: (ב) רש"י ד"ה על לגורך וכו' לנגן מן העיר: (ג) תוס' ד"ה כל אמתא וכו' ואם אין בכלכונן של ס' אלא שבע אמות שיעמ"ש: (ד) ר"ה רב הונא וכו' לכוגרון כו': נקף ואחרוי לזן חבי מתוחמן דמעיגולנן וכו' מכלי נקפא דלתרגיר כו' כל וכו' **רב ספרא** קמ"ל אמה ושליש דהוי כ' וכו' לעמכתא דשוכא דמעגלנן בתוך ע' אמה וחייהים כל"ל ותיכם תחוס נמתן: (ה) **באר"ד** ולאמר קרפיף אחד לשניהם הא דקאמרי רבנן שתי עיירות לאו דוקא דהוה הדין בית:

מוסף רש"י

כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. כשאתה מודד אלכסון שלהם אתה מוצא אלכסון אמה שבריבוע מוספת שני חומשים, כך שיעורו מכמים (סוכה ח:). **נותנין קרפיף לעיר.** דכל שבעים אמה וחייהים סמוך לעיר הוי עיר (ערי"ל כא.), **עושה קרפיף את שתיהן להיות אחד.** פס יש לו שבעים אמה וחייהים ולזו שבעים אמה וחייהים עושה קרפיף לשתיהן נקרא אחד. שתי עיירות המוקצות זו מזו קמ"מ אמה וכלים ויש בתמצע בינם, ונמצא אותו בית כתוך שבעים אמה וד' חומשים לשתיהן, ונעשה אותו בית כעיר אמה וד' חומשים לשתיהן כלומר לאמה לגן בתחת שתיהן כלומר לאמה לגן בתחת מכן שיהיו שתיהן לו כל אמות ואותה אלפים מחולה לגן (סוכה ג:).

מוסף תוספות

א. ולא דק דאיכא טפי פורתא. סוס' סוכה ח. ד"ה כל. ב. שהרי אלכסון של ה' על ה' הוא ז' אמות, וכשהחלק ד' אמות בתשבורת אמה על אמה אין בו כי אם מ"ט רצועות, וע"כ חמשים אמה יש בו שהרי הוא חצי ריבוע הגדול של י' על י', ואותו הוא מחזיק מאה אמות בתשבורת, אלא ע"כ היינו משום דאלכסון של ה' על ה' הוא יותר מד' אמות. ג. שהוא ז' על ד' לפי חשבון אמתא ותרי חומשי. ד. ועי"ב אלכסונו הוא י' אמות באורך ריבוע החיצון. סס. ה. ובעלי חשבון אינם יכולין לדקדק במשהו כזה. סוס' מה"מ. ו. דהא מקיר העיר קא דריש, ועיר ולא בית. כמבי"מ. ז. דלדידיה נראי אין נותנין עבור אלא לעיר. ריטב"א.

בו ד מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ל' סמג לאוין סו עוש"ע מ"ח סי' שלח סעיף ה:

בז ה מיי' שם הלכה ה עוש"ע שם ס"ז:

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

ו) דכרי רביגו אלו כמו שהם הם מטולל הכנה ואולי ע"ש יש בכסלן. ז) לכאורה נראה דע"ש הוא ל"ל מדקתני סיפא אם יש לו ד' אמה ושיריים וכו'.

כו א ב ג מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' ה טוש"ע ח"מ סי' שלח סעי' ח:

כז ד מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יא סמג לאוין פו טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף ג:

כח ה (מיי' שם) טוש"ע שם סעיף ג:

כט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

ז (טוש"ע שם סעיף ו):

רבינו חננאל

ודחינן הכי סיפא ר' מאיר הוא. ט) מדקתני נותנין שלשה פפרים המשולשין. פי' השורירין כמין קשת שנים זה כנגד זה והשלישי ממוצע בין שתיהן עולה למעלה מהן, אם יש בין שנים החיצונים כר', דייקינן מינה טעמא דאיכא אמצעי והוא שלישי ולפיכך צריך כדי דלשני כפרים לא יהבינן להו אלא קרפיף אחד. תיובתיה דרב הונא. ודחי ולאו אמר רבא לא משולשין ממש אלא כל שאילו מכנים אמצעי לביניהן ואין בין זה לזה [אלא] ק"מ אמה ואחת ושליש, ויראו כשהן משולשין עשה האמצעי שלשתן להיות כאחד. א"ל רבא לאביי כמה יהא בין חיצון לאמצעי. א"ל אלפים, והא מי הוא דאמרת בעיר העשויה כקשת כרבה בר רב הונא מסתברא אפילו יתר מאלפים. [ומשנין] הכי השתא התם בעיר העשוי' כקשת איכא מן (הראש) [הקשת] עד מקום החץ בתים הכא ליכא בתים. ועוד אמר ליה כמה יהא בין שנים החיצונים. אמר ליה כל שאילו מכנים האמצעי ביניהן ואין ביניהם אלא מאמה וארבעים אמה ואחת ושליש [ו]למטה, נמצא הדבר תלוי באמצעי אם הוא משך הרבה או מעט, הכל לפי משך האמצעי. איני והאמר רב הונא עיר העשויה כקשת [וכו'], ליכא למימר מלייה כי מקום החץ אינו ממלא, אבל הכא בכפר האמצעי איכא למימר מלייה. אמר ליה רב ספרא לרבא הני איקטיספון דאדרשיר דאינון תרתי מתא דסמיכא להדדי, ודיגלת ספסקא להו בינייהו דהוא יתר מק"מ אמה ואחת ושליש. היכי משתיין לבני אקטיספון דתומא מאידך גיסא דאדרשיר, ולבני אדרשיר מאידך גיסא דאקטיספון. נפק אחוי ליה הנהו אמטתהא דמיבלעו בדיגלת בתוך שבעים אמה ושיריים. פי' אטמתהא, ירכות בעיניין כמו מערות ועומדין בתוך המים כאילו עיבור להני מתוותהא. מתני' אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה.

ט) נכ"ל מדקתני וכן שלשה כפרים וכו'.

סוכה (דף ג:) בית שאין בו ד' אמות אין עושין אותו עיבור בין ב' עיירות ק"ק מאי נפקא מינה מתותו בית דבלא"ה נותנין קרפף לעיר [א] ואי משום שע"י הבית יוכל ללכת יותר [ב] ל"כ מה היה לו להזכיר ב' עיירות אלא הל"ל אין עושין אותו עיבור לעיר [ג] ואומר רשב"ם דגרסינן התם אין עושין אותו עיבור לעיר ועי"ל דנקט ב' עיירות משום דאז רגילות לעשות בורגנין ללכת מזו לזו כשרחוקין יותר מד' אלפים שאין יכולין לבא ע"י עירוב ואורי"ת דהלכה כרב הונא דאמר קרפף לזו וקרפף לזו דגדול היה בתכמה ובמנין מחייב בר רב דזוטר מייה הקנה כדמוכח בסוף פרק יש בערבין (דף נח:) שהיה רב הונא מוכיחו והגיהו אמורלאי דקאמרי לאו משולשין ממש קבני כרב הונא דלמייא בר רב יכול להיות משולשין ממש ורב ספרא דקאמר הא מפסקא דיגלת דהוה יותר מקמ"א ושלש משמע דאי לאו עפי שפיר עבדי והיינו רב הונא ועוד [ד] אפי' למייא בר רב [ה] הא מסני סיפא דמתני' דקתני לזו ע' אמה ושיריים ולזו ע' אמה ושיריים בר"מ והוי מתחוקת ואמ"כ סתם וא"כ לדידיה הוה הלכה כר"מ:

הא [ו]**יבא אמצעי** [ז]**א תיובתא דרב הונא.** וא"ת למייא בר רב נמי קשה דהא אוקי סיפא בר"מ [ח] ולא בעי אמצעי וי"ל דלדידיה איכא לפרש דהך סיפא דג' כפרים אתיא כרבנן וגא לאשמעינן דעושים בורגנין הרבה זה אחר זה כל אחד מאה ואחד ושליש ושיריים של חציון לחיצון כל אחד ואחד לבד ע' אמה כמו שכתן עושה אמצעי שלשתן להיות אחד:

אלא [ט] **שאילו מטיל כו'.** ופיז ב' המיצועות היינו בין המיצועות לאמצעית ויש קמ"א ושלש לכאן וקמ"א ושלש לכאן כמו שפ"ה וא"ת מעיקרא נמי דקא מ"ל משולשין ממש יפרש נמי כן דבין אמצעית לאיצוניות קאמר ולא יקשה לרב הונא [י] וי"ל דבמשולשין ממש אין שייך לפרש כן דא"כ לא ה"ל למתני בין ב' המיצועות אלא הל"ל אם יש בין זה לזה מ"א ושלש אבל כי לא איירי במשולשין ממש לא מצי למתני בין זה לזה כיון שאין האמצעי שם בינייהו ולראה למייא בר רב נמי ל"ל דלאו משולשין ממש דאי משולשין ממש קאמר אמאי נקט בין שניים המיצועות קמ"א אמה ושלש וכולל אויר שמכאן ומכאן בצד אמה הל"ל אם יש בין זה לזה ע' אמה ושיריים [יא] ואם כן דמודה מייא בר רב למסקנא זו אין לאייא מכאן דהלכה כרב הונא: **התם** [יב] **דמיבר מלי'.** פי' התם בגני אמצעית הקשת אין מודדין לשם מן איתר ולא למימר מלי בענין זה כלומר בהיכא שבקשת נמוכים בין ת"ל ל' מפסידין לגד אחר דאם הוי איתר לא מזדרע מפסדין [יג] וה"נ לא אמרינן מלי להיות רוחין בני אמצעית כאילו עומדין בין המיצועות למדוד לשם משם אלפים ודוקא לחיצונה דאמר מלי כשבאין בני חיצונה זו ליכך דרך חיצונה אחתכא שמודדין לכל אחת מפתח הבדתה' וה"נ בני ראש קשת אחד שבאו ליכך לגד ראש קשת אחר דאמר מלי ומודדין לשם אלפים מראש הקשת אחד אלפים ובגלבד אלא יהא בין יתר לקשת יותר מאלפים כמו בין אמצעית לחיצונות דהכא דלא שרי אלא עד אלפים ועי"ל דהתם לא אמרי' מלי כיון דאיכא יותר מאלפים לאחיי לטעמיה דאמר כוותיה דרבא בריב הונא אם אינה אלא אלפים בר רב הונא מסתברא דאמר יותר מאלפים אמה הכי השתא התם איכא בתים הכא ליכא בתים ואמר ליה רבא לאביי כמה יהא בין חיצון לחיצון כמה יהא מאי נפקא לך מינה [יג] כל שאילו מכנים אמצעי ביניהן ואין בין זה לזה אלא מאה וארבעים ואחת ושליש ואפילו ד' אלפים אמה א"ל אין והאמר רב הונא [יד] עיר העשויה כקשת אם יש בין ב' ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה מודדין לה מן היתר ואם לאו מודדין לה מן הקשת א"ל התם ליכא למימר מלי הכא איכא למימר מלי א"ל רב ספרא לרבא הרי בני אקיסטפון דמשחינן להו תחומא מהאי גיסא דארדשיר ובני (תחומא) דארדשיר משחינן להו תחומא מהאי גיסא דאקיסטפון הא איכא דגלת דמפסקא יתר ממאה וארבעים ואחת ושליש נפק אחוי ליה הנך [טו] אטמתהא דשורא דמבלעי בדגלת בע' אמה ושיריים: **מתני'** ראין מודדין אלא בחבל של נ' אמה לא פחות ולא יותר [טז] ולא יתרוד אלא בנגד לבו [יז] היה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו [יח] הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו ובלבד

הא מני ר"מ היא. הך סיפא סתמא היא ולאו מסקנא דמלתא דרבנן היא: **ולי מסא.** מסיפא דמיירי בשתי עיירות התם הוא דקתמר ר"מ דלפ"ע גב דאיכא קרפף לכל חדא אמרי' חדא היא: **משום דהיקיפא דמשמשתייהו.** דהואיל וקרובות שלן לכן נויי העיר בב' קרפיפות עד דאיכא טפי הלכך עשה קרפף את שתיהן להיות אחת. אבל חדא דלא דמיקיפא דמשמשתה שאין עיר אחרת סמוכה לה ויש לה חוצה הרבה: **אימא לא.** ניתיב לה קרפף כלל קמ"ל: **טעמא דאיכא אמצעי.** דהשתא אין בין עיר לעיר אלא קרפף אחד: **לא משולשין ממש.** בשהיה אחת אלא שלישי עומד מרחוק כנגד בין שני החיצונים [ט]: **כל שאילו מטיל אמצעי ביניהן.** כלומר הא דקתני במתניתין אם יש בין ב' החיצונים קמ"א לא כדס"ל מעיקרא שאין ביניהן יותר אלא מתניתין דמרמקי מהדדי טובדי וה"ק אם יש אויר בין ב' החיצונים כדי להתמלאות אמצעי [יא] ולעמוד אויר המשלר בין אמצעי ולחיצונים מכאן ומכאן על קמ"א לכאן ומאה וארבעים ואחת לכאן הוייהו ג' קרפיפות בשניהן אלא שאילו הוא נתון ביניהן וכדי כולן אחת והוצא מאחת מהן ליכך דרך אחת מתבדרתיה מודד ממומת מבראתה אבל אם רבה אויר יותר מכאן לא אמרינן דאוקי: **ומה יפה.** דאוקי אמצעי מהן דאמרינן דאוקי: **אלפים.** דאוקי ויכול לבוא מזו לזו אלא עירוב אמרי' דאוקי: **והא אם הוה דאמרת.** לעיל (דף נ:) נגבי עיר שעשויה כקשת דאפילו יש בין יתר לקשת יותר מאלפים הרי היא אחת ומודדין לה מן היתר: **אילא בפיס.** בקשת והרי הדר בקשת יכול לבוא לראשיה דרך בתי הקשת: **הכא.** בין אמצעי לחיצונים: **ואפילו עוכא.** ובלבד שיהא שיעור באמצעי דבשיש בו ד' חשיב למעט האויר ולצרפן, ואי לית ביה ארבע אמות לא חשיב והוי כמאן דליתא ואין העיירות מתחברות בין לרב הונא בין לחייא בר רב. סס. ג. כיון שאין בו ד' אמות, דאי הוה בו ד' אמות וקאי לתוך שבעים אמה ושריים הוה מתעבר עם העיר לגמרוד מן הבית. סס. ד. נראה לדקדק דמה נפשך הכי הלכתא דלשתי עיירות נותנין שתי קרפיפות. תוס' הרא"ש. ה. דאמר קרפף אחד לשתיהן. סס. ו. ועלה קתני דבין שלשה כפרים. כשב"ש. [ז] [לכמה כפרים. כשב"ש. ח. [אלא] לדדיה נמי לאו במשולשין ממש מיירי, ודין הראוי אתא לאשמועינן, דכשאין בין החצונים ממש אלא ק"א [ושלש] הטל אמצעי בינתים, אלא דלחייא בר בין החצונים דקתני הונא בין חיצון לאמצעי. ויעכ"ש. ט. והוי כחוכא ואטלולא אם נאמר דראין בתי הקשת כאילו הם בשתי מקומות. תוס' רי"פ. י. דבזה אין אנו מפסידים שום דבר אלא מרוויחים, שניתן להם ב' קרפפות. סס.

בתנגל אחד: **לגדר.** תומת אנשים שנפלה ועשה גל גבוה ומשופע ונני אדם מהלכין עליו: **וחוזר למדתו.** גנגמרא [נח.] מפרש דמדקתני חוזר למדתו משמע שאם היה רוחבו כנגד העיר יותר מתמשים ואינו יכול להבליעו בתנגל ואחתר מתאשיו שלא כנגד העיר יכול להבליעו סולך ומבליעו שם ומודד והולך שם משפחו והלאה עד כנגד מקום שבלה בו שם רוחב הגיל כנגד העיר וחוזר למדתו כנגד העיר ומשליש למדת המומין:

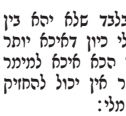

מוסף רש"י

מתני' מארבעת אלפים אמה. שתמוט לשמה זה נעלנו מתוך תמוט לשמה שתחל, נעשית עיר אחת ומודדין לה מן היתר ומלאין כולו היא מלאה בתים, ואם יותר אין מלאין אותה ליהות אחת ומודדין לה מן הקשת לכל אחד מעמה בימו, ומלא העיר המלא שאין בו בתים מן המלא הוא (לעיל נח.), מבליעו והוזר למדתו. ואף על פי שמשיטו מרחב את הלכך, ואם היה מודד שיטנו מכאן ועליהו לעבר הפני יש בו ק' אי ר' אמות, גם לאיכפת לן הואיל ומשפחו אל שפחו אין יותר מי' אמה (לעיל לה.).

מוסף תוספות

א. לר"מ דאמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו בלא בית כך היא, וכן לרבנן אליבא דרב הונא דבגמרא, ולחייא בר רב דאמר קרפף אחד לשתיהן אותו קרפף אינו צריך בית. תוס' פוסק ג: ד"ה ואין ב. כשיש יותר מאה וארבעים ואחת אמה בין שתי עיירות דהוא שיעור שני קרפיפות, שעכשיו מצטרף בית זה לצרפן, דכשיש בו ד' חשיב למעט האויר ולצרפן, ואי לית ביה ארבע אמות לא חשיב והוי כמאן דליתא ואין העיירות מתחברות בין לרב הונא בין לחייא בר רב. סס. ג. כיון שאין בו ד' אמות, דאי הוה בו ד' אמות וקאי לתוך שבעים אמה ושריים הוה מתעבר עם העיר לגמרוד מן הבית. סס. ד. נראה לדקדק דמה נפשך הכי הלכתא דלשתי עיירות נותנין שתי קרפיפות. תוס' הרא"ש. ה. דאמר קרפף אחד לשתיהן. סס. ו. ועלה קתני דבין שלשה כפרים. כשב"ש. [ז] [לכמה כפרים. כשב"ש. ח. [אלא] לדדיה נמי לאו במשולשין ממש מיירי, ודין הראוי אתא לאשמועינן, דכשאין בין החצונים ממש אלא ק"א [ושלש] הטל אמצעי בינתים, אלא דלחייא בר בין החצונים דקתני הונא בין חיצון לאמצעי. ויעכ"ש. ט. והוי כחוכא ואטלולא אם נאמר דראין בתי הקשת כאילו הם בשתי מקומות. תוס' רי"פ. י. דבזה אין אנו מפסידים שום דבר אלא מרוויחים, שניתן להם ב' קרפפות. סס.

ב) [נכ"ל רבא וכנ"ל רב מלאכ], ג) [נעיל נה:], ד) [סס.], ד) [פי' ילמוס של מומס עדוק], ה) [ירושל' ל"ע הגיע לה מבלעו ותחר מנתמן], ו) סוס.

ז) כמ"ש: כלמלעי, ח) [נקמן מח.].

ט) [אמרבעא אלפים אמה. שתמוט לשמה זה נעלנו מתוך תמוט לשמה שתחל, ומודדין לה מן היתר ומלאין כולו היא מלאה בתים, ואם יותר אין מלאין אותה ליהות אחת ומודדין לה מן הקשת לכל אחד מעמה בימו, ומלא העיר המלא שאין בו בתים מן המלא הוא (לעיל נח.), מבליעו והוזר למדתו. ואף על פי שמשיטו מרחב את הלכך, ואם היה מודד שיטנו מכאן ועליהו לעבר הפני יש בו ק' אי ר' אמות, גם לאיכפת לן הואיל ומשפחו אל שפחו אין יותר מי' אמה (לעיל לה.).

ט) נכ"ל מדקתני וכן שלשה כפרים וכו'.

יום שני יז תשרי תשפ"א עירובין דף נז

דַּל אַרְבַּע דִּתְחוּמִין וְאַרְבַּע דִּקְרָנוֹת כַּמָּה הָוֵי תְּמָנְיָא. תִּילְתָּא הָווּ מִי סָבְרַתְּ בְּרִבּוּעָא קָאָמַר בְּעִיגּוּלָא קָאָמַר כַּמָּה מְרוּבָּע יָתֵר עַל הֶעָגוֹל רְבִיעַ דַּל רְבִיעַ פָּשׁוּ לַהּ שִׁיתָּא וְשִׁיתָּא מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע רִיבְעָא הָוֵי (התבאר בדף הקודם).

◆◆◆

ביאור ג': המגרש היה רק בתחום שכנגד העיר (8) שהוא רבע מהתחום שכנגד העיר והקרנות (32)

רָבִינָא אָמַר: מַאי רְבִיעַ, רְבִיעַ דִּתְחוּמִין - מדובר בעיר שהיא 2000 על 2000, והמגרש לא היה גם בקרנות, אלא רק בצדדי התחום שכנגד העיר, והמגרש הוא 8 ריבועים של אלף על אלף, שהוא רבע מכל התחום שכנגד העיר (16) והתחום שבקרנות (16).

בטבלה רואים את המגרש (8 ריבועים שחורים), מתוך 32 ריבועי התחום (16 ריבועים אפורים תחומי הקרנות, ו16 ריבועים לבנים התחומים שכנגד העיר).

1	2	3	4	5	6
12	11	10 (ב)	9 (א)	8	7
16	15 (ד)	העיר	העיר	14 (ג)	13
20	19 (ו)	העיר	העיר	18 (ה)	17
26	25	24 (ח)	23 (ז)	22	21
32	31	30	29	28	27

ביאור ד': המגרש היה רק בתחום שבקרנות (4) שהוא רבע מתוך התחום שבקרנות (16)

רַב אָשֵׁי אָמַר: מַאי רְבִיעַ, רְבִיעַ דִּקְרָנוֹת - המגרש היה רק בקרנות, נמצא שבכל פינה יש רק ריבוע אחד שסמוך לעיר שהוא המגרש, הרי שיש בסך הכל 4 ריבועים שהם מגרש, מתוך 16 ריבועים שבקרנות. וכל השאר היה שדות וכרמים (וכן השטח שכנגד העיר היה שדות וכרמים).

5	5			2	1
8	7 (ב)			4 (א)	3
		העיר	העיר		
		העיר	העיר		
12	11 (ד)			10 (ג)	9
16	15			14	13

אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְהָא סָבִיב כְּתִיב - והרי בפסוק כתוב שהמגרש היה 'סביב' לעיר ולא רק בקרנות.

עונה הגמרא: **מַאי סָבִיב, סָבִיב דִּקְרָנוֹת** - דבר שנמצא רק בקרנות, נקרא 'סביב', שמסביב לעיר, בקרנותיו, יש מגרש.

הגמרא מוכיחה שדבר שנמצא בזויות נקרא 'סביב': **דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי** - שאם לא תאמר כך, **גַּבֵּי עוֹלָה דִּכְתִיב 'וְזָרְקוּ (בְּנֵי אַהֲרֹן) אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', הָכִי נָמֵי סָבִיב מַמָּשׁ,** וכי נתן את הדם ממש בכל צדדי המזבח מסביב, **אֶלָּא מַאי סָבִיב, סָבִיב דִּקְרָנוֹת,** שזורק את הדם בקרנות, וזה נקרא 'סביב'.

הָכִי נָמֵי מַאי סָבִיב - כאן גם לגבי מגרשי ערי הלוים, מהו כונת הכתוב 'סביב', **סָבִיב דִּקְרָנוֹת.**

◆◆◆

שאלה על ביאור א' וב' שמדובר בעיר עגולה, ועל כן המגרש הוא 9 ריבועים (ולא 12), לתירוצו של רבא. או 6 ריבועים (ולא 8) לתירוצו של אביי. והרי ריבעו את העיר, ואם כן המגרש קטן יותר

לעיל הובא תירוצם של אביי ורבא (ביאור א' וב'), שהמגרש הוא רבע, כיון שמדובר בעיר עגולה והמגרש הוא עגול, **אֲמַר לֵיהּ רַב חֲבִיבִי מְחוֹזְנָאָה לְרַב אָשֵׁי: וְהָא אִיכָּא מוּרְשָׁא דְּקַרְנָתָא** - והרי יש בליטות של קרנות העיר שבולטים בתוך העיגול של המגרש, ואם כן, אין המגרש 9 (לרבא) או 6 (לאביי) אלא פחות מכך, שהעיר המרובעת מחסירה משטחו של העיגול.

[בשרטוט רואים את הריבוע שריבעו את העיר וממילא נחסר משטח העיגול של המגרש].

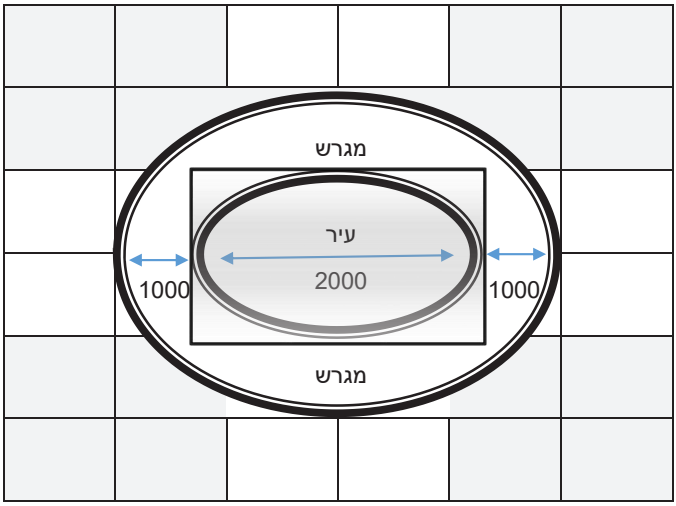

עונה הגמרא: מדובר **בְּמָתָא עִיגּוּלְתָּא** - בעיר עגולה.

שואלת הגמרא: **וְהָא רַיבְּעוּהָ** - והרי ריבעו את העיר, שהרי שנינו שמרבעים את העיר.

עונה הגמרא: **אֵימוֹר דְּאָמְרִינַן חֲזֵינַן כְּמַאן דִּמְרַבְּעָא, רַבּוֹעֵי וַדַּאי מִי מְרַבַּעְנָא** - מה שאמרנו

שרואים את העיר כאילו היא מרובעת, אבל וכי אמרנו שמרבעים את העיר ממש, וכיון שאין מרבעים את העיר ממש, הרי בפועל אין נחסר משטחו של המגרש.

◆◆◆

ביאור כיצד כאשר מרבעים עיגול שרוחבו 2000 אמה, נוסף על כך 800 אמה

לעיל שנינו שעל עיר עגולה מוסיפים 800 אמה על ידי ריבוע העיר.

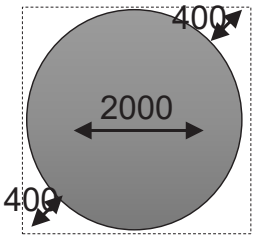

הגמרא מקשה על כך: **אָמַר לֵיהּ רַב חֲנִילַאי מָחוֹזְנָאָה לְרַב אָשֵׁי: מִכְּדֵי כַּמָּה מְרוּבָּע יָתֵר עַל הֶעָגוֹל רְבִיעַ** - הנה כמה מרובע יותר על עיגול, רבע, ואם כן **הָנֵי תַּמְנֵי מְאָה, שֵׁית מְאָה וְשִׁיתִּין וּשְׁבַע נָכֵי תִּילְתָּא הָוֵי** - אלו ה800 אמה שמוסיפים אינם 800 אלא 666 ושתי שליש, שהריבוע הוא יותר מעיגול ברבע, והוא שליש של העיגול.

[למשל עיגול שהוא 1500, תוספת שליש ממנו לריבוע הוא 500 וכך הוא 2000. וכך נמצא שהוא גדול ברבע מהעיגול].

אֲמַר לֵיהּ רב אשי: **הָנֵי מִילֵּי בְּעִיגּוּלָא מִגּוֹ רְבוּעַ** - אלו הדברים שהעיגול קטן ברבע מהריבוע, הם בעיגול מתוך ריבוע, שבסך הכל נוסף בשטח החלל של ריבוע רבע יותר מהעיגול.

אֲבָל בַּאֲלַכְסוֹנָא בָּעֵינָא טְפֵי - אבל כאן החישוב אינו כמה הוא הסך הכל שהריבוע גדול מהעיגול, אלא החישוב הוא כמה הוא שטחו של האלכסון של הריבוע שהניחו על העיגול, וכך נדע כמה יכול ללכת באלכסון יותר ממה שיכול ללכת בעיגול, והוא יותר מרביע, **דְּאָמַר מָר: כָּל אַמְּתָא בְּרִיבּוּעַ** - כל אמה בריבוע, **אַמְּתָא וּתְרֵי חוּמְשֵׁי בַּאֲלַכְסוֹנָא** - הוא אמה ושתי חומשים באלכסון, וכיון שהרוחב של העיגול (ושל הריבוע שהנחנו עליו - הוא 2000 אמה, האלכסון של הריבוע הוא שני חמישיות יותר, חמישית מ2000 הוא 400, ושני חמישיות הם 800.

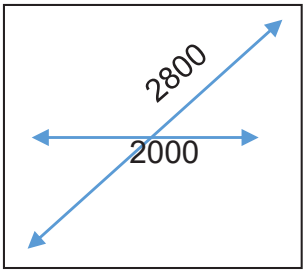

משנה

דעה א': מוסיפים קרפף [שבעים אמה ושיריים לעיר]

נוֹתְנִין קַרְפֵּף לָעִיר [כשבא למדוד התחומין אין מודדין מן החומה אלא מרחיק 70 אמה ושיריים, ומשם מתחיל למדוד 2000 אמה] **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר** [הגמרא תבאר את מקור הדין].

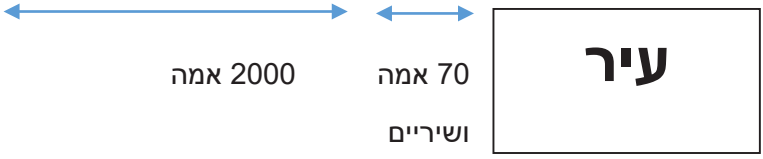

דעה ב': אין מוסיפים קרפף [שבעים אמה ושיריים לעיר], אלא בין ב' עיירות

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא אָמְרוּ קַרְפֵּף אֶלָּא בֵּין שְׁתֵּי עֲיָרוֹת, אִם יֵשׁ לָזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם, וּלְזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם, עוֹשֶׂה קַרְפֵּף אֶת שְׁתֵּיהֶן לִהְיוֹת אֶחָד, ומי ששבת באחת משתי ערים אלו, מותר ללכת בשתי הערים, ומחוץ לכל אחד מערים אלו 2000 אמה לכל צד. [כך מבאר חייא בר רב בגמרא את דעת חכמים, ורב הונא חולק, כמבואר להלן בגמרא].

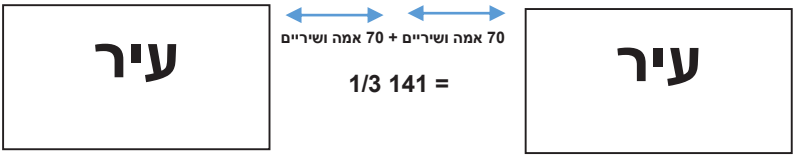

וְכֵן שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים הַמְשׁוּלָּשִׁין, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנַיִם חִיצּוֹנִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ, עָשָׂה אֶמְצָעִי אֶת שְׁלָשְׁתָּן לִהְיוֹת אֶחָד, [אופן זה יתבאר בגמרא].

גמרא

מקור דעת רבי מאיר שנותנים קרפף לעיר

מבררת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** שנותנים קרפף לעיר.

מבארת הגמרא: **אָמַר רָבָא: דְּאָמַר קְרָא 'מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה', אָמְרָה תּוֹרָה: תֵּן חוּצָה** [קרפף] **וְאַחַר כָּךְ מְדוֹד** - לאחר שהוספת לעיר שטח שנקרא 'חוצה', אחר כך מדוד, ושטח זה שהוא 'חוצה' הוא כמו 'חצר' לעיר, וכשם שחצר המשכן היה 70 אמה ושיריים, כך חצר העיר הוא 70 אמה ושיריים, ומשם מודדים תחום שבת שהוא 2000 אמה.

◆◆◆

דעת רב הונא (כדעת חכמים) בין שתי עיירות, נותן ב' קרפיפות

שנינו במשנה: **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא אָמְרוּ וְכוּ'** קרפף אלא בין שתי עיירות.

אִיתְּמַר, רַב הוּנָא אָמַר: נוֹתְנִין קַרְפֵּף לָזוֹ וְקַרְפֵּף לָזוֹ.

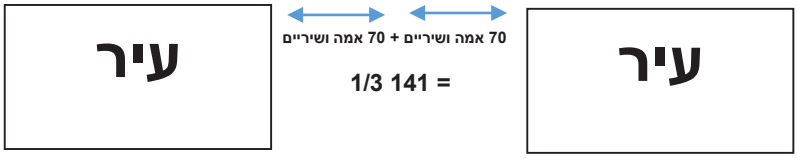

דעת חייא בר רב (בדעת חכמים) בין שתי עיירות, נותן קרפף אחד

חִיָּיא בַּר רַב אָמַר: קַרְפֵּף [אֶחָד] לִשְׁתֵּיהֶן.

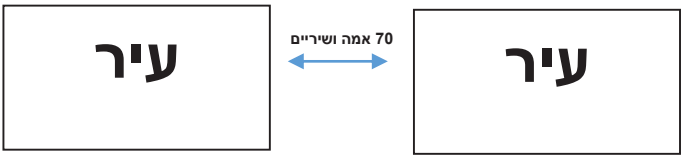

שאלה א' על דעת רב הונא: במשנה משמע שנותנים קרפף אחד בין שתי העיירות

תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא אָמְרוּ קַרְפֵּף אֶלָּא בֵּין שְׁתֵּי עֲיָרוֹת, תִּיּוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא, שהרי מלשון המשנה 'קרפף' משמע שנותנים קרפף אחד, ולא שנים.

תשובה: כונת המשנה שנותנים 'תורת קרפף', והיינו שתי קרפיפות

אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: מַאי קַרְפֵּף - מהי כוונת המשנה במה שאמרה שנותנים קרפף, **תּוֹרַת קַרְפֵּף, וּלְעוֹלָם** נותנים שתי קרפיפות, **קַרְפֵּף לָזוֹ וְקַרְפֵּף לָזוֹ.**

[ראיה מהמשנה כביאור רב הונא, שנותנים שתי קרפיפות]

הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא - וכך גם מסתבר מלשון המשנה שנותנים לשתי העיירות שתי קרפיפות, **מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: אִם יֵשׁ לָזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים וְלָזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים עוֹשֶׂה קַרְפֵּף לִשְׁתֵּיהֶן לִהְיוֹת אֶחָד, שְׁמַע מִינַּהּ** שנותנים שבעים אמה ושיריים, דהיינו קרפף לזו, ושבעים אמה ושיריים דהיינו עוד קרפף לזו.

[כיצד חייא בר רב מבאר סיום זה של המשנה]

שואלת הגמרא: **לֵימָא תֵּיהֲוֵי תִּיּוּבְתֵּיהּ דְּחַיָּיא בַּר רַב** - שהרי מלשון זה של המשנה מבואר שנותנים שתי קרפיפות לשתי העיירות, וקשה על שיטתו שנותנים קרפף אחד לשתיהם.

מבארת הגמרא: **אָמַר לְךָ חִיָּיא בַּר רַב:** [עמוד ב] **הָא מַנִּי רַבִּי מֵאִיר הִיא** - סיפא זו היא דעת רבי מאיר שהוא סובר שנותנים קרפף אחד לעיר אחת, ולשתי עיירות נותנים שתי קרפיפות, אבל לחכמים נותנים קרפף אחד לשתי העיירות.

שואלת הגמרא: **אִי רַבִּי מֵאִיר הִיא** - אם סיפא זו היא דעת רבי מאיר, **הָא תָּנֵי לֵיהּ רֵישָׁא** - הרי כבר שנינו ברישא את דבריו: **נוֹתְנִין קַרְפֵּף לָעִיר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר,** ומה הוסיף רבי מאיר בסיפא.

עונה הגמרא: **צְרִיכָא** - הוצרכו לחדש לרבי מאיר את שתי החידושים, **דְּאִי מֵהַהִיא** - שאם היינושונים רק את דבריו שנותנים קרפף אחד לעיר אחת, **הֲוָה אָמֵינָא** - הייתי אומר שלרבי מאיר נותנים תמיד קרפף אחד, **חַד לַחֲדָא וְחַד לְתַרְתֵּי** - קרפף אחד לעיר אחת, וקרפף אחד

לשתי עיירות, **קָא מַשְׁמַע לַן דִּלְתַרְתֵּי תְּרֵי יָהֲבִינַן לְהוּ** - לכן השמיע לנו רבי מאיר את הסיפא שלשתי עיירות נותנים שתי קרפיפות.

וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא - ואם רבי מאיר היה משמיע לנו רק כאן בשתי עיירות שנותנים שתי קרפיפות, הייתי אומר שרק בזה נותנים קרפיפות לערים, **מִשּׁוּם דִּדְחִיקָא תַּשְׁמִישְׁתַּיְיהוּ** - שהואיל והם קרובות אין להן נויי העיר עד שיש ביניהם יותר משיעור ב' קרפיפות, ולכן כשיש ביניהם רק שיעור ב' קרפיפות הם נקראים עיר אחת, **אֲבָל הָתָם דְּלָא דְּחִיקָא תַּשְׁמִישְׁתַּיְיהוּ אֵימָא לָא** - אבל בעיר אחת שאין עיר אחרת סמוכה לה ויש לה אויר הרבה, הייתי אומר שלא נותנים לה כלל שיעור קרפף כתוספת לעיר, לכן השמיע לנו רבי מאיר שגם לעיר אחת נותנים קרפף.

✦✦✦

שאלה ב' על דעת רב הונא: במשנה מבואר שרק כשיש כפר נוסף בין ב' כפרים נותנים להם שיעור ב' קרפיפות. אבל בין ב' כפרים נותנים רק קרפף אחד

תְּנַן, וְכֵן שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים הַמְשׁוּלָּשִׁין, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנַיִם הַחִיצּוֹנִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אַמָּה וּשְׁלִישׁ, עוֹשֶׂה אֶמְצָעִי אֶת שְׁלָשְׁתָּן לִהְיוֹת אֶחָד.

כפר	70 אמה ושיריים	כפר	70 אמה ושיריים	כפר

ומהמשנה משמע: **טַעְמָא דְּאִיכָּא אֶמְצָעִי** - הטעם שנותנים להם ב' קרפיפות (141 אמה ושליש) ומחשיבים על ידם את הכפרים להיות כאחד הוא רק בגלל שיש ביניהם כפר אמצעי, ונמצא שאין בין עיר לעיר אלא קרפף אחד, **הָא לֵיכָּא אֶמְצָעִי לָא** - אבל אם יש ב' כפרים בלא כפר נוסף ביניהם, אין נותנים להם ב' קרפיפות אלא קרפף אחד.

תִּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא שאמר שגם בין ב' כפרים נותנים ב' קרפיפות.

תשובה: המשנה לא מדברת על ג' כפרים שהם בשורה ישרה [שבהם נותנים ב' קרפיפות גם בין ב' כפרים] אלא מדובר שהכפר השלישי אינו בשורה אחת עם השתים

עונה הגמרא: **אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: הָא אִתְּמַר עֲלַהּ אָמַר רַבָּה אָמַר רַב אִידִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לֹא מְשׁוּלָּשִׁין מַמָּשׁ לֹא** - המשנה לא מדברת על ג' כפרים שהם בשורה אחת, ויש ביניהם 141 אמה ושליש, שבאופן שהכפרים בשורה ישרה, אפילו בין ב' כפרים, נותנים לכל כפר 70 אמה ושיריים, ונמצא שבין ב' הכפרים יש רווח של 141 ושליש,

אֶלָּא מדובר בשתי כפרים שיש ביניהם יותר מהשיעור הנ"ל, אלא שיש כפר שלישי שעומד מרחוק כנגד בין שני החיצונים, ועל זה אמרה המשנה: **רוֹאִין כָּל שֶׁאֵילוּ מֵטִיל אֶמְצָעִי בֵּינֵיהֶן וְיִהְיוּ מְשׁוּלָּשִׁין** [ממש בשורה ישירה], **וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה אֶלָּא מֵאָה וְאַרְבָּעִים אַמָּה וְאַחַת וּשְׁלִישׁ** [אילו הכפר האמצעי היה עמהם באותו שורה], אזי **עָשָׂה אֶמְצָעִי אֶת שְׁלָשְׁתָּן לִהְיוֹת אֶחָד,** ומי שגר בכל אחד מכפרים אלו אלו יכול ללכת בכל הכפרים, ומחוץ להם אלפיים אמה, למשל מי שגר בכפר א' יכול ללכת 2000 אמה מחוץ לכפר ג.

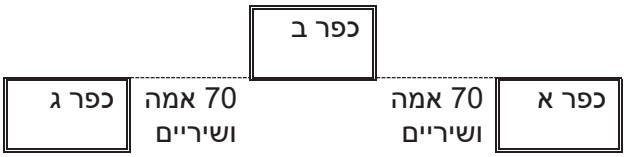

◆◆◆

בירור: כמה יהא רחוק אמצעי מהן, ועדיין אומרים רואים

אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְאַבָּיֵי: כַּמָּה יְהֵא בֵּין חִיצּוֹן לְאֶמְצָעִי - עד איזה מרחק בין שתי הכפרים החיצוניים, עדיין אומרים 'רואין'.

אביי: 2000 אמה

אֲמַר לֵיהּ אביי: **אַלְפַּיִם אַמָּה,** שהואיל ויכול לבוא מזו לזו בלא עירוב אמרינן רואין.

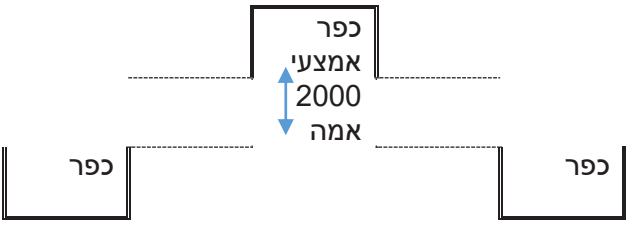

שאלה: הרי לגבי קשת אמרנו שאפילו אם המרחק בין היתר לקשת יותר מ2000 הרי הכל אחד ומודדים מהיתר

אמר ליה רבא: **וְהָא אַתְּ הוּא דְּאָמְרַתְּ** [לגבי עיר שעשויה כקשת] **כְּוּוֹתֵיהּ דְּרָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא מִסְתַּבְּרָא דְּאָמַר** [שאפילו אם יש בין היתר לקשת] **יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה,** הרי היא אחת ומודדין לה מן היתר.

תשובה: בקשת אף אם המרחק עד ליתר יותר מ2000 אפשר ללכת מצד לצד דרך הבתים, אבל בין ב' הכפרים, אם יש ביניהם לאמצעי יותר מ2000 אמה אי אפשר ללכת מזה לזה

אמר לו אביי: **הָכִי הַשְׁתָּא, הָתָם** [שם, בקשת] **אִיכָּא בָּתִּים** - יש בתים בקשת והרי הדר בקשת יכול ללכת לשתי ראשי הקשת דרך הקשת ששם יש בתים, ולכן גם אם המרחק בין הקשת ליתר הוא יותר מ200 מודדים את התחום מהיתר, שהכל נחשב כמקום אחד.

אבל **הָכָא** [כאן בין ב' כפרים], **לֵיכָּא בָּתִּים** - אין בתים בין הכפר האמצעי לכפר החיצון,

ואם המרחק בין הכפרים לכפר האמצעי הוא יותר מ2000 אי אפשר ללכת בין הכפרים, ולכן אינם נחשבים באופן כזה כעיר אחת.

◆◆◆

בירור: כמה המרחק בין ב' הכפרים החיצוניים, ועדיין אנו אומרים שהם אחד

וַאֲמַר לֵיהּ רָבָא לְאַבָּיֵי: כַּמָּה יְהֵא בֵּין חִיצּוֹן לְחִיצּוֹן - כמה המרחק בין ב' הכפרים החיצוניים, ועדיין נחשיב אותם לכפר אחד, על ידי הכפר האמצעי.

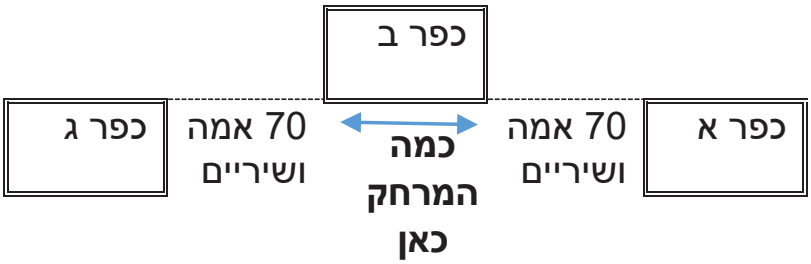

אביי: הרי שנינו כל שאילו האמצעי יהיה ביניהם, ולא ישאר מרחק ביניהם יותר מ141 ושליש

אמר ליה אביי: **כַּמָּה יְהֵא, מַאי נָפְקָא לָךְ מִינַּהּ** - מה הנפקא מינה כמה הרווח בין ב' הכפרים החיצוניים, הרי אמרנו שהכלל הוא: **כָּל שֶׁאִילּוּ מַכְנִיס אֶמְצָעִי בֵּינֵיהֶן וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה אֶלָּא מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ,** והיינו שאף אם המרחק בין ב' הכפרים החיצוניים גדול מאד, כל שאם הכפר האמצעי היה בין ב' הכפרים החיצוניים, נשאר ביניהם רק רווח של 141 ושליש, הרי הם נחשבים ככפר אחד.

שאל אותו רבא: **וַאֲפִילּוּ** - אם הרווח בין ב' הכפרים הוא **אַרְבַּעַת אַלְפַּיִם אַמָּה** עדיין נאמר, שכיון שאם הכפר האמצעי יהיה ביניהם לא ישאר ביניהם רווח יותר מ141 ושליש הרי הם ייחשבו ככפר אחד.

אֲמַר לֵיהּ אביי: **אִין.**

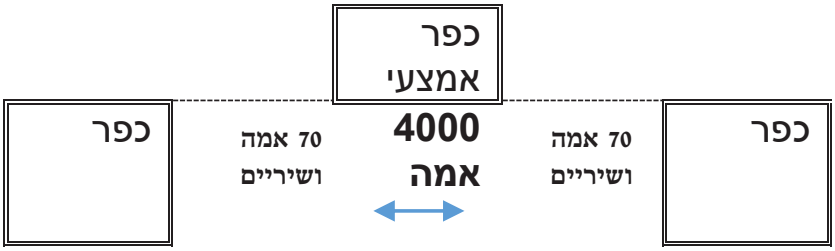

שאלה: מדוע בקשת אמרנו שדין זה נאמר רק אם אין בין ב' הצדדים יותר מ4000 אמה

שאל אותו רבא: **וְהָאָמַר רַב הוּנָא עִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים אַמָּה, מוֹדְדִין לָהּ מִן הַיֶּתֶר. וְאִם לָאו** - ואם הרווח בן שתי ראשי הקשת 4000 אמה אין שתי צדדי הקשת נחשבים אחד, ואין מודדים לה מהיתר אלא **מוֹדְדִין לָהּ מִן הַקֶּשֶׁת.**

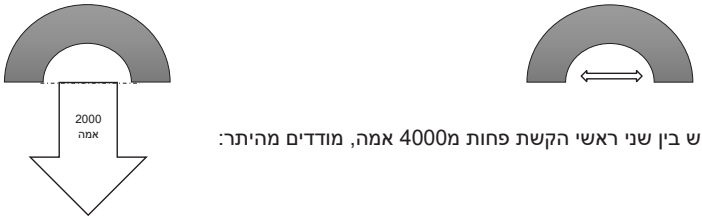

אם יש בין שני ראשי הקשת פחות מ4000 אמה, מודדים מהיתר:

תשובה: בקשת אין לנו במה למלאות את החלל שבין קצוות הקשת, אבל כאן יש לנו את הכפר השלישי שאומרים 'רואים' וממלאים עמו את הרווח שבין צדדי הקשת

אֲמַר לֵיהּ אביי: **הָתָם לֵיכָּא לְמֵימַר מַלֵּי** - שם, בקשת אי אפשר לומר: תמלא את האויר שבין שתי צדדי הקשת, שהרי אין לך במה למלאות את החלל שבין צדדי הקשת.

אבל **הָכָא אִיכָּא לְמֵימַר מַלֵּי** - כאן בין ב' הכפרים, אפשר למלאותם, שהרי יש כפר שלישי ביניהם.

◆◆◆

לעיל שנינו ששתי עיירות נחשבים אחד אם יש ביניהם רווח עד 141 אמה ושליש, הגמרא מקשה על כך ממקום שהיה רווח יותר מ141 אמה ושליש והחשיבו את שתי הערים כאחד

אֲמַר לֵיהּ רַב סָפְרָא לְרָבָא: הֲרֵי בְּנֵי [העיר] **אֲקִיסְטְפוֹן דְּמָשְׁחִינַן לְהוּ תְּחוּמָא מֵהַאי גִּיסָא דְּאַרְדָּשִׁיר** - שאנו מודדים להם את התחום מהצד השני של העיר ארשדיר,

וּבְנֵי תְּחוּמָא דְּאַרְדָּשִׁיר מָשְׁחִינַן לְהוּ תְּחוּמָא מֵהַאי גִּיסָא דַּאֲקִיסְטְפוֹן - -בני העיר ארשדיר שאנו מודדים להם את התחום מהצד השני של העיר אקיסטפון,

הָא אִיכָּא דִּגְלַת דְּמַפְסְקָא יָתֵר מִמֵּאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ - והרי הנהר דגלת מפסיק ביניהם, והוא רחב יותר מ141 אמה ושליש, ומדוע אנו מחשיבים את שתי הערים אקיסטפון וארדיר כעיר אחת.

תשובה: בין הערים היה שיירי חומה שהרחיבו את גבול הערים, ובחישוב משיירי החומה, לא היה בין הערים יותר משיעור קרפף

נְפַק אַחְוִי לֵיהּ - יצא רבא והראה לרב ספרא, **הָנָךְ אַטְמָהָתָא דְּשׁוּרָא דְּמִבַּלְעִי בְּדִגְלַת בְּשִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִּים** - את יסודות החומה של ערים אלו שהיו מובלעים בתוך 70 אמה ושיריים לעיר, ואזי הם מגדילות את שטח העיר, ומשם מדדו עוד 70 אמה ושיריים קרפף לעיר.

	דגלת			
ארשדיר	חומות ארשדיר בתוך 70 אמה ושיריים	קרפף 70 אמה ושיריים	חומות אקיסטפון בתוך 70 אמה ושיריים	אקיטפון

משנה

אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. וְלֹא יִמְדוֹד אֶלָּא כְּנֶגֶד לִבּוֹ. הָיָה מוֹדֵד וְהִגִּיעַ לְגַיָּא אוֹ לְגָדֵר מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ הִגִּיעַ לְהַר מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ [יתבאר בדף הבא]

ובידון חב״ל מדה. פ״ה כמשכן על יזקזקל [ט] וכ״ל כתב דהסוה בספר זכריה אבל וביד אחים חמים הוא מיזקזקל: **ההוא** בדתרעי. והסוה דכמיב מדד אל רוח הקדים ממש מאחוז קנים בקנה המדה סביב וכן כתיב בד׳ רוחות מפרש ר״י דבתבל מדה היו מודדין ה׳ מאות קנים: **בחבל** המוג. אע״ג דשום חבל אינו מקבל טומאה כדענין טווי ואריג כלאמר בפ׳ במה אשה[א] (שבת דף סד.) משום מעלה דפרה בעי׳ ממין אחין מקבל טומאה[ב]: [ט] **הגיע** הר מבליגיו. ול״מ דמאי הגיע לזה אי לגדר מבליגיו וי״ל משום סיפא דתני שמעתי שמקדרין בהרים דמי דעני מר כהנים אינו אלא הקילו חכמים לטמון על אמירה בעלמא ואומדו אינו אלא הקילו חכמים לטמון על גביו ומיהו אם זקוף יותר מדאי אל שמוט יורד כנגדו אפילו אמירה[ד] אין נריך להגליעו אלא אם כן מתמשמשים וטורח לעלות על גביו ומיהו אל שמוט יורד כנגדו אפילו אמירה[ד] אין נריך ומדלג בי שיפוא שכולו כלאמר שמוא[ה] בטמון בי מדמה השער. תני ר׳ יוסף ג׳ חבלים לגבי בא הסרה כדתנן בחבל של מגג בית הלקח. של נערים לסוטה, דתנן ואחר כך מביא חבל של מצרי וקושר למעלה מדדיה. חבל של פשתן למדידה התחתון. מתני׳ היה מודד והגיע לגיא א״ר דתנו. תנינא להא דתנו רבנן היה מודד והגיע מדידה לגיא, אם יכול להגליעו בחבל של חמשים אמה מבליעו, כלומר מעביר החבל על גביו, ואם לאו הולך למקום שפחת הגיא צר ומבליעו מן הצד ומגליעו עד תיכת נחלו אלנא שיך למעט אחר מיכת מקדיר ויורד. כ) עין בענין ערך חל ג.

ובלבד שלא יצא חוץ לתחום. אם היה רחבו של גיא כנגד העיר מלגלא שפת הגיא שכנגד העיר לידע כמה אמות יצא ומודד משפחו ולהגלו לא ימודד אלא עד כדי הגלמת התחומין ואיפה כנגד מקום שנמדנו כלה כנגד העיר בתוך הגיא ואיין מימני המחום אבל לא ימדד ולא יגלה מן המחום אבל לא ימדד אלא חוץ לתחום אם כלו הגליעו אלא כנגד העיר ומודד מעפחו ולא ימדד אלא עד כדי הגלמת התחומין ומן המחום אם הגיע לגיא אחוץ לתחום אם אינו יכול להגליעו אלא בחבל של חמשים אמה מדוד [ה] האי מיבעי ליה [ו] לימוד חמשים ולסבב חמשים א״כ לימא קרא חמשים חמשים מאי חמשים בחמשים שמעת מינה תרתי: לא פחות ולא יותר: תנא לא פחות מפני שמרבה ולא יותר מפני שממעט א״ר [ז] אסי אין מודדין אלא בחבל של אפסקימא מאי [ח] אפסקימא א״ר אבא גרגילא מאי גרגילא א״ר יעקב דיקלא דחד גברא איכא דאמרי מאי אפסקימא רבי אבא אמר גרגילא רבי יעקב אמר דיקלא דחד גברא תניא אמר רבי יהושע בן חנניא אין לך שיפה למדידה יותר משלשלאות ברזל אבל מה נעשה שהרי אמרה תורה [ב] ובידו חבל מדה והכתיב [ג] וביד האיש קנה המדה ההוא לתרעי תני רב יוסף שלשה חבלים הם של [ט] מגג של נצר ושל פשתן של מגג לפרה [י] דתנן [א] בפתוח בחבל המגג ונתנוה על גב מערכתה של נצרים לסוטה [מ] דתנן [ב] ואח״כ מביא חבל המצרי וקושרו למעלה מדדיה [ג] של פשתן למדידה: היה מודד והגיע: מדתני חוזר למידתו מכלל דאם אינו יכול להבליעו הולך למקום שיכול להבליעו ומבליעו ובוצה בגנב מידתו וחוזר תנינא להא דתנו רבנן [מ] היה מודד והגיע המידה לגיא אם יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה מבליעו ואם לאו הולך למקום שיכול להבליעו ומבליעו ובוצה וחוזר למידתו אם היה גיא מעוקם מקדיר ועולה מקדיר ויורד הגיע לכותל אין אומרים יקוב הכותל אלא אומדו והולך לו והא אנן תנן מבליעו וחוזר למידתו התם ניחא תשמישתא הכא לא ניחא תשמישתא אמר ר׳ יהודה [א] אמר שמואל [ה] לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו אבל

[ט] מתמת מ״ר מקדרין על תיכת נחלו אלנא שיך למעט אחר תיכת מקדיר ויורד. כ) עין בענין ערך חל ג.

[א] גמ׳ תר״י אמר שמואל ל״ש אלא מ״ר, ר״מ כתן ג׳ בנות אלמנה דשמואל. ולגינא בתרא דיב יוסף. ולגינא בתרא דרבא. ולשונה בקדיוזי לגד ולחמרוזא בהבלעה לגד מלעטת בשמיים. מלעטת בגיא לגד. אחרוזא בהר לגד. ולשונה אף בהר (מגמ) בגיא ב׳ בנות לשונה ומלעטת אל בקדיוזי אל׳ בשמיים ובהר ב׳ אחרוזא ולשונה אל בהבלעה וא׳ בשמיים. שיטת ר״ש ותוי. והכלל מקיומ ר׳ לשונה בכולנו לגד הבלעה דגיא שהוא קל בנוחת מהלם ובלעת בהבלעה דהר לגד שהוא חמור בנוחת מהלם ולמלעת [״בגמ קדיוזי ולמלעת״] בגיא לגד ומר״ אמ״ר למעבר אחר כש״ג לא מצב כן אלא מלעת בגיא בקדיוזי. ובהבלעה [״הר וכן] ש״מ כדבני [״ר״ש״] וכן בשותקו אל גיא אולק גם [״אן] בגיא לגד. ובאל פוסקים) [״אמרים] רק בהבלעה: [״ר״ה בר״ה אבל גלין הגמ׳ אלו]

מוסף רש״י

אם אינו יכול להבליעו. בחבל לא המיסים אמה (לעיל לה:). **שמעתי שמקדרין בהרים.** בא מקלעו בחבל אחרון ואיר מני׳ דהתנן אל מודדין אלא בחבל של ג׳ מדמוו כמות שהוא בחבל אל המיסים בקרקע אלא, ולא מודד כל מדמוו כמות שהוא בחבל אל המיסים בקרקע אמות ואמתון בו ב׳ מי אדם בפ׳ דאמר בחבל, בתחתון עוקן דאם בחבל נמנו מדגלמתו, ומשמרכין בכל אדרבא בחבל כשיעור אלי קומת אדם, ולשון מקדרין כמו מקבון, דמשום מדת בחבל מלאו אלו נקוב מקום ממעמד בגלי הגליון ומתמלא לבו מקום מרגלאי מוחדת עבשיו, וכשנתן בחבל עבשיו כנגד מרגלאותיו הוה לה כלאלו עוקן בשיעור אלי קומת אדם, ולשון מקדרין כמו מקבון, דמשום מדת בחבל מלאו אלו נקוב מקום ממעמד בגלי הגליון אלא בחבל אל המיסים בקרקע אל מדמוו אל מדמוו אל מדמוו

איכא דאמרי א"ר יוסף אפילו יותר מאלפים. ומסיק רב יוסף כשסתום יורד כנגדו אייר ולפי המסקנא זו לא קאי רב יוסף אלא להבלעה כלומר על המשנה דהא אמרינן לעיל דמודדו מדידה יפה אלא מדרש יהודה קאי דאמר כשסתום יורד כנגדו מודדו מדידה יפה וקמ"ל דאפילו יתר מאלפים מודדו מדידה יפה:

וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אביומי עד ד"א. פי' רבינו שמואל ואין חילוק בין עמוק נ' לק' או אלף או מאלפים [א] אע"פ שב' אמות שיפוע של דבר מועט נוח להשמטה יותר מגרגול [ב]:

אבל מתלקט י' מתוך ה' מודדו מדידה יפה. [1] דאפי' מודדו מדידה יפה דהכא לא פ"ש כהכא דלעיל שמדלג כל השיפוע אלא מדרגא אין מבליע אלא מקדר אלא מודד כל השיפוע דכקרקע מלקה [ג] ומלאה דה"ש כגיא ונגדר אם מתלקט י' מתוך ה' דלקרקע מלקה דמי [ד] והשתא איכא ד' דיעים בכותל וכר דאם מתלקט י' מתוך ה' מודד כקרקע מלקה ואם מתלקט י' מתוך ד' מבליע ואם אין יכול להבליע מקדר ואי לא ניחא תמשמיט' אומדו וחולך לו ואם חוט יורד כנגדו מדלג כל השיפוע וגיא אין מילוק בין ניחא תמשמיט' ללא ניחא תמשמיט' [ה] כדפרישת ולהאי ניחא דרבא לא יודעא מאי קוין לא ניחא תמשמיט' ומאי קוין לא ניחא תמשמיט' אבל נלשון אחרון דרבא דאמר מתלקט י' מתוך ה' מבליעו והיינו ניחא תמשמיטא ומתמלקט י' מתוך ד' אומדו וחולך לו והיינו לא ניחא תמשמיטא ולפ"ז נלשון אין בכותל וכר כי אם שלמה דיעים מתלקט י' מתוך ה' מבליעו ומתוך ד' אומדו וחוזו יורד כנגדו מדלג כל השיפוע כך סוגיא זו מפורשת לפי שיטת הקונטרס וי"מ מפרש דחוט המשקולת קרי לכל דבר משופע וחלק שאין בו מורד ועיכוב שיכול אדם לעמוד שם והיינו משקולת ותרגומא יתאמרנא בשרד אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה וכמה עומקו של גיא אמר רב יוסף אלפים איתיביה אביי עמוק ק' ורוחב נ' מבליעו ואם לאו אין מבליעו הוא דאמר כאחרים דתניא אחרים אומרים אפילו עמוק אלפים ורוחב נ' מבליעו איכא דאמרי אמר רב יוסף אפילו יתר מאלפים כמאן דלא כת"ק ולא כאחרים התם שאין חוט המשקולת יורד כנגדו הכא בחוט המשקולת יורד כנגדו וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אביומי ד' וכן תני רמי בר יחזקאל ד': הגיע להר מבליעו וחוזר למידתו: אמר רבא לא שנו אלא בהר המתלקט י' מתוך ד' אבל בהר המתלקט י' מתוך ה' מודדו מדידה יפה רב הונא בריה דרב נתן מתני לקולא אמר רבא [א]לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך חמש אבל בהר המתלקט עשרה מתוך ד' אומדו והולך לו: ובלבד שלא יצא חוץ לתחום: מאי טעמא אמר רב כהנא גזירה שמא יאמרו מדת תחומין באה לכאן: אם אינו יכול להבליעו: תנו רבנן [ב]כיצד מקדרין תחתון כנגד לבו עליון כנגד מרגלותיו אמר אביי [ג] נקיטינן [ג]אין מקדרין אלא בחבל של ארבע אמות [ד] אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה [ה] (נקיטינן) אין מקדרין [ו] [ד]לא בעגלה ערופה ולא בערי מקלט מפני שהן של תורה: **מתני'** [ח]אין מודדין אלא מן המומחה ריבה למקום א' ומיעט למקום אחר שומעין למקום שריבה ריבה לאחד ומיעט לאחד [ט] שומעין למרובה [י] [יא]ואפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל: גמ'

אבל אם היה חוט המשקולת יורד כנגדו. שפחו זקופה מאד שאין מתרחקת שפת תחתיתו מכנגד שפת גובהו ד"א אין (א) מדידתו ממעט מידת התחום ע"י קידוד אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו מדידה יפה כקרקע חלקה ויוצא לשפתו ומשליט מדתו והולך: **כמה עומקו של גיא.** דימתא מבליעו כשהוא רחב ג': **אלפים.** אבל יותר מכאן אפי' יכול להבליעו אינו מבליעו אלא **כשסתום מכנגדו דקרי ליה אין יורד ומתמיר ביה: כמאלקט י' מתוך ד'.** הבא לקנות כמה הוא מגביה והולך מולא י' טפחים גובה קודם שיגיע להילוך ד"א אבל מתוך חמש כקרקע חלקה דמי ומודדו מדידה יפה ואין כאן לא הבלעה ולא קידוה: **מפני לקולא.** בהר המשופע הוא דבעינן הבלעה לא קידוה אבל בזקוף אינו בעלמא: **אלא יצא חוץ לתחום.** הא פרישנן לעיל(ה): **בערי מקלט.** בתחום ערי מקלט לקולא דתנן (מכות דף יא:) כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט: **בעגלה ערופה.** שמודדין לידע איזו היא קרובה אל החלל: **מפני.** שמדידתן מן הסדוק הלכך (ז) לא משערינן בהו מידי אלא מודדין הריס וגאיות בקרקע חלקה: **מתני' ס"ג אין מודדין אלא מומחה.** בקי במדידה: **ריבה במקום אחד ומיעט במקום אחר.** שמגלה שימני תחום קרן זה אדוכין ונוטלין מכנגד שימני תחום קרן שבנגדו: **שומעין למקום שריבה.** (ומה) ומוליאין מידה הקלה כנגדה מפני שלא מתח מתחילה החבל כל לרכו ומתקצר ולריך למותחו בכל כחו והכי תניא נמי בתוספתא (סס"ד): **ריבה לא' ומיעט לאחד.** מפרש בגמ' (נמ.): **שלא אמרו חכמים כו'.** כשנזרו שלא ללאת חוץ לתחום לא אמרו להחמיר בתחומין אלא להקל בתחומין: גמ'

אבל אם היה חוט המשקולת יורד כנגדו. שפחו זקופה מאד שאין מתרחקת שפת תחתיתו מכנגד שפת גובהו ד"א אין (א) מדידתו ממעט מידת התחום ע"י קידוד אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו מדידה יפה כקרקע חלקה ויוצא לשפתו ומשליט מדתו והולך: **כמה עומקו של גיא.** דימתא מבליעו כשהוא רחב ג': **אלפים.** אבל יותר מכאן אפי' יכול להבליעו אינו מבליעו אלא **כשסתום מכנגדו דקרי ליה אין יורד ומתמיר ביה: כמאלקט י' מתוך ד'.** הבא לקנות כמה הוא מגביה והולך מולא י' טפחים גובה קודם שיגיע להילוך ד"א אבל מתוך חמש כקרקע חלקה דמי ומודדו מדידה יפה ואין כאן לא הבלעה ולא קידוה: **מפני לקולא.** בהר המשופע הוא דבעינן הבלעה לא קידוה אבל בזקוף אינו בעלמא: **אלא יצא חוץ לתחום.** הא פרישנן לעיל(ה): **בערי מקלט.** בתחום ערי מקלט לקולא דתנן (מכות דף יא:) כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט (לעיל לה:).

מוסף רש"י

נקיטינן. מסורת מתמודעינו ומטבא מתמודעינו (לעיל לז.). אין מקדרין לא בעגלה ערופה. כשבא למדוד את הערים שמקיפות החלל לידע לאן היא קרובה מכולן, מודד את הסדיס ואת הגאיות כמות שהן ואף על פי שהמלבון מרבה את המדה ומתקן את הציר (לעיל לה:). ולא בערי מקלט. בתחום ערי מקלט, דקי"ל (מכות יא:) כשם שעיר קולטת כך תחומה קולט (לעיל לה:).

מוסף תוספות

א. דכל שיעורי חכמים כך הן, למאה צריך ארבע אמות ולאלפים לא צריך אלא ארבע אמות. ר"פ ס"ו. ב. דכיון שהגיע השיפוע לארבע אמות שהוא דבר חשוב בכל מקום צריך לקדר. סס. ג. [נ"ל]שון אחר שנאמר לשני פנים הוא, ומ"מ מדידה יפה היא כאן וכאן, מפני שאינו מקדר ואינו מבליע ואינו אומר, אלא [כל] מה שהוא מודד מודדו מדידה יפה בקרקע חלקה, אלא [דלעיל] קאמר שמודד קרקעיתו של גיא [והכא] קאמרי שמודד המדרון מדידה יפה. ריטב"ש. ד. דטפי מחמרינן בגיא מבגדר והר. תוס' הרא"ש. ה. דבכל מקום דאין חוט המשקולת יורד כנגדו מבליעו, דדוקא בבותל והר שיש טורח להבליענו התירו על ידי אומד. סס. ו. דסגי בקדור שאינו יכול להבליעו או בהבלעה בשיכול להבליעו. ריטב"ש. ז. כלומר שאין בחוט המשקולת מורד לרדת כנגד העומק עד למטה, שכל כך הוא שפוי בישוב

הגהות הב"ח

(ה) [מאמר כר דבה כה אמנה (נקיטינן) מז"מ וג"כ ס"ש אין זה וכן בגמ"פסי לא גרים ליה ועיין לעיל דף לה ס"ע:]. (ב) שם אין מקדרין לא בערי מקלט ולא בעגלה ערופה מפני כו' כל"ל: (ג) רש"י ד"ה אבל מתוך וכו' ד' אמות אין מדלגו ממעגו מידת כל"ל ומיכא מידת מתקן: (ד) ד"ה מפני וכו' הילכך לא משערינן בהו מידי: (ה) תוס' ד"ה אבל וכו' ותרגום יתאמרנא בשרד מסר ליה בתמקלתא ס"ג פי' מטוטו בתקלתא: (ו) בא"ד בכל מקום היה ראוי למדוד:

מוסף רש"י

נקיטינן. מסורת מתמודעינו ומטבא מתמודעינו (לעיל לז.). אין מקדרין לא בעגלה ערופה. כשבא למדוד את הערים שמקיפות החלל לידע לאן היא קרובה מכולן, מודד את הסדיס ואת הגאיות כמות שהן ואף על פי שהמלבון מרבה את המדה ומתקן את הציר (לעיל לה:). ולא בערי מקלט. בתחום ערי מקלט, דקי"ל (מכות יא:) כשם שעיר קולטת כך תחומה קולט (לעיל לה:).

מוסף תוספות

א. דכל שיעורי חכמים כך הן, למאה צריך ארבע אמות ולאלפים לא צריך אלא ארבע אמות. ר"פ ס"ו. ב. דכיון שהגיע השיפוע לארבע אמות שהוא דבר חשוב בכל מקום צריך לקדר. סס. ג. [נ"ל]שון אחר שנאמר לשני פנים הוא, ומ"מ מדידה יפה היא כאן וכאן, מפני שאינו מקדר ואינו מבליע ואינו אומר, אלא [כל] מה שהוא מודד מודדו מדידה יפה בקרקע חלקה, אלא [דלעיל] קאמר שמודד קרקעיתו של גיא [והכא] קאמרי שמודד המדרון מדידה יפה. ריטב"ש. ד. דטפי מחמרינן בגיא מבגדר והר. תוס' הרא"ש. ה. דבכל מקום דאין חוט המשקולת יורד כנגדו מבליעו, דדוקא בבותל והר שיש טורח להבליענו התירו על ידי אומד. סס. ו. דסגי בקדור שאינו יכול להבליעו או בהבלעה בשיכול להבליעו. ריטב"ש. ז. כלומר שאין בחוט המשקולת מורד לרדת כנגד העומק עד למטה, שכל כך הוא שפוי בישוב

הגהות הב"ח

(ה) [מאמר כר דבה כה אמנה (נקיטינן) מז"מ וג"כ ס"ש אין זה וכן בגמ"פסי לא גרים ליה ועיין לעיל דף לה ס"ע:]. (ב) שם אין מקדרין לא בערי מקלט ולא בעגלה ערופה מפני כו' כל"ל: (ג) רש"י ד"ה אבל מתוך וכו' ד' אמות אין מדלגו ממעגו מידת כל"ל ומיכא מידת מתקן: (ד) ד"ה מפני וכו' הילכך לא משערינן בהו מידי: (ה) תוס' ד"ה אבל וכו' ותרגום יתאמרנא בשרד מסר ליה בתמקלתא ס"ג פי' מטוטו בתקלתא: (ו) בא"ד בכל מקום היה ראוי למדוד:

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

עין משפט נר מצוה

לד א ב ג מיי' פ"ב מהל' טומ"ש ה"ח סי' שלט סעיף ד:
לה ד מיי' פ"ש מהל' רוצח הלכה ד סמג עשין עח:
לו ה מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סו טוש"ע ח"מ סי' שלא:
לז ו מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו חננאל

אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה. וכמה עומקו של גיא. אמר רב יוסף אלפים, והוא דאמר כאחרים, דתניא אחרים אומרים אפילו עמוק אלפים ורחב חמשים מבליעו. וחכמים אר' עמוק ק' ורחב נ' מבליעו ואם לאו אין מבליעו. איכא דאמרי [אמר] רב יוסף אפילו יותר מאלפים. א"ל אביי כמן לא כרבנן ולא כאחרים. ושנינן כי אמר רב יוסף בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו. וכי חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה, עד כמה, אמר אביי עד ארבעה. ירושלמי כיצד מודדין את הנחל. צר מלמעלה ורחב מלמטה עד נ' אמה אתה רואה אותו כאילו (רואה) [מלא] עפר או צרורות, ואם לאו אתה [רואה אותו] כאילו מטרפס ועולה מטרפס ויורד, היה הנחל מוקף ר' חסדאי אר' נוטל מצופות ומשער בה בעיניו במישור וחזור ועושה כן בהר. הגיע להר מבליעו וחזור למידתו. אמר רבה לא שנו אלא (נהר) [בהר] המתלקט עשרה מתוך ארבע מפני שעולה כמין גבשושית יתר משיעור שליש ואין החבל נמתח, אבל הר המתלקט י' שמחים מתוך (ד') [ה'] אמות, נוח הוא למדידה. מודדו מדידה יפה, כי גבשושיתו שליש. כי הא דתניא כל כותבי כבשים שלש אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהוא מתוך שלוש ומחצה ואצבע וחצי אצבע [ו]. **ובלבד שלא יצא חוץ לתחום.** מאי כדי שלא יבואו לטעות הרואין ויאמרו מידת תחומין באה לכאן. **ואם אינו יכול להבליעו מקדד.** כיצד מקדד תנא התחתן כנגד לבו ועליון כנגד מרגלותיו, אמר אביי נקטינן אין מקדדין אלא בחבל של ד' אמות. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, אין מקדדין לא בעגלה ערופה, ולא בערי מקלט, מפני שהן של תורה. מתני' אין מודדין אלא מן המומחה. פירוש מקום ישרה מלשון ומחה [על כתף ים כנרת].

ו) שם גמ' הגי' ושלים אלגנע וע"ש בתוס'.

הגהות הגר"א

(א) [ע"י פירש"י לעיל ס. ד"ה והאמר ר"ק, ב) לעיל לה:, ג) [בס"ש: לאחר], ד) [ע"ש תוס' לקמן עט. ד"ה אפילו], ה) [ע"פ ד"ה וכנלבן], ו) רש"ל, ז) [מהלא דירוש"ל אמתמר' דאמר הסדיוט פרינס אין שומעין מעמש בפרס"ש, מ"ש] [ומיין תוספות מדשים שהמה דברי מ"ש].

הגהות הב"ח

(א) [מאמר כר דבה כה אמנה (נקיטינן) מז"מ וג"כ ס"ש אין זה וכן בגמ"פסי לא גרים ליה ועיין לעיל דף לה ס"ע:]. (ב) שם אין מקדרין לא בערי מקלט ולא בעגלה ערופה מפני כו' כל"ל: (ג) רש"י ד"ה אבל מתוך וכו' ד' אמות אין מדלגו ממעגו מידת כל"ל ומיכא מידת מתקן: (ד) ד"ה מפני וכו' הילכך לא משערינן בהו מידי: (ה) תוס' ד"ה אבל וכו' ותרגום יתאמרנא בשרד מסר ליה בתמקלתא ס"ג פי' מטוטו בתקלתא: (ו) בא"ד בכל מקום היה ראוי למדוד:

המשקולת שאין אדם יורד כנגדו. תוס' הרא"ש. [ז]. שאינו משופה כל כך בישור. סס. [ח]. הני כשאר קרקע חלקה. סס. [ט]. הלכך כשראוי להילוך בני אדם ראוי למדוד הכל. סס. [י]. ביכול, ומקדדי בשאינו יכול להבליעו. ריטב"ש. [יא]. [נ"]יותר מאלפים בני מדידה גמורה. סס. [יב]. דבמאה ואלפים אפילו חוט המשקולת יורד כנגדו מבליעין. תוס' הרא"ש. [יג]. דאי עביד הכי דזמנין דשני. סס. [יד]. דאי עביד הכי דזמנין דשני. סס.

יום שלישי יח תשרי תשפ"א | עירובין דף נח

משנה

מדידה בחבל של 50 אמה

אֵין מוֹדְדִין שיעור 2000 אמה, **אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר,** [מודדים 40 פעמים שיעור חבל זה עד שמגיעים לשיעור 2000 אמה], (הגמרא להלן מבארת את מקור וטעם הדין).

מודד כנגד ליבו

וְלֹא יִמְדּוֹד אֶלָּא כְּנֶגֶד לִבּוֹ - חכמים קבעו מקום קבוע שכל מודד יניח את ראש החבל כנגד ליבו, כדי שאם שנים ימדדו, המדידה תהיה נכונה והם לא יפסידו שטח (שהרי אם אחד יניח את החבל כנגד צוארו ואחד יניחו כנגד רגליו, נמצא החבל באלכסון והתחום מתמעט).

הגיע לגיא, לגדר או להר

הָיָה מוֹדֵד, וְהִגִּיעַ לְגֵיא אוֹ לְגָדֵר אם הגיע לעמק או לגדר (חומת אבנים שנפלה ונעשה גל גבוה ומשופע, ובני אדם מהלכין עליו), אם אין העמק או הגדר רחבים חמישים מצד אחד לצד השני (אפילו אם העמק יותר מ2000), **מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ** - אין מחשיבים את כל העמק או את כל הגדר במידת התחום, אלא מודדים מלמעלה. וכן הדין אם **הִגִּיעַ לְהַר, מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ.** (דף נח)

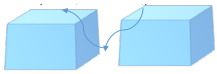

אלא מודד כך:

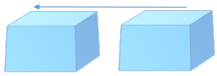

וכן אם יש גדר או הר, אינו מודד גם את העליה:

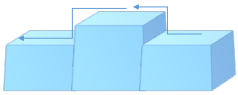

אלא מודד כך:

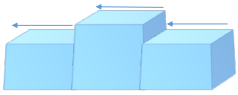

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם - יבואר בגמרא.

אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, בְּזוֹ [בתחומין] **אָמַר רַבִּי דּוֹסְתַּאי בַּר יַנַּאי מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: שֶׁמַּעְתִּי שֶׁמְּקַדְּרִין** (נוקבים) **בֶּהָרִים** - יבואר בגמרא.

גמרא

המקור שמודד בחבל של 50

מבררת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** - מנין דברים אלו שמודדים דוקא בחבל שאורכו 50 רמה.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: דְּאָמַר קְרָא 'אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים',** מה שנאמר חמישים בחמישים, לכאורה הוא מיותר, שהיה לפסוק לומר, ורוחב חמישים, ומכך שנאמר 'חמישים בחמישים' אנו דורשים: **אָמְרָה תּוֹרָה בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה מְדוֹד.**

[שואלת הגמרא:] **הַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לִיטּוֹל חֲמִשִּׁים וּלְסַבֵּב חֲמִשִּׁים** - מפסוק זה הרי אנחנו

לומדים לדין קרפף שהוא 70 אמה ושיריים, שלוקחים את ה50 אמה שאורך המשכן הוא יותר מרוחבו ומוסיפים אותם מסביב ה50 אמה הנותרות, וכך נהיה ריבוע של 70 אמה ושיריים (כפי שהתבאר בהרחבה לעיל כג:), ואין הפסוק מיותר לדרשה זו של אורך החבל.

עונה הגמרא: **אִם כֵּן** שהפסוק בא לומר רק דרשה זו, **לֵימָא קְרָא** - היה לפסוק לומר, **חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים** - שלוקחים חמישים אמה ומסובבים אותם סביב החמישים אמה הנותרות, **מַאי 'חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים'**, ומכך שנאמר בפסוק 'חמישים בחמישים', אנחנו דורשים דרשה נוספת, שמודדים את התחומים בחבל של חמישים אמה. **שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ תַּרְתֵּי** - וכך נמצא שאנו לומדים את ב' הדרשות מהפסוק.

✦✦✦

הטעם שמודד דוקא בחבל של 50

שנינו במשנה: אין מודדים אלא בחבל של חמישים אמה, **לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.**

תָּנָא, לֹא פָּחוֹת - לא ימדוד בחבל שאורכו פחות מ50, **מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה,** שכמה שהחבל קצר יותר, הוא יותר נמתח, ואזי מרבה את התחום (שנמצא שמודד בחבלים שאורכם בסך הכל 2000 אמה, וכיון שהחבל נמתח - מודד בו יותר מ2000),

וְלֹא יוֹתֵר - לא ימדוד בחבל שאורכו יותר מ50, **מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט,** שחוט ארוך הוא כבד יותר, ואינו נמתח, אלא מחמת הכובד נהיה בחוט שקיעות וכפלים, ואזי התחום מתקצר, (שנמצא שמודד בחבלים שאורכם בסך הכל 2000 אמה, וכיון שהחבל שוקע, מודד בו פחות מ2000).

דעה א' אין מודדים אלא בחבל של אפסקימא

אָמַר רַבִּי אַסִּי: אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל אַפְסְקִימָא.

מַאי אַפְסְקִימָא,

אָמַר רַבִּי אַבָּא: נַרְגִּילָא.

מַאי נַרְגִּילָא,

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב: דִּיקְלָא דְּחַד גְּבָרָא - צמח מטפס, סיב שגדל ומתגלגל סביב הדקל, ועושים ממנו חבלים.

אִיכָּא דְּאָמְרִי, מַאי אַפְסְקִימָא.

רַבִּי אַבָּא אָמַר: נַרְגִּילָא.

רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר: דִּיקְלָא דְּחַד גְּבָרָא.

הכי יפה למדידה שלשלאות של ברזל, אבל התורה אמרה למדוד בחבל (שעשוי מסיבי עץ כדלעיל, או מפשתן כדלהלן)

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: אֵין לְךָ שֶׁיָּפֶה לִמְדִידָה יוֹתֵר מִשַּׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, אֲבָל מַה נַּעֲשֶׂה שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה (במשכן של יחזקאל) **וּבְיָדוֹ חֶבֶל מִדָּה,** משמע שמדידה היא בחבל.

שואלת הגמרא: **וְהָכְתִיב** (במשכן של יחזקאל) **'וּבְיַד הָאִישׁ קְנֵה הַמִּדָּה',** הרי שמדידה היא בקנה.

עונה הגמרא: **הָהוּא לְתַרְעֵי** - פסוק זה נאמר על מדידת רוחב השערים, ואין ללמוד משם למדידת שטח שבין מקום למקום.

דעה ב': מודדים בחבל של פשתן

תָּנֵי רַב יוֹסֵף, שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים הֵם: שֶׁל מָגֵג, שֶׁל נֵצֶר, וְשֶׁל פִּשְׁתָּן.

שֶׁל מָגֵג לְפָרָה, דִּתְנַן כְּפָתוּהָ בְּחֶבֶל הַמָּגֵג (חבל העשוי מקני סוף), **וּנְתָנוּהָ עַל גַּב מַעֲרַכְתָּהּ,** והיינו מפני שמגג אינו מקבל טומאה, שיהו כל מעשה פרה בטהרה.

שֶׁל נְצָרִים (חבל מערבה קלופה) **לְסוֹטָה,** דִּתְנַן, **וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא חֶבֶל הַמִּצְרִי וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ.**

שֶׁל פִּשְׁתָּן, לִמְדִידָה.

◆ ◆ ◆

אם אינו יכול להבליעו (שהעמק רחב יותר מ50), הולך למקום שיכול להבליע (מקום שאינו רחב יותר מ50) ומודד שם

שנינו במשנה: **הָיָה מוֹדֵד וְהִגִּיעַ** לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למידתו.

מדייקת הגמרא: **מִדְּתָנֵי חוֹזֵר לְמִידָּתוֹ, מִכְּלָל** (מכך משמע) **דְּאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ** - שאם היה רוחבו כנגד העיר יותר מחמשים, ואינו יכול להבליעו בחבל, ובצד אחר שלא כנגד העיר רוחבו 50 או פחות מ50, **הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהַבְלִיעוֹ** - למקום שאינו רחב 50, **וּמַבְלִיעוֹ** - ומודד שם בחבל (באופן האמור לעיל, שאינו יורד לעמק, אלא מודד בקו ישר מעל העמק), **וְצוֹפֶה כְּנֶגֶד מִידָּתוֹ וְחוֹזֵר** - ומביט כלפי מקום מדידתו הראשון, ובמקום שהעמק כלה, ממשיך למדוד שם כנגד העיר.

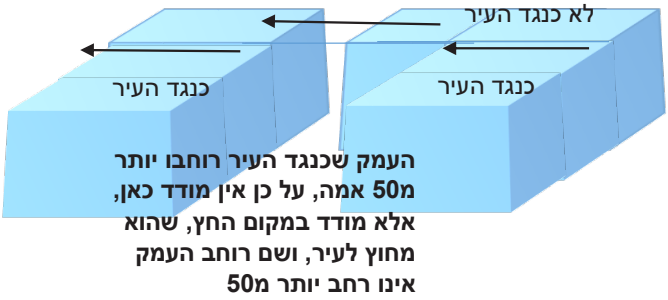

ברייתא ששנינו בה דין זה

תְּנִינָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנַן, הָיָה מוֹדֵד וְהִגִּיעַ הַמִּידָּה לְגֵיא, אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה, מַבְלִיעוֹ. וְאִם לָאו [שהעמק רחב יותר מ50), **הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהַבְלִיעוֹ** (מקום שאינו רחב 50), **וּמַבְלִיעוֹ, וְצוֹפֶה וְחוֹזֵר לְמִידָּתוֹ.**

אִם הָיָה גֵּיא מְעוּקָּם - שהיה מדרונו משופע ונוח להילוך, **מַקְדִּיר וְעוֹלֶה, מַקְדִּיר וְיוֹרֵד** - רואין כאלו נוקבין אותן ומודדין דרך הנקב, שמודדין אותו בחבל של ארבע אמות, והתחתון

מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו, כשמודדים כך ולא באלכסון, נמצא שמודדים את השטח כאילו הוא ישר, ולא מודדים גם את השיפוע של ההר במידת התחום.

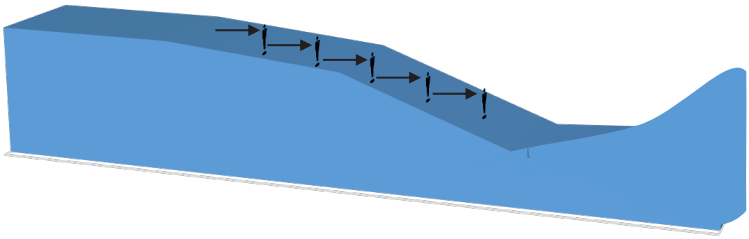

המשך הברייתא: **הִגִּיעַ לְכוֹתֶל, אֵין אוֹמְרִים יִקּוֹב הַכּוֹתֶל** - אין צריך למדוד כאילו נוקבים את הכותל, שמעבירים חוט מעל הנקב, **אֶלָּא אוֹמְדוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ** - משער כמה הוא רוחב הכותל, וממשיך למדוד.

שאלה: במשנה שנינו שכשמגיע לגדר צריך למודדו ולהבליעו בחבל על גבי הגדר, ובברייתא מבואר שיכול למודדו באומד הדעת בלבד

שואלת הגמרא: **וְהָא אֲנַן תְּנַן, מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִידָּתוֹ** - הרי במשנה מבואר שצריך למדוד (על ידי הבלעה, במדידה מעל הגדר, את רוחב הגדר), ובברייתא מבואר שיכול למודדו באומר הדעת בלבד.

תשובה: במשנה מדובר בגדר שראוי קצת להילוך ולכן צריך למודדו על ידי הבלעה או קידור

עונה הגמרא: **הָתָם נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא** - שם במשנה מדובר בגדר שנוחה קצת להילוך, שנוח קצת ללכת עליה, ואזי שייך בה מדידה, ואף שאין מחשיב את השיפוע אלא מודד מעל הגדר בקו ישר, מכל מקום שייכת היא בדין מדידה, ומודדה ממש על ידי הבלעה או קידור.

הָכָא לָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא - אבל כאן בברייתא מדובר בכותל זקוף יותר, שאינו ראוי כלל להילוך, ולא שייך כלל לדין מדידה, ולכן אף שהדין שוה שאין מחשיב את הגדר אלא מודדו בקו ישר, מכל מקום לא שייך בו דין מדידה אלא מחשב בליבו כמה הוא רוחב הגדר בקו ישר.

◆◆◆

אם קיר העמק אינו בשיפוע אלא ישר (כמו קיר חלק), יורד לעמק למטה, ומודד את שטח העמק

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ שמקדר **אֶלָּא שֶׁאֵין חוּט הַמִּשְׁקוֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ,** שהירידה לעמק משופעת, וכשמניח שם חוט משקולת (חוט שבסופו יש משקולת והבנאים בודקים בו אם הקיר ישר) אינה יורדת ישר אלא באלכסון, וכיון שהירידה לעמק ראוי קצת להילוך מודדה על ידי קידור [עמוד ב]

אֲבָל אם השיפוע חד, וכשמניח שם **חוּט הַמִּשְׁקוֹלֶת** הרי הוא **יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ** [ואינו מתרחק ד' אמות], אלא החוט יורד כמעט בקו ישר, **מוֹדְדוֹ מְדִידָה יָפָה** - אינו מודד על ידי קידור

(שבזה נמדד גם שטח הירידה לעמק כקו ישר) אלא נכנס לתוך העמק, ומודד את קרקע העמק מדידה רגילה כקרקע חלקה, ויוצא מהעמק, וממשיך למדוד למעלה.

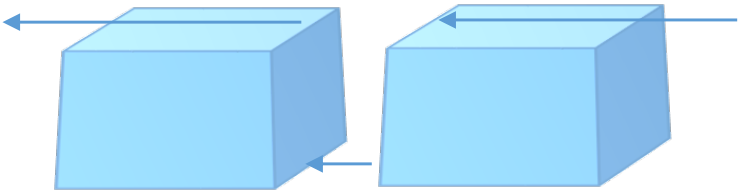

נוסח א' בדברי רב יוסף: הבלעת הגיא היא רק אם עומקו עד אלפיים אמה

וְכַמָּה עוֹמְקוֹ שֶׁל גֵּיא - שאם הוא רחב 50 מבליעים אותו.

אָמַר רַב יוֹסֵף: אַלְפַּיִם אמה, אבל אם עומקו יותר מ2000, אפילו יכול להבליעו אינו מבליעו אלא מקדר.

שאלה: בברייתא מבואר שאם עומק הגיא יותר מ100 אין מבליעו אלא מקדד

אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי, עָמוֹק מֵאָה, וְרוֹחַב חֲמִשִּׁים, מַבְלִיעוֹ. וְאִם לָאו, אֵין מַבְלִיעוֹ.

תשובה: רב יוסף סובר כדעת אחרים שעד עומק 2000 מבליעו

עונה הגמרא: **הוּא** (רב יוסף) **דְּאָמַר כַּאֲחֵרִים, דְּתַנְיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֲפִילוּ עָמוֹק אַלְפַּיִם וְרוֹחַב חֲמִשִּׁים מַבְלִיעוֹ.**

◆ ◆ ◆

נוסח ב' בדברי רב יוסף: הבלעת הגיא היא אף אם עומקו יותר מאלפיים אמה

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יוֹסֵף: מבליעים את הגיא **אֲפִילוּ** אם עומקו **יָתֵר מֵאַלְפַּיִם** אמה.

שאלה: לכאורה אין זה כתנא קמא (שמבליעים הר שעומקו עד 100 אמה), ואין זה כאחרים (שמבליעים הר שעומקו עד 2000 אמה)

שואלת הגמרא: **כְּמַאן** - כדעת מי אמר זאת רב יוסף, הרי זה **דְּלָא כְּתַנָּא קַמָּא** שסוברים שמבליעים רק אם עומק הגיא עד מאה אמה, **וְלָא כַּאֲחֵרִים** שסוברים שמבליעים עד עומק 2000 אמה.

תשובה: דברי רב יוסף נאמרו רק כשההר זקוף וחוט המשקולת יורד כנגדו, ואזי מבליעים אפילו ביותר מ2000. ותנא קמא ואחרים נחלקו כששיפוע ההר אינו חד וחוט המשקולת אינו יורד כנגדו

עונה הגמרא: **הָתָם** [שם, מה שנחלקו תנא קמא ואחרים] הוא באופן **שֶׁאֵין חוּט הַמִּשְׁקוֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ,** הלכך, כיון שאין שיפוע העמק חד, ואפשר ללכת שם קצת, הולכים לחומרא למודדו על ידי קידור ולא על ידי הבלעה אם עומקו יותר ממאה לתנא קמא, או יותר מ2000 לאחרים.

הָכָא - [אבל כאן מה שאמר רב יוסף שמבליעים את הגיא אפילו אם עומקו יותר מ2000]

הוא **בְּחוּט הַמִּשְׁקוֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ**, וכיון שהשיפוע חד ואי אפשר ללכת שם, אין צריך לקדר שם, אלא מבליעים את התחום, אף אם העמק עמוק יותר מ2000.

◆◆◆

גדר 'אין חוט המשקולת יורד כנגדו'

מבררת הגמרא: **וְכִי אֵין חוּט הַמִּשְׁקוֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ עַד כַּמָּה** - כמה הוא שיפוע המדרון, שייחשב - 'אין חוט המשקולת יורד כנגדו', ואזי אם הוא עמוק יותר מ2000 מקדרים ולא מבליעים.

אָמַר אֲבִימִי: אַרְבַּע אמות - אם ראשו נוטה מקרקעיתו ד' אמות, הרי אינו שפוע חד. **וְכֵן תָּנֵי רָמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל: אַרְבַּע** אמות.

◆◆◆

נוסח א': בהר ששיפועו אינו חד (רק באורך חמש אמות הוא מגיע לגובה י' טפחים), אינו מבליע ואינו מקדר, אלא מודד את כל העמק. ובהר ששיפועו חד (באורך ד' אמות הוא מגיע לגובה י' טפחים) מבליע או מקדר

שנינו במשנה: **הִגִּיעַ לְהַר, מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִידָּתוֹ.**

אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ [שמבליע או מקדר] **אֶלָּא בְּהַר הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע** - שבאורך ארבע אמות הוא מגביה עשרה טפחים (אם בא ללקוט כמה הוא מגביה והולך, מוצא עשרה טפחים גובה קודם שיגיע להילוך ארבע אמות), **אֲבָל בְּהַר הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ חָמֵשׁ** - שרק בארוך חמש אמות הוא מגביה עשרה טפחים, **מוֹדְדוֹ מְדִידָה יָפָה,** שהרי זה כקרקע חלקה, היות ואין שיפוע ההר חד, ומודדו מדידה יפה, ואין כאן לא הבלעה ולא קידור.

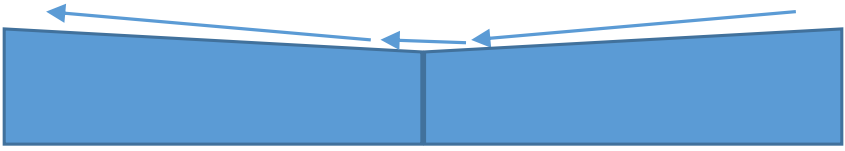

נוסח ב': בהר ששיפועו אינו חד (רק באורך חמש אמות הוא מגיע לגובה י' טפחים), מבליע או מקדר. ובהר ששיפועו חד (באורך ד' אמות הוא מגיע לגובה י' טפחים) אין צריך להבליע או לקדר אלא אומד את המרחק

רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן מַתְנֵי לְקוּלָּא - אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ שמבליעים או מקדרים **אֶלָּא בְּהַר הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ חָמֵשׁ** [שהוא הר משופע קצת, ולכן צריך הבלעה או קידור],

אֲבָל בְּהַר הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע [שהוא הר זקוף] **אוֹמְדוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ** - אינו צריך למדוד על ידי הבלעה או על ידי קידור, אלא אומד ומשער כמה הוא המידה (בלא לחשב את הירידה לעמק, אלא רק את הרווח שיש בין שתי הצדדים של העמק).

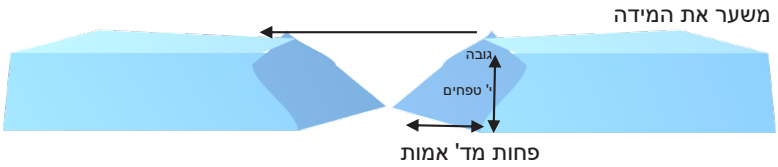

◆◆◆

שנינו במשנה: **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם** - אם בכל שטח העיר, הרווח שבין צד אחד של העמק לצד השני הוא יותר מ50 אמה, וכן בכל שטח התחום הרווח הוא יותר מ50, לא יצא מחוץ לתחום כדי למדוד שם.

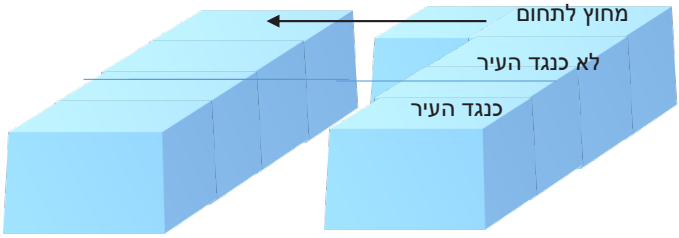

מַאי טַעְמָא, אָמַר רַב כָּהֲנָא: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ [האנשים שרואים אותו מודד מחוץ לתחום לצורך ההבלעה] **מִדַּת תְּחוּמִין בָּאָה לְכָאן** - שתחום העיר מגיע עד לשם,

◆◆◆

כיצד מקדרין

שנינו במשנה: **אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ** בזו אמר רבי ינאי שמעתי שמקדרין בהרים.

תָּנוּ רַבָּנַן, כֵּיצַד מְקַדְּרִין, תַּחְתּוֹן כְּנֶגֶד לִבּוֹ, עֶלְיוֹן כְּנֶגֶד מַרְגְּלוֹתָיו.

אָמַר אַבָּיֵי: נְקִיטִינַן אֵין מְקַדְּרִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת, וכיון שהחבל קצר, הרי הוא עומד ישר ולא באלכסון.

אין מקדרין במדידות של תורה

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: (נְקִיטִינַן) אֵין מְקַדְּרִין לֹא בְּעֶגְלָה עֲרוּפָה - כשמודדין לידע איזו היא קרובה אל החלל, **וְלֹא בְּעָרֵי מִקְלָט** - בתחום ערי מקלט לקלוט, דתנן (מכות יא:) כשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולטת, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל תּוֹרָה,** הלכך לא משערינן בהו מידי, אלא מודדין הרים וגאיות כקרקע חלקה.

משנה

מדידה רק על ידי מומחה

אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא מִן הַמּוּמְחֶה - הבקי במדידה.

ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר

רִיבָּה לְמָקוֹם אֶחָד וּמִיעֵט לְמָקוֹם אַחֵר - בצד אחד של העיר עלה לו במדידה תחום ארוך יותר. ובצד השני יצא קצר יותר, **שׁוֹמְעִין לְמָקוֹם שֶׁרִיבָּה** – מאריכים את התחום גם בצד השני, מפני שאנו אומרים שלא מתח מתחילה החבל כל צרכו ונתקצר, וצריך למותחו בכל כחו.

ריבה לאחר מיעט לאחד

רִיבָּה לְאֶחָד וּמִיעֵט לְאֶחָד, שׁוֹמְעִין לַמְּרוּבֶּה יתבאר בגמרא].

נאמנות עבד או שפחה עד היכן תחום שבת

וַאֲפִילוּ עֶבֶד אֲפִילוּ שִׁפְחָה נֶאֱמָנִין לוֹמַר עַד כָּאן תְּחוּם שַׁבָּת,

שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים אֶת הַדָּבָר לְהַחֲמִיר אֶלָּא לְהָקֵל - כשגזרו שלא לצאת חוץ לתחום לא אמרו להחמיר בתחומין, אלא להקל בתחומין.

למקום שריבה אין למקום שמיעה לא. פ"ה והלא יש בכלל מחתים מנה: **הייו הך.** דהיינו אחד היינו למקום ס': **ס"ק ריבה ג' ומיעה ג'.** שמדלוש שני בני אדם בה מיעה וזה ריבה: **שלא יריבה יותר ממדת העיר האלכסונא.** דלפי' ריבה שיעור גדול דליכא למיתלי במתיחת החבל תלין בין בטעות האלכסון לאמרינן זה היה בקי במדידה והיתה טעלא בה תמונין כגוד הקרן באלכסון כדאמרן (דף ט:) וזה מדד אלפים מחמנא הקרן והספיק את הזעיות כל אלכסון של אלפים אבל אם ריבה יותר מכך אין לנו בתה לתלות ולבי מגמגם בלשון: **לא נקבל על דברי תורה.** כל מה שנזכרו חכמים בתמונין להתמיר על דברי תורה כאו דמלדלייתא לא מתפרני מידי ואינהו גזור אלכך אזלינן בהו לקולא דהא מתמונין עלמון מדרבנן: **מתני' עיר של יחיד.** שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רגוזו של בני אדם ולא תשיבה רי"ר דלא דמיא לגבלי מדבר: **ועשיה של רבים.** שנתוספו בה דיורין או נקבעו בה שוקים: **מערבין אם הולה.** כבתחלה ואין מבוטאותיה לריכין מיקון שהרי היא כמלר אחת וכגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ו אמה ואם יש בה מפרש בגמרא מקנתא לרה"ר שבתוכה: **ואל רבים שעשיה של יחיד.** רבותא אשמועי' דאע"ג דעשיה של יחיד אין מערבין אם כולה הוא ותחלתה של רבים דילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערוכה כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שיור ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה אבל אם תשתכח תורת רה"ר והבוא שיור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא: **אלא"כ עשה תולה לה.** שיור אבל עירבו עם אחר העיר אלא לבדן: **בעיר הדשה.** כך אמרה: **גמ' מ"ע.** תלו טעמא בה דלא משכחת עיר של יחיד ונעשית של רבים אחריתי: **משום דשביחי.** רבים גבי הרמנא אבל המוחל דהיינו רבים גלותא ליטול רשות לדון ולהתיר בכורות ולסמוך: **מדברי אחדדי.** דלא אתו למיעבדי של רבים והרי היא של רבים: **בלפרא דשבחא שביחי אחדדי.** לשמוע דרשה: **אלא א"ר נחמן.** כל עיר של יחיד ונעשית של רבים אריא: **בגון דיסקרתא דגזוזאי.** כרך של אותו המקום: **ורה"ר עוברת בתוכה.** של ט"ו אמה רוחב: **נתי מבלן ולתי מבלן.** לראשי רה"ר. ובעיירות שאין להם חומה עשקינן שראשי רה"ר מפולגין. ובשל רבים והרי היא של רבים לא אבו רבנן להא תקנתא דכל מבוטאותיה המפולגין הוו כרה"ר ובנו תקנתא מדרבנן דמיתלבי ברה"ר אבל בעיר של יחיד מוכחא מילתיה: **ואין מערבין אוסה נאלאין.** דכיון דמעיקרא חדא היא אסרי הני אהני והוא כמבוי שאכא אחד מן החצירות ולא נשתתפה בו דלאסרה אכולהו: **או מבוי מבוי.** ולקמן [ע"ב] פריך הנתא נמי ליסרו אחדדי: ואין

גמ' למקום שריבה אין למקום שמיעה לא אימא אאף למקום שריבה: ריבה לאחד ומיעה לאחד כו': הא תו למה לי היינו הך הכי קאמר בריבה אחד ומיעה אחד שומעין לזה שריבה אמר אביי גובלבד שלא ירבה יותר ממדת העיר באלכסונא: שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל: והתניא לא אמרו חכמים את הדבר להקל אלא להחמיר אמר רבינא לא להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה ד) ותחומין דרבנן: **מתני'** העיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דיורין דברי רבי יהודה ר"ש אומר ג' חצירות של שני בתים: **גמ'** היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים אמר רב יהודה כגון דאיסקרת' דריש גלותא א"ל ר"נ מ"ט אילימא משום דשכיחי גבי הרמנא מדברי אחדדי כולהו ישראל נמי בצפרא דשבתא שכיחי גבי הדדי אלא אמר רב נחמן כגון דיסקרתא דנתזואי ת"ר עיר של יחיד ונעשית ורה"ר עוברת בתוכה כיצד מערבין אותה עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע ואין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי בפני עצמו היתה של רבים והרי היא של רבים

ולא הם כאן לפרס הואיל וכבר פי' שם ועוד י"ל דהא דקאמר התם והוא דגדול עמו לא קאי אכולהו דע"כ לא קאי אלא אלו שהיה יולא מציא הספר לאכול בתרומתו דמוקי לה בתרומה דרבנן וסגי בגדול לאוד דהא אין מעלין תתרומה דרבנן ד):

ותחומין דרבנן. משמע אי הוה לאוריילתא לא מהימני ואע"ג דמעשה בכל יום שמתמנין לגשים בשמיטה ויקור ולתרום אלה היינו משום דהוי בידה קודם שנעשית השמיטה הוי בידה לשחוט ה אבל תחומין לא הוי בכל בידה ולהכי נאמן קטן וטפי בבדיקה ממך מבתחומין שאינו נאמן בקוטנו לומר ע"כ היינו מהלכין ו משום דבדיקת ממך בידו ז והא דקאמר ח) גבי בדיקת ממך בגשים ועבדים דהיימוהו רבנן בדרבנן משמע דאי הוי לאוריילתא לא היימנוה אע"ג בידו דהיינו משום בדיקת ממך בידו וטורח גדול לפיכך יש לחוש לעצלות הגשים טפי ממקום אחר וכן משמע בירושלמי דאיכא מ"ד דגשים אינן נאמנות בבדיקת ממך מפני שהן עצלות ובודקות כל שהוא ט) **עיר** של יחיד. פי' בקונטרס שלא נכנסין בו תמיד ס' רגוזו ולא תשיב רה"ר ח דלא תהי לגבלי מדבר ונעשית בה דיורין או נקבעו שוקין או מערבין את כולה בבתחלתה ואין מבוטאותיה לריכין מיקון שהרי היא כמלר אחת וכגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ו אמה ואם יש בה מפרש בגמרא מקנתא לרה"ר שבתוכה ע"כ לשון הקונטרס והדין עמו דוודאי מתנא דלא קתני ורה"ר עוברת בתוכה דקתני בברייתא בגמרא ואתיא מתני' נמי כרבנן דלית להו תקנתא דר' יהודה לערב רה"ר ומיהו בגמרא נמי לא אייבי בדבר ט"ו אמה דטפי מי"ג אמה ושלש אמה הוי אי' ר' יהודה בלחי ולקורה כדפירשנו בפ"ק (דף ו: י) אלא י"ל דרה"ר עוברת בתוכה שאינו רחב ט"ו אמה אלא יש רה"ר רחב ט"ו אמה מכאן ומכאן ובוקעין דרך העיר מזו לזו והוי רה"ר אף לאוכה בליבה ט"ו אמה כמו בין העמודין דפ"ק דשבת (דף ז.) כדפירשנו בפ"ק (דף ו:): כ) **כמאן דלא בר"ש.** ואי"מ ולרבנן לאכרה נמי יערבו לחלאין שיערבו מלד ג' כל מבוי ומבוי בפני עצמו ולייתב כולה רה"ר לגד הבני דהשתא בני כל מבוי ומבוי מותרין כל אחד ואי' במקומו כ ולא יאסרו אלא במקומן וי"ל דלא דמי דבני חלילות זו לפנים מזו רגל הפיימי המותרת במקומה על החיצונה לחתלה אלא בחיצונה דאחד ומשמתא ומסתלקת מלהשתמש בחיצונה דעיקר תשמיש דאחר החיצונה לבני חיצונה היה והוא פיימית בחיצונה שלא במקומה אבל הכא אף ע"ג דכל מבוי ומבוי מותר כל אחד ואחד במקומו מודו רבנן דאסרי רה"ר על גד אחתד דהא מקומן הוא דרה"ר הוי לבני כמו לבני ולרחבה דמערבין מדמי השתא לגד חלילות משום דיש לאלו רה"ר ופתח וכן לאלו ואין לריכין להשתמש בני פתח זה בלד פתח האחר ובלחיצה דאמרי קאמר אפי' לרחבה אין מערבין דלא מצי להסתלק מר"ה כלל אע"ג דאית לה רה"ר כנגדו:

מתמנים מנה ומיתה דמאי קשיא דולמי אין שומעין למנקה מעיטנו אלא הולכין עד מקום המרובה ועוד לישנא דמשני אף למקום שריבה אינ לא אמי שפיר דלמקום שריבה דוקא הוא ולא אף למקום שריבה ב ונראה לפרש דהולכין למקום שריבה משמע דלא אף במקום שמיעה מלד שני מאותו רוח מוליאין המדה עד כנגד מקום שריבה ג ומתמני' נהי דלאזלינן (ה) ממקום שריבה עד מקום שאין ואומר דשפיר איין למקום שמיעה נמי אית לן למימר דשפיר איין ויש לתלות בהגלעה ובקילוחין ובמדילה יפה שמודלין בהר המתלקח י' ממון ה' ולא תלה בטעות ומשני אף למקום שריבה ד וכ"ש דאזלינן נמי אחר מקום שמיעה להחמיר ואזלכסון ולא גרים באלכסון אלא גרסינן ואלכסון ומיירי שמדדו שניהן מלד אחד ולא הוי דומיא דריש אלא הכי פירושו דאם האחרון אלא הכא אין אלכסון אין לנו לומר שטעה אלא יש לנו לומר שהראשון קיבל ציון אלא לעיר בקבן מערבין דדומיא כי בגאוה שעה לא היו בעיר אלא ב' וג' בתים בקבן מזחמיה לפומיא ומדד משם וזה מדד אחר שנתייאבה העיר ולא טעה:

ו) **אפילו עבד אפי' שפחה נאמנים בו'.** וא"ת והא אפי' עד אחד אינו נאמן כדתניא בפרק ב' דכתובות (ד' כח.) אלו נאמנים להעיד בגולדן מה שראו בקונטון ואם כתב יהו של אבא ועד כאן היינו מהלכין בשבת ומקשינן אמאי התירו לדון לערב כולן. אי נימא דשכיחי כולהו קהרמנא ,פי' השלטון של מקום. ומדכרי אחדדי ומערבי. אלא אתו למיסמך חד אחבריה, אי הכי אפילו עיר של רבים ונעשית של יחיד נמי ליערבו דהא כולהו ישראל שכיחי גבי אחדדי בצפרא בשבתא בעידן עלותא ומדכרי אחדדי. אלא אמר רב נחמן כגון דיסקרתא דאתי אזוראי. פי' שם אדם. ת"ר עיר של יחיד ונעשית של רבים ורשות הרבים עוברת כו', עד ואין (מעברין) [מערבין] אותה לחצאין אלא או כולה, או מבוי בפני עצמו, ואם היתה של רבים והרי היא של רבים

לח א מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' י"ז טוש"ע ס"מ סימן שלט סעיף ח: **לט** ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט: שם סעיף ט: **מ** ד מיי' פ"ב מהלכות עירובין הלכה יט סמג עשין רלטגין ל טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ח:

מא ה מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף ד: **מב** ו מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל

ריבה למקום אחד ומיעטע למקום אחד כו'. אוקימנא שומעין למקום שמיעטע ואף למקום שריבה. וכן ריבה אחד ומיעטע אחד שומעין לזה שריבה, ובלבד שלא יריבה יותר (מדידה) (ממדה) העיר ואלכסונה. אפילו עבד ואפילו שפחה נאמנין. והתניא לא אמרו חכמים בדבר להקל אלא להחמיר. אוקמא רבינא לא אמרו חכמים בדבר להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה, ותחומין דרבנן. כיוצא בו בנדה סוף פרק הרואה כתם אמר רבינא לא אמרו להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמן מדרבנן. מתני' עיר של יחיד שנעשית של רבים מערבין את כולה. [היכי דמי] עיר של יחיד ונעשית של רבים, כגון דיסקרתא דריש גלותא, ומקשינן אמאי התירו לדון לערב כולן. אי נימא דשכיחי כולהו קהרמנא ,פי' השלטון של מקום. ומדכרי אחדדי ומערבי. אלא אתו למיסמך חד אחבריה, אי הכי אפילו עיר של רבים ונעשית של יחיד נמי ליערבו דהא כולהו ישראל שכיחי גבי אחדדי בצפרא בשבתא בעידן עלותא ומדכרי אחדדי. אלא אמר רב נחמן כגון דיסקרתא דאתי אזוראי. פי' שם אדם. ת"ר עיר של יחיד ונעשית של רבים ורשות הרבים עוברת כו', עד ואין (מעברין) [מערבין] אותה לחצאין אלא או כולה, או מבוי בפני עצמו, ואם היתה של רבים והרי היא של רבים

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה למקום וכו' נכ' לאזלינן למקום שריבה עד מקום שיין ואמרינן דשפיר:

מוסף רש"י

ושל רבים ונעשית של יחיד. שנתמעטו אלכלוסיה מעבור בתחומיה ס' רגוזו, ולא דמיא דשמא לגבלי מדבר, אין מערבין את כולה. יחד אלא אם כן שיר חוזה לה מתפיס דיורין אלא יעבור עמה למיהוי הכר לעיר של רבים אלא לעיבור כולה אלא מבוטאו מבוטאו (לעיל מז.). **בעיר הדשה שביהודה.** דהיינו עיר שנמה חדשה, כדכתיב (יהושע עו) לגן ותחקה (קדושין עג.). **ג' חצירות של שני בתים.** דיו לשיר ג' חלצות אל ב' בעלי בתים (לעיל מז.).

מוסף תוספות

א. דמשמע ששומעין לו אף למקום שמיעטנו. תוס' הרא"ש. ב. דאף במקום הקצר מוציא המדה כנגד המרובה. שם. ג. בגון שבמחמה שבקרן מזרחית צפונית מרובה והמדה שבקרן מזרחית דרומית מוציאה וכו', משמע ליה השתא שהולכין בתחומין כנגד המרובה ואפילו בקרן מזרחית דרומית, ותולין מדידתו ראשונה בטעות. רשב"ם. ד. כלומר ודאי בקרן שמיענו אין הולכין אלא כמדתו, אבל אף בקרן מזרחית צפונית שריבה הולכין בו כמדתו, שאני אומר שגם שם יצאתה לו המדה בכיון כן, שלא פגע בגיא ולא בגדר אלא בקרקע חלקה, ושניהם מכוונים. שם. ה. דכל דבר שהוא בידם מהימנינן להו לנשים ועבדים ואפילו מדאורייתא. תוס' פסחים ד: ד"ה שיעוטו, [כת.] אלו נאמנים להעיד בגולדן מה שראו בקונטון, עד כאן היינו מהלכין בשבת, משמע אבל בקונטון לא. שם. ז. הוה אינו בידו. תוס' הרא"ש. ח. אפי' רחב שש עשרה אמה. ריטב"ם. ט. דהויא רגל המותרת במקומה. תוס' הרא"ש.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

דפנימית אחדא דשא ומשתמשא. ומה שפי' בקונטו' שלא יהא לה דליקת הרגל על המיצוה לא דוקא דליכא קפידא בדליקת הרגל דל"ל היתה מסתלקת לגמרי מרה"ר דהא דרך מיצוה נפקא[א] ואין לנו לסלקה מרה"ר כדאמרי' הכא מי מצי מסלקי לה רה"ר מהכא אלא מיתוב ואין לה אלא פתח אחד מאן תנא דמיערבא רה"ר אמר רב הונא בריה דרב יהושע רבי יהודה היא [ב] דתניא יתר על כן א"ר יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך אמר מר ואין מערבין אותה לחצאין אמר רב פפא [א]לא אמרו אלא לארכה אבל לרחבה מערבין כמאן דלא כר"ע דאי כר"ע [ב] הא אמר רגל המותרת במקומה אוסרת [ג] אפי' שלא במקומה אפי' תימא ר' עקיבא עד כאן לא קאמר רבי עקיבא התם אלא בשתי חצירות זו לפנים מזו דפנימית לית לה פיתחא אחרינא אבל הכא [ב]הני נפקי בהאי פיתחא והני נפקי בהאי פיתחא איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא לארכה הוא דלא מערבין אבל לרחבה מערבין אלא אפילו לרחבה נמי לא מערבין כמאן כר"ע אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בשתי חצירות זו לפנים מזו דפנימית אחדא לדשא ומשתמשא אבל הכא מי מצו מסלקי רה"ר מהכא אמר מר או כולה או מבוי מבוי בפני עצמו מ"ש דלחצאין דלא דאסרי אהדדי מבוי מבוי נמי אסרי אהדדי הב"ע [ג]כגון דעבוד דקה וכי הא דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא [ד]אחד מבני מבוי שעשה דקה לפתחו אינו אוסר על בני מבוי: היתה של רבים והרי היא כו': רבי זירא ערבה למתא דבי רבי חייא ולא שבק לה שיור א"ל אביי מאי טעמא עבד מר הכי אמר ליה סבי דידה אמרי לי רב חייא בר אסי[ד] מערב כולה ואמינא ש"מ עיר של יחיד ונעשית של רבים היא א"ל לדידי אמרו לי הנהו סבי [ה]והיא אשפה הוה לה מחד גיסא והשתא דאיפגיא לה אשפה הוה לה כשני פתחים ואסיר א"ל [ו]לאו אדעתאי בעי מינה רב אמי בר אדא הרפואה מרבה סולם מכאן ופתח מכאן מהו א"ל הכי אמר רב סולם תורת פתח עליו אמר להו רב נחמן לא תציתו ליה הכי אמר [ז] רב אדא אמר רב סולם תורת פתח עליו ותורת מחיצה עליו [ח]תורת מחיצה עליו בדאמרן [ט]תורת פתח עליו בסולם שבין שתי חצירות רצו אחד מערב רצו שנים מערבין ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן אמר שמואל [י]אנשי חצר ואנשי מרפסת שישכחו ולא סשותם אחד [יא]קני לה[ן] מפתמיה ולא היה לה אלא פתח אחד ואמר לעיל דאפי' של רבים בהכי הוה קני לה: **סולם שבין ב' חצירות.** שעולין ויורדין בו מוך לחומתם: **תורת מחיצה עליו.** כלומר אינו מבטל את הסתימה להיות כפתח: **בסולם שבין ב' חצירות.** ואין ביניהן פתח וזה הסולם רחב ד' ביניהן הרי הוא כשתי חצירות ופתח ביניהן דאמרינן בפ' חלון (לקמן דף עו.) דלו מערבין אחד לשתיהן ושמתמשין בו בזו דרך גוזבה הכותל ודרך נקיבים וסדקין אם לא מצו לאשתמושי דרך חורין וסדקין: **דלו שנים מערבין.** שני עירובין אלו לעצמן בני בתים אם אינם יכולים לעלות בו אם לא שיהא המחיצה רשות כולן ואלו לעצמן ולא יתמשמשו זו בזו: **ומי אמר ר"נ כגי.** דמורם ומסיקה עליו לקולא: **מרפסת.** אלדוי"ר בלע"ז. דיורי עליות סמוכות זו לזו ומחוזקות לאלר ועושין מרפסת על פני חורך עליות ופותחין לה פתחי כולן ועולין ויורדין דרך סולם של מרפסת לאלר ודליתם דרגליהן ויפיאלם לרשות הרבים דרך האלר הויא לפיכך אם אינן מערבין עם הדיורין המתמושים אוסרים עליו אל אלו להוליא כלי הבתים לאלר: ולא

ואין לה אלא פתח אחד ג'. ולאו מפולגת היא ולא דמי לדגלי מדבר: **אלא לאוכלם.** דרך עיירות להיות פתחי פילוסיהן לאורכם ולה"ל עובדא מפתח לפתח ומחוקה לאורכה שלכך הן בני עבר הלז דאתיין לערב לנדן ובני עבר הלז לנדן משום דהני דרסי בהך רה"ר ויוצאין ונכנסין דרך פתחיה לכאן ולכאן ולה"ל זו מחבירתה שכולה מעורבין בה ומסרי אהדדי: **אבל נרחבה.** בני שני העבריס לרשה אחמת לנד ובני שני העבריס לרשה האני לנד מערבין שהרי יכולין להסתלק אלו מאלו ולא יהא דרך לאלו על אלו ובוכרין להן אלו פתח שאלאן ואלו פתח שאלאן: פלוגתא דרבנן ור"ע בפרק הדל (לקמן דף עה.): **רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה.** כגון ג' חצירות זו לפנים מזו והמיצוה פתוחה לרה"ר והפנימית אין לה פתח לרה"ר אלא יוצאת דרך מיצוה ואין מיצעית היכא דעיבדו דיורין שבמיצוה לנדן ובני פנימית לא עיבדו ביניהן לנדן להיות מותרין בתשמיש חלר לעצמו דהוא רגל המסתלקת בתקומה דאסרה דיקה מקרגל דיקה אחרינא אבל הכא [ב]הני נפקי בהאי פיתחא והני נפקי בהאי פיתחא איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא לארכה הוא דלא מערבין אבל לרחבה מערבין אלא אפילו לרחבה נמי לא מערבין כמאן כר"ע אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בשתי חצירות זו לפנים מזו דפנימית אחדא לדשא ומשתמשא אבל הכא מי מצו מסלקי רה"ר מהכא אמר מר או כולה או מבוי מבוי בפני עצמו מ"ש דלחצאין דלא דאסרי אהדדי מבוי מבוי נמי אסרי אהדדי הב"ע [ג]כגון דעבוד דקה וכי הא דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא [ד]אחד מבני מבוי שעשה דקה לפתחו אינו אוסר על בני מבוי: היתה של רבים והרי היא כו': רבי זירא ערבה למתא דבי רבי חייא ולא שבק לה שיור א"ל אביי מאי טעמא עבד מר הכי אמר ליה סבי דידה אמרי לי רב חייא בר אסי[ד] מערב כולה ואמינא ש"מ עיר של יחיד ונעשית של רבים היא א"ל לדידי אמרו לי הנהו סבי [ה]והיא אשפה הוה לה מחד גיסא והשתא דאיפגיא לה אשפה הוה לה כשני פתחים ואסיר א"ל [ו]לאו אדעתאי בעי מינה רב אמי בר אדא הרפואה מרבה סולם מכאן ופתח מכאן מהו א"ל הכי אמר רב סולם תורת פתח עליו אמר להו רב נחמן לא תציתו ליה הכי אמר [ז] רב אדא אמר רב סולם תורת פתח עליו ותורת מחיצה עליו [ח]תורת מחיצה עליו בדאמרן [ט]תורת פתח עליו בסולם שבין שתי חצירות רצו אחד מערב רצו שנים מערבין ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן אמר שמואל [י]אנשי חצר ואנשי מרפסת שישכחו

דפנימית אחדא דשא ומשתמשא. דכיון דמעורבת במקומה כגון ד' כופין על מדת סדום שלא יהא לה היום דליקת הרגל על המיצוה אלא תקגור דלא שביינהן ומשמש במקומה: **אבל הכא.** הרי רשות הרבים של אלו ושל אלו אחד הוא שאין בו מיצוה באמצע אורכו ולא רמז של מחיצה לומר מיחוד דשא ומשמש את כולה במקומה והיכי מצית לסלק הני מהני: **מבוי נמי אסרי אהדדי.** דכיון דמעיקרא של יחיד הוה והיו מערבין את כולה והוגלו לאיות אחד אסרי אהדדי ואפי' איכא למי מו קורה למבוי לא מהני: **דעבוד דקה.** פתח נמוך בראש כל מבוי דגלו לאדעתייהו לאסתלוקי כל חד מחבריה: **לפתחו.** לפתח תלינו: **אינו אוסר על המבוי.** אם יש לו שתתף עמהן דגלי אדעתיה דאסתלקא: **ולא שבק לה שיור.** ועיר של רבים והרי היא של רבים הוה מדקתמר ליה עיר של יחיד ונעשית של רבים (ה) אלמא הויא שעתא דרבים הוה ואמרו ליה אינהו מעיקרא נמי הרבים הוה אלא אשפה הוה לה אלא פתח אחד ואמר לעיל דאפי' של רבים הוה קני לה: **סולם שבין ב' חצירות.** שעולין ויורדין בו מוך לחומתם: **פורס מחיצה עליו.** כלומר אינו מבטל את הסתימה להיות כפתח: **בסולם שבין ב' חצירות.** ואין ביניהן פתח וזה הסולם רחב ד' ביניהן הרי הוא כשתי חצירות ופתח ביניהן דאמרינן בפ' חלון (לקמן דף עו.) דלו מערבין אחד לשתיהן ושמתמשין בו בזו דרך גוזבה הכותל ודרך נקיבים וסדקין אם לא מצו לאשתמושי דרך חורין וסדקין: **דלו שנים מערבין.** שני עירובין אלו לעצמן בני בתים אם אינם יכולים לעלות בו אם לא שיהא המחיצה רשות כולן ואלו לעצמן ולא יתמשמשו זו בזו: **ומי אמר ר"נ כגי.** דמורם ומסיקה עליו לקולא: **מרפסת.** אלדוי"ר בלע"ז. דיורי עליות סמוכות זו לזו ומחוזקות לאלר ועושין מרפסת על פני חורך עליות ופותחין לה פתחי כולן ועולין ויורדין דרך סולם של מרפסת לאלר ודליתם דרגליהן ויפיאלם לרשות הרבים דרך האלר הויא לפיכך אם אינן מערבין עם הדיורין המתמושים אוסרים עליו אל אלו להוליא כלי הבתים לאלר: ולא

עין משפט נר מצוה

מג א ב מיי' פ"ט מה"ע מהל' עירובין הלכה כד טוש"ע א"ח סימן שנב סי"ו בהג"ה:

מד ג ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף ד:

מה ה ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף ב:

מו ז מיי' פ"ג שם הל' ג סמג עשין לדנגן לא טוש"ע שם סי' שעט ס"ק:

מז ח מיי' פ"ד שם הלכה מח טוש"ע שם סעיף ג:

רב נים גאון

כמאן דלא כר' עקיבא דאי ר' עקיבה האמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. עיקר דברי רבי עקיבי בפרק הדר עם הנכרי דתנן רבי עקיבי אוסרת) את החיצונה שדריסת הרגל אוסרתה. ובגמרא גרסי זו דברי רבי עקיבה דאמר אפי' רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה.

סליק כיצד מעברין

רבינו חננאל

ואין לה אלא פתח אחד מערבין את כולה. הא דתניא אין מערבין אותה לחצאין אמר רב פפא לא שנו אלא לאורכה רשות הרבים מפסקתה. אבל לרחבה מערבין אותה לחצאין. דהא לא מפסקתה בה רשות הרבים. רב פפא דאמר כמאן דלא כר' עקיבי דאמר בשתי חצירות זו לפנים מזו וערבה זו לעצמה זו לעצמה כי החיצונה אסורה שדריסת רגל הפנימית אוסרתה. ודחינן אפי' תימא ר' עקיבי, עד כאן לא קאמר ר' עקיבי אלא בב' חצירות זו לפנים מזו דפנימית לית לה פיתחא אחרינא, וכמאן בהא חצר דמי. אבל הכא בציר שעיריבו לחצאין הני נפקי בהאי פיתחא והני נפקי בפיתחא אחריתי. **איכא דאמרי אמר רב** פפא כיון דרשות הרבים מפסקתה אפילו לרוחבה אין מערבין אותה. נימא כר' עקיבי אמרה. אפי' תימא רבנן, הוה כאן חצירות זו לפנים מזו, אלא דפנימי' אחדא לדשא ומשתמשא, אבל הכא מי מצי מסלקי רשות הרבים מהכא כיון [ד]דרסי רבים לה. אלא אי כולה אי מבוי מבוי בפני עצמו. ואסיקנא כגון דעבוד דקה. פירוש כגון איצטבה בפני המבוי. וכדרב חסדא דאמר אחד מבני מבוי שעשה דקה על פתחו אינו אוסר על בני מבוי, שכבר סילק עצמו מן המבוי, כך מבוי אחד לא שעשה דקה לאותו מבוי אינו אוסר על מבואות אחרות. **היתה עיר של רבים והרי היא של רבים** ואין לה אלא פתח אחד מערבין אם כולה. עיר של ר' חייא עיר של רבים ונעשית של יחיד הואי, ועירבה ר' חייא לכולה ולא שבק שיורה. א' ליה אביי אמאי עבד מר הכי. א"ל דאמרו סבי דהנו בה, רב חייא בר אשי הוה מערב לכולא, ואמינא ש"מ עיר של יחיד ונעשית של רבים[ה] של יחיד היא. א"ל לדידי אמרו לי הנהו סבי [ו]לאו אדעתאי. אמר רב נחמן אמר רב. סולם מיכן ופתח מיכן, **סולם תורת פתח עליו ותורת מחיצה עליו,** תורת מחיצה עליו דלא בעי שיור. ש"מ דכל היכא [ד]איכא שני פתחים לא מערבין לה עד דעבדין לה שיור. **טעמא** דשיור כדי שיכירו בו כי העירוב הוא שהתיר את הטילטול לפיכך [אסור השיורין] כדי להיות מוכיח על העירוב. **תורת פתח עליו בסולם שבין שתי חצירות רצה אחד מערב רצו שנים מערבין.** ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן אמר רב אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו

מסורת הש"ס

א) לעיל ו. יב: כב. לקמן לה. ב"מ ו. קח.. ב) לקמן מה: עה.). ג) כדפוס וילנא ליתא מגלת אסתר וגם רש"י ב"מ לה. ד) נכ"מ: מגמ'). ה) נכ"מ כו. וסס נסמן). ו) רש"ל [עי' יעב"ץ ורש"ש]. ז) דף סא. ד"ה אם יש לפניה דקה). ח) נוסי' מוס' לעיל כו. ד"ה מערבן).

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב מלא בר אהבה אמר רב קולס תורת פתח: (ב) רש"י ד"ה ולא שביק וכו' ועמיש"ל דרבים היא אלמא וכו' ואמר ליה איהו מעיקרא: (ג) ד"ה ולו וכו' אל תלר זו שלא:

לעזי רש"י

אלדוי"ר [אלידרי"ר]. גזוזטרה, מרפסת.

מוסף רש"י

יתר על כן אמר ר' יהודה. לעולם מעיר אחרי בכולה עליה מצה לגמה שכאני לידי הס"ר וכן בפרים המפולגין לרה"ר. דשמי ר' יהודה לעולמוני מותיה משום פי תקרה יוחד ומומס. בפרק כל גגות הגיר (לקמן לה.) וקלמנה בגמרא יתר על קן, אמילו היכא לגיכה פי תקרה, הוחל ואיכא שתי מחיצות מעליהם, מחיצת הבית מלבן ומחיצת בית הסני מלבן, הני בתקנתא פוגמא (שיל ה.). **לאו אדעתאי.** לא נתמי לבי (ברכות כד.) לא הייתי זכור, ולכמוני מיכנו לא מכיר לי (שבת צה.) שוגג היימי (מנחות לה:).

מוסף תוספות

א. ואין לה דרך אחר. מוס' הש"ס. ב. שלא תשתמש בחצינה אלא דריסת הרגל. **סס.** ג. דנחי דלחי משוי ליה כסתום לגבי ר"ה, היינו דוקא לשלק תשמיש רבים ממנו, אבל לשלק תשמיש בני המבוי עצמו לא יוכל, והכא כל המבואות של אותה העיר הם כמבוי אחד, לפי שהורגלו לערב כל העיר יחד. מוס' ר"פ. ד. אבל אם היה חצר פתוח, אפילו עשו לחי לפנים מן החצר אסורין להשתמש, כי היכי [דאסרינן] הכא מבוי מבוי בפני עצמו אף על פי שעשו לחי. מוס' הש"ס. ה. משום שכשעשה מחיצה סביב לגג עדיין אינו נחשב תשמישו תשמיש קבוע ליתן שאר גגין להשמיש, אבל כשעשה המחיצה ופתח גלי אדעתיה דתשמיש קבוע בני למעבד. מוס' ר"פ לקמן שם: ו. יותר מי. מוס' הש"ס.

ו) נ"ל דלא ל"ל וחזרה ונעשית של יחיד.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

גמרא

שנינו במשנה: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד שומעים למקום שריבה.

שואלת הגמרא: **לִמְקוֹם שֶׁרִיבָּה אִין, לִמְקוֹם שֶׁמִּיעֵט לָא,** וכי שומעים למקום המרובה ולא למקום המועט, והרי יש בכלל מאתים מנה.

מבארת הגמרא: **אֵימָא אַף לִמְקוֹם שֶׁרִיבָּה** - שומעים למקום שריבה, וכל שכן למקום שמיעט, ומאריכים שם את המידה, כהמידה הגדולה.

✦✦✦

שנינו במשנה: **רִיבָּה לְאֶחָד וּמִיעֵט לְאֶחָד כּוּ'** שומעין למרובה.

מבררת הגמרא: **הָא תּוּ לְמָה לִי הַיְינוּ הָךְ** - למה המשנה הוצרכה לומר גם הוראה זו, הרי זה ההוראה הראשונה ששומעים למקום שריבה.

ביאור: המשנה מחדשת שלא רק באדם אחד שבצד אחד מדד ויצא לו יותר, מרחיבים גם את התחום בצד השני, אלא גם בשתי אנשים שלאחד יצא מידה מרובה יותר, הולכים אחריה

מבארת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר רִיבָּה אֶחָד וּמִיעֵט אֶחָד** - שמדדום שני בני אדם, זה מיעט וזה ריבה: **שׁוֹמְעִין לְזֶה שֶׁרִיבָּה.**

אָמַר אַבָּיֵי: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַרְבֶּה יוֹתֵר מִמִּדַּת הָעִיר בַּאֲלַכְסוֹנָא - שומעים לזה שריבה רק אם הוא ריבה יותר ממה שמדידה באלכסון יתירה על מידה ישרה, שאם ריבה בשיעור זה, אנו אומרים שהוא מפני שלא ידע את ההלכה שמודדים באלכסון, אבל אם המידה יתירה ביותר משיעור זה, אין שומעים לה.

✦✦✦

שנינו במשנה: **שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים אֶת הַדָּבָר לְהַחֲמִיר אֶלָּא לְהָקֵל.**

שואלת הגמרא: **וְהָתְנִיָא לֹא אָמְרוּ חֲכָמִים אֶת הַדָּבָר לְהָקֵל אֶלָּא לְהַחֲמִיר.**

עונה הגמרא: **אָמַר רָבִינָא: לֹא לְהָקֵל עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה אֶלָּא לְהַחְמִיר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה** - כלומר, שמהתורה אין דיני תחומים, וחכמים החמירו וחידשו דיני תחומים, **וּתְחוּמִין דְּרַבָּנַן** - ונמצא שדיני תחומים הם דרבנן, ועל כן הולכים בזה לקולא.

משנה

אפשר לערב עיר שלימה [ב'שיתופי מבואות' לכל העיר יחד], אם העיר אינה רשות הרבים

גמורה (שרחובותיה אינם רחבים 16 מאה) ומתחילה היא היתה עיר של יחיד (שלא היו עוברים בה 600,000 איש), אף אם כעת היא עיר של רבים (שעוברים בה 600,000 איש)

שיתופי מבואות: חכמים תיקנו 'שיתופי מבואות' - אף בעיר שהיא מוקפת מחיצות כדין, ודינה כרשות היחיד - אסרו להוציא מחצר לחצר בלא שישתתפו כולם בפת וכדומה.

אמנם בעיר שיש בה 600,000 איש, כיון שהיא דומה לרשות הרבים, אף שאינה רשות הרבים גמורה [שרחובותיה אינה רחבים 16 אמה] אמרו שאי אפשר לעשות שיתופי מבואות לכל העיר יחד, כדי שלא תשתכח תורת רשות הרבים, ואנשים יאמרו שאף ברשות הרבים מותר לטלטל,

אמנם אם משאיר חלק מהעיר בלא שיתופי מבואות, יכול לעשות שיתופי מבואות לשאר העיר, שכך יש היכר, שיש דין רשות הרבים, וההיתר לטלטל הוא רק בגלל שהניחו עירוב.

המשנה להלן דנה בדין עיר שהשתנה מצבה: **עִיר שֶׁל יָחִיד** - שלא היו נכנסין בה תמיד ששים רבוא (600,000) בני אדם, והרי היא רשות היחיד (שאינה דומה לשטח של ישראל במדבר שהיו שם ששים רבוא, והוא היה רשות הרבים), **וְנַעֲשֵׂית שֶׁל רַבִּים** - שנוספו בה דיורין, או נקבעו בה שווקים, וכעת נכנסים בה ששים רבוא בני אדם, [אבל מכל מקום אינה רשות הרבים גמורה, שאינה רחבה 16 אמה],

מְעָרְבִין אֶת כּוּלָּהּ - אפשר לעשות בעיר זו שיתופי מבואות לכל העיר יחד. כיון שביסודה היא עיר של יחיד, ועל עיר כזו לא גזרו שלא יערבו את כולה.

אבל עיר שהיתה בתחילה של רבים (שהיו עוברים בה 600,000 איש), אף שאינה רשות הרבים גמורה (שאינה רחבה 16 אמה) ואף שכעת היא עיר של יחיד (שאין עוברים בה 600,000 איש), אין עושים שיתוף מבואות לכל העיר יחד

וְשֶׁל רַבִּים וְנַעֲשֵׂית שֶׁל יָחִיד - עיר שבתחילה היו עוברים בה 600,000 איש, וכיום אין עוברים בה כמות כזו של אנשים, אף שאינה רשות הרבים גמורה [שאינה רחבה 16 אמה], **אֵין מְעָרְבִין אֶת כּוּלָּהּ** - אין עושים שיתופי מבואות לכל העיר, בלי להשאיר חלק מהעיר בלי שיתוף מבואות, ואף שכעת העיר אינה דומה לרשות הרבים [שלא עוברים בה 600,000 איש], חוששים שמא היא תחזור ותהיה של רבים [שיחזרו לעבור בה 600,000 איש].

אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה חוּצָה לָהּ - שיור, שהשאיר מקום שלא עירבו עם שאר העיר אלא בפני עצמו, **כְּעִיר חֲדָשָׁה** [כך שמה] **שֶׁבִּיהוּדָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲמִשִּׁים דְּיוֹרִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ חֲצֵירוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים - אם אין משתף בכלל שאר העיר ג' חצירות של ב' בתים די בזה.

גמרא

היכי דמי עיר של יחיד שנעשית של רבים

הֵיכִי דָּמֵי, עִיר שֶׁל יָחִיד וְנַעֲשֵׂית שֶׁל רַבִּים.

אָמַר רַב יְהוּדָה: כְּגוֹן דְּאִיסְקַרְתָּא דְּרֵישׁ גָּלוּתָא.

אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: מַאי טַעְמָא - מה הטעם שנקטו דוגמא זו, **אִילֵּימָא מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחִי גַּבֵּי הַרְמָנָא** - אם תאמר משום שהם מצויים אצל המושל, דהיינו ריש גלותא, שהוא בעל הסמכות להסמיך לדון וכדומה, ועל כן **מַזְכְּרִי אַהֲדָדֵי** - הם מזכירים זה לזה, ולא יבואו להתיר בעיר שהיתה של רבים ועדיין היא של רבים,

והרי אם זה הטעם, **כּוּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל נָמֵי בְּצַפְּרָא דְּשַׁבְּתָא שְׁכִיחִי גַּבֵּי הֲדָדֵי** - הרי גם כל ישראל בשאר מקומות נמצאים יחד בבוקרו של יום השבת, שהולכים לשמוע דרשה, והם יזכירו זה לזה.

אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן: כל עיר של יחיד ונעשית של רבים מותר, **כְּגוֹן דִּיסְקַרְתָּא דְנַתְזוּאִי** - כרך של אדם שנקרא 'נתזואי' שהיא עיר של יחיד, ואם היא תהיה של רבים, עדיין יהיה מותר לערב את כולה בעירוב אחד.

◆◆◆

היתר טלטול על ידי לחי או קורה ברשות הרבים גמורה, (רחבה 16 אמה, ומפולשת מצד לצד), שהיתה בתחילה עיר של יחיד, (שלא היו עוברים בה 600,000 איש)

תָּנוּ רַבָּנַן, עִיר שֶׁל יָחִיד וְנַעֲשֵׂית שֶׁל רַבִּים, וּרְשׁוּת הָרַבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹכָהּ - שיש בה רשות הרבים גמורה, שגם עוברים בה 600,000 איש, וגם היא רחובותיה רחבים 16 אמה, והם מפולשים מצד לצד, **כֵּיצַד מְעָרְבִין אוֹתָהּ** - כיצד מתקנים את מבואותיה שיהיה דינם כרשות היחיד, ויהיה מותר לטלטל שם.

עוֹשֶׂה לֶחִי מִכָּאן, אוֹ קוֹרָה מִכָּאן וְקוֹרָה מִכָּאן, בב' ראשי הרשות הרבים, **וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע,**

שיתופי מבואות בעיר הנ"ל

וְאֵין מְעָרְבִין אוֹתָהּ לַחֲצָאִין - כיון שבתחילה היא היתה עיר אחת, אי אפשר לעשות שיתופי מבואות רק לחלק מהמבואות, שהרי זה כמבוי ששכח אחד מן החצירות ולא השתתף עמהם, שכולם אסור לטלטל, **אֶלָּא** מערב **אוֹ** את **כּוּלָּהּ** כל העיר יחד], **אוֹ מָבוֹי מָבוֹי בִּפְנֵי עַצְמוֹ.**

אין היתר לטלטל על ידי לחי או קורה ברשות הרבים גמורה, שרחבה 16 אמה, והיתה מתחילה עיר של רבים, שהיו עוברים בה 600,000 איש, והיא מפולשת מצד לצד

אבל אם היא עיר של רבים, שמתחילה היו עוברים בה 600,000 איש, והיא רחבה 16 אמה, ומבואותיה מפולשים, אי אפשר לעשות לה עירוב על ידי לחי או קורה, כיון שאפשר לטעות בינה לבין רשות הרבים שלא תיקנוה בלחי או קורה.

היתר לערב את כל העיר ברשות הרבים גמורה, (שרחבה 16 אמה), והיתה מתחילה עיר של רבים, (שהיו עוברים בה 600,000 איש), ואינה מפולשת מצד לצד

הָיְתָה שֶׁל רַבִּים וַהֲרֵי הִיא שֶׁל רַבִּים [עמוד ב] **וְאֵין לָהּ אֶלָּא פֶּתַח אֶחָד** - שאינה מפולשת, ועל כן אינה דומה לרשות הרבים שהיה לישראל במדבר, שהיה מפולש מצד לצד, **מְעָרְבִין אֶת כּוּלָּהּ.**

התנא שסובר שעירוב (על ידי לחי או קורה) מועיל לרשות הרבים גמורה, הוא רבי יהודה

מבררת הגמרא: **מַאן תַּנָּא דְּמִיעָרְבָא רְשׁוּת הָרַבִּים** - מי הוא התנא הסובר שעירוב מועיל לרשות הרבים גמורה.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: רַבִּי יְהוּדָה הִיא,**

דְּתַנְיָא, יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָּתִּים בִּשְׁנֵי צִידֵי רְשׁוּת הָרַבִּים, עוֹשֶׂה לֶחִי מִכָּאן וְלֶחִי מִכָּאן, אוֹ קוֹרָה מִכָּאן וְקוֹרָה מִכָּאן, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע.

אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְעָרְבִין רְשׁוּת הָרַבִּים בְּכָךְ.

✦ ✦ ✦

אָמַר מָר, שנינו בברייתא על עיר של יחיד ונעשית של רבים: **וְאֵין מְעָרְבִין אוֹתָהּ לַחֲצָאִין,**

דעה א': עיר של יחיד שנעשית של רבים, אין מערבים אותה לחצאין לארכה, אבל לרחבה מערבים אותה לחצאים

אָמַר רַב פָּפָּא: לֹא אָמְרוּ שאין מערבים אותה לחצאים, **אֶלָּא לְאָרְכָּהּ** - שדרך עיירות להיות מפולשים לאורכם, ומצד לצד הוא רשות הרבים, הלכך, אין רשאים כל צד לערב לבדם, משום שאלו ואלו דורסים ברשות הרבים זו, ויוצאין ונכנסין דרך פתחים לכאן ולכאן, ורשות הרבים זו מחברתם שכולם מעורבין בה, ועל כן אם כל צד עירב לבדו, הם אוסרים זה על זה.

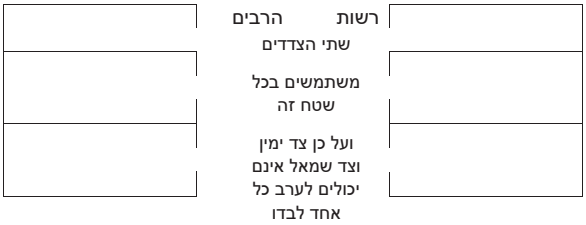

אֲבָל לְרָחְבָּהּ מְעָרְבִין - אפשר לערב את העיר לרוחב, ויכולים הדרים בשתי הצדדים לערב לעצמם בחלק א' של המבוי. והדרים בשתי הצדדים יערבו לבדם בחלק ב' של המבוי, שהרי יכולין להסתלק אלו מאלו, שהדרים בחלק א' יכולים שלא לעבור בחלק ב' והדרים בחלק ב' יכולים לא לעבור בחלק א'.

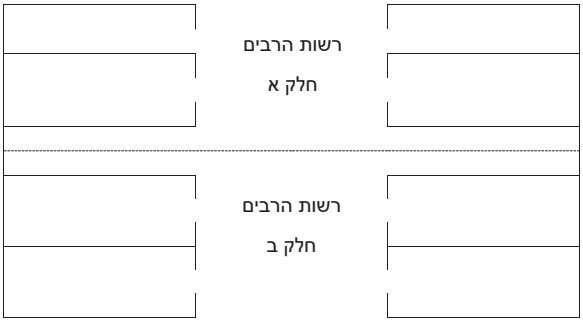

בירור: האם זה כרבנן ודלא כדעת רבי עקיבא שסובר שמי שמותר בחלק שלו ואסור בחלק השני, אוסר גם בחלק השני

מבררת הגמרא: **כְּמַאן** - כדעת מי אמרו דין זה, **דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא,**

דְּאִי כְּרַבִּי עֲקִיבָא הָא אָמַר: רֶגֶל הַמּוּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ, אוֹסֶרֶת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ - כגון שתי חצירות זו לפנים מזו, והחיצונה פתוחה לרשות הרבים והפנימית אין לה פתח לרשות הרבים, אלא יוצאת דרך חיצונה, אפילו אם כל חצר עירבה לעצמה, והפנימית מותרת במקומה, מכל מקום כיון שהיא עוברת דרך החיצונה, והפנימית והחיצונה לא עירבו זה עם זה, הרי הרגל הפנימית שהיא מותרת במקומה, אוסרת על החיצונה שהיא לא מקומה וכן כאן יאסרו זה על זה.

ביאור: רבי עקיבא לא אמר זאת אלא בפנימית שאין לה דרך אחרת לצאת אלא דרך החיצונה, אבל כאן כיון שיש לכל אחד פתח בפני עצמו אין אוסרים זה על זה

מבארת הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי עֲקִיבָא, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא הָתָם, אֶלָּא בִּשְׁתֵּי חֲצֵירוֹת זוֹ לְפָנִים מִזּוֹ, דִּפְנִימִית לֵית לַהּ פִּיתְחָא אַחֲרִינָא** - שהפנימית אין לה פתח אחת, וכיון שהיא עוברת דרך החיצונה הרי היא אוסרת עליה. **אֲבָל הָכָא הָנֵי נָפְקֵי בְּהַאי פִּיתְחָא וְהָנֵי נָפְקֵי בְּהַאי פִּיתְחָא** - אבל כאן אלו יוצאים בפתח זה ואלו יוצאים בפתח זה, ועל כן אינם אוסרים זה על זה.

דעה ב': עיר של יחיד שנעשית של רבים, אין מערבים אותה לחצאין בין לארכה ובין לרחבה

אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַב פָּפָּא: לָא תֵּימָא לְאָרְכָּהּ הוּא דְּלָא מְעָרְבִין אֲבָל לְרָחְבָּהּ מְעָרְבִין - אל תאמר שרק לארכה אינם מערבים, אבל לרחבה הם מערבים, **אֶלָּא אֲפִילּוּ לְרָחְבָּהּ נָמֵי לָא מְעָרְבִין** - אלא אפילו לרחבה אינם מערבים.

בירור: האם זה כדעת רבי עקיבא [ולא כדעת רבנן]

מבררת הגמרא: **כְּמַאן כְּרַבִּי עֲקִיבָא** - כדעת מי זה, האם זה כדעת רבי עקיבא שרגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה.

ביאור: אפילו לרבנן באופן זה הם מודים שרגל זו אוסרת על רגל זו, כיון שאין בני רשות הרבים יכולים למנוע זה מזה מלעבור ברשות הרבים [ורק בשתי חצרות פנימית וחיצונה סוברים רבנן שהם יכולים למנוע זה מזה לעבור בחצר]

מבארת הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן** - אפילו אם תאמר זה לדעת רבנן, יש לומר **שעַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם אֶלָּא בִּשְׁתֵּי חֲצֵירוֹת זוֹ לְפָנִים מִזּוֹ דִּפְנִימִית אָחֲדָא לְדַשָּׁא וּמִשְׁתַּמְּשָׁא** - שכיון דמותרת במקומה, כגון זו כופין על מדת סדום שלא יהא לה היום דריסת הרגל על החיצונה, אלא תסגור דלת שביניהן ותשמש במקומה, ועל כן סוברים שם רבנן שאין הרגל הפנימית אוסרת בחיצונה. **אֲבָל הָכָא מִי מָצוּ מְסַלְּקֵי רְשׁוּת הָרַבִּים מֵהָכָא** - אבל כאן וכי בני רשות הרבים יכולים לסלק את בני חלק זה של רשות הרבים מרשות הרבים, הרי רשות הרבים של אלו ושל אלו אחד הוא, שאין בו חילוק באמצע אורכו ואין שם רמז

של מחיצה ועל כן אינם יכולים לומר שכל אחד ישתמש רק בחצי, ואינך יכול לסלק אלו מאלו. ועל כן בזה מודים רבנן שרגל זו אוסרת על רגל זו.

◆◆◆

אָמַר מָר, שנינו בברייתא על עיר שהיתה של יחיד שאין מערבים אותה לחצאין, אלא **אוֹ כּוּלָּהּ, אוֹ מָבוֹי מָבוֹי בִּפְנֵי עַצְמוֹ.**

בירור: מה הטעם שעיר זו שהיתה של יחיד יכולים לערב בה מבוי מבוי לעצמם

מבררת הגמרא: **מַאי שְׁנָא דְּלַחֲצָאִין דְּלָא דְּאָסְרִי אַהֲדָדֵי, מָבוֹי מָבוֹי נָמֵי אָסְרִי אַהֲדָדֵי,** דכיון דמעיקרא של יחיד הוה, והיו מערבין את כולה והורגלו להיות אחד אסרי אהדדי, ואפילו איכא לחי או קורה למבוי לא מהני.

ביאור: מדובר שכל מבוי עשו לעצמם פתח נמוך, והרי הם חלוקים זה מזה

מבארת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן דַּעֲבוּד דַּקָּה** - פתח נמוך בראש כל מבוי, דגלו אדעתייהו לאסתלוקי כל חד מחבריה.

וְכִי הָא דְּאָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב חִסְדָּא: אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁעָשָׂה דַּקָּה לְפִתְחוֹ - פתח נמוך בראש פתחו, **אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי מָבוֹי**- אם לא נשתתף עמהן, דגלי אדעתיה דאסתלק.

◆◆◆

מעשה ברבי זירא שעירב עיר של רבים שהיתה מתחילה של רבים

שנינו במשנה: **הָיְתָה שֶׁל רַבִּים וְהֲרֵי הִיא כו׳** של יחיד, אין מערבים את כולה.

הרי מבואר שעיר שהיתה של רבים, אף שהיא כעת של יחיד, וכל שכן אם היא היתה של רבים וכעת היא של רבים, אין מערבים את כולה אלא צריך להשאיר שם שיור.

רַבִּי זֵירָא עָרְבָהּ לְמָתָא דְּבֵי רַבִּי חִיָּיא וְלָא שְׁבַק לַהּ שִׁיּוּר - רבי זירא עירב את העיר של רבי חייא ולא השאיר בה שיור, ועיר של רבים והרי היא של רבים היתה.

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מַאי טַעְמָא עֲבַד מָר הָכִי.

אֲמַר לֵיהּ: סָבֵי דִּידַהּ אָמְרִי לִי, רַב חִיָּיא בַּר אַסִּי מְעָרֵב כּוּלַּהּ, וְאָמֵינָא שְׁמַע מִינַּהּ עִיר שֶׁל יָחִיד וְנַעֲשֵׂית שֶׁל רַבִּים הִיא, וכמבואר במשנה שעיר של יחיד שנעשית של רבים, מערבים את כולה.

אֲמַר לֵיהּ: לְדִידִי אֲמַרוּ לִי הָנָהוּ סָבֵי, הַהִיא אַשְׁפָּה הֲוָה לַהּ מֵחַד גִּיסָא, - כלומר בתחילה היא היתה עיר של רבים, אלא אשפה הוה לה שסותם אחד מפתחיה, ולא היה לה אלא פתח אחד, ואמר לעיל שאפילו של רבים בהכי הוה סגי ליה, **וְהַשְׁתָּא דְּאִיפַּנְיָא לַהּ אַשְׁפָּה הָוֵה לַהּ כִּשְׁנֵי פְּתָחִים וַאֲסִיר.**

אֲמַר לֵיהּ: לָאו אַדַּעְתַּאי, לא שמתי אל לבי שפינו שם את האשפה וכעת יש לה שני פתחים ואין מערבין את כולה.

◆◆◆

בָּעֵי מִינֵּיהּ רַב אַמִּי בַּר אַדָּא הַרְפַּנְאָה מֵרַבָּה: סוּלָּם מִכָּאן וּפֶתַח מִכָּאן מַהוּ. אֲמַר לֵיהּ הָכִי אָמַר

רַב סוּלָּם תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו. אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: לָא תְּצִיתוּ לֵיהּ הָכִי אָמַר רַב אַדָּא אָמַר רַב: סוּלָּם תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו וְתוֹרַת מְחִיצָה עָלָיו, תּוֹרַת מְחִיצָה כְּדַאֲמַרַן. תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו, בְּסוּלָּם שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵירוֹת, רָצוּ אֶחָד, מְעָרֵב. רָצוּ שְׁנַיִם מְעָרְבִין. וּמִי אָמַר רַב נַחְמָן הָכִי, וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: אַנְשֵׁי חָצֵר וְאַנְשֵׁי מִרְפֶּסֶת שֶׁשָּׁכְחוּ [יתבאר בדף הבא].

ולא עירבו. כגי מרפסת עם בני חלר אלא אלו לבדן ואלו לבדן: **אם יש לפניהם.** לפני המרפסת לרגלי הכבש בתחלת עלייתה: **דקה.** פתח קטן ונדחה לרבנשה אין מוסקין בני מרפסת על בני החלר דהא מיסתלק להו: **ואם לאו אוסרת.** אלמא תורת פתח עליו ואפילו לחומרא: **דלא גבוה י'.** לליכא למימר תורת מחיצה עליה: **כי עביד דקה לפניהם מאי הוי.** הכי כל המרפסת כביבותיה נמוכה ופתוחה לחלר והכי הן כשתי תלירות שאין כותל ביניהן: **מגופפת.** מוקפת מחיצה סביב אלא שנשאר לפניה י' אמות כדין פתח בלא היקף דאי עבוד התם דקה סלוק בפשייהו ואי לא ע"כ לחומרא נמי פתח הוא הואיל דלא גבוה י': **שלפו.** זקף סולם אלא סולם: **תורת מחיצה עליו.** ואין מבטלין המחיצה למהוי כמפרץ הכותל יותר מעשר לחמר לקמן מערבין אחד ואין מערבין שיש אלא לו אחד מערבין ולקולא והוי כפתח לו שיהא מערבין דלחומרא לא אמרינן לגבי ממחיצה לכל בעיבוביה לקבל: **ומי אמר שמואל.** דלא מבטלא סולם לממחיצה לחומרא: **ואם לאו אוסרת.** אלמא אע"ג דגבוה מרפסת י' אתי סולם ומבטיל ליה: **דלא גבוה יו'.** דבלא סולם נמי בטלה: **דיערב מאחין.** ועיר של רבים ועבשית של יחיד הויא ובעיא שיור: **דפיחי לגברא.** פתחיהן אחורי העיר לגבר ולא היה להם פתח פתוח לעיר: **דאי בעו לערובי.** הגר דמשיירי מלו מערבי: **איעביד להו ווי.** חלונות שיש בהן ד' על ד' לגד העיר דאי בעו הוו מלו מערבי ואעבדינהו שיור למתא דלא ליערבוה בהליהו: **ערסייתא ערסייתא.** שכונות שכונות ולא היו מערבין כל העיר כלתחא: **פירא דני פורי.**

גומא גדולה שמקגיעים שם גרעיני תמרים למאכל בהמה והיו אותן גומות מבדילות בין השכונות מתתא וכלל שכונה היו מבואות הרבה ומערבין יחד ולא היו מתקנין לה לחיים משום דעיר של רבים ועבשית של יחיד הויא וכל חד וחד הוי שיור לחבריה לאי לא הוי שיור היכי מצו לערבי מבואות הרבה שבכל שכונה יחד בכל[ה] עיר של רבים ועבשית של יחיד כל חד וחד בלחבי נפשיה בעו עירובי ובעי לחי ינקורה בכל עיירות של רבים: **ואף על גב דאי בעו לעירובי לא מצי מערבי.** משום פירא דמפסיק ואין יכולין להלך משכונה לשכונה והוי [ו] חרין שבין שתי תלירות דאמרינן לקמן (דף עח:) מערבין אינם ואין מערבין אחד: **דרך גגות.** שהיו להם דיוטאות ועבדות מגגי שכונה זו: **דהשתא כי מבחא כו'.** ואמרינן לקמן הלכה כר"ש דלא בעי ג' דיוטין בלבד **וכה שיערו חכמים.** שיורי עיירות והיא עצמה היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה: **דחשש מבו.** לעיורבי בלחבה נפשה כולה בלא שיור: **בעין חדשה.** עיר קטנה אחרת של ג' דיוטין ואינה סמוכה לגדולה: **אלא אחת ס"ד.** אלא בלא בית מי הוי לירה: **בית אחד בחלר אחת.** אחד וצית לאותה שיור: **מתני' מי שהיה במזרח.** בשדה וקדש עליו אם היום: **ואמר נגנו.** לערב מבעוד יום למערב: **ונעירובו יותר מבלן.** שנתן לו העירוב מביתו והלאה: **מוסר לביתו.** לדין ביתו לגומר לגמות שבביתו מביתו כלילו לא עיכב: **ואסור לעירובו.** לדין עירובו לגמות שבביתו מעירובו לכיון דקידש עליו היום לתוך מעירובו יותר מלאפים נמצא שאינו יכול להלך ולינלו שהרי אין עירובו קוים לו אלא אלפים לכל רוח וכיון דאינו עירוב הוי ליה בביתו בביתו שהרי בתחום ביתו הוה. ופע"ג לתוקמי בשאלי מי שהוליאוהו[ו] דאי מוקמת ליה בחיבר גיסא דאילון קם ליה כו' אלמא אמר בביתו בתוך מאלפים הוי מילי בבא בדרך בכיון דבמקום פלוני לא יכול לקנות דלתוך מאלפים הוה ובמקום רגלין לא הוה אלא לו לעיקבי ליה אין לו בביתה בלל לפיכך לא יוה ממקומו אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו בביתה בביתו דמסתמא בביתו ויחא ליה לעיקבי בשאין עירובו עירוב כדתנן בפרק בכל מערבין (לעיל דף לה.) גבי מתגלגל חוץ לתחום בפרק מבעוד יום שבשביתה ר"ש חמר גמל ולא קחני לא יוה ממקומו שמעינן מינה דאם אינו עירוב יש לו בביתה בביתו: **אסור לביתו.** לדין ביתו לגמות מביתו אלפים לכל רוח: **בעיבורה של עיר.** בתחל מן הבתים העומדין בתוך שבעים אמה ומעלה: **לא עשה ולא כלום.** שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח ולא העיר לו בלתבעו אמות: **נתנו חוץ לתחום.** מפרש בגמרא [ע"כ] חוץ לעיבורה של עיר:

מה

דליערב ין מאתין. מה שפי' בקונטרס דעיר של רבים ועבשית של יחיד הוא הוי בא בלאפוקי והרי היא של רבים[א] אלא לאפוקי לעבשית של רבים:

ושויה שיור לפומבדיתא. בהדי שיור [ב] דג' תלירות של שי בתים בעינן והלכה כר"ש: **הריינו** דאמר [ג] (ליה) חזי דלא מצוותא. שאם היה מזקיקים לעשות כווי על תנם היו סותרין את בתיהם:

וחדשה שמה. בספר יהושע (טו) היא כתובה בגמלת יהודה: **גמרא.** שהיה לו קבלה מפוס תנא לו שבכל שמבכלת היה אומר שבן נלאה לף על פי שאין שום תנא סובר כן ולא לפסוק הלכה בא אלא שבן חיו דבריה נראים וקאמר מאי בפקא לן מינה לגומר הא פסקינן לעיל כרבי שמעון ומשני גמרא גמור כו' מ"מ יש לנו לתקוף ולידע אם שבגמרא לו סבכה: כאן

דלא גבוה יו'. אלא עירבו אם יש לפניהם דקה ארבעה אינה אוסרת ואם לאו אוסרת הכא במאי עסקינן בדלא גבוה מרפסת עשרה ואי לא גבוה מרפסת עשרה כי קא עביד דקה מאי הוי במגופפת עד עשר אמות דכיון דעביד דקה איסתלוקי איסתלוק ליה מהכא אמר רב יהודה אמר שמואל אכותל שרצפה בסולמות אפילו ביתר מעשר תורת מחיצה עליו רמי ליה רב ברונא לרב יהודה במעצרתא דבי רב חנינא מי אמר שמואל תורת מחיצה עליו והאמר רב נחמן אמר שמואל אנשי מרפסת ואנשי חצר ששכחו ולא עירבו אם יש לפניה דקה ארבעה אינה אוסרת ואם לאו אוסרת הכא במאי עסקינן דלא גבוה מרפסת עשרה ואי לא גבוה מרפסת עשרה כי עביד דקה מאי הוי במגופפת עד עשר אמות דכיון דעביד דקה איסתלוקי איסתלק מהכא הנהו בני קקונאי דאתי לקמיה דרב יוסף אמרו ליה הב לן גברא דליערב לן מאתין א"ל לאביי זיל ערב להו [ו] וחזי דלא מצוות' עלה בבי מדרשא אזל חזא להנהו בתי דפתיחי לנהרא אמר הני להוי שיור למתא הדר אמר אין מערבין את כולה תנן [מכלל] דאי בעי לעירובי מצי מערבי אלא איעביד להו כווי דאי בעו לעירובי דרך חלונות מצו מערבי הדר אמר לא בעי [ז] דהא רבה בר אבוה מערב לה לכולה מחוזא ערסייתא ערסייתא משום פירא דבי תורי דכל חד וחד הוי שיור לחבריה ואע"ג דאי בעו לערובי בהדי הדדי לא מצו מערבי הדר אמר לא דמי התם אי בעי לערובי דרך גגות והני לא מערבי הילכך נעבדן כווי הדר אמר [ח] כווי נמי לא בעי דההוא בי תיבנא דהו"ל למר בר פופידתא מפומבדיתא ושויה שיור לפומבדיתא אמר היינו דאמר לי מר חזי דלא מצוותא עלה בבי מדרשא: אלא א"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה: תניא א"ר יהודה עיר אחת היתה ביהודה שמה והיו בה נ' דיורים אנשים ונשים וטף ובה היו משערים חכמים והיא היתה שיור איבעיא להו חדשה מהו [ט] חדשה כי היכי דאיהי הויא שיור לגדולה גדולה נמי הויא שיור לקטנה אלא כעין חדשה מהו רב הונא ורב יהודה חד אמר בעיא שיור וחד אמר [י] לא בעיא שיור: ר"ש אומר ג' חצירות וכו': [כ] אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כר"ש רבי יצחק אמר אפי' בית אחד והצר אחת חצר אחת ס"ד אלא אימא [ל] בית אחד בחצר אחת אמר ליה אביי לרב יוסף הא דרבי יצחק גמרא אם סברא [מ] אמר ליה מאי נפקא לן מינה אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא: **מתני'** [נ] מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב ואמר לבנו ערב לי במזרח אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן מותר לביתו ואסור לעירובו לעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן אסור לביתו ומותר לעירובו [ס] הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת

מה

מחוז א מי"י ס"ס מהל' עירובין הלכה כב
סמג עשין לדכון ג טוש"ע
ס"מ סי' שלב סעיף ב:
מחז ב טוש"ע שם סעיף ג:
נ ג טוש"ע שם סעיף ה:
נאא ד טוש"ע שם סעיף ז:
נבב ה טוש"ע שם סעיף ח:
נג ו מיי' פ"ו מהלכות עירובין הלכה ד
טוש"ע ס"מ סי' תיא:
נד ז מיי' שם הלכה ה
טוש"ע ס"מ סי' תא סעיף ג:

עין משפט נר מצוה

רבינו חננאל

ולא עירבו אם יש לפניה דקה ארבעה אינה אוסרת. ודחינן הכא במאי עסקינן בדלא גבוהה מרפסת עשרה. אי הכי כי עביד דקה מאי הוי. דפרקינן במגופפת, פירוש מוקפת כמו מעקה עד עשר אמות כיון דעבוד בה דקה סלוקי מסלקי מרפסת נפשייהו מהתם. אמר רב יהודה אמר שמואל כותל שרצפו בסולמות אפילו ביתר מעשר תורת מחיצה עליו. ואקשינן ומי אמר שמואל הכי והא אמר רב נחמן אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כר. פי' הא דאמר שמואל כותל שבין שתי חצירות שרצפו בסולמות ביתר מי' אמות במשכא, שיכולין י' בני אדם באחד לעלות ולירד באחד, לא חיישינן לסולמות הללו אלא תורת מחיצה שם. ההוא בני קקוניא דאמרו לרב יוסף הב לן גברא דמערב לן. וא"ל לאביי זיל ערב להו. אזל חזא להנהו (והנו) [בתי] דלא פתיחי (במתא) [למתא] ולא מצו מערבי לא הוי שיור. אלא אעביד להו חלונות בהדי מתא דאי בעו מערבי דרך חלונות. הדר אמר לא צריכי חלונות דהא רבה בר אבוה מערב לכולא מחוזא ערסתא ערסתא, פי' שכונות שכונות משום כריא (דכי) [דבי] תורי דהוה מפסקתא ביניייהו, כל ערסתא הוי שיור לאחריתי. ואע"ג (מאי) [דאין] בני לערובי לא מצי לערובי. [הדר אמר התם אי בעי לאערובי דרך גגות מצו מערבי, הכא לא מצו מערבי אלא דרך חלונות. ולא היא דהא ההוא בי תיבנא דהוה ליה למר לבר מפומבדיתא והוא הוה שיור לכולא מתא. אמר אביי היינו דאמר לי רב יוסף זיל ערב להו וחזי (מאי צורת עלי) [דלא צוותא עלה] בבי מדרשא. תניא א"ר יהודה עיר אחת היתה ביהודה וחדשה היה שמה והיו בה נ' דיורים אנשים ונשים וטף, ובה היו משערין חכמים והיתה שיור. ומיבעיא לן כי היכי דהוי היא שיור לגדולה, גדולה נמי הוי שיור לדידה ומערבין לה, או [לא]. רב הונא ורב יהודה חד אמר הויא שיור וחד אמר לא הויא שיור. ר' שמעון אומר

מפרשי

מחזיר ולא עירבו אם יש לפניהם דקה ארבעה אינה אוסרת. ואם לאו אוסרת הכא במאי עסקינן בדלא גבוה מרפסת עשרה ואי לא גבוה מרפסת עשרה כי קא עביד דקה מאי הוי במגופפת עד עשר אמות דכיון דעביד דקה איסתלוקי איסתלק ליה מהכא אמר רב יהודה אמר שמואל אכותל שרצפה בסולמות אפילו ביתר מעשר תורת מחיצה עליו רמי ליה רב ברונא לרב יהודה במעצרתא דבי רב חנינא מי אמר שמואל תורת מחיצה עליו והאמר רב נחמן אמר שמואל אנשי מרפסת ואנשי חצר ששכחו ולא עירבו אם יש לפניה דקה ארבעה אינה אוסרת ואם לאו אוסרת הכא במאי עסקינן דלא גבוה מרפסת עשרה ואי לא גבוה מרפסת עשרה כי עביד דקה מאי הוי במגופפת עד עשר אמות דכיון דעביד דקה איסתלוקי איסתלק מהכא הנהו בני קקונאי דאתי לקמיה דרב יוסף אמרו ליה הב לן גברא דליערב לן מאתין א"ל לאביי זיל ערב להו [ו] וחזי דלא מצוות' עלה בבי מדרשא אזל חזא להנהו בתי דפתיחי לנהרא אמר הני להוי שיור למתא הדר אמר אין מערבין את כולה תנן [מכלל] דאי בעי לעירובי מצי מערבי אלא איעביד להו כווי דאי בעו לעירובי דרך חלונות מצו מערבי הדר אמר לא בעי [ז] דהא רבה בר אבוה מערב לה לכולה מחוזא ערסייתא ערסייתא משום פירא דבי תורי דכל חד וחד הוי שיור לחבריה ואע"ג דאי בעו לערובי בהדי הדדי לא מצו מערבי הדר אמר לא דמי התם אי בעי לערובי דרך גגות והני לא מערבי הילכך נעבדן כווי הדר אמר [ח] כווי נמי לא בעי דההוא בי תיבנא דהו"ל למר בר פופידתא מפומבדיתא ושויה שיור לפומבדיתא אמר היינו דאמר לי מר חזי דלא מצוותא עלה בבי מדרשא: אלא א"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה: תניא א"ר יהודה עיר אחת היתה ביהודה שמה והיו בה נ' דיורים אנשים ונשים וטף ובה היו משערים חכמים והיא היתה שיור איבעיא להו חדשה מהו [ט] חדשה כי היכי דאיהי הויא שיור לגדולה גדולה נמי הויא שיור לקטנה אלא כעין חדשה מהו רב הונא ורב יהודה חד אמר בעיא שיור וחד אמר [י] לא בעיא שיור: ר"ש אומר ג' חצירות וכו': [כ] אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כר"ש רבי יצחק אמר אפי' בית אחד והצר אחת חצר אחת ס"ד אלא אימא [ל] בית אחד בחצר אחת אמר ליה אביי לרב יוסף הא דרבי יצחק גמרא אם סברא [מ] אמר ליה מאי נפקא לן מינה אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא: **מתני'** [נ] מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב ואמר לבנו ערב לי במזרח אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן מותר לביתו ואסור לעירובו לעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן אסור לביתו ומותר לעירובו [ס] הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת

מה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואע"ג מ' לשטוה והוי כתריין:

מוסף רש"י

ערסייתא. שכונות שכונות לגד וכלל שכונה היו מבואות הרבה ולא התיר את העיר כולה ביחד, ואע"פ שיהיה עיר קטנה שאין שכונה עיר אלא שכונה לגדולה אין לה שום ריוח (לעיל כו:). **משום פירא דבי תורי.** שוחה שעוקה היתה בין שכונה לשכונה וגם היו מגיחין בגריני תמרים לתוכו הבורים והעיר אין לה חומה ומבואות של כמי שכונות מפולגים ושבו מחיות לתלמי מבואות לכל לד אחון לעיר להשתמר הבגדיון ולא תביב ליה מחיצה לגיף את המבואות ולעשות העיר קיימת היתה. פירש, שוחה, כמו דכתיב (בעמוס כד.), פירש לבורי (לעיל כו.). **גמרא** גמור **זמורתא תהא.** אומר הסמוכה בזמורה בעצלת (שבת קו:) משל שיש בהן כמו (ב"מ מ:) זמן חבין מגרי מיקרי, כך גמרא גמור, אומר למלמיד שוטה למה לך אמר הן אמת הן שוטה ויהא לך לומר ושיר (ביצה כד.).

מוסף תוספות

א. [דאיפשר שהיתה של רבים ותהי היא של רבים. תוס' מגש"ש. **ב.** ג' חצירות של ב' בתים היו שם ותהי בי הבנא הוה אחד מן הבתים. לו"ש עירובין קמד.

מוסר לביתו. לדין ביתו לגמות שבביתו מביתו כלילו לא עיכב: **ואסור לעירובו.** לדין עירובו לגמות שבביתו מעירובו יותר מלאפים נמצא שאינו יכול להלך ולינלו שהרי אין עירובו קוים לו אלא אלפים לכל רוח וכיון דאינו עירוב הוי ליה בביתו בביתו שהרי בתחום ביתו הוה. ופע"ג לתוקמי בשאלי מי שהוליאוהו[ו] דאי מוקמת ליה בחיבר גיסא דאילון קם ליה כו' אלמא אמר בביתו בתוך מאלפים הוי מילי בבא בדרך בכיון דבמקום פלוני לא יכול לקנות דלתוך מאלפים הוה ובמקום רגלין לא הוה אלא לו לעיקבי ליה אין לו בביתה בלל לפיכך לא יוה ממקומו אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו בביתה בביתו דמסתמא בביתו ויחא ליה לעיקבי בשאין עירובו עירוב כדתנן בפרק בכל מערבין (לעיל דף לה.) גבי מתגלגל חוץ לתחום בפרק מבעוד יום שבשביתה ר"ש חמר גמל ולא קחני לא יוה ממקומו שמעינן מינה דאם אינו עירוב יש לו בביתה בביתו: **בעיבורה של עיר.** בתחל מן הבתים העומדין בתוך שבעים אמה ומעלה: **לא עשה ולא כלום.** שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח ולא העיר לו בלתבעו אמות: **נתנו חוץ לתחום.** מפרש בגמרא [ע"כ] חוץ לעיבורה של עיר:

מה

שלש חצירות כו'. אמרי' משמיה דרב הלכה כר' שמעון. רבי יצחק אמר אפילו בית אחד בחצר אחד הוי שיור, והא דר' יצחק גמרא היא. מתני' מי שהיה במזרח ואמר לבנו לערב כו'.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

ס:

כאן שכלתה מדתו בסוף העיר. תימה ולרבנן דאמרי בפרק מי שהוציאוהו (לעיל דף מה.) היכן בדרך שיש לו ז' מיל. ומתמה דה"מ לגנותן עירובו יון דקיים לן דגנותן עירובו לו ז' אמות כמו שבת הוא נשכר ד' אמות שאם נתן עירובו למזרח העיר ד' אמות חוץ לעיבורה של עיר הרי הולך למזרח מ' אמות ולפנים[א] ולמערב אלפים פחות ד' אמות מה שהעיר נתפשר לו[ב] וי"ל דלר"מ דאמר דהוא בתמצון לו לרבי יהודה דאמר בורר לו ד' אמות בכל רוח שילקח מה שנשכר הוא מפסיד שנשכר ד' אמות במקום העירוב ומפסיד ד' אמות העיר דמיון לו העיר כד' אמות וא"ל דלרמי בר חמא דמפסיק ליה בסוף מי שהוציאוהו (לעיל דף נב.) נותן עירובו לא יס"ל לו ד' אמות תפשוט מהכא דאי אין לו ד' אמות מ"מ מפסיד יותר ממה שנשכר שאם נותן עירוב ארבע אמות חוץ לעיבורה של עיר נלך מזרח נשכר ד' אמות נלך מזרח ומפסיד מ' אמות נלך מערב דמוגין לו ד"מ שחוץ לעיבורה של עיר והעיר ד' אמות ואומר ר"י דלרמי בר חמא[ג] אם נותן עירובו אין לו ד"מ ולא יס"ל לו אמות חוץ לעיבורה נחשבה כד' אמות ומפסיד כלום בשביל שמשך העיר[ד] אלא מ"מ יש לו אלפים עלימות כיון דנחשבה כד' אמות ומאמר שהנותן עירובו אין לו ד' אמות[ד] אלא ודאי מ"מ שאם אין לו ד' אמות העיר נחשבת לו כמחצה וא"ל ולר"מ דאמר והוא בתמצון כשנתן עירובו בתמה מחרוכה אל עיבור העיר נלך מזרח יהיה לו נלך מזרח כ' אמות ואלפים ונלך מערב אלפים פחות ב' אמות העיר נחשבת לו כד' אמות ונותן ועירוב ונותן ב' אמות וג' אמות שיוח אל עיר יעלו לחשבון אלפים ואמאי תנן המניח עירובו בעיבורה לא יצא דלא יס"ל לו עשה ולא כלום ש"מ דאין עירובו בעיבורה אל עיר לא יס"ל לו אמות חוץ לעיבורה אל במקום שנחשב כד"מ אין מילוק בין עומד בתמצון לעומד בסוף דאפי' עומד בסופו כאילו עומד בתמצון ואין ונתנין מוקם לה כלום דהא ממי שהוציאוהו חוץ לתחום ונתנו בדיר או בסבר מהלך אם כולה ולא מוקם לה ואפי' הוא עומד בסופה: **אין** אלו אלא דברי נביאות. אומר ר"י דבכ"מ שאומר אין אלו אלא דברי נביאות הוי לשבח כלומר אין אכמה כזו שמבין לחלק כל כך סברא מועטת וברוח הקדש אמר דהכי משמע בפ"ק דבבא בתרא (דף יט.) נבי מגת בכרם שיר מוכר לך קומכום אומר לו יפחות לו מג' קבין ר"י יוסי אין אלו אלא דברי נביאות ומייתי עלה מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מן הנביאים ומתנה חכמים משמע דלשבח קאמר וכפ' (ב) אלו מומין (כמותה דף מה.) דלפסכון דלא הוי לשבח אלא עבו דבריהם כדברי אלטריך אלא סוף העיר לא תגן ודוחק הוא שמוקך הספרים ועוד לא מגינו לגמרה דל"ב דקאמר רבא תרוייהו תנאי נביאות פי' לאומרם בגלא טעם[ד] דפריך אי אבר הוא בתהל נמי לימא והכא נמי הוי לשבח בההוא דל"ב דקאמר רבא תרוייהו תנאי ומאי קא"ל ריב"ל ומסיק דסוף העיר אלטרינהו ליה לריב"ל דמסיק סוף העיר אלטרינהו ליה לריב"ל לשאמעינן דלא תגן אבל אין לפרש דרב אחדי קוראי אותן דברי נביאות לומר שאין נראה לחלק בדבר ורבא דקאמר תרוייהו תנאי ושפיר מילק ריב"ל אע"ג דבפרק בהמה המקשה (מולין דף עא.): גבי הא דאמר רבה כשם שטומאה בלועה כו' דקאמר תרוייהו תנאי והתם הוי פירוש מאי קא"ל רבה מדקא משני כי קאמר רבה כגון שבלע ב' טבעות מ"מ אשמתן אינו מתרצא אלא אימא חוץ לעיבורה של עיר. מה שנשכר הוא מפסיד: פי' הנותן עירובו במזרחה של עיר מחרוץ לעיבורה אלף אמה. נשתבר אלף אמה שיש (לך) [לו] לילך במזרחה של עיר שלשת אלפים אמה. אלף אמה שהן כן העיר דבר עירובו. ומעירובו ולהלן אלפים אמה, דהפסיד מערבה של עיר אלף אמה, שאין לו רשות לילך למערבה של עיר אלא אלף אמה בלבד. ואקשינן איני והתניא נתנו חוץ לעיבורה של עיר אפי' אמה אחת נשכר אותה אמה דהפסיד את העיר כולה, מפני שמידת העיר עולה למידת התחום. ופריקנן לא קשיא משנתינו כגון שכלתה מידתו בסוף העיר. כגון שנתן את עירובו חוץ לעיבורה של עיר באלף אמה והעיר היתה כולה אלף אמה, נמצא ממקום עירוב עד סוף העיר אלפים אמה, אלף אמה שהן כן העירוב של [עיר]. ואלף אמה מידת העיר. וכו' יהוש בן דאמר הוה מודד ובא והגיעה מידתו בסוף העיר נעשית כן אמות, ומשלימין תשלום אלפים אמה מחוץ לעיר שהן אלף אמה. נמצא מה שנשכר במודד הפסיד כנגדו במערב ולא הפסיד מכלל העיר כלום. ובריש כגון שכלתה מידתו בתחצי העיר אין לו אלא חצי העיר ואלפים אמה שמן הצד האחד ולא בשתבר באותו הצד שנתן עירובו אלא אלף אמה בלבד. ואע"ג דא"ר אידי אי אילו אלא דברי נביאות שאינן נשמעין כטעם אלא כגזירה, מה לי כלתה מידתו בתחצי העיר ומה לי כלתה בסוף העיר. דאמר רבא כו' דהשתא נמצא ממקום דבריו, ולפיכך אמר תרוייהו תנאי. אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה מפני שהיא קטנה וכלתה מידתו בסוף העיר.

כיצד מעברין פרק חמישי עירובין

מה שנשכר הוא מפסיד: **גמ'** קא סלקא דעתך למזרח למזרח ביתו למערב למערב ביתו בשלמא הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יתר מכאן משכחת לה דמטי לביתיה ולא מטי לעירובו אלא הימנו ולעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן היכי משכחת לה א"ר יצחק מי סברת למזרח למזרח ביתו למערב למערב ביתו לא למזרח למזרח בנו למערב למערב בנו[ו] רבא בר רב שילא אמר אפי' תימא למזרח למזרח ביתו ולמערב למערב ביתו כגון דקאי ביתיה באלכסונא: הנותן עירובו בתוך עיבורה וכו': חוץ לתחום אס"ד אלא אימא חוץ לעיבורה: מה שנשכר הוא מפסיד: מה שנשכר ותו לא והתניא הנותן את עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לעיבורה של עיר אפילו אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר כולה מפני שמדת העיר עולה לו במדת התחום לא קשיא: כאן שכלתה מדתו בחצי העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר וכדר' אידי דאמר רבי אידי א"ר יהושע בן לוי[ז]: הדה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כלתה מדתו בסוף העיר נעשית לו העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר א"ר אידי[ח] אין אלו אלא דברי נביאות מה לי כלתה בחצי העיר מה לי כלתה בסוף העיר אמר רבא תרוייהו תנאי[ט] אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין

מסורת הש"ס

מה שנשכר. לרוח זה נפסד לרוח שכנגדה שהרי מנה מן העירוב אלפים לכל רוח ולא נתנו בסוף אלף לגמרה ומנה נמצא מהלכה אלפים של מזרח בסוף ג' אלפים לעיר והנשכר אלף ואלפים של מערב לכות בסוף אלף אל מערב העיר והפסיד אלף ומקמ"ל דאין העיר עולה לו מן המצון האלפים של מערב אלא כולה כד"מ: **גמ' למזרח ביתו.** ומאי לבנו לערב לו במערב ביתו נמצא שבימו עומד (ח) בינו לבין עירובו והיכי תני ממנו ולעירובו אלפים ולביתו יותר מכאן ולא מטי לעירובו אלא הימנו ולעירובו אלפים ולביתו יתר מכאן היכי משכחת לה א"ר יצחק מי סברת למזרח למזרח ביתו לא למזרח בנו למערב בנו: **באלכסונא.** בינו לבין עירובו מסוך עירובו למערב יותר מבינו ולעפ"כ פעמים שהאלכסון רב והרי ביתו רחוק ממנו יותר מעירובו:

מערב

מזרח

חוץ לתחום ס"ד. הא לא הוי עירוב: **משכחת לה אמה.** לרוח שכנגדה והפסיד מדת כל העיר לרוח שכנגדה שכסימודת אלפים מעירובו לגד העיר מעלה לו מדת העיר מן החשבון: **שכלתה מדתו בחצי העיר.** אם היתה עיר גדולה אם שהמחיק עירובו מן העיר עד שאין כל העיר נגלעת במדת אלפים אם עירוב מעלה לו העיר מן המחצון ומפסידה ואם היתה כל העיר נגלעת באלפים שם עירובו אינו מועיל לו כולה כמרגע אמות: **היה מודד וכו'.** שבא חוץ לעיר אלא היה יודע שיש עיר סמוך לו ומתן בפרק מי שהוציאוהו (לעיל דף מה.): **אחדי** לו ולא היתה כוונתו לכך לו יכנס לעיר אלא עד אלפים ממקום שביתתו והתמיל לאמות אלפים פסיעות ביעוניות וכלתה מדתו כו'. והוא הדין נמי לנותן עירובו חוץ לעיר וקנה שביתה: **א"ר אידי אין אלו אלא דברי נביאות.** כמתנבאה מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדבריו אמרן רבי יהושע בן לוי לדברים הללו ואי לאו דגמיר להו מרבייה לא הוה אמר כי אמי מילתא בלא טעמא: **אמר רבא.** ומאי קא"ל תרוייהו תנאי ממתני' דאמרי' דאנשי עיר גדולה שהיתה להן עיר קטנה בתוך אלפים ויוצאין מעיר והולכין ליל דרך הקטנה מהלכין את כל העיר הקטנה הסמוכה להן ועל כרחך ס"ק מהלכין את כולה כד' אמות ומשלימין מדתן חוצה לה דאי ס"ל מדת העיר סליק להו מאי אתא דאמר אמר אמר א

יום חמישי כ תשרי תשפ"א עירובין דף ס

ספק: עיר שיש לה מצידה האחד סולם (שעולים ויורדים בו אל מחוץ לחומה) ומצידה השני יש פתח, האם היא נחשבת כעיר שיש לה ב' פתחים ואין משתפים את כולה בשיתוף אחד

בְּעֵי מִינֵּיהּ רַב אַמִּי בַּר אַדָּא הַרְפַּנְאָה מֵרַבָּה: סוּלָּם מִכָּאן - עיר שיש לה בצידה האחד סולם שעולים וירדים בו אל מחוץ לחומה, **וּפֶתַח מִכָּאן** - ומצידה השני של העיר יש פתח, **מַהוּ,** האם הסולם נחשב כפתח, ונמצא שיש לעיר ב' פתחים, ואין משתפים את כולה בשיתוף אחד, או שהסולם נחשב כמחיצה ולא כפתח, ונמצא שיש לעיר רק פתח אחד.

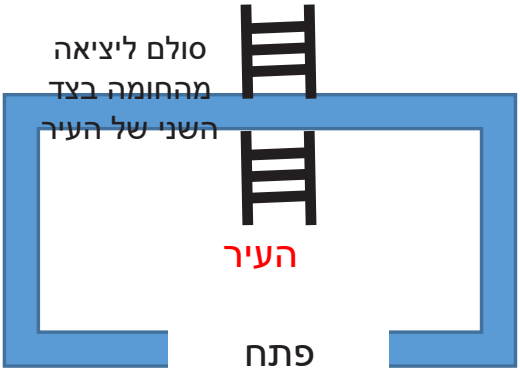

רבה: סולם תורת פתח עליו

אֲמַר לֵיהּ רבה: **הָכִי אָמַר רַב: סוּלָּם תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו,** ונמצא שיש לעיר זו ב' פתחים.

רב נחמן: הרי שנינו שסולם נחשב גם מחיצה וגם פתח ודנים בזה לקולא

אֲמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: לָא תְּצִיתוּ לֵיהּ - אל תשמעו לדבריו, **הָכִי אָמַר רַב אַדָּא אָמַר רַב: סוּלָּם תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו, וְתוֹרַת מְחִיצָה עָלָיו,** שדנים אותו לקולא בכל מקום לפי ענינו, כדלהלן:

תּוֹרַת מְחִיצָה עָלָיו, כְּדַאֲמַרַן - כפי שאנו אומרים בנידון זה שיש לעיר סולם מצד אחד, ופתח מצידה השני, שאין הסולם נחשב כפתח אלא כמחיצה, ונמצא שיש לעיר רק פתח אחד, ואפשר לערב את כולו בשיתוף אחד.

ויש אופנים שאומרים על סולם: **תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו,** שיש נידון שאם מכריעים שהסולם הוא פתח ולא מחיצה אזי הוא קולא - והיינו **בְּסוּלָּם שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵירוֹת** - שתי חצירות שאין ביניהם פתח אלא סולם, (והדין הוא ששתי חצירות שיש ביניהם מחיצה אינם יכולים לערב ביחד, ושתי חצירות שיש ביניהם חלון יכולים לערב יחד) וכשיש ביניהם סולם, אם הם **רָצוּ** לעשות ביניהם עירוב **אֶחָד, מְעָרֵב** עירוב אחד לשתיהם, שהם יכולים לדון את הסולם כפתח, ואם הם **רָצוּ** לעשות **שְׁנַיִם** - שני עירובין, לערב כל אחד בפני עצמו, **מְעָרְבִין** כל אחד בפני עצמו, שהם יכולים לדון את הסולם כמחיצה בין החצרות.

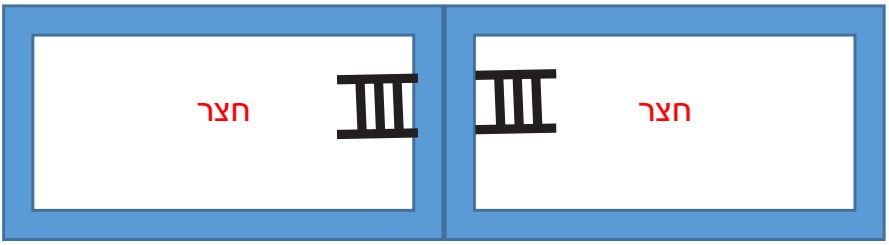

שאלה: הרי מבואר מדברי רב נחמן לגבי סולם (מדרגות) שבין שתי קומות, שאינו נחשב כמחיצה, אלא כפתח, והקומה הראשונה והקומה השניה צריכים לערב יחד

שואלת הגמרא: **וּמִי אָמַר רַב נַחְמָן הָכִי** - וכי רב נחמן אמר שסולם תורת מחיצה עליו לקולא, לומר שכל חצר נחשבת בפני עצמה, **וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: אַנְשֵׁי חָצֵר וְאַנְשֵׁי מִרְפֶּסֶת שֶׁשָּׁכְחוּ** (דף ס) **וְלֹא עֵירְבוּ** - דיירים בשתי קומות, הקומה התחתונה נקראים 'אנשי חצר' והקומה העליונה נקראים 'אנשי מרפסת', ויש סולם (מדרגות) בין קומה לקומה, והם לא עירבו יחד אלא כל אחד לבדו,

אִם יֵשׁ לִפְנֵיהֶם - אם יש בתחילת המדרגות שבין הקומות - **דַּקָּה** - פתח קטן (מצוייר על המדריגות), גבוה **אַרְבָּעָה** טפחים, **אֵינָהּ אוֹסֶרֶת** - אין אוסרים בין קומה זו על קומה זו, שהרי הם נפרדו זה מזה. **וְאִם לָאו** - ואם אין ביניהם 'דקה', **אוֹסֶרֶת** - בני הקומה השניה אוסרים על בני הקומה הראשונה, שהסולם שיש ביניהם נחשב כפתח.

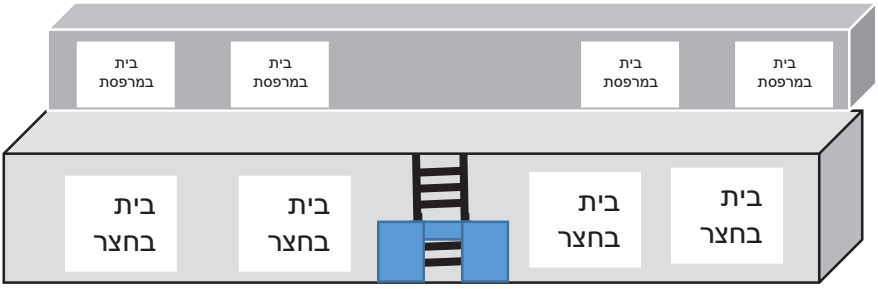

(ואף שבדרך כלל כשיש 'פתח' אין חייבים לערב יחד, אלא יכולים לערב יחד, כאן על ידי סולם הם חייבים לערב יחד, כיון שהם נחשבים כדרים ממש באותה חצר).

הרי מוכח שסולם תורת פתח עליו, ואפילו לחומרא, שכל שהם לא עשו 'דקה' הרי הם נחשבים 'כחצר אחד' וצריכים לערב יחד.

תשובה: מדובר שהקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה טפחים, ואין שם מחיצה בין הרשויות

עונה הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** - כאן בדין אנשי חצר ואנשי מרפסת מדובר **בִּדְלֹא גְּבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** - שהקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה טפחים, וממילא אין שם מחיצה בין הרשויות.

[שאלה: אם הקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה, מה מועיל שעשה שם 'דקה', והרי אינה גבוהה עשרה טפחים]

שואלת הגמרא: **וְאִי לֹא גְּבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה, כִּי קָא עָבֵיד דַּקָּה מַאי הָוֵי** - אם מדובר שהקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה, מה מועיל 'דקה'.

[תשובה: מדובר שמעל הקומה השניה יש גדר נוספת, ובגדר יש פתח, וה'דקה' סותמת את הפתח שבגדר]

עונה הגמרא: **בִּמְגוּפֶּפֶת עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת** - מדובר שהקומה השניה מוקפת מחיצה סביב, אלא שנשאר במחיצה עשר אמות פרוצות, **דְּכֵיוָן דְּעָבֵיד דַּקָּה אִיסְתַּלּוּקֵי אִיסְתַּלּוּק לֵיהּ מֵהָכָא** - וכיון שעשו 'דקה' הרי הם הסתלקו זה מזה.

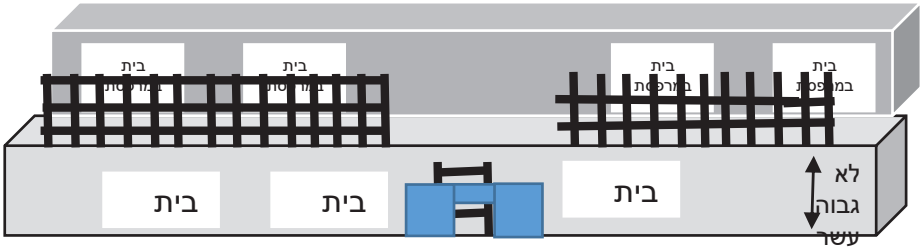

✦✦✦

כותל שהניח סולמות על פני הכותל, אין זה נחשב כפירצה, שסולם תורת מחיצה עליו

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כּוֹתֶל שֶׁרְצָפָהּ בְּסוּלָּמוֹ - העמיד סולם ליד סולם על כל אורך הכותל בצד זה, וכן בצד השני, וכך עוברים מצד אחד של הכותל לצידו השני, **אֲפִילּוּ בְּיָתֵר מֵעֶשֶׂר** - אפילו אם הניח את הסולמות לאורך הכותל יותר מעשר אמות, **תּוֹרַת מְחִיצָה עָלָיו** - אין הסולמות נחשבים כפירצה לבטל את המחיצה (ואזי יהיו חייבים לערב ביחד, ששתי חצרות שיש בינהם פרצה עשר אמות, אם עירבה כל חצר לעצמה הרי הם אוסרים זה על זה, שהם נחשבים כחצר אחת), אלא הרי זה נחשב שהמחיצה שבין שתי המחיצות נשארה, ואם חצר אחת עירבה והשניה לא עירבה אינם אוסרים זה על זה.

שאלה: הרי במקום אחר אמר שמואל, שסולם תורת פתח עליו

רָמֵי לֵיהּ רַב בְּרוֹנָא לְרַב יְהוּדָה בְּמַעְצַרְתָּא דְּבֵי רַב חֲנִינָא, מִי אָמַר שְׁמוּאֵל [סולם] **תּוֹרַת מְחִיצָה עָלָיו,**

וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: אַנְשֵׁי מִרְפֶּסֶת וְאַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עֵירְבוּ, אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ דַּקָּה אַרְבָּעָה טפחים, **אֵינָהּ אוֹסֶרֶת** - אין אוסרין בני מרפסת על בני החצר, שהרי הם נפרדו זה מזה. **וְאִם לָאו** - ואם אין ביניהם 'דקה', **אוֹסֶרֶת** - בני הקומה השניה אוסרים על בני הקומה הראשונה, שהסולם שיש ביניהם נחשב כפתח. הרי מוכח שסולם תורת פתח עליו, ואפילו לחומרא, שכל שהם לא עשו 'דקה' הרי הם נחשבים 'כחצר אחד' וצריכים לערב יחד.

תשובה: מדובר שהקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה טפחים

עונה הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** - כאן בדין אנשי חצר ואנשי מרפסת מדובר **בְּדְלֵא גְּבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** - שהקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה טפחים, וממילא הסולם אינו גבוה עשרה ועל כן אין זה נחשב כמחיצה.

[שאלה: אם הקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה, מה מועיל שעשה שם 'דקה']

שואלת הגמרא: **וְאִי לֹא גְּבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה, כִּי קָא עָבֵיד דַּקָּה מַאי הָוֵי** - אם מדובר שהקומה השניה אינה בנויה על גובה עשרה, מה מועיל 'דקה'.

[תשובה: מדובר שמעל הקומה הראשונה יש גדר נוספת, ובגדר יש פתח, וה'דקה' סותמת את הפתח שבגדר]

עונה הגמרא: **בְּמְגוּפֶּפֶת עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת** - מדובר שהקומה השניה מוקפת מחיצה סביב, אלא שנשאר במחיצה עשר אמות פרוצות, **דְּכֵיוָן דְּעָבֵיד דַּקָּה אִיסְתַּלּוּקֵי אִיסְתַּלּוּק לֵיהּ מֵהָכָא** - וכיון שעשו 'דקה' הרי הם הסתלקו זה מזה.

✦✦✦

מקום שאינו יכול להיכלל בשיתוף אם נחשב לשיור

הָנְהוּ בְּנֵי קָקוּנָאֵי דְּאָתֵי לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף - אנשי מקום הנקרא 'קקונאי' בא לפני רב יוסף, **אָמְרוּ לֵיהּ: הַב לַן גֶּבְרָא דְּלִיעֲרֵב לַן מָאתִין** - תן לנו אדם שיערב לנו את עירנו, והיא היתה עיר של רבים ונעשית של יחיד, וכאמור לעיל בעיר כזו אין מערבים את כולה אלא צריך להשאיר שיור.

אֲמַר לֵיהּ רב יוסף **לְאַבָּיֵי: זִיל עָרֵב לְהוּ וַחֲזִי דְּלָא מְצַוְּחַתְּ עָלַהּ בְּבֵי מִדְרְשָׁא** - לך תעשה להם עירוב ותראה שלא יצווחו על כך בבית המדרש.

אביי רוצה להשאיר את הבתים שפתוחים לנהר, כשיור לעירוב

אֲזַל חֲזָא לְהָנְהוּ בָּתֵּי דִּפְתִיחִי לְנַהֲרָא - הלך אביי וראה לאותם בתים בעיר שפתוחים לאחורי העיר לנהר, ולא היה להם פתח פתוח לעיר, ובתים אלו שאינם פתוחים לעיר אינם יכולים להיכלל בשתוף **אָמַר: הָנֵי לֶהֱוֵי שִׁיּוּר לְמָתָא** - אמר אביי: בתים אלו יהיו שיור לעיר, שלא אכלול אותם בשיתוף.

אביי חוזר ואומר (א) אין זה שיור, כיון שאי אפשר להכלילם בעירוב, וצריך לעשות להם חלונות שיהיו ראויים לערבם עם העיר, ואזי הם יהיו שיור

הֲדַר אָמַר - אחר כך חזר בו אביי מכך ואמר שאין זה נחשב לשיור, שהרי **אֵין מְעָרְבִין אֶת כּוּלָּהּ תְּנַן** - במשנה שנינו שעיר כזו אין מערבים את כולה, **[מִכְּלָל] דְּאִי בָּעֵי לְעָרוֹבֵי מָצֵי מְעָרְבִי** - ומכך משמע שאם הם רוצים לערב, הם יכולים לערב, ובתים אלו כיון שבלאו הכי אי אפשר לשתף בעירוב, שהרי אינם פתוחים לעיר, אינם נחשבים לשיור.

אֶלָּא אֶיעְבֵּיד לְהוּ כַּוִּוי - אלא אמר אביי, אעשה לבתים אלו חלונות שיש בהן ארבע על ארבע לצד העיר, **דְּאִי בָּעוּ לְעָרוֹבֵי דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת מָצוּ מְעָרְבִי** - וכיון שיהיו לבתים אלו חלונות אפשר לערבם עם העיר, וכיון שהם יחשבו חלק מהעיר ולא אשתף אותם בעירוב, הרי זה יהיה שיור.

אביי חוזר ואומר (ב) מכך שרבה בר אבוה עירב את עיר מחוזא כל שכונה בפני עצמה, וכל שכונה היתה שיור, אף שלא יכלו לערב שם את כל העיר ביחד שבין שכונה לשכונה היתה 'גומא'

הֲדַר אָמַר לָא בָּעֵי - אחר כך חזר בו אביי ואמר לא צריך לעשות כן, **דְּהָא רַבָּה בַּר אֲבוּהּ מְעָרֵב לַהּ לְכוּלַּהּ מָחוֹזָא עַרְסְיָיתָא עַרְסְיָיתָא** - שהרי רבה בר אבוה עירב את העיר מחוזא [שהיתה עיר של רבים ונעשית של יחיד] שכונות שכונות, ולא עירב את כל העיר כאחד, **מִשּׁוּם פֵּירָא דְּבֵי תּוֹרֵי** - משום שבין שכונה לשכונה היו גומות גדולות שהיו מצניעים בהם גרעיני תמרים למאכל בהמה, והיו אותן גומות מבדילות בין השכונות, **דְּכָל חַד וְחַד הָוֵי שִׁיּוּר לְחַבְרֵיהּ** - וכיון שעירב כל שכונה בפני עצמה, הרי זה נחשב שכל שכונה היא 'שיור' לשכונה האחרת, שהרי לא עירב את כל השכונות יחדיו.

וְאַף עַל גַּב דְּאִי בָּעוּ לְעָרוֹבֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לָא מָצוּ מְעָרְבִי - ואף על גב שאם היה רוצה לא היה יכול לערב את כל השכונות יחד, שהרי כשחריץ שמפריד בין שתי חצירות אי אפשר לערבן יחד,

הרי מוכח שאף מקום שאי אפשר לערבו עם המקום השני, כיון שלמעשה לא מערב את כל העיר יחד, הרי זה נחשב שיור, וכן כאן אף שאי אפשר לערב את הבתים שפתוחים לנהר יחד עם שאר העיר, מכל מקום כיון שלמעשה אין מערב את כל העיר יחד הרי זה נקרא שיור.

אביי חוזר ואומר (ג) אין להוכח מרבה בר אבוה, ששם יכלו לערב את כל העיר יחד, שהיה שם חיבור דרך הגגות

הֲדַר אָמַר - אחר כך חזר בו אביי ואמר: **לָא דָּמֵי, הָתָם אִי בָּעֵי לְעָרוֹבֵי דֶּרֶךְ גַּגּוֹת** - שם בעיר מחוזא, אם היו רוצים היו יכולים לערב יחד את כל העיר, שיש דרך בין הגגות משכונה לשכונה, ועל כן הם נחשבים כמקום אחד ואפשר לערבם יחד, וממילא מה שלא עירבם יחד נחשב לשיור, **וְהָנֵי לָא מְעָרְבִי הִילְכָּךְ נַעְבְּדַן כַּוִּוי** - אבל כאן בפתחים שפתוחים לנהר אין דרך להחשיבם כחלק מהעיר, על כן אי אפשר לערבם יחד בלא חלונות.

אביי חוזר ואומר (ד) מכך שבפומבדיתא החשיבו שיור 'בית תבן' אף שאינו צריך לעירוב, יש ללמוד שגם מקום שאי אפשר לערבו עם שאר העיר נחשב לשיור

הֲדַר אָמַר - אחר כך חזר בו אביי ואמר: **כַּוֵּוי נָמֵי לָא בָּעֵי** - אין צריך לעשות חלונות לבתים אלו שפתוחים לנהר, **דְּהָהוּא בֵּי תִּיבְנָא דַּהֲוָה לֵיהּ לְמָר בַּר פּוֹפִידְתָּא מִפּוּמְבְּדִיתָא וְשַׁוְּיֵהּ שִׁיּוּר לְפוּמְבְּדִיתָא** - שהיה בית תבן לאדם שנקרא 'מר בר פופידתא' בעיר פומבדיתא, והוא לא עירב אותו יחד עם שאר העיר, וזה היה השיור של העיר, ואף שאין מערבים בית תבן שאין בו דיורים, הרי שאף מקום שאינו צריך עירוב נחשב שיור, ומכאן יש ללמוד שאף מקום שאי אפשר לערבו עם שאר העיר נחשב שיור.

אֲמַר הַיְינוּ דְּאָמַר לִי מָר חֲזִי דְּלָא מְצַוְּוחַתְּ עֲלַהּ בְּבֵי מִדְרְשָׁא - לאחר משא ומתן זה שאביי דן (לעצמו) בעניין, אמר, זהו מה שאמר לי רב יוסף, תראה שלא יצווחו על כך בבית המדרש, שלא תורה להם סתם לעשות חלונות לבתיהם, כיון שהם נחשבים לשיור אף שאינם יכולים להיות חלק מהעירוב.

✦✦✦

שנינו במשנה: **אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה חוּצָה לָהּ כְּעִיר חֲדָשָׁה.**

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: עִיר אַחַת הָיְתָה בִּיהוּדָה, וַחֲדָשָׁה שְׁמָהּ, וְהָיוּ בָהּ חֲמִשִּׁים דָּיוֹרִים, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וָטַף, וּבָהּ הָיוּ מְשַׁעֲרִים חֲכָמִים - שיורי עיירות, שעיר בגודל כזו שאין מכלילים אותה עם שאר העירוב נחשבת לשיור, **וְהִיא הָיְתָה שִׁיּוּר** - והיא עצמה היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה.

ספק: האם אפשר לערב את העיר חדשה בפני עצמה

אִיבַּעְיָא לְהוּ, חֲדָשָׁה מַהוּ - האם אפשר לערב את עיר זו בלא שיור.

שואלת הגמרא, מה הספק, והרי **חֲדָשָׁה כִּי הֵיכִי דְּאִיהִי הָוְיָא שִׁיּוּר לִגְדוֹלָה, גְּדוֹלָה נָמֵי הָוְיָא שִׁיּוּר לְקָטַנָּה** - כמו שעיר זו היא שיור לעיר הגדולה, גם העיר הגדולה היא שיור לעיר זו, שאינו מערב את כולם יחד.

ביאור הספק: עיר קטנה בגודל של עיר 'חדשה' שיש בה חמישים דיורים, האם היא צריכה שיור

מבארת הגמרא: **אֶלָּא כְּעֵין חֲדָשָׁה מַהוּ** - הספק הוא בעיר שהיתה של רבים, ונעשית של יחיד והתמעטו דיוריה עד שנשאר שם רק חמישים דיורים, (ואינה סמוכה לעיר אחרת גדולה, שנאמר שהעיר הגדולה היא שיור בשבילה), האם עיר כל כך קטנה גם צריכה שיור, או שמא כיון שנשארו בה כל כך מעט דיורים אינה צריכה שיור.

רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה נחלקו בזה: **חַד אָמַר בָּעֵיָא שִׁיּוּר, וְחַד אָמַר לָא בָּעֵיָא שִׁיּוּר.**

✦✦✦

שנינו במשנה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר שָׁלֹשׁ חֲצֵירוֹת וְכוּ':**

אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר: אֲפִילּוּ בַּיִת אֶחָד וְחָצֵר אַחַת.

שואלת הגמרא: **חָצֵר אַחַת סָלְקָא דַּעְתָּךְ** - חצר לבד וכי הוא נחשב דירה, להיות שיור.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא אֵימָא, בַּיִת אֶחָד בְּחָצֵר אַחַת** - חצר ובית לתוכה סגי להיות שיור.

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: הָא דְּרַבִּי יִצְחָק גְּמָרָא אוֹ סְבָרָא.

אֲמַר לֵיהּ רב יוסף: **מַאי נָפְקָא לַן מִינַּהּ.**

אֲמַר לֵיהּ אביי: **גְּמָרָא גְּמוֹר זְמוֹרְתָּא תְּהֵא** - וכי הגמרא תהיה לזמר בעלמא בלא הבנת טעם ויסוד הדבר.

משנה

אם עירובו רחוק ממנו 2000 אמה, אינו קונה שם שביתה ואם הוא קרוב לביתו 2000 אמה קונה שביתה בביתו

מִי שֶׁהָיָה בַּמִּזְרָח - בשדה, וקדש עליו שם היום, **וְאָמַר לִבְנוֹ: עָרֵב לִי בַּמַּעֲרָב.**

או שהיה **בַּמַּעֲרָב, וְאָמַר לִבְנוֹ: עָרֵב לִי בַּמִּזְרָח,**

אִם יֵשׁ הֵימֶנּוּ וּלְבֵיתוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּלְעֵירוּבוֹ יוֹתֵר מִכָּאן,

מוּתָּר לְבֵיתוֹ - לדין ביתו, כלומר למנות שביתתו מביתו כאילו לא עירב.

וְאָסוּר לְעֵירוּבוֹ - לדין עירובו, למנות שביתתו מעירובו,

כיון שקידש עליו היום רחוק מעירובו יותר מאלפים, נמצא שאינו יכול להלך וליטלו, וכיון דאינו עירוב הוי ליה שביתתו בביתו, שהרי היה בתחום ביתו.

ואם יש **לְעֵירוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּלְבֵיתוֹ יָתֵר מִכָּאן, אָסוּר לְבֵיתוֹ** - לדין ביתו, למנות מביתו אלפים לכל רוח: **וּמוּתָּר לְעֵירוּבוֹ.**

(ואף ששנינו לעיל שהאומר שיקנה שביתה במקום שהוא רחוק ממנו אלפיים אמה אינו קונה שביתה שם, ואף במקומו אינו קונה, היינו רק במי שבא בדרך שאינו רוצה לקנות שביתה במקומו, ובמקום שעירב הוא לא קנה, אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו שביתה בביתו, שמסתמא נוח לו לקנות שביתה בביתו, אם עירובו לא קנה לו שביתה).

הנותן את עירובו בעיבורה של עיר

הַנּוֹתֵן אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיבּוּרָהּ שֶׁל עִיר - באחד מן הבתים העומדים בתוך שבעים אמה ושירים לעיר, **לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם,** שגם בלי העירוב מודדים את התחום מעיבורה של העיר.

נתנו חוץ לתחום

נְתָנוֹ [נתן את העירוב] **חוּץ לַתְּחוּם** [חוץ לעיבורה של עיר], **אֲפִילּוּ אַמָּה אַחַת,** [עמוד ב] **מַה שֶּׁנִּשְׁכַּר הוּא מַפְסִיד** - לרוח זה נפסד לרוח שכנגדה, כגון שנתן את העירוב בסוף אלף למזרח, אזי יש לו לצד מזרח 1000 ומשם עוד 2000, (הרי שנשתכר 1000 למזרח), אבל במערב יש לו רק 1000 (הרי שהפסיד 1000 למערב),

והיינו מפני שהעיר אינה עולה מהחשבון, אלא היא נחשבת כולה כד' אמות.

גמרא

בירור דברי המשנה: איך שייך אופן שעירובו בתוך 2000 אמה ממקומו, וביתו לא, הרי בציור שהמשנה מדברת - עירובו רחוק יותר

קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ - עולה על דעתך לבאר שמה שהמשנה אומרת **לַמִּזְרָח**, היינו **לְמִזְרַח בֵּיתוֹ** - ואמר לבנו לערב לו **לַמַּעֲרָב** היינו **לְמַעֲרַב בֵּיתוֹ**,

מזרח (היה במזרח ביתו)
ביתו
מערב (אמר לבנו לערב לו במערב ביתו)

ואם כן, **בִּשְׁלָמָא** נוח ומבואר מה שנאמר **'הֵימֶנּוּ וּלְבֵיתוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּלְעֵירוּבוֹ יָתֵר מִכָּאן', מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ** - אפשר למצוא אופן זה, **דְּמָטֵי לְבֵיתֵיהּ וְלָא מָטֵי לְעֵירוּבוֹ** - כשמגיע לביתו (שהוא בתוך 2000 ממקומו), ואינו יכול לבוא לעירובו (שהוא רחוק ממקומו יותר מ2000)

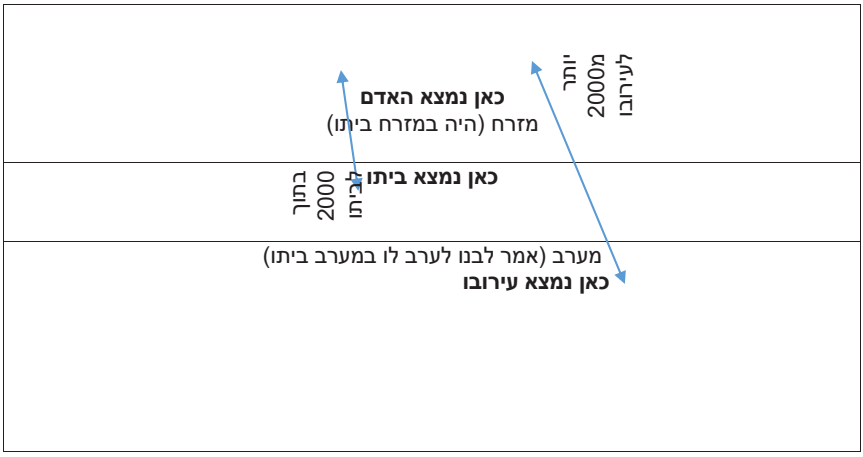

אֶלָּא מה שאומרת המשנה: **הַיְּמָנוּ וּלְעֵירוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּלְבֵיתוֹ יָתֵר מִכָּאן, הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ** - איך שייך למצוא אופן זה, שעירובו בתוך 2000 אמה ממקומו, וביתו רחוק יותר, הרי ביתו נמצא לפני עירובו.

ביאור א'

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִי סָבְרַתְּ לַמִּזְרָח, לְמִזְרַח בֵּיתוֹ. לַמַּעֲרָב, לְמַעֲרַב בֵּיתוֹ.

לא - אין כוונת המשנה אלא לומר: **לַמִּזְרָח, לְמִזְרַח בְּנוֹ. לַמַּעֲרָב, לְמַעֲרַב בְּנוֹ.**

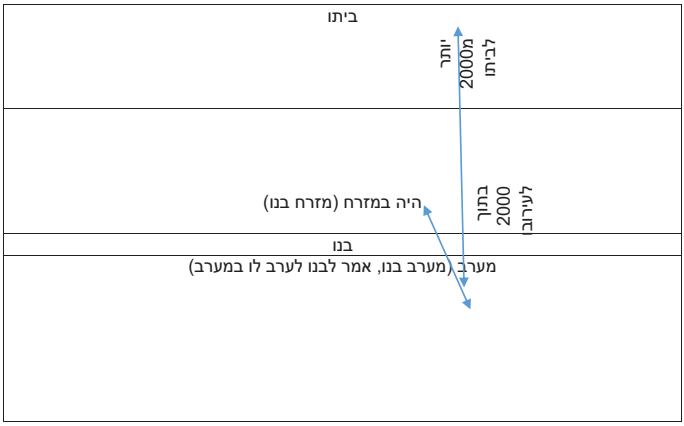

ביאור ב'

רָבָא בַּר רַב שֵׁילָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא לַמִּזְרָח, לְמִזְרַח בֵּיתוֹ. וְלַמַּעֲרָב, לְמַעֲרַב בֵּיתוֹ.

אף על פי כן שייך אופן שביתו רחוק יותר מעירובו, **כְּגוֹן דְּקָאֵי בֵּיתֵיהּ בַּאֲלַכְסוֹנָא** - כגון שביתו עומד באלכסון, הרי בינו לבין עירובו משוך עירובו למערב יותר מביתו ואף על פי כן פעמים שהאלכסון רב, והרי ביתו רחוק ממנו יותר מעירובו.

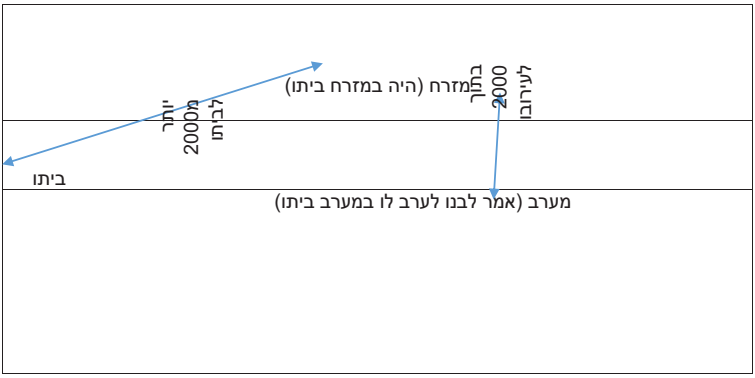

◆ ◆ ◆

שנינו במשנה: **הַנּוֹתֵן עֵירוּבוֹ בְּתוֹךְ עִיבּוּרָהּ וְכוּ׳**, נתנו חוץ לתחום, מה שנשכר הוא מפסיד.

שואלת הגמרא: **חוּץ לַתְּחוּם סָלְקָא דַּעְתָּךְ** - וכי עולה על דעתך שהניח את עירובו חוץ לתחום, והלא חוץ לתחום אינו עירוב.

עונה הגמרא: **אֶלָּא אֵימָא חוּץ לְעִיבּוּרָהּ** - אלא תאמר, הניח את עירובו חוץ לעיבור העיר.

◆◆◆

שנינו במשנה: **מַה שֶּׁנִּשְׂכַּר הוּא מַפְסִיד.**

שאלה: במשנה מבואר שכל העיר נחשבת כד׳ אמות, וקשה שהרי שנינו בברייתא שיכול ללכת בעיר רק 2000 אמה ממקום עירובו

שואלת הגמרא: **מָה שֶּׁנִּשְׂכַּר, וְתוּ לָא** - וכי הוא מפסיד רק את מה שהוא נשכר, ויותר לא,

וְהָתַנְיָא, הַנּוֹתֵן אֶת עֵירוּבוֹ בְּתוֹךְ עִיבּוּרָהּ שֶׁל עִיר, לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם, שהרי גם בלי העירוב שביתתו בעיר ובעיבורה של עיר.

נָתְנוּ חוּץ לְעִיבּוּרָהּ שֶׁל עִיר, אֲפִילּוּ אַמָּה אַחַת, מִשְׁתַּכֵּר אוֹתָהּ אַמָּה, וּמַפְסִיד אֶת כָּל הָעִיר כּוּלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁמִּדַּת הָעִיר עוֹלָה לוֹ בְּמִדַּת הַתְּחוּם, שכשימדוד אלפים מעירובו לצד העיר תעלה לו מדת העיר מן החשבון.

תשובה: במקום שאין כל העיר ׳נבלעת׳ בתוך 2000 אינו הולך את כל העיר, אלא 2000 אמה ממקום עירובו. אבל במקום שכל העיר ׳נבלעת׳ בתוך 2000, הרי כל העיר נחשבת כד׳ אמות

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא, כָּאן** [מה ששנינו שאין מהלך את כל העיר, אלא 2000 אמה ממקום עירובו], מדובר באופן **שֶׁכְּלִתָּה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר** - אם היתה עיר גדולה, או שהרחיק עירובו מן העיר עד שאין כל העיר נבלעת במדת אלפים של עירוב, אזי מהלך בעיר רק 2000 אמה ממקום עירובו,

כָּאן [מה ששנינו שמהלך את כל העיר] מדובר באופן **שֶׁכְּלִתָּה מִדָּתוֹ בְּסוֹף הָעִיר** - אם היתה כל העיר נבלעת באלפים של עירובו, שהעיר כולה פחות מ2000 אמה, הרי כל העיר נחשבת כד׳ אמות.

ראיה לתשובה זו מדברי רבי אידי בשם רבי יהושע בן לוי, שמי שהיה בכניסת שבת מחוץ לעיר, הולך 2000 פסיעות, ואם העיר כולה בתוך 2000 אמותיו, העיר נחשבת כד' אמות

וְכִדְרַבִּי אִידִי, דְּאָמַר רַבִּי אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָיָה מוֹדֵד וּבָא - שבת חוץ לעיר, ולא היה יודע שיש עיר סמוך לו, הואיל ולא היתה כוונתו לקנות שביתה בעיר, לא יכנס לעיר אלא עד אלפים ממקום שביתתו, ואם התחיל למנות אלפים פסיעות בינוניות, **וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר, אֵין לוֹ אֶלָּא חֲצִי הָעִיר.**

כָּלְתָה מִדָּתוֹ בְּסוֹף הָעִיר, נַעֲשֵׂית לוֹ הָעִיר כּוּלָּהּ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַשְׁלִימִין לוֹ אֶת הַשְּׁאָר.

ומכך יש ללמוד שכך הדין גם למי שנותן עירובו חוץ לעיר וקנה שם שביתה, שאם העיר כולה היא פחות מ2000 אמה, הרי היא כד' אמות, ואם היא יותר מ2000 אמה, יכול ללכת בעיר עד המקום שמסתיימים 2000 אמה מעירובו.

רבי אידי שואל מה סברת דין זה

אָמַר רַבִּי אִידִי: אֵין אֵלּוּ אֶלָּא דִּבְרֵי נְבִיאוּת - דברי רבי יהושע בן לוי הם כמתנבא מפני הגבורה, שאינו נותן טעם לדבריו ואם לא שלמד זאת מרבו לא היה אומר דבר זה בלי טעם, שהרי מסברא קשה על כך: **מָה לִי כָּלְתָה בַּחֲצִי הָעִיר, מָה לִי כָּלְתָה בְּסוֹף הָעִיר**

רבא, ביאור הדין:

אָמַר רָבָא: דברים אלו אינם נביאות, אלא **תַּרְוַיְיהוּ תְּנַנְהִי** - שנינו שתי דינים אלו במשנה: **אַנְשֵׁי עִיר גְּדוֹלָה** [שהיתה להן עיר קטנה בתוך אלפים, ויוצאין מעירן והולכין לילך דרך הקטנה], **מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר קְטַנָּה** הסמוכה להן, כארבע אמות, ומשלימין מדתן חוצה לה. (דף סא)

וְאֵין אַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוֹלָה כולה כארבע אמות, לפי שהעיר עולה להו במדת התחומין.

מַאי טַעְמָא, לָאו - אין זה אלא **מִשּׁוּם דְּהָנֵי** [שאלו אנשי העיר הקטנה] **כָּלְתָה מִדָּתָן בַּחֲצִי הָעִיר** [שבאמצע העיר הגדולה מסתיימים 2000 אמותיהם]. **וְהָנֵי** [ואלו אנשי העיר הגדולה] **כָּלְתָה מִדָּתָן בְּסוֹף הָעִיר** [כל העיר היא בתוך 2000 אמותיהם].

ביאור: רבי אידי לא הוכיח לנידון הנ"ל מהמשנה, שהוא למד משנה זו שמדברת על מי שהניח עירוב בתוך העיר, ואזי בכל אופן מהלך את כל העיר

וְרַבִּי אִידִי [שאמר דברי נבואה הן], סבר שמהמשנה אין ראיה לדינים אלו, **אַנְשֵׁי, אַנְשֵׁי תְּנֵי, וּמוֹקֵים לָהּ בְּנוֹתֵן** - רבי אידי לומד במשנה דלהלן שאנשי עיר קטנה מהלכים את עיר גדולה, ואנשי עיר גדולה מהלכים את עיר קטנה, ומדובר שנתן את העירוב בתוך העיר, ואזי בכל אופן כיון שקונה שביתה בעיר, כל העיר נחשבת כד' אמות.

אֲבָל מוֹדֵד לָא תְּנַן - אבל אינו שונה במשנה אופן שקנה שביתה מחוץ לעיר, והולך משם אלפיים אמה. לכן לשיטתו אין ראיה מהמשנה לנושא הנ"ל.

שאלה: מדוע רבי אידי אמר שדברים אלו הם דברי נביאות, הרי שנינו במשנה שאם קנה שביתה מחוץ לעיר, הולך בעיר עד 2000 אמה, ואין אומרים שכל העיר נחשבת כד' אמות

שואלת הגמרא: **וְלָא** - וכי לא שנינו דין זה במשנה, **וְהָתְנַן, וְלַמּוֹדֵד** [ממקום שביתתו או ממקום עירובו] **שֶׁאָמְרוּ נוֹתְנִין לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁאֲפִילוּ סוֹף מִדָּתוֹ כָּלֶה בִּמְעָרָה** - אפילו סוף מדת אלפים כלה במערה, לא יכנס מאלפים והלאה, הרי מפורש שאם ה2000 אמה נגמרים באמצע העיר, מסתיימים שם 2000 אמותיו ואינו ממשיך ללכת בעיר, [ואין אומרים שכל העיר נחשבת כד' אמות].

תשובה: אמנם דין זה שנינו, אבל לא שנינו את הדין שאם כל העיר בתוך 2000 אמות ממקום שביתתו מהלך את כל העיר

עונה הגמרא: **סוֹף הָעִיר אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ דְּלָא תְּנַן** - דין זה שאם כל העיר היא בתוך 2000 אמות ממקום שביתתו, שכל העיר נחשבת כד' אמות, דין זה לא נאמר במשנה [לפי שיטת רבי אידי], ולכן הוא אמר שדברי רבי יהושע בן לוי הם דברי נביאות.

כיצד מעברין פרק חמישי עירובין סא.

ואין אנשי עיר קטנה מהלכין אם הגדולה. כולה כד' אמות לפי שהעיר עולה להו במדת המחמוין: **ורבי אידי.** דלמר דברי נבואה הן: **אנשי אנשי קטנה.** במתני' בתרוייהו מתי מהלכין לה בגובן ומוקי לה בעיר כדמפרש במתניתין כילד מי שהיה בעיר גדולה ונתן עירובו בעיר קטנה הסמוכה לה בתוך אלפים מהלך אם כולה בעירוב קוצה לו כל העיר כד"א כלילו שבת הוא סב וכבא תני אין אנשי כלתמר לקנתן מאן דתני אין אנשי לא משתבש: **אבל מודד.** מתוך לעיר וכא לעיר לו תנן מידי חלוק בין כלתה בחיים לכלתה בקופה: **ומודד.** ממקום שביתמו או ממקום עירובו שאמרו ליתן לו אלפים אלפיו לו סוף מדת אלפים כלה במערה לו יכנס מאלפים הכלתה. אלמא כלתה מדתו בחלי העיר תנן דעולה לו מדת העיר ומאי נגיאותיה: **סוף העיר איצטריכא ליה.** לרבי יהושע בן לוי לאמטיענן דהיכא דכלתה מדתו בסוף העיר הוא העיר כד' אמות דלא תנן לה: **מוקי לה בגובן.** כלקתנא בתמני' בהדיא: **ומאן דתני אין אנשי עיר קטנה כו' לא משתבש מוקי לה במודד.** אנשי עיר גדולה שיוצאין מעיר לעיר קטנה הנבנית כולה בתוך אלפים שלהן כגון שהמוקה מעיר אלף והיא עצמה אלף מהלכין את כולה כד' אמות ומשלימין אלף הוצה לה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה הרחוקה מעיר אלף והיא עצמה אלפים הוצאין ואין כולה נבנית באלפים שלהן עולה להן במדת המחמוה ואין נכנסין לה אלא באלף ומתניתין דמפרשא ואזלא בגובן עירובו הסורי מיתסרא כו': **אפילו בתחום.** עמוק: **אם יש לפניה דקה.** מתילה אדרבע אמות גובה על פני העיר כולה משפת המחל מודד משפת המחל שהיא כלה סם כשאר עיירות: **ואם לאו.** כיון דבעינתא תשמישתייהו לא הוי יגוב קבוע והוו להו כיוסבי לריפון ואין מונין לכל אחד אלא מעפתא ביתו: **דקה ד"א אמרם לן.** בניחותא. והשתא בעינן מינך טעמא מאי שנא מכל דקי דעלמא דסגי להו בגובה ארבעה טפחים כדאמרן לעיל [ס.] גבי מרפסת שלפניה דקה ד' כו': **לאו משום דעבוד דקה כו'.** גדל ואמתן יושבין בהר בשיפוע גדל למעלה ואמתן למטה הוא ושמיהן יושבות בשיפוע ליריפון וקס"ל דקה בשיפוען. וקס"ל שהיו שמיהן מוגבלות זו כולה בתוך אלפים של מבכתה וקתני בני גדל יורדים לאמתן כו' לאו משום דבני גדל עבוד דקה לפיכך כל יושביה כשרוין ליך לאמתן ומתמילין לגמות ומלמוד מחומתה לגד אמתן כשאר עיירות והכי אמתן כולה מוגבלת בתחומן והכי בני אמתן נכנסין לה לכולה אבל מעפתא ביתו אין לו לעבוד דקה בלשיפולה לפיכך לא אמרו יושבין בשיפוליה אין עולין לה: **מטענרגי להו בני גדר לאמתן.** מכין וסורגין היו בני גדל לבני אמתן: **כי הוו אזלי.** בני גדל לאמתן נמי מטענרגי להו בני גדל לבני אמתן: **הולי האי ודאי לא לייפי לה.** ליטטרגו להו בני אמתן: **עיר העשויה כקשת הואי.** אמתן וכין ג' כאשיה יותר מד' אלפים דאמרינן בריש פרקין [נה.] מודדין לה מן הקשת כל אחד מעפתא ביתו ואתר שלה לגד אל הלכך יושבין בני גדר לאמתן שהרי מודדין לגדר מחומתה ולא אמתן מוגבלת בתחומה ובני אמתן היושבים בקשת ומודדין להן מן הקשת כלה מחומן בראשיה[ה] של גדר ואין יכולין ליכנס לה: גדר עיר גדולה ובשעולין בני אמתן לגדר כלתה מדתן בחלי העיר ואמתן עיר קטנה ובשיולין לגד מדת מחומין: **נמלא קל הוכס.** מטוס דיוקין: **מעל גגה.** שאין סם דיוקין ואילו נתנו על גגה לא היו לו אלא אלפים ממקום עירובו: **ומודד שאמרו לו.** ואע"פ שאלקוין אכמיס בעל רבי עקיבא בגובן עירובו בעיר לומר שכל העיר לו כארבע אמות מודדין בן בגא מעיר אחרת אלא מן ממקום שביתמו וכלתה מדתו של אלפים פסיעות ביטוניות אפי' במערה [שם בה] דיוקין שאינו נכנס להלן ממדתו כלוס: גמ'

ועוד התיר רבי. רבינו שמואל ז"ג ועוד א דהאי ועוד אמילתא דלעיל מיניה קאי והכי איתא בתוספתא דמכילתין מעשה ברוטה זקן שבא לפני רבי ואמר לו זכור שיימי שהיו בני מגדל יורדין לאמתן על המלך המיצוה הסמוכה לגבר ועוד והלר קאמר שהיר רבי שיהו בני גדר כו' ומיהו יש תוספתא שכתוב בה בתר עדותו דלרוטה המיר רבי שיהו בני מגדל יורדין לאמתן עד המלך המיצוה הסמוכה לעיר ויתא השתא דגרס ועוד התיר ר' שיהו בני גדר כו' כיון דמיירי לעיל במה שהתיר רבי לבני מגדל על פי עדותו של רוטה ובפי' ר"ח כתוב ועוד זאת התיר רבי: **עיר העשויה כקשת הואי.** פירש בקונטרס אמתן וכין שני לאמיה יותר מד' אלפים דאמר לעיל מודדין לה מן הקשת וכלה מחומן של בני הקשת בראש של גדר ואין יכולין ליכנס בה אבל בני גדר יורדין לאמתן דמודדין לגדר מחומתן וכל אמתן מוגבלת בתחומיהן ופירוסו תמוה דאי בני הקשת מוגבלין בתחומן כל גדר מ"ב גם סם מותרין לעלות לגגדר ואם בבני לאמיה הקשת קאמר דמוגבלין בתחומן בני הקשת מ"ב דגדר עיר

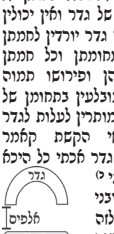

דשרי לבני שרי לבני [ב] דבני לאמיה הקשת ובני גדר בתין מזה לזה ואומן שבאמצע הקשת ובני גדר תרוייהו אסרי בהדדי ונראה כפי' [ג] ר"מ דגדר עיר העשויה כקשת הואי דאיתא דיוקין מינן לעולם לגגדר ולאמצע הקשת [ד] ואפשר שאף מתחמן לגאמיה הקשת של גדר היה יותר מאלפים[ד] ואף שם סם היו יכולין ליכן: גמ'

ואם לאו. דלא אייתי בלל לעיל שהתיר רבי שום דבר אחר דהוה שייך למימר ועוד התיר רבי, אלא וכו'. פוס' הש"ס, ב. לפי שישובה במקום החיץ באמצע הקשת ריש להם למקום הקשת יותר מאלפים. שם. ג. כי האלכסון רב ביניהם. שם.

רבינו חננאל

אבל בעיר שהיא גדולה בני עיר קטנה שבלתה מיתתן בתבי העיר, אין מהלכין כל עיר גדולה. זר' אידי בין אנשי עיר קטנה בין אנשי עיר גדולה מהלכין כולה קתני [מוקים] לה למתני' בגובן אם עירובו, שהגובן אם עירובו בעיר נעשית אם לו כל העיר כארבע אמות, ויש לו חוץ לעיר אלפים אמה לכל רוח, אבל הגובן עירובו חוץ לעיר ומודד ובא בתוך העיר (ואין) [אין] לו חוץ מן המקום שבלתה מיתתו (לעשר) [לעיירה] אפילו אמה אחת לא שבא בתבי העיר ולא שנא בסוף העיר. והא דתנן למודד נותנין לו אלפים אמה שאפי' מיתתו (כולה) [בלה] במערה אצטרף (מתני') [ריב"ל] לאשמעינן סוף העיר שהוא דינו בסוף המערה. ורב נחמן נמי לא פליג

מוסף רש"י

בלא מתתה. במקום שאינו עירו (עי' שבת קמה.), ולמודד. שתבשה לו ומאכל במקומו ומודד אלפים פסיעות ביטוניות אולי יכנס לתחום העיר וכלו אלפים שלו אמה אחת חוץ לתחום לא יכנס, שאפילו אלפים מוקמות אותו לתחום אינו מוחר ללאת אלפים, שאפילו סוף מדתו כלה במערה. לא יצא לאלו אלפים דכיון שמגד אלפים לגד מקום שביתתו אסן מרבע אינו יכול לעבור חוץ מאלפים (ע"ל נב.).

הדרן עלך כיצד מעברין

מוסף תוספות

רבינו חננאל

רבינו חננאל (המשך)

עליה, אלא טעמא דתתני' קא מפרש ואמר מאן דתני בתרוייהו מהלכין כל העיר לא משתבש, ומאן דתני לה בגובן. ומאן דתני אין מהלכין, מוקי לה במודד כמו שאמרנו, ואסקינא הסורי מיתסרא והכי קתני אנשי העיר הגדולה מהלכין כל עיר קטנה, [ואין אנשי קטנה] מהלכין כל העיר הגדולה. במ' דב' אמר במודד אבל בגובן, מי שהיה מעיר גדולה ונתן עירובו [בעיר קטנה, בעיר קטנה ונתן עירובו] בעיר הגדולה, מהלכין כולה וחוצה לה אלפים אמה. והא דר' אידי לא ברור טעמא. אמר רב יוסף אמר רמי בר אבא אמר רב הונא עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפניה דקה. בתוך הנחל ארבע מודדין לה אלפים אמה מן הנחל ולהלן, שהנחל כיון שמשתמשין בו כאילו כן העיר הוא. ואם לא עשו לפניה דקה אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן. ומאי שנא דכל דקה בעלמא ארבעה טפחים והאי דקא אמר רב יוסף ארבע אמות. ופריק' כיון דבעיתה תשמישתה שהיא על הנחל אם היא רחבה ד' אמות אין, ואי לא לא. אמר רב יוסף מנא אמינא, דמאן דאית ליה דקה לפניה מדקה ולהלן משתיין לה תחומה. דתניא דעוד זאת התיר רבי (שבחיי) [שיהו] בני גדר יורדין לחמתן ואין בני חמתן יורדין לגדר, מאי טעמא לאו משום דהוו בני גדר עיר היושבת על שפת הנחל ובעבור דקה, והיה בין גדר לחמתן יותר מאלפים אמה. ובני גדר דעבדו דקה מדדו להם אלפים אמה מחתן לנחל, וכלתה מיתתן לחמתן. ובני חמתן כלתה מיתתן על הנחל, ולא יכלי לבוא בגדר דהא לא עשו בני חמתן דקה. כי אתא רב דימי אמר לאו משום האי טעמא לא הוו אתו בני חמתן לגדר, אלא משום דהוו בני גדר פרצים והוו מטטרגי לבני חמתן, פי' מרבין עמהן ומכין אותן, ובשבת דשכיחה שיכרות התקין להו ר' שלא יהיו באין בני חמתן לגדר. רב ספרא אמר גדר עיר העשויה כקשת הואי. ומדדו לה (כמין) [מן] היתר[ה] ולפיכך באין לחמתן, אבל בני חמתן אינן יכולין לעלות על עיר גדר שהיא יושבת במקום החיץ, ומטקום הקשת עד היתר אלפים אמה, ולפיכך לא היו באין אליהן. רב דימי אמר גדר עיר גדולה היתה וחמתן עיר קטנה, והנן אנשי עיר גדולה מהלכין כל העיר קטנה דכו'.

ה) פי' אפ"ש הים בין לאמיה לתרגמא אלפים וכמו שכתבו התוס' וגלאה אלדבר דמיני אלו טווו תחום' כדי"ה עיל וכמו שנכתב רש"ל ורש"ל ר"ח תחת ר"ש.

מוסף תוספות

ה) [נכס"ל: אלכנן].
ב) [תוספ' סב"ד], ג) [ל"ל מתח ועי' שבת קמה:].
ד) [ל"ל ס:], ה) [ל"ל וכיוהלו וכי"ר ועוד לר' ולאן אנשי ועי' בס"מ על הירושלמי, ו) ל"ל לכם], ז) [נרי' ירושלמי והרמ"ם פ"ב מ"ד], ח) [ל"ל נב.], ט) [ל"ל נב: אתמא לפילו וכי"ר אתמא ולפילו], י) בס"ד: בראשית, כ) [ירוחים אלו שיריסם לרש"ל ע"ש], ל) ל"ל ר"ח ור"ש ברש"ל ורש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לאו משום וכו' אבל הירושלמי בפסולת ל"ל ואומת אם היו מתחק: (ב) ד"ה כולי האי וכו' אבל מפייהו (לעטרגינ) מז"ש וי"ב ל"ל לתיבה לא טטרגו פי' אפי' כשבני גדל בתוס לאמתן לא כייפו לבני אמתן שיהא מכס לאם בני אמתן וקי"ל:

מוסף רש"י

בלא מתתה. במקום שאינו עירו (עי' שבת קמה.), ולמודד. שתבשה לו ומאכל במקומו ומודד אלפים פסיעות ביטוניות אולי יכנס לתחום העיר וכלו אלפים שלו אמה אחת חוץ לתחום לא יכנס, שאפילו אלפים מוקמות אותו לתחום אינו מוחר ללאת אלפים, שאפילו סוף מדתו כלה במערה. לא יצא לאלו אלפים דכיון שמגד אלפים לגד מקום שביתתו אסן מרבע אינו יכול לעבור חוץ מאלפים (ע"ל נב.).

הדרן עלך כיצד מעברין

מוסף תוספות

א. דלא אייתי בלל לעיל שהתיר רבי שום דבר אחר דהוה שייך למימר ועוד התיר רבי, אלא וכו'. פוס' הש"ס, ב. לפי שישובה במקום החיץ באמצע הקשת ריש להם למקום הקשת יותר מאלפים. שם. ג. כי האלכסון רב ביניהם. שם.

רבינו חננאל

אבל בעיר שהיא גדולה בני עיר קטנה שבלתה מיתתן בתבי העיר, אין מהלכין כל עיר גדולה. זר' אידי בין אנשי עיר קטנה בין אנשי עיר גדולה מהלכין כולה קתני [מוקים] לה למתני' בגובן אם עירובו, שהגובן אם עירובו בעיר נעשית אם לו כל העיר כארבע אמות, ויש לו חוץ לעיר אלפים אמה לכל רוח, אבל הגובן עירובו חוץ לעיר ומודד ובא בתוך העיר (ואין) [אין] לו חוץ מן המקום שבלתה מיתתו (לעשר) [לעיירה] אפילו אמה אחת לא שבא בתבי העיר ולא שנא בסוף העיר. והא דתנן למודד נותנין לו אלפים אמה שאפי' מיתתו (כולה) [בלה] במערה אצטרף (מתני') [ריב"ל] לאשמעינן סוף העיר שהוא דינו בסוף המערה. ורב נחמן נמי לא פליג

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

לית דחש להא דר' עקיבא. דקיימא לן כדברי המיקל בעירוב כדפי' בקונט' ומתוקמין דרבנן כדפי' בפ' מי שהוקלפוהו (לעיל דף מו.):

הדרן עלך ביצד מעברין

הדר. ר' אליעזר בן יעקב אומר עד שיהו ב' ישראלים אוסרים כו'. משמע דאתרוייהו קאי ר"א בן יעקב דעקבו"ס ותקומי דבגמ' ומסתפינא דלמא דר"ל דכל מקום דגלגל דלאלו"ל דכיון דעכו"ס מסוד אשפיכות דמים בתרי דשכיחי דדיירי גזרו כהו רבנן שמא ילמד ממעשיו כו' [א] וא"ת והרי כותים דלא אשדיי אשפיכות דמים ולא מרציחה כדמוכח פ"ק דמס' ע"ג (דף טו:) שמעמידין בהמה בפונדקאות של כותים ומתיחדין עמהם א"כ שכיחי דדיירי [ב] וגזור המד ואין לומר דר"א בן יעקב סבר דכותים גרי אריות הן ושדיי דהא אפילו במ"ד גרי אריות הן לא אשדיי מדפיין המם בפ"ע עלה מברייתא דאסרו למכור בהמה דקה לכותים ורולה לזהוכ מתוך כך דעמשו משום דאתי לזזוני דעכו"ס ולא משום דאשדיי ואמתי דלמא בכותים גרי אריות או גרי אמת הן פליגי ואומר ר"י דעיקר תקנה משום עכו"ס אתקן שמא ילמד ממעשיו ולא משום לזזוקי וכותי [ג] ואגב שאסרו בעכו"ס אסרו גמי בכותי [ד] וכיון שלא נאסר אלא ע"י עכו"ס לא

החמיר בהן יותר מן העכו"ס:

אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי א' כו'. קסבר לזדוקי אינו בעכו"ס כדמפרש בגמ' ופי' בקונטרס אבל בכותי מודה דהרי הוא בעכו"ס משום דגרי אריות הן ולא אמר ר"ג דמ"ק דאסר כותי דאינו ברי מאיר כדאמר בגמ' ושמעינן ליה דקסבר גרי אמת הן בפרק ד' וה' (ב"ק דף נא:) ופ"ה אסר בכותי [ה] מ"מ הולרך בקונטרס לפרש טעמא דר"ג משום גרי אריות דמ"ק ניחא דלא מפליג בין לזדוקי לכותי ואסר לזדוקי אע"ג דשרשבל גמור הוא וה"ה בכותי [ו] אבל לר"ג דמפליג בין לזדוקי לכותי ע"כ לריך לומר משום דלזדוקי ישראל גמור הוא וכותי עו"ג גמור דגרי אריות הן ומיהו קשיא לר"י דמשמע בהדיא בפ"ק דקידושין (דף י.) דר"ג סבר דאין בכותים גרי אמת הן דמכשיר גט ששני עדיו כותים ואמר נמי בפ"ק דחולין (דף ה:) דר"ג וכית דינו נמנו אשמיטת כותים ומסברה ומפרש התם טעמא משום דסבירא להו כר"מ דגזר על יינם לפי שנמלא לסם דמות יונה וחיים למיעוט ש"מ דגרי אמת הן דאי גרי אריות הן למיגזר עליהן ומאליהן קמיתסרי [ז] ובקונטרס פירש דהיינו דבנו של ר' יהודה הנשיא אבל מימה דבכל מקום רגיל לקרותו אר רבן גמליאל בר רבי אר רבן גמליאל בנו של ר"י הנשיא ועוד דלא יתכן דר"מ דהוה קודם רבן גמליאל בר רבי גזר על יינם דרבנן ושבק אשמיטה דאוריי"תא שהולרך ר"ג ב"ד לגזור עליה ועוד דאין סברא כלל דאסר גזר על יינם משום יין נסך שהתא אשמיטה מותרת כיון שנתבטל כמומרי [ח] דעכו"ס דהא אמרינן בפ"ק דחולין (דף ה.) מומר [ט] דעכו"ס אסור לאכול

מעשה בצדוקי שהיה דר עמנו במבוי. וביטלנו [י] רשות: **ואמר לנו אבא מהרו והוציאו לגיסה מבוי.** והמזיקין בו כיון דקדש היום מיד כדי שלא יאחזו בו: **עד שלא יוציא.** כליו תמלה ויאחזו ויחזיק ברשותו ויאסור עליכם. וש"מ דאינו בעכו"ס דאי אגירו מיניה היכי מצי לאהדר אע"ג דמפיק לא אסר דהא נקיט דמי: **מהרו ועשו לרגיסה מבוי.** מבעוד יום דבשבת לא מהני לכו אלי ביטול שמא יוציא ויאסור עליכם דקסבר רבי יהודה אע"ג דהמזיקן בני מבוי במבוי אחילה מצי לאהדורי ביה:

גמ' מי שאינו מודה בעירוב. כותי דכתיב בכל מערבין (לעיל לא.): **אוסר עליו.** לטלטל מביתו לחלר עד שיסבור היתנו רשות שיש לו בחלר: **עד שיהו ב' ישראלים.** דרין בב' בתים ואוסרין זה על זה ובאין לערב ביניהן דעכו"ס אוסר עליהן אבל על היחיד אינו אוסר וגמרא [סב.] מפרש טעמא: **מעשה בצדוקי אחד.** קסבר ר"ג לזדוקי אינו בעכו"ס ולא דמי לכותי דגרי אריות הן ואינם גרים גמורים אבל לזדוקי ישראל הוא הנהפך למינות [יא] ואינו מודה בתורה שבעל פה כיון דישראל הוא יכול לבטל רשותו בלא שום שכירות: כדתמר בפרק בכל מערבין (לעיל לא.): **אוסר עליו.** לטלטל מביתו לחלר עד שיסבור היתנו רשות שיש לו בחלר: **עד שיהו ב' ישראלים.** דרין בב' בתים ואוסרין זה על זה ובאין לערב ביניהן דעכו"ס אוסר עליהן אבל על היחיד אינו אוסר וגמרא [סב.] מפרש טעמא: **מעשה בצדוקי אחד.** קסבר ר"ג לזדוקי אינו בעכו"ס ולא דמי לכותי דגרי אריות הן ואינם גרים גמורים אבל לזדוקי ישראל הוא הנהפך למינות [יב] ואינו מודה בתורה שבעל פה כיון דישראל הוא יכול לבטל רשותו בלא שום שכירות:

גמ' בעיר חריבה. מדלוריה אבל מחילותיה קיימות סביב לה: **רבנן מהלך אם כולה.** דהא שבת בתוחר מחילות. והוא הדין לר"ע והא דנקט רבנן משום המניח עירובו דבעי למיתני חילוק בין חריבה לישיבה ולר"ע אפי' בישיבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים: **עירובו בעיר חריבה כו'.** דכי אמור רבנן כל העיר לו כד' אמות במיושבת דהתמן בהדיא אימתי בזמן שאין בה דיורין אלמא בחריבה מודו: ה"ג **אם אין בה דיורין מודין ליה: אינה רחוקה לדיריה.** שנפלו מחילותיה: **מערב לדקיהו.** גדולה היתה והיא מגיעה בה לדקיהו לילה מירושלים לברות מפני הכסדים כדכתיב ברמיה (נב) ותבקע העיר וגו': **אף עיר חריבה.** ועל כרחך חריבה מדיורין ולא מחומה דאי מחומה לא הוי מני מהלך את כולה כיון דלא שבת בתוחר מחילות [ג] (וה"ר ר' עקיבא) ואע"ג דיש [ד] חומה קתני שבת ולא קתני הכיח: **מני.** הא דלא מני הכיח: **אי יומא ר"ע.** דלית ליה בהכיח מהלך את כולה אמאי תנא עיר דומיא דמערה דאמיר בתחריבה קאי: **אפי' ישיבה [ה] נמי.** הכיח לר"ע לא והא ליכא למימר דהא דנקט חריבה משום שבת נקט למימר אע"ג דהיא חריבה היכא דשבת מהלך את כולה הא מאי אירע עיר אפילו אי נקט וקמה קאורה ושיבוניו מקיפות אותה אמרן בפרקין קמא (דף טו.) מהלך את כולה: **אלא לאו רבנן.** ושמע מינה בחריבה מודו דהא על כרחך הא דנקט חריבה משום שיולת דשיר ולא תנא הכיח נקט לה: **אף מערב ישיבה.** ולאמעינן דאפ"ה שבת אין הכיח לא כר"ע: **והא דמערב לדקיהו קתני.** [ו] ואין שם דיורין [דרין] דהא של מלך היתה. מ"ג הסתם ליה בה דיורין: **כגי לישתא דבי אגובר.** בית הכנסת גדול היה וכולו מוכלא בגלגים של תמוס מברכתא והם לא היו מושאין לזהוץ העיבוב עד סופו ולהמימו שם דסבירא להו כרבנן דרין דמונח בתוחר מחילות המלכין את כולו ומולה לו גלגים: **גוו ביה עפי.** העמיקו עוד להעמיד העיבוב עד סופו ולהמימו שם: **כי היכי דלישתבו לו עפי.** דהא ממקום העיבוב בעיתו למדוד: **פלגאה.** חולק על חכמים אתה: **בעירובין ליה דתא לה דרבי עקיבא.** דקי"ל [ח] הלכה כדברי המיקל בעירוב:

הדרן עלך ביצד מעברין

הדר עם העכו"ם אם רב יהודה אמר שמואל שבת בעיר חריבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה הניח את עירובו בעיר חריבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ר"א אומר [א]אחד שבת ואחד הניח מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה מיתיבי אמר להן ר"ע אי אתם מודים לי בנותן את עירובו במערה שאין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין הא באין בה דיורין מודו ליה מאי אין בה דיורין אינה ראויה לדירה תא שמע [ב]שבת בעיר אפי' היא גדולה כאנטיוכיא במערה אפילו היא כמערת צדקיהו מלך יהודה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה קתני עיר דומיא דמערה מה מערה חריבה אף עיר חריבה ושבת אין אבל הניח לא מני אילימא רבי עקיבא מאי איריא חריבה אפילו ישיבה [ג] נמי אלא לאו רבנן וטעמא דשבת אין אבל הניח לא לא תימא עיר דומיא דמערה אלא אימא מערה דומיא דעיר מה עיר ישיבה אף מערה ישיבה ורבי עקיבא היא דאמר אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ובשבת מודי והא כמערת צדקיהו קתני כמערת צדקיהו ולא כמערת צדקיהו כמערת צדקיהו גדולה ולא כמערת צדקיהו דאילו התם חריבה והכא ישיבה בן יהודה אשכחינהו לבני מברכתא דקא מותבי עירובייהו בבי כנישתא דבי אגובר אמר להו גוו ביה טפי כי היכי דלישתרי לכו טפי אמר ליה רבא [ד] פלגאה בעירובין [ה] לית דחש להא דרבי עקיבא:

הדרן עלך ביצד מעברין

הדר עם העכו"ם בחצר או עם [ו] מי שאינו מודה בעירוב הרי זה אוסר עליו [ז] ר' אליעזר בן יעקב אומר [ח]לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה אמר ר"ג מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלים ואמר לנו אבא מהרו והוציאו את הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם רבי יהודה אומר בלשון אחר מהרו ועשו צרכיכם במבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם:

גמ'

גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל שבת בעיר חריבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה הניח את עירובו בעיר חריבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ר"א אומר [א]אחד שבת ואחד הניח מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה מיתיבי אמר להן ר"ע אי אתם מודים לי בנותן את עירובו במערה שאין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין הא באין בה דיורין מודו ליה מאי אין בה דיורין אינה ראויה לדירה תא שמע [ב]שבת בעיר אפי' היא גדולה כאנטיוכיא במערה אפילו היא כמערת צדקיהו מלך יהודה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה קתני עיר דומיא דמערה מה מערה חריבה אף עיר חריבה ושבת אין אבל הניח לא מני אילימא רבי עקיבא מאי איריא חריבה אפילו ישיבה [ג] נמי אלא לאו רבנן וטעמא דשבת אין אבל הניח לא לא תימא עיר דומיא דמערה אלא אימא מערה דומיא דעיר מה עיר ישיבה אף מערה ישיבה ורבי עקיבא היא דאמר אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ובשבת מודי והא כמערת צדקיהו קתני כמערת צדקיהו ולא כמערת צדקיהו כמערת צדקיהו גדולה ולא כמערת צדקיהו דאילו התם חריבה והכא ישיבה בן יהודה אשכחינהו לבני מברכתא דקא מותבי עירובייהו בבי כנישתא דבי אגובר אמר להו גוו ביה טפי כי היכי דלישתרי לכו טפי אמר ליה רבא [ד] פלגאה בעירובין [ה] לית דחש להא דרבי עקיבא:

מעשה בצדוקי שהיה דר עמנו במבוי. וביטלנו [י] רשות: **ואמר לנו אבא מהרו והוציאו לגיסה מבוי.** והמזיקין בו כיון דקדש היום מיד כדי שלא יאחזו בו: **עד שלא יוציא.** כליו תמלה ויאחזו ויחזיק ברשותו ויאסור עליכם. וש"מ דאינו בעכו"ס דאי אגירו מיניה היכי מצי לאהדר אע"ג דמפיק לא אסר דהא נקיט דמי: **מהרו ועשו לרגיסה מבוי.** מבעוד יום דבשבת לא מהני לכו אלי ביטול שמא יוציא ויאסור עליכם דקסבר רבי יהודה אע"ג דהמזיקן בני מבוי במבוי אחילה מצי לאהדורי ביה:

עין משפט נר מצוה

נמ א ב ג מיי' פ"ג מהל' עירובין הל' ל' סמג עשין ג טור ש"ע ש"ס סי' תמ סעיף ב:

א ד מיי' פ"ג מהלכות עירובין הל' ט' סמג עשין ג טור ש"ע ש"ס סי' שפב סעיף ג:

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר שמואל שבת בעיר חריבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה, ונתנתן עירובו בעיר החריבה אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה. רבי אליעזר אומר בין השובת בין הנותן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. ואקשינן לר' אליעזר תנן אמר לתן ר' עקיב' אי אתם מודים לי בנותן את עירובו כו'. וחריבה לית בה דיורין, (ובחוצה) [ובחריבה] מיהת מודו ליה לר' עקיב' שאין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה. והיאך א"ר אליעזר בין שובת בין נותן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. ופריק לא תימא שאין שבת בה דיורין שהיא חריבה, אלא אימא שאינה ראויה לדירה, נותן לה ממקום עירובו אלפים אמה, וחחריבה הראויה לדירה היא. ת"ש שבת בעיר גדולה ואפי' היא כאנטיוכיא במערה ואפי' כמערת צדקיהו מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה וכו'. ואקשינן טעמא דשבת הא נותן לא, והיאך אמר ר' אליעזר לא שנא שובת ולא שנא נותן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. ופריק לא תימא עיר חריבה דומיא דמערה, אלא אימא מערה ישיבה דומיא דעיר, ור' עקיבא היא דאמר אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה, ובשובת מודה שמהלך את כולה וחוצה לה אלפים. מר יהודה אשכח לבני מברכתא דהוו מותבי עירובא בכנישתא דאבי גבר. אמר להו נמי אחיתו ליה, כלומר הכניסוהו כלפי התחתון כי היכי דנשתרו לכו טפי בתחומא כו' עקיבא דאמר אין נותן לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה. אמר רבא לרב יהודי פלגאה, פי' בעל מחלוקת. לית דחש לה לדר' עקיב'. אלא בי כנישתא כולה דילהון היא, ומחזרן לכנישתא משחינן להו תחומא. דאמר מר הלכה כדברי המיקל בעירובין.

הדרן עלך ביצד מעברין

הדר עם הנוכרי בחצר הרי זה אוסר עליו, ר' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים כו'.

מסורת הש"ס

ג) [כס"ס: יסוכה. וכן לקמן.] ב) [בקדושין מא. קמי רבה בל' מר' יהודה פלגאה] פרש"י קנגלר רגיל לחלוק על חכמיו.] **ג)** [לעיל לא.]. **ד)** [במקום שבמנהגים גרס דברי ר"מן.] **ה)** כ"ל ורש"ל מ"ן. **ו)** כס"ס: יסוכה. וכן לקמן.] **ז)** כס"ס מיתא שלין בה דיורין דהא. **ח)** [לעיל מו.]. **ט)** כס"ס: לרשע. **י)** [ל"ל ויביטל לנו.] **כ)** כס"ס: כמומאמליס. **ל)** מסומד.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אף עיר וכו' ומש"נ דיש לה חומה:

מוסף תוספות

א. חד דלא שכיח דדייר. משום דעכו"ם חשוד אשפיכות דמים, לא גזרו בהו רבנן. רשב"ם. **ב.** חד נמי שכיח דדייר. תוס' הרא"ש. **ג.** שהרי אין מעשיהם מקולקלין כל כך, ואינם עושים כ"כ בפרהסיא, כדאמר במס' נדה [לא.] מתיראות מן הפרושים, וא"כ בדין לא יאסרו. תוס' ר"פ. **ד.** הואיל ומעשיהם מקולקלים קצת. **שם.** ה. [א"כ] מי הכריחו לומר דר"ג מודה בכותי שהוא בגרי אמת ליכא למימר שהוא בגר, דהא ר' מאיר שאומר דכותי כגרי מסבר סבירא ליה דכותים גרי אמת הם. ריטב"א. **ו.** דר' מאיר לא חלי טעמיה אלא במי שאינו מודה בעירוב, ואפילו צדוקי הרי הוא כעכו"ם. רשב"ם. **ז.** דשחיטת גוי אסורה. תוס' הרא"ש.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום שישי כא תשרי תשפ"א עירובין דף סא

וְאֵין אַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוֹלָה. מַאי טַעְמָא לָאו מִשּׁוּם דְּהָנֵי כָּלְתָּה מִדָּתָן בְּחֲצִי הָעִיר וְהָנֵי כָּלְתָּה מִדָּתָן בְּסוֹף הָעִיר. וְרַבִּי אִידִי אַנְשֵׁי אַנְשֵׁי תָּנֵי וּמוֹקֵים לָהּ בְּנוֹתֵן אֶבָל מוֹדֵד לָא תְּנַן. וְלָא וְהָתְנַן וְלַמּוֹדֵד שֶׁאָמְרוּ נוֹתְנִין לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁאֲפִילוּ סוֹף מִדָּתוֹ כָּלֶה בְּמְעָרָה. סוֹף הָעִיר אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ דְּלָא תְּנַן. [התבאר בדף הקודם].

◆◆◆

ביאור ב' הגירסאות במשנה, הגירסאות נחלקות בביאור המשנה, אבל אינם נחלקים בדין (שהנותן עירובו בעיר השניה – כל העיר נחשבת כד' אמות. והמניח את העירוב מחוץ לעיר, אם כל העיר מובלעת בתוך התחום, הרי היא נחשבת כד' אמות).

אָמַר רַב נַחְמָן: מַאן דְּתָנֵי 'אַנְשֵׁי' - אנשי עיר קטנה מהלכים את עיר גדולה, **לָא מִשְׁתַּבַּשׁ.**

וּמַאן דְּתָנֵי 'אֵין אַנְשֵׁי' - אין אנשי עיר קטנה מהלכים את עיר גדולה, **לָא מִשְׁתַּבַּשׁ.**

מַאן דְּתָנֵי 'אַנְשֵׁי', לָא מִשְׁתַּבַּשׁ - מי שגורס אנשי עיר גדולה מהלכים את כל עיר קטנה, ואנשי עיר קטנה מהלכים את כל עיר גדולה, אינו משתבש, **דְּמוֹקֵים לַהּ בְּנוֹתֵן** - שהוא מעמיד את המשנה במי שנותן את עירובו בתוך העיר, ועל כן כל העיר נחשבת לו כד' אמות.

וּמַאן דְּתָנֵי 'אֵין אַנְשֵׁי' - שאנשי עיר קטנה אינם מהלכים את כל עיר גדולה, **לָא מִשְׁתַּבַּשׁ, דְּמוֹקֵים לַהּ בְּמוֹדֵד** - והיינו שאנשי עיר גדולה שיוצאין מעירן לעיר קטנה הנבלעת כולה בתוך אלפים שלהן, כגון שרחוקה מעירן אלף והיא עצמה אלף, מהלכין את כולה כארבע אמות ומשלימין אלף חוצה לה, ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה הרחוקה מעירן אלף והיא עצמה אלפים הואיל ואין כולה נבלעת באלפים שלהן עולה להן במדת התחום, ואין נכנסין לה אלא באלף.

וְחַסּוֹרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, אַנְשֵׁי עִיר גְּדוֹלָה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר קְטַנָּה,

וְאֵין אַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוֹלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוֹדֵד.

אֲבָל מִי שֶׁהָיָה בְּעִיר גְּדוֹלָה וְהִנִּיחַ אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיר קְטַנָּה, הָיָה בְּעִיר קְטַנָּה וְהִנִּיחַ אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיר גְּדוֹלָה מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה.

◆◆◆

רב יוסף: עיר שיושבת על שפת הנחל, אם אין מחיצה (גבוהה ד' אמות) לנחל מודדים את התחום לכל אחד מפתח ביתו, והעיר לא נחשבת כד' אמות

אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רָמִי בַּר אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא: עִיר שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל שְׂפַת הַנַּחַל, אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ דַּקָּה אַרְבָּעָה - מחיצה ארבע אמות גובה על פני העיר כולה משפת הנחל, **מוֹדְדִים לָהּ מִשְּׂפַת הַנַּחַל,** כשאר עיירות שמודדים מקצה העיר. **ואם לאו אין מוֹדְדִים לָהּ אלא מפתח ביתו** - כיון

שאין דקה אין זה נחשב ישוב קבוע, שמפחדים להשתמש שם, והרי הם כיושבי צריפין, ואין מונין לכל אחד אלא מפתח ביתו.

אביי: למה בכל מקום מחשיבים את העיר כד' אמות אם יש לעיר מחיצה גבוהה ד' טפחים, וכאן צריך מחיצה ד' אמות

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: דַּקָּה אַרְבַּע אַמּוֹת אֲמַרְתְּ לַן עֲלַהּ, מַאי שְׁנָא מִכָּל דַּקֵּי דְּעָלְמָא דְּאַרְבְּעָה - מה זה שונה מכל מחיצה שמספיק ד' טפחים, וכאן צריך מחיצה ד' אמות.

תשובת רב יוסף: כאן צריך מחיצה גבוהה כי בלא זה מפחד להשתמש שם שלא יפול

אֲמַר לֵיהּ: הָתָם לָא בְּעִיתָא תַּשְׁמִישְׁתָּא. הָכָא בְּעִיתָא תַּשְׁמִישְׁתָּא - כאן בלא מחיצה ד' אמות מפחדים להשתמש ולכן בלא מחיצה גבוהה אין זה נחשב למחיצה.

רב יוסף: מקור לדברים שהחשבת העיר כד' אמות תלוי אם יש לעיר מחיצה ממעשה שהיה אצל רבי (ביאור א' במעשה דרבי), שרק 'בני גדר' עשו גדר, ולכן מדדו להם 2000 אמה מקצה העיר והם יכלו ללכת לחמתן

אָמַר רַב יוֹסֵף: מְנָא אָמֵינָא לַהּ, דְּתַנְיָא הִתִּיר רַבִּי שֶׁיְּהוּ בְּנֵי גָדֵר יוֹרְדִין לְחַמָּתָן, וְאֵין בְּנֵי חַמָּתָן עוֹלִין לְגָדֵר,

מַאי טַעְמָא, לָאו מִשּׁוּם דְּהָנֵי עֲבוּד דַּקָּה, וְהָנֵי לָא עֲבוּד דַּקָּה - מפני ששני ערים אלו ישבו בשיפוע והם היו צריכים מחיצה בסוף העיר כדי להחשיב את כל העיר כשטח אחד וכד' אמות, שמונים את התחום מקצה העיר, ובני גדר עשו מחיצה, ומודדים להם מקצה העיר, וכל חמתן היא בתוך 2000 אמה מהגדר של 'בני גדר',

אבל בני חמתן לא עשו מחיצה, ולכן מודדים לכל אחד מביתו, ואלו שהיו קרובים לקצה העיר, היתה גדר מובלעת בתחומן ויכלו ללכת את כולה. ומי שגר בסוף העיר חמתן, לא יכל ללכת בכל העיר גדר.

רב דימי: ביאור אחר (ב) במעשה של רבי: בני גדר היו מכים את הני חמתן, ולכן תיקן רב שבני חמתן לא ילכו לבני גדר

כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: טַטְרוֹגֵי מְטַטְרְגִי לְהוּ [מכין והורגין היו] **בְּנֵי גָדֵר לִבְנֵי חַמָּתָן,**

וּמַאי הִתִּיר הִתְקִין - ורבי לא דיבר מדיני תחומים, אלא מצד סכנה התקין רבי שבני חמתן לא ילכו לגדר,

וּמַאי שְׁנָא שַׁבָּת - ולמה דוקא בשבת התקין זאת רבי, הרי הסכנה היתה גם בחול.

מבארת הגמרא: **דְּשָׁכִיחָא בָּהּ שִׁכְּרוּת** - מפני שבשבת מצו שכרות והסכנה מרובה יותר.

שואלת הגמרא: **כִּי אָזְלִי לְהָתָם נָמֵי מְטַטְרְגִי לְהוּ** - מדוע רבי התיר הלא עדיין יש סכנה שכאשר בני גדר ילכו לחמתן, הרי 'בני גדר' עלולים להכות ולהרוג את בני חמתן.

עונה הגמרא: **כַּלְבָּא בְּלָא מָתֵיהּ שַׁב שְׁנִין לָא נָבַח** - הפתגם אומר שכלב מחוץ לעירו, שבע שנים אינו נובח, והיינו שבני גדר כשאינם בעירם אינם מסוכנים, ולא חוששים שכשאר הם בעיר חמתן, הם יכו ויהרגו בעיר זו שאינה מקומם.

שואלת הגמרא: **הַשְׁתָּא נָמֵי מְטַטְרְגִי בְּנֵי חַמָּתָן לִבְנֵי גָדֵר** - כעת עדיין יש לחשוש שבני חמתן יכו את בני גדר.

עונה הגמרא: **כּוּלֵּי הַאי לָא כָּיְיפִי לְהוּ** - היות ובני גדר היו חזקים יותר, אף שבני גדר אינם בעירם והכלב לא נובח שלא בעירו, מכל מקום לא חוששים שעד כדי כך הם יכנעו לבני חמתן, ובני חמתן יכו בהם, שהרי למעשה בני גדר הם היו החזקים.

רב ספרא: ביאור אחר (ג) במעשה של רבי: מחומת העיר גדר היתה כל העיר חמתן מובלעת בתחומה. אבל העיר חמתן כיון שהיא היתה עשויה כקשת והיה בין ראשה יותר מ4000 אמה, הרי מהקשת עד לגדר לא היתה כל העיר גדר מובלעת בתחום חמתן

רַב סְפְּרָא אָמַר: עִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת הֲוַאי - חמתן היתה עשויה כקשת, ובין שתי ראשיה יותר מארבעת אלפים, ומודדין לה מן הקשת כל אחד מפתח ביתו, הלכך יורדין בני גדר לחמתן, שהרי מודדין לגדר מחומתה, וכל חמתן מובלעת בתחומה.

אבל בני חמתן היושבים בקשת ומודדין להן מן הקשת, אין כל העיר גדר מובלעת בתחומה.

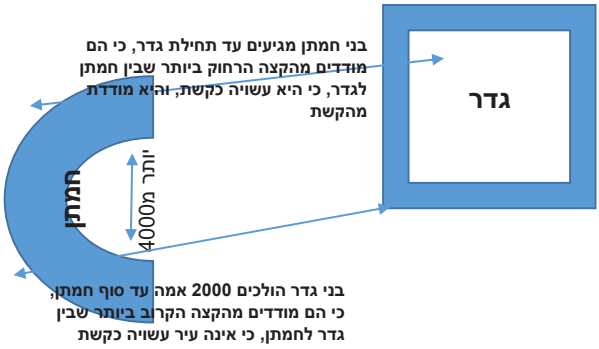

רב דימי בר חיננא: ביאור אחר (ד) במעשה של רבי: חמתן היתה עיר קטנה, ולכן בני גדר יכלו ללכת את כל העיר

רַב דִּימִי בַּר חִינָּנָא אָמַר: אַנְשֵׁי עִיר גְּדוֹלָה וְאַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה הֲוַאי - חמתן היתה עיר קטנה, וכשיורדין לה בני גדר כלתה מידתן בסוף העיר. אבל גדר היתה עיר גדולה, וכשעולין בני חמתן לגדר כלתה מדתן בחצי העיר, וזהו שאמר רבי שיהו בני גדר יורדין לחמתן להיות להן כולה כארבע אמות, ומשלימין להן את השאר, אבל גדר עולה לבני חמתן במדת התחום.

מי שנה ביאור ג' ומי שנה ביאור ד

רַב כָּהֲנָא מַתְנֵי הָכִי, כמו ששננו שרב ספרא אמר את הביאור שחמתן היתה עשויה כקשת. ורב דימי בר חיננא אמר את הביאור שחמתן היתה עיר קטנה.

רַב טַבְיוֹמֵי מַתְנֵי הָכִי - רב טביומי למד שרב ספרא ורב דימי בר חיננא אמרו ב' ביאורים

אלו, אלא שלא מבואר מי אמר ביאור זה ומי את הביאור השני, וכך אמר: **רַב סָפְרָא וְרַב דִּימִי בַּר חִינְנָא חַד אָמַר עִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת הֲוַאי וְחַד אָמַר אַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה וְאַנְשֵׁי עִיר גְּדוֹלָה הֲוַאי.**

משנה

אם הניח את העירוב בתוך העיר, דעה א': מותר ללכת בכל העיר (כל העיר נחשבת כד' אמות, והולך אלפיים אמה מקצה העיר)

אַנְשֵׁי עִיר גְּדוֹלָה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר קְטַנָּה, - לבד מדת תחומין:

וְאַנְשֵׁי עִיר קְטַנָּה מְהַלְּכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוֹלָה,

כֵּיצַד,

מִי שֶׁהָיָה בְּעִיר גְּדוֹלָה, וְנָתַן אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיר קְטַנָּה, או שהיה **בְּעִיר קְטַנָּה, וְנָתַן אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיר גְּדוֹלָה, מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה**

דעה ב': אסור ללכת בכל העיר, אלא מותר ללכת רק אלפיים אמה ממקום עירובו

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין לוֹ אֶלָּא מִמְּקוֹם עֵירוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה.

אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא: אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּנוֹתֵן עֵירוּבוֹ בִּמְעָרָה, שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא מִמְּקוֹם עֵירוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה.

אָמְרוּ לוֹ: אֵימָתַי אין לו אלא 2000 אמה ממקום עירובו, **בִּזְמַן שֶׁאֵין בָּהּ דְּיוֹרִין. אֲבָל יֵשׁ בָּהּ דְּיוֹרִין, מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה, נִמְצָא קַל תּוֹכָהּ** משום דיורין **מֵעַל גַּבָּהּ** שאין שם דיורין, ואילו נתנו על גבה לא היו לו אלא אלפים ממקום עירובו.

לכולי עלמא אם לא הניח את עירובו בעיר (אלא מחוץ לעיר) וה2000 אמה שלו מסתיימים בתוך העיר, אסור ללכת בכל העיר אלא רק 2000 אמה ממקום עירובו

וְלַמּוֹדֵד שֶׁאָמְרוּ נוֹתְנִין אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁאֲפִילוּ סוֹף מִדָּתוֹ כֻּלָּהּ בִּמְעָרָה, כלומר: אף על פי שחלוקין חכמים על ר' עקיבא בנותן עירובו בעיר, לומר שכל העיר לו כארבע אמות מודין הן בבא מעיר אחרת או ממקום שביתתו, וכלתה מדתו של אלפים פסיעות בינוניות אפילו במערה [שיש בה] דיורין, שאינו נכנס להלן ממדתו כלום. [עמוד ב]

גמרא

אם 'שבת' בתוך העיר, לכולי עלמא היא נחשבת לו כד' אמות ומהלך את כולה

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁבַת בְּעִיר חֲרֵיבָה - מדיוריה, אבל מחיצותיה קיימות סביב לה: **לְרַבָּנַן מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה** - שהרי שבת באויר מחיצות, ובזה גם רבי עקיבא מודה כיון ששבת בעיר ממש (ולא נחלקו אלא כשהניח את העירוב בעיר , ולא היה בה בפועל בבין השמשות).

דעה א' בדעת תנא קמא: הניח עירובו בעיר שאין בה דיורים, הרי הם מודים לרבי עקיבא שאינו מהלך את כל העיר

[המשך דברי רב יהודה אמר שמואל] **הִנִּיחַ אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיר חֲרֵיבָה, אֵין לוֹ מִמְּקוֹם עֵירוּבוֹ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה** אפילו לרבנן, שכל מה שרבנן סוברים שכל העיר נחשבת כד' אמות, היינו בעיר מיושבת ולא בעיר חריבה.

דעה ב' בדעת תנא קמא: אף בעיר שאין בה דיורים, מהלך את כל העיר

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֶחָד שֶׁבַּת וְאֶחָד הִנִּיחַ מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה, שלרבנן אפילו בהניח את עירובו בעיר חריבה, כל העיר נחשבת לו כד' אמות.

שאלה על דעה ב': הרי במשנה משמע שאף לרבנן עיר חריבה אינה נחשבת כד' אמות

מֵיתִיבִי, אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּנוֹתֵן אֶת עֵירוּבוֹ בַּמְּעָרָה שֶׁאֵין לוֹ מִמְּקוֹם עֵירוּבוֹ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה.

אָמְרוּ לוֹ: אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁאֵין בָּהּ דְּיוֹרִין,

[ביאור הראיה:] **הָא בְּאֵין בָּהּ דְּיוֹרִין מוֹדוּ לֵיהּ** - הרי משמע במשנה שבעיר שאין בה דיורים, הם מודים שאינה נחשבת כד' אמות

תשובה: המשנה מדברת על מקום שאין בו מחיצות

הגמרא דוחה את הראיה מהמשנה: **מַאי אֵין בָּהּ דְּיוֹרִין, אֵינָהּ רְאוּיָה לְדִירָה** - כונת המשנה על מקום שנפלו בו המחיצות, שהוא אינו נחשב לד' אמות, אבל מקום שראוי לדירה אף שבפועל אין בו דיורים, לרבנן הרי הוא נחשב כד' אמות.

הצעת ראיה כדעה א': בברייתא מבואר שבעיר שאין בה דיורים, הנחת העירוב לא מועילה להחשיב את העיר כד' אמות ורק ישיבה מועילה [והברייתא אינה לדעת רבי עקיבא, שהרי לשיטתו הנחת עירוב בכל אופן לא מועילה להחשיב כד' אמות]

תָּא שְׁמַע, שֶׁבַּת בְּעִיר, אֲפִילּוּ הִיא גְּדוֹלָה כְּאַנְטִיוֹכְיָא, או ששבת **בַּמְּעָרָה, אֲפִילּוּ הִיא כְּמְעָרַת צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה** (מערה גדולה היתה, והיא שיצא בה צדקיהו לילה מירושלים לברוח מפני הכשדים) **מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה,**

[ביאור הראיה:] **קָתָנֵי עִיר דּוּמְיָא דִּמְעָרָה, מָה מְעָרָה חֲרֵיבָה, אַף עִיר חֲרֵיבָה** - הברייתא מזכירה יחד מערה ועיר, וכמו שמערה היא חריבה ואין שם דיורים (ובודאי שיש בה חומה, שאם לא ודאי שאינה נחשבת כד' אמות), כך גם העיר אין בה דיורים, **וְשַׁבָּת, אֵין. אֲבָל הִנִּיחַ לָא** - ומבואר בברייתא שרק בגלל ששבת והיה בה בבין השמשות, הרי הוא מהלך את כולה,

והנה יש לברר ברייתא זו, **מַנִּי** - כדעת מי היא, **אִילֵימָא רַבִּי עֲקִיבָא** - אם תאמר שזו דעת רבי עקיבא, **מַאי אִירְיָא חֲרֵיבָה, אֲפִילּוּ יְשִׁיבָה נָמֵי** - אם כן למה הברייתא מדברת על מקום חרב, והרי לרבי עקיבא אין הבדל בין מקום חרב למקום מיושב, שבכל אופן רק אם הניח את העירוב בתוך המקום - נחשב כולו כד' אמות, וכשאדם יושב במקום מוקף מחיצות אין חידוש במקום חרב יותר ממקום מיושב, שבכל מקום שאדם יושב בו בבין השמשות נחשב לו כולו כד' אמות.

אֶלָּא לָאו רַבָּנַן, וְטַעְמָא דְּשַׁבָּת, אִין. אֲבָל הִנִּיחַ לָא - אלא צריך לומר שהברייתא מדברת לפי שיטת רבנן, ונמצא שיש חידוש בברייתא שבדרך כלל הם סוברים שאף אם הניח את העירוב בעיר ולא ישב בו, נחשב לו כל העיר כד' אמות, ובברייתא התחדש שדין זה נאמר רק בעיר מיושבת, אבל עיר חריבה, אם הניח שם את העירוב אין זה נחשב שכל העיר כד' אמות.

[ולכן כיון שמדובר בברייתא בעיר חריבה, אומרת הברייתא שרק אם ישב בה, נחשבת כל העיר כד' אמות, ולא אם רק הניח בה את עירובו].

דחיית ההצעה: הברייתא מדברת על עיר מיושבת, והיא שנויה לפי שיטת רבי עקיבא

הגמרא דוחה את הראיה מהברייתא: **לָא תֵּימָא עִיר דּוּמְיָא דְּמְעָרָה** - אל תאמר שהברייתא מדברת על עיר חריבה, כמו שמערה היא חריבה בלא דיורים,

אֶלָּא אֵימָא מְעָרָה דּוּמְיָא דְּעִיר, מָה עִיר יְשִׁיבָה, אַף מְעָרָה יְשִׁיבָה - אלא תאמר להיפך שהברייתא מדברת על מקום שיש בו דיורים, וכשם שבעיר יש דיורים, גם במערה יש דיורים, **וְרַבִּי עֲקִיבָא הִיא דְּאָמַר אֵין לוֹ מִמְּקוֹם עֵירוּבוֹ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה, וּבְשַׁבָּת מוֹדֵי** - והחידוש הוא שלדעת רבי עקיבא אף שבהניח עירוב בעיר מיושבת אין אומרים שכל העיר נחשבת לו כד' אמות, מכל מקום אם היה בבין השמשות בעיר וקנה לו בה שביתה כל העיר נחשבת לו כד' אמות.

[שואלת הגמרא:] **וְהָא כִּמְעָרַת צִדְקִיָּהוּ קָתָנֵי** - והרי הברייתא אומרת 'כמערת צדקיהו' ושם לא היה דיורים שהרי היא היתה מערה של מלך.

[עונה הגמרא:] כוונת הברייתא: **כִּמְעָרַת צִדְקִיָּהוּ וְלֹא כִּמְעָרַת צִדְקִיָּהוּ, כִּמְעָרַת צִדְקִיָּהוּ** שהיא היתה **גְּדוֹלָה, וְלֹא כִּמְעָרַת צִדְקִיָּהוּ דְּאִילּוּ הָתָם חֲרֵיבָה, וְהָכָא יְשִׁיבָה** - וכאן מדובר על מקום שיש בו דיורים.

◆◆◆

הכרעת ההלכה כדעת תנא קמא

מָר יְהוּדָה אַשְׁכְּחִינְהוּ לִבְנֵי מְבָרַכְתָּא - מר יהודה מצא את בני העיר מברכתא **דְּקָא מוֹתְבֵי עֵירוּבֵיְיהוּ בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּבֵי אַגּוּבָר**- כשהיו מניחים את עירובם בית הכנסת של בי אגובר, שבית כנסת גדול היה, וכולו מובלע באלפים של תחום מברכתא, והם לא היו חוששין להוליך העירוב עד סופו ולהניחו שם, דסבירא להו כרבנן דכיון דמונח באויר מחיצות מהלכין את כולו וחוצה לו אלפים.

אָמַר לְהוּ מר יהודה: **גַּוּוֹ בֵּיהּ טְפֵי** - העמיקו עוד להעמיד העירוב עד סופו ולהניחו שם, **כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁתְּרֵי לְכוּ טְפֵי** - כדי שיהיה מותר לכם יותר שהרי צריך למדוד ממקום העירוב.

אֲמַר לֵיהּ רָבָא: פַּלְגָּאָה - חולק על חכמים אתה, **בְּעֵירוּבִין לֵית דְּחַשׁ לְהָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא** - דקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב:

הדרן עלך כיצד מעברין

משנה

דעה א': חצר שדרים בה ישראל וגוי, אסור לטלטל בה, עד שישכור היהודי מהגוי את רשותו בחצר

הַדָּר עִם הַנָּכְרִי בֶּחָצֵר, אוֹ עִם מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בָּעֵירוּב - כותי, **הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עָלָיו** - לטלטל מביתו לחצר עד שישכור הימנו רשות שיש לו בחצר.

דעה ב': ישראל אחד שדר עם נכרי, אינו אוסר בטלטול. ורק בחצר שיש בה לפחות ב' ישראלים וגוי, אסור לטלטל

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה - דרין בשני בתים, ואוסרין זה על זה, ובאין לערב ביניהן הנכרי אוסר עליהן, אבל על היחיד אינו אוסר, ובגמרא מפרש טעמא.

צדוקי הוא כגוי שאוסר על ישראלים הדרים עמו בחצר, ותנא קמא ורבן גמליאל נחלקו אם בדין זה הוא לגמרי כגוי שאף אינו יכול לבטל רשותו (אלא צריך לשכור ממנו את רשותו) או שמא יכול הוא לבטל את רשותו

אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֶׂה בְּצַדּוּקִי אֶחָד שֶׁהָיָה דָּר עִמָּנוּ בְּמָבוֹי בִּירוּשָׁלַיִם, - וביטלנו רשותו, **וְאָמַר לָנוּ אַבָּא: מַהֲרוּ וְהוֹצִיאוּ אֶת הַכֵּלִים לַמָּבוֹי** - והחזיקו בו כיון דקדש היום מיד, **עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא** - כליו תחילה, ויחזור ויחזיק ברשותו **וְיֶאֱסֹר עֲלֵיכֶם.**

מכך שאמר להם אבא שימהרו ויוציאו את הכלים למבוי כדי שהגוי לא יחזור ויוציא כליו ויחזיק ברשותו, מוכח שהיה זה ביטול רשות, שהרי בשכירות לא שייך לחזור בו משכירות על ידי שיחזיק ברשותו.

וטעם הדבר שביטול רשות מועיל בצדוקי, מפני שצדוקי אינו כנכרי, אלא ישראל ונהפך למינות שאינו מודה בתורה שבעל פה, וכיון דישראל הוא יכול לבטל רשותו בלא שום שכירות.

רבי יהודה חולק על רבן גמליאל וסובר שמי שביטל רשותו יכול לחזור בו, אפילו אם האחרים כבר זכו ברשותו

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּלָשׁוֹן אַחֵר [אמר להם אביו של רבן גמליאל:] **מַהֲרוּ וַעֲשׂוּ צָרְכֵיכֶם בַּמָּבוֹי** - מבעוד יום, **עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא** - הצדוקי כליו תחילה, ויחזור ויחזיק ברשותו, **וְיֶאֱסֹר עֲלֵיכֶם.** [גם רבי יהודה סובר שצדוקי מבטל רשות, אלא שהוא סובר שגם אם היו מחזיקים ברשות של הצדוקי, עדיין הוא יכול לחזור בו, ולכן אמר להם אביו שיוציאו את מה שהם צריכים, שמא הגוי יחזור בו].

גמ' לא שנא חד. ישראל יחידי דר עמו: **שמה דירה.** ויש לו רשות במלר ונמצא ישראל המוליא למלר מביתו שהוא מיוחד לו מוליא מרשות לרשות וכבנן גזרו שלא להוליא מרשות לרשות בלא עירוב דלמא אתי לאפוקי מרה"ר כדר"י: **הני הוא דדיר בי נכמה.** ואין לו כח לאסור וא"מ קאמר לה לקמן בבריתא בשמעתין ומביון מתני' עלה ומוקמינן[מ] בדליתיה וישראל אחר, מ) [מהלן ו,ו], ס) גי' מוכס"ל ב) לדיתיה.

ס) [מתוסס מז,ו], ע) [מהלן ו,ו], ס) גי' מוכס"ל ב) לדיתיה.

גמ' יתיב אביי בר אבין ורב חיננא בר אבין ויתיב אביי גבייהו ויתבי וקאמרי בשלמא ר"מ קסבר [פ] דירת עובד כוכבים שמה דירה ולא שנא חד ולא שנא תרי אלא ר' אליעזר בן יעקב מאי קסבר אי קסבר דירת עובד כוכבים שמה דירה אפילו חד נמי ניתסר ואי לא שמה דירה אפי' תרי נמי לא ניתסר אמר להו אביי וסבר רבי מאיר דירת עכו"ם שמה דירה והתניא [ק] חצירו של עובד כוכבים הרי הוא כדיר של בהמה אלא דב"ע [א] דירת עכו"ם לא שמה דירה והכא בגזירה [ב] שמא ילמד ממעשיו קא מיפלגי ר' אליעזר בן יעקב סבר כיון דעובד כוכבים [ג] חשוד אשפיכות דמים תרי דשכיחי דדיירי גזרו בהו חד לא שכיח לא גזרו ביה רבנן ור"מ סבר זמנין דמקרי דדייר ואמרו רבנן [ד] אין עירוב מועיל במקום עכו"ם ואין ביטול רשות מועיל במקום עכו"ם עד שישכיר ועכו"ם לא מוגר מ"מ אילימא משום דסבר דלמא אתי לאחזוקי ברשותו הניחא למ"ד שכירות בריאה בעינן אלא למ"ד שכירות רעועה בעינן מאי איכא למימר דאתמר רב חסדא אמר שכירות בריאה ורב ששת אמר [ה] שכירות רעועה מאי רעועה מאי בריאה אילימא בריאה בפרוטה רעועה פחות משוה פרוטה מי איכא למאן דאמר מעכו"ם בפחות משוה פרוטה לא והא שלח רבי יצחק ברבי יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן [ו] הוו יודעין ששוכרין מן העכו"ם אפילו בפחות משוה פרוטה [ז] ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ח] בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבון אלא בריאה במוהרקי ואבורגני רעועה בלא מוהרקי ואבורגני הניחא למ"ד שכירות בריאה בעינן אלא למ"ד שכירות רעועה בעינן מאי איכא למימר אפ' הכי חשיש עכו"ם לכשפים ולא מוגר גופא חצירו של עובד כוכבים הרי הוא כדיר של בהמה [ט] ומותר להכנים ולהוציא מן חצר לבתים ומן בתים לחצר ואם יש שם ישראל אחד אוסר [י] דברי רבי מאיר רבי אליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה

בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבון. פירש בקונטרס דגבי ישראל כתיב והשיב את הגזלה אשר גזל אבל בעובד כוכבים לא כתיב [ל] הלכך כיון שעבר נהרג ואין משלם משמע מתוך פירושו דאפילו בגזל עכו"ם חבירו [מ] לא מיחייב בהשבה [נא] ולא יתכן לומר כן לפי אותה שיטה דפרק בתרא דעכו"ם (דף פא:) דבעי למידק דמשיכה בעכו"ם קונה דאי אמרת אבל בהא הנהרג על שוה פרוטה לא קשיא ליה דבדין הוא שיהרג אע"ג דלא קני ביה משיכה כיון דהוי ממון חשוב [נב] אבל בפחות משוה פרוטה דלא ממון הוא ומשיכה נמי לא קני [נג] אמאי נהרג ואי בגזל מעכו"ם איירי מ"ש לפי' בפחות משוה פרוטה ממון חשוב הוא לגבי עכו"ם דלא מחיל על פחות משוה פרוטה ובדין הוא שיהרג אף על גב דלא קני ליה [נד] כיון דחשיב ממון לגביה כמו שוה פרוטה לישראל וכל הגזלנים דמחייבי על הגזילה אע"ג דלא קנו ליה [נה] אבל מהא דנהרג על גזל פחות משוה פרוטה מישראל דייק שפיר דלכפרה [נו] ומשמע ליה דאיירי בגזל מדקתני ולא ניתן להשבון כלומר דאיתיו מייב כיון דקפיד עכו"ם [נז] דהא נטלו לפטיר כסותו בהגזל בתרא (כ"ק דף קיד:). משמע דלא קנו אלא בייאוש ומוקמינן בגמרא עכו"ם ועוד דאפילו בישראל אי הוי בעין מייב לאחזיר ולא אמרינן קיס ליה בדרבה מיניה דלמזמה בפרק בן סורר (סנהדרין דף עב.) גבי בת במתמרת ומשני דהא דמיחייב מיתה משום דמעבר לישראל כלומר שהוא חשוב ממון ביד עכו"ם דאין לומר שאם שיעבדו בשום ענין שיתחייב מיתה ומאי לא ניתן להשבון כלומר כיון דלא קניא במשיכה מ"ל כי היכא דאיתיה לישראל הוא דאי משום דמייתא לישראל אבל בשיעבוד אינו חשוב דמייתא לישראל הוא דאי מייב אבל בזמן שהוא בעין דאי מייב לאחזיר אבל אין לכרס אינו בעין כי מייתי ליתן דמיו אבל בזמן שהוא בעין ודאי מייב בתנם דמיון הנשמן לגוזר אם אכלו אינו בעין כי מייתי ליתן דמיו אבל בזמן שהוא בעין ודאי מייב לאחזיר אבל אין לכרס אינו בעין דמיון הנשמן לגוזר אם אכלו אינו בעין כי מייתי ליתן דמיו אבל בזמן שהוא בעין ודאי מייב לאחזיר אבל אין לכרס אינו בעין עיפוד בכשבאו ממיתה כמו ישראל מגלגלת דהוי כמו ניתן לעשה לאם כן דתק בתנם דמעמידה ישראל ומשום דמגלגלת דלוקמה בגזל מעכו"ם: **מוהרקי** ואבורגני. פירוש מוהרקי כתיבה וחוממות כמו מוהרקיילהו דהני בטפסא דמלכא מגח בסוף המולן (יומא דף מו:) ואבורגני [נ] שלומים ור"ח פירש מוהרקי ואבורגני כמו בגיין. ורבי

נבמ' לא שנא חד. ישראל יחידי דר עמו: **שמה דירה.** ויש לו רשות במלר ונמצא ישראל המוליא למלר מביתו שהוא מיוחד לו מוליא מרשות לרשות וכבנן גזרו שלא להוליא מרשות לרשות בלא עירוב דלמא אתי לאפוקי מרה"ר כדר"י: **הני הוא דדיר בי נכמה.** ואין לו כח לאסור וא"מ קאמר לה לקמן בבריתא בשמעתין ומביון מתני' עלה ומוקמינן[מ] בדליתיה וישראל אחר, מ) [מהלן ו,ו], ס) גי' מוכס"ל ב) לדיתיה.

ס) [מתוסס מז,ו], ע) [מהלן ו,ו], ס) גי' מוכס"ל ב) לדיתיה.

תשוב על פיקוח דמיס. לא שמיא ימיחי דדייר בהיא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וא"מ סבר דמיחי נמי אזמיין דדייר ומש"ה אמור רבנן אין עירוב מועיל כו': **ועכו"ם לא מוגר.** לא יהא רוצה לשכור ע) ולא ישראל זה משם: **מאי טעמא.** לא מוגר עכו"ם: **ברייחא.** מזקק שיעבוד ישראל עמו למלאות כל המבוי כלים סם ילקה: **כן בן נהרג.** על הגזל הזיא מז' מלות כלאמר בד' מיתות בסקילדין (נו.) ואמרי' אזהרה שלהן זו היא מיתתן ואשמועינן ר' יוחנן דעכו"ם לא מחיל לפילו לפחות משוה פרוטה וכוי גזל לדידהו: **לא ניתן להשבון.** דגבי ישראל כתיב פ) והשיב את הגזלה אבל בעכו"ם לא כתיב אבל הכא הכא הלכך כיון שעבר נהרג ואינו משלם: **במוהרקי ואבורגני.** למלאות המלך בסקילדין וקפיליולות אם ילקה: **תלינו על עכו"ם.** אע"ג שסמם חלירות פחותין לאוכל בתים הרבה אין רשות עכו"ם אלוקה לאיסור רשות כל אחד ואחד לבדו דדירת עכו"ם לא שמה דירה וישראל שאינו דר עמהן שנכנס לאחד מן הבתים בשבת מותר להוליא מן הבתים ק) לאחר ולא הוי מוליא מרשות המיוחדת לעכו"ם זה לרשות שהיא לכולן: **ואם יש שם ישראל אחד.** דר עמהן אוסר על כל ישראל להוליא מן הבתים לחלר מפני שאינו בתלינו: **ר"מ בן יעקב אומר** (ת) **עד שיהו שני ישראלים.** דהין בבני בתים ואוסרין זה על זה רשות הרבים העכו"ם אוסרים מהן ואוסר העכו"ם על בתיהם והן אוסרין על בתי העכו"ם מלהוליא לחלר דשויה רבנן לדידם עכו"ם דדיר כלאמר לעיל אבל בישראל יחידי לא שויה רבנן לדידם ולא הוה אוסר על בתיו אם ישראל אחר ולא ישראל אוסר על בתיו כה אוסרים אם ישראל אחר ומין לו כח לאסור וא"מ קאמר לה לקמן בבריתא בשמעתין ומביון מתני' עלה ומוקמינן[מ] בדליתיה וישראל אחר, מ) [מהלן ו,ו], ס) גי' מוכס"ל ב) לדיתיה.

ס) [מתוסס מז,ו], ע) [מהלן ו,ו], ס) גי' מוכס"ל ב) לדיתיה.

תשוב על פיקוח דמיס. לא שמיא ימיחי דדייר בהיא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וא"מ סבר דמיחי נמי אזמיין דדייר ומש"ה אמור רבנן אין עירוב מועיל כו': **ועכו"ם לא מוגר.** לא יהא רוצה לשכור ע) ולא ישראל זה משם: **מאי טעמא.** לא מוגר עכו"ם: **ברייחא.** מזקק שיעבוד ישראל עמו למלאות כל המבוי כלים סם ילקה: **כן בן נהרג.** על הגזל הזיא מז' מלות כלאמר בד' מיתות בסקילדין (נו.) ואמרי' אזהרה שלהן זו היא מיתתן ואשמועינן ר' יוחנן דעכו"ם לא מחיל לפילו לפחות משוה פרוטה וכוי גזל לדידהו: **לא ניתן להשבון.** דגבי ישראל כתיב פ) והשיב את הגזלה אבל בעכו"ם לא כתיב אבל הכא הכא הלכך כיון שעבר נהרג ואינו משלם: **במוהרקי ואבורגני.** למלאות המלך בסקילדין וקפיליולות אם ילקה: **תלינו על עכו"ם.** אע"ג שסמם חלירות פחותין לאוכל בתים הרבה אין רשות עכו"ם אלוקה לאיסור רשות כל אחד ואחד לבדו דדירת עכו"ם לא שמה דירה וישראל שאינו דר עמהן שנכנס לאחד מן הבתים בשבת מותר להוליא מן הבתים ק) לאחר ולא הוי מוליא מרשות המיוחדת לעכו"ם זה לרשות שהיא לכולן: **ואם יש שם ישראל אחד.** דר עמהן אוסר על כל ישראל להוליא מן הבתים לחלר מפני שאינו בתלינו: **ר"מ בן יעקב אומר** (ת) **עד שיהו שני ישראלים.** דהין בבני בתים ואוסרין זה על זה רשות הרבים העכו"ם אוסרים מהן ואוסר העכו"ם על בתיהם והן אוסרין על בתי העכו"ם מלהוליא לחלר דשויה

ס) [מתוסס מז,ו], ע) [מהלן ו,ו], ס) גי' מוכס"ל ב) לדיתיה.

חצירן של עכו"ם הרי הוא כדיר של בהמה. ואם יש בתים הרבה של עכו"ם פותחין בחלר מותר לישראל [ק] להכנים ולהוציא לשם מחלר שאין ישראל דר בה סם.

ועכו"ם לא מוגר. ואין ישראל דר בה סם. **ר' אליעזר אומר.** ואין מעיקרא דס"ל דטעמא משום דדירת עכו"ם שמה דירה מ"מ דעיולא לא מהני ואיכילה אינו אוסר אלא מהני מהני ואיכילה ויכולה לבטל רשות בלא מצות בן נח בהנרג. ואמרו עוד אחרונה שלהן זו היא מיתתן. ואמרו פחות משוה פרוטה כיון דלאו בר מחילה ניתנו גזל מעליא הוא. ולפיכך אם בן נח גזל פחות משוה פרוטה בהנרג. ומה שאמרו ולא ניתן להשבון כלומר אפילו השיב את הגזילה לגזלו אינו נפטר מן המיתה אלא בהנרג מכל מקום שכבר חייב מיתה. דבמס' ע"ז בפרק השוכר את הפועל אמרו ומאי לא ניתן להשבון אינו בתורת ניתן להשבון כי זה שכתוב בתורה והשיב את הגזילה לישראל ואמר ולא לבני נח.

רבינו חננאל

סוגיא דשמעתא דדירת גוי לא שמה דירה, ובגזירה שמא ילמד ממעשיו פליגי, ר' אליעזר בן יעקב סבר (כגון) [כיון] דחשיד אשפיכות דמים, תרי דשכיחי דדיירי בהדי גוי גזרו בהו רבנן איסור עד (שיעבוד) [ישתכרן]. חד ישראל בהדי גוי דלא שכיח דדייר, אי מיקרי דדיירי לא גזרו ביה רבנן, ור' מאיר דימנין דחד נמי דדייר. ואמרו רבנן אין עירוב לא ביטול רשות מועיל בהדי גוי יששיכיר, וגזר אינו משכיר (כג)[ל]ישראל. ואע"ג דלא בעינן שכירה בריאה כמו הירקי ואבורגני כגון בדיגיין, אלא אפי' שכירה רעועה דיי לן, אפילו הכי גוי לא משכיר (כג)[ל]ישראל דחייש לכשפים. ודכולי עלמא שכירות בפחות משוה פרוטה מן הגוי הויא שכירות. ולא ניתן להשבון, פי' בן נח נהרג על הגזל שאהנהתן זו היא מיתתן, ואם יגזל בן נח פחות משוה פרוטה נהרג עליה. וישראל אין חייבין עליה, שאין ישראל חייבין אלא מפרוטה ומעלה לפיכך לא ניתן להשבון. שתתרה ההוריה והשיב את הגזלה אשר גזל, ואם (ראין) גזלה (אלא) אין השבה. נופה חצרו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה, מותר להכנים מבוהה ומן הבתים לחוכה, ואם יש שם ישראל אוסר, דברי ר' מאיר.

רב נימים גאון

בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה. משכחה לה בסנהדרין בפרק ארבע מיתות תנו רבנן ד' מצות נצטוו בני נח דינים ובורכת השם יע"ז וגילוי ערוות ושפיכת דמים וגזל ואבר מן החי, ואמרו אחר זה אל שבע מצות בן נח בהרג. ואמרו עוד אחרונה שלהן זו היא מיתתן. ואמרו פחות משוה פרוטה כיון דלאו בר מחילה ניתנו גזל מעליא הוא. ולפיכך אם בן נח גזל פחות משוה פרוטה בהרג. ומה שאמרו ולא ניתן להשבון כלומר אפילו השיב את הגזילה לגזלו אינו נפטר מן המיתה אלא בהרג מכל הבמס' ע"ז בפרק השוכר את הפועל אמרו ומאי לא ניתן להשבון אינו בתורת ניתן להשבון, כי זה שכתוב בתורה והשיב את הגזילה לישראל ואמר ולא לבני נח.

מוסף רש"י

בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה. בן נח שגזל ישראל פחות משוה פרוטה, אע"ג דגבי ישראל לא מחמת עליה, בגי עוד כוכבים ממונא הוא ובן נח נמנוה על הגזל כמסנהדרין (נו.) ותוכיחה שלהן זו היא מיתתן ואין ניכין מחמת עליה (ע"ז נא: וכע"ז יבמות מז:).

מוסף תוספות

א. דקאמר כר' מאיר ס"ל. תוס' בכ"מ. ב. [ק]הכי קאמר, דסבר לה דסברא דאשמהן דסבר ר' מאיר בתרייה. ריטב"ש. ג. כלומר דלא סני להו בביטול וצריך שכירות. שם. ד. דהא לכולהו תנאי דינים כגון. שם. ה. [ד]ר"ג בכותי נמי שרי וכו' עד שנתקלקלו לגמרי בימי ר' אמו דו' אסי וגזרו עליהן עד שעמדו בנים גמורים. מר סרי"ן. ו. אבל ר"ג בתרייהו קאמר אינם בנים. תוס' בכ"מ. ז. מיהו גם בכותי היה סובר שאינו בנו'. שם. ח. אורח המתארח לשם. תוס' ר"פ. ט. ולא מתקרן לאוריה בחשבון. ריטב"ש. י. דלא מחיל לה לפחות משוה פרוטה. שם. יא. דרחמנא לא כתב ביה השבה. שם. יב. דהוי ממונא לגבי ישראל וחיזסרי. תוס' ע"ז בפ' ד"ש ולו. יג. שלא חיסר הישראל דלאו ממונא הוא וגם ממון העובד כוכבים לא נתרבה שהרי לא קנאה. שם. יד. אפילו המבא לומר דמשיכה אינה קונה. רבינ"ם. טו. דהא ישראל נמי לא קנה הגזילה להיות שלו, ואפ"ה קנייה לתחתיה באונסין החיוב דשייך ביה, הה"נ יש לנו לומר בבן נח שקנאו לתחתיה בה מיתה דהיינו החיוב דשייך בה. תוס' שם. וא"כ היכי מוכח מיניה התם דגזי קונה במשיכה. ריטב"ש. טז. דאע"ג דלא קפיד נהרג עליה, ולהכי דייקינן דאי אינו קונה במשיכה אמאי נהרג. שם.

יז. מפני שהוא דבר שאינו חשוב ונהנגל מוחלו, והא ליכא למימר אלא בישראל דלא קפיד עליה ומפני שהוא פחות משוה פרוטה. שם. יח. דבישראל הוא דחדשה תורה שאינו מת ומשלם. שם.

הדר פרק ששי עירובין

ורבי יוחנן אמר נהגו העם כר' אליעזר בן יעקב. במסכת תענית בפ' שלשה פרקים (דף כ:) מפרש דהלכה דרשינן בפרקא ומנהגא בפרקא לא דרשינן אבל אורווי מוירגן ומ"ד נהגו אורווי נמי לא מוירגן אבל אי עבדי לה מחיין בדייהיו ולא"ג בדבל דומכתא קיימא לן כר' יוחנן לגבי שמואל בהא קי"ל כשמואל דאמר הלכה אפילו בפירקא דיש לה דקי"ל הלכה כדברי המיקל בעיבור כדפסיק ריב"ל לעיל [ע] וקי"ל כווותיה לגבי ר"י ואפי' כביעתא בכותחתא מצבי ליה מבי ורב יוסף להא דרמא"א [א] ורבא נמי מודה לגבי גבי עובדא [ב] דהמן בר ריסתק אי לא משום דביעלא מודע עיבור מקומו מבוי ואומר ר"י לאומן ישראלים הדרים יחידים בכרכים המוקפים חומה ש"ש להם מחיצות גמורות ולשתותיהן עגולות בגילה שרי לטלטל בכולה בשבת כיון דליכא ישראל אחר דאסר עליה [ג]:

מהו [ד] אורווי במקום רביה. אומר ר"י כל הני הוראות כגון שבא מעשה לפניו ומורה לעשות כן אבל אם שואלין לתלמיד הלכה כדברי מי [ב] יכול לומר כל מה שבדעתו [ג] ובלבד שלא יורה על מעשה שבא:

אפילו ביעתא בכותחא. מפרש בערוך [ד] דלאו בסתם ביצים אייר לאומן אין בריכין היתר [ד] דאין לך עם שאכלן שלא ידע שמותרות בחלב אלא כשבאתה את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות שמותר לאכלן בחלב כדתניא בפ"ק דביצה (דף י:) ואם תאמר אמאי מותר לאכלן בחלב [ה] מ"מ מביצת נבילה דאסרין אפי' כמוה ממכת בשוק כדתנן במס' עדיות (פ"ה מ"ג) [ו] ומיהו הכלבות גדולות דגבי איסור נבילה דאורייתא דמתירינן [ז] אבל בנשר עוף בחלב דרבנן הקילו [ח] ואם תאמר אם כן מאי אפילו דקתמרינן אפילו ביעתא בכותחא דאמרו מי פטיש היתר טפי משאר דברים הא פלוגתא היא דאמ"ר בשר עוף בחלב דאורייתא אפילו מידי דהוה אבילת נבילה ואומר ר"י דלהכי קתמר אפי' שאינ"פ שכל העולם מהנהגו בו היתר ובפ"ק דביצה (דף י:) נמי פטיש ליה לשמ"ש דשריא גבי הא דתמר בר ביצה עם יציאתה נגמרה דקתמרינן למאי אילימא דשרי לאוכלה בחלב הא בעינבי אמו אסורה והא תניא השאטו את התרנגולת כו' משמע דפטישו ליה אלא דיש פליג רב ולפיכך רבינו מס אחי שפיר שפי' דבנבילת נבילה התמירו משום דבעלה דבר האסור הוא אבל בבשר בחלב לא התמירו [ט] דכל חד וחד בלפי נפשיה שרי [ט]:

כגון מגלת תענית. פירש בקונטרס דכתיבא ומנחת אלון יפיש אסורין לבתעניות וא"ל לומר הכי דאפרושי מאיסורא [יא] אין מסמה ואין מבוטה כו' אלא שרי לאורווי וכי הוה מקדמן הוו שרי מקום רביה דלמדמרינן לקמן [יא] אין מסמה ואין מבוטה כו' אלא שרי לאורווי וכי הוה מקדמן הוו אלא למספד בהון דמורי הי מייניהו שרי ולפניו אסור ולמאחריו מותר וזמנן שהיה מגלת תענית ונהגת קמרמרין כי המידנא בטלה מגלת תענית כדפסיק בפ"ק דר"ה (דף יט.):

רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא. כדמפרש הקונטרס שלא היה שם מקומו של רב הונא וכפומבדיתא היתה מקומו וא"ל דתלמיד מבר דרב הונא הוה כמו רב המנונא לאורי בתקרא דלתרגז בשני דרב חסדא בתמוך משום דתלמיד בתרתא דלתרגז דאין מקומו של רב הונא בפומבדיתא ואפילו דמוך מקומו שלא בתרתא דלתרגז אע"פ שהיה מקומו של רב הונא בפומבדיתא ואפילו דמוך מקומו שלא בתרתא אפילו טפי דאסור לאכול בחלב דאין מיתה דפרין עלה מאותו תלמיד שנתמיעה מיתה על שהורה בדרוסה שלא פרסאות מר"ל [יב] אבל אם לא נתמיעה מיתה לא הוה קשיא מידי אפילו אוכא דאיסורא ורבינא דסר סכינא בבבל משמע שהיה דמוך הרבה מרב אשי והיה אסור בה אם היה תלמידו גמור כו' והא דתמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) תנאם בריה דר' אמי מיקלע [ט] לאתרא דרב לוה מותר לנתות אחרון בפסח אמרו ליה לאו ר' מני דמן לוד אוכא הכא ותנא תלמיד לא יורה הלכה במקום רבו אל"כ דמוך ממנו שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל צריך לומר דתלמיד מבר הוה ומש"ה אוך לג' פרסאות שרי והא דתמרינן בפניו אסור בדמוך ממנו אינו אלא בפניו ממש היה וכן בני בבשטים אם היה מקום ממש ועיקר איסור דגמרינן שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל [יד] והתם מייני דמסמע דאותו תלמיד מבר הוה בפניו אסור לאכלן בחלב. ונמנע רב חסדא בימי רב הונא מלהורות אפי' הביצה בחלב שהיתר גמור הוא לאכלה.

אמר מר הרי זה דיר של בהמה. דגכרי לא אסר מידי וכי דייר ישראל גביה קתמר ר' מאיר דישראל (ט) אוסר על בימו של עכו"ם אבל עכו"ם אינו אוסר על בימו של ישראל ותמן בר: **פא דליפיס.** לענבו"ל לא אסר ואם יש שם ישראל אחר אוסר על בימו של עכו"ם ואפי' ליתא לישראל:

(ו) ה"ג **נעולם קסבר דירה כלא בעלים ולו שמה דירה ושראל דכי ליתיה אסר.** משום דירה דלירים ישראל שמה דירה: **כי ליתיה גזרו רבנן.** משום כי ליתיה אבל עכו"ם דאפילו כי ליתיה לאו שמה דירה אלא משום שמא ילמד כו': **דאפי' ביומיה.** שהלך למקום קרוב וישב בו ביום ולו שרי להו קודם שיבא מטלטלי נמי אחר שיבא ולא מסקי אדעתייהו: ג"ל (ו) הכי גרסינן **ואם יש שם ישראל אחר.** שדר ישראל עם ישראל אחר בבית ג' הכי זה הטבו"ם אוסר עליו דהכי שכיח דלייר וישב דקתני הכי הוא כדיר בכל בהמה ביישראל הדר יחידי עמו דלא שכיח לדייר ואמת ר' אליעזר לעיבור עד שיהו דרין בבני בתים ומשום הכי מותבינן לר"מ ובימיהי לא אסר ואתמן כו'. ולי אפשר לומר כי דהא מתניתן הא דאמרינן דאפילו הא דליתיה וכיון דבליתיה מוקמינן לה כי יש שם ישראל אחר בר עם תגירו בבית מאי טעמא אסר עכו"ם ועוד דבתוספ' (פ"ב הט"ו) הכי גרסינן ואם יש שם ישראל אחר כי זה אוסר מפני שהוא כחיירו ואי האי אוסר בעכו"ם קתמר מאי מפני שהוא כחיירו ועוד הא טעמא משום שמא ילמד הוא: **הלכה.** דדרשינן לה בפירקא דבריס: **מנהג.** בפירקא לא דרשינן אבל אורווי מוירגן לה בבא (בשלא"מ). ומאן דאמר נהגו אורווי נמי לא מוירגן אבל אי עבדי לא מחיין בדייהיו: **קיימא לן.** ביצמות פ' החולץ בספיפיס (מט:) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי כלומר במקומות מועטין מוחזק במשנה אבל נקי הוא דהלכה כמותו בכל מקום והכא אמר שמואל דהלכה כמותו ומשמע דפטישו לן דהכי הילכתא: **מהו לאורווי.** תלמיד במקום רבו כיון דלא תניא בסברא ומילתא פשיטא הוא שרי אי דילמא חוקפא הוא: **ביעתא.** ביצה לאוכלה: **בכותח.** שיש בו מיפיוטי דחלבא דמלמא פשיטא הוא: **בעי מיניה מרב חסדא.** אם מותר אם אסור לנגמוחו היה מתכוין אם יורה במקום רבו: **ולא אורי.** בשני דרב הונא רביה: **נגון מגלת תענית דכתיבא ומנחת.** אלו ימים אסורין לבתעניות. לכתי נקט מגלת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה ביומיהן אפילו אות אחת חוץ ממגלת תענית ולהכי קרי לה מגלה: **כספי.** שם מקום. ולא היה מקומו של רב הונא ומקומו בפומבדיתא ושמיהן בבבל:

מגלת תענית כדפסיק בפ"ק דר"ה (דף יט.):

רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא. כדמפרש הקונטרס שלא היה שם מקומו של רב הונא וכפומבדיתא היתה מקומו וא"ל דתלמיד מבר דרב הונא הוה כמו רב המנונא לאורי בתקרא דלתרגז בשני דרב חסדא בתמוך משום דתלמיד בתרתא דלתרגז דאין מקומו של רב הונא בפומבדיתא ואפילו דמוך מקומו שלא בתרתא אפילו טפי דאסור לאכלן בחלב דאין מיתה דפרין עלה מאותו תלמיד שנתמיעה מיתה על שהורה בדרוסה שלא פרסאות מר"ל [יב] אבל אם לא נתמיעה מיתה לא הוה קשיא מידי אפילו אוכא דאיסורא ורבינא דסר סכינא בבבל משמע שהיה דמוך הרבה מרב אשי והיה אסור בה אם היה תלמידו גמור כו' והא דתמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) תנאם בריה דר' אמי מיקלע [ט] לאתרא דרב לוה מותר לנתות אחרון בפסח אמרו ליה לאו ר' מני דמן לוד אוכא הכא ותנא תלמיד לא יורה הלכה במקום רבו אל"כ דמוך ממנו שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל צריך לומר דתלמיד מבר הוה ומש"ה אוך לג' פרסאות שרי והא דתמרינן בפניו אסור בדמוך ממנו אינו אלא בפניו ממש היה וכן בני בבשטים אם היה מקום ממש ועיקר איסור דגמרינן שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל [יד] והתם מייני דמסמע דאותו תלמיד מבר הוה בפניו אסור לאכלן בחלב. ונמנע רב חסדא בימי רב הונא מלהורות אפי' הביצה בחלב שהיתר גמור הוא לאכלה.

אמר מר הרי זה דיר של בהמה. דגכרי לא אסר מידי וכי דייר ישראל גביה קתמר ר' מאיר דישראל (ט) אוסר על בימו של עכו"ם אבל עכו"ם אינו אוסר על בימו של ישראל ותמן בר: **פא דליפיס.** לענבו"ל לא אסר ואם יש שם ישראל אחר אוסר על בימו של עכו"ם ואפי' ליתא לישראל:

(ו) ה"ג **נעולם קסבר דירה כלא בעלים ולו שמה דירה ושראל דכי ליתיה אסר.** משום דירה דלירים ישראל שמה דירה: **כי ליתיה גזרו רבנן.** משום כי ליתיה אבל עכו"ם דאפילו כי ליתיה לאו שמה דירה אלא משום שמא ילמד כו': **דאפי' ביומיה.** שהלך למקום קרוב וישב בו ביום ולו שרי להו קודם שיבא מטלטלי נמי אחר שיבא ולא מסקי אדעתייהו: ג"ל (ו) הכי גרסינן **ואם יש שם ישראל אחר.** שדר ישראל עם ישראל אחר בבית ג' הכי זה הטבו"ם אוסר עליו דהכי שכיח דלייר וישב דקתני הכי הוא כדיר בכל בהמה ביישראל הדר יחידי עמו דלא שכיח לדייר ואמת ר' אליעזר לעיבור עד שיהו דרין בבני בתים ומשום הכי מותבינן לר"מ ובימיהי לא אסר ואתמן בר. ולי אפשר לומר כי דהא מתניתן הא דאמרינן דאפילו הא דליתיה כי ליתיה וכיון דבליתיה מוקמינן לה כי יש שם ישראל אחר בר עם תגירו בבית מאי טעמא אסר עכו"ם ועוד דבתוספ' (פ"ב הט"ו) הכי גרסינן ואם יש שם ישראל אחר כי זה אוסר מפני שהוא כחיירו ואי האי אוסר בעכו"ם קתמר מאי מפני שהוא כחיירו ועוד הא טעמא משום שמא ילמד הוא: **הלכה.** דדרשינן לה בפירקא דבריס: **מנהג.** בפירקא לא דרשינן אבל אורווי מוירגן לה בבא (בשלא"מ). ומאן דאמר נהגו אורווי נמי לא מוירגן אבל אי עבדי לא מחיין בדייהיו: **קיימא לן.** ביצמות פ' החולץ בספיפיס (מט:) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי כלומר במקומות מועטין מוחזק במשנה אבל נקי הוא דהלכה כמותו בכל מקום והכא אמר שמואל דהלכה כמותו ומשמע דפטישו לן דהכי הילכתא: **מהו לאורווי.** תלמיד במקום רבו כיון דלא תניא בסברא ומילתא פשיטא הוא שרי אי דילמא חוקפא הוא: **ביעתא.** ביצה לאוכלה: **בכותח.** שיש בו מיפיוטי דחלבא דמלמא פשיטא הוא: **בעי מיניה מרב חסדא.** אם מותר אם אסור לנגמוחו היה מתכוין אם יורה במקום רבו: **ולא אורי.** בשני דרב הונא רביה: **נגון מגלת תענית דכתיבא ומנחת.** אלו ימים אסורין לבתעניות. לכתי נקט מגלת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה ביומיהן אפילו אות אחת חוץ ממגלת תענית ולהכי קרי לה מגלה: **כספי.** שם מקום. ולא היה מקומו של רב הונא ומקומו בפומבדיתא ושמיהן בבבל:

מגלת תענית כדפסיק בפ"ק דר"ה (דף יט.):

רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא. כדמפרש הקונטרס שלא היה שם מקומו של רב הונא וכפומבדיתא היתה מקומו וא"ל דתלמיד מבר דרב הונא הוה כמו רב המנונא לאורי בתקרא דלתרגז בשני דרב חסדא בתמוך משום דתלמיד בתרתא דלתרגז דאין מקומו של רב הונא בפומבדיתא ואפילו דמוך מקומו שלא בתרתא אפילו טפי דאסור לאכלן בחלב דאין מיתה דפרין עלה מאותו תלמיד שנתמיעה מיתה על שהורה בדרוסה שלא פרסאות מר"ל [יב] אבל אם לא נתמיעה מיתה לא הוה קשיא מידי אפילו אוכא דאיסורא ורבינא דסר סכינא בבבל משמע שהיה דמוך הרבה מרב אשי והיה אסור בה אם היה תלמידו גמור כו' והא דתמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) תנאם בריה דר' אמי מיקלע [ט] לאתרא דרב לוה מותר לנתות אחרון בפסח אמרו ליה לאו ר' מני דמן לוד אוכא הכא ותנא תלמיד לא יורה הלכה במקום רבו אל"כ דמוך ממנו שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל צריך לומר דתלמיד מבר הוה ומש"ה אוך לג' פרסאות שרי והא דתמרינן בפניו אסור בדמוך ממנו אינו אלא בפניו ממש היה וכן בני בבשטים אם היה מקום ממש ועיקר איסור דגמרינן שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל [יד] והתם מייני דמסמע דאותו תלמיד מבר הוה בפניו אסור לאכלן בחלב. ונמנע רב חסדא בימי רב הונא מלהורות אפי' הביצה בחלב שהיתר גמור הוא לאכלה.

אמר מר הרי זה דיר של בהמה. דגכרי לא אסר מידי וכי דייר ישראל גביה קתמר ר' מאיר דישראל (ט) אוסר על בימו של עכו"ם אבל עכו"ם אינו אוסר על בימו של ישראל ותמן בר: **פא דליפיס.** לענבו"ל לא אסר ואם יש שם ישראל אחר אוסר על בימו של עכו"ם ואפי' ליתא לישראל:

(ו) ה"ג **נעולם קסבר דירה כלא בעלים ולו שמה דירה ושראל דכי ליתיה אסר.** משום דירה דלירים ישראל שמה דירה: **כי ליתיה גזרו רבנן.** משום כי ליתיה אבל עכו"ם דאפילו כי ליתיה לאו שמה דירה אלא משום שמא ילמד כו': **דאפי' ביומיה.** שהלך למקום קרוב וישב בו ביום ולו שרי להו קודם שיבא מטלטלי נמי אחר שיבא ולא מסקי אדעתייהו: ג"ל (ו) הכי גרסינן **ואם יש שם ישראל אחר.** שדר ישראל עם ישראל אחר בבית ג' הכי זה הטבו"ם אוסר עליו דהכי שכיח דלייר וישב דקתני הכי הוא כדיר בכל בהמה ביישראל הדר יחידי עמו דלא שכיח לדייר ואמת ר' אליעזר לעיבור עד שיהו דרין בבני בתים ומשום הכי מותבינן לר"מ ובימיהי לא אסר ואתמן בר. ולי אפשר לומר כי דהא מתניתן הא דאמרינן דאפילו הא דליתיה כי ליתיה וכיון דבליתיה מוקמינן לה כי יש שם ישראל אחר בר עם תגירו בבית מאי טעמא אסר עכו"ם ועוד דבתוספ' (פ"ב הט"ו) הכי גרסינן ואם יש שם ישראל אחר כי זה אוסר מפני שהוא כחיירו ואי האי אוסר בעכו"ם קתמר מאי מפני שהוא כחיירו ועוד הא טעמא משום שמא ילמד הוא: **הלכה.** דדרשינן לה בפירקא דבריס: **מנהג.** בפירקא לא דרשינן אבל אורווי מוירגן לה בבא (בשלא"מ). ומאן דאמר נהגו אורווי נמי לא מוירגן אבל אי עבדי לא מחיין בדייהיו: **קיימא לן.** ביצמות פ' החולץ בספיפיס (מט:) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי כלומר במקומות מועטין מוחזק במשנה אבל נקי הוא דהלכה כמותו בכל מקום והכא אמר שמואל דהלכה כמותו ומשמע דפטישו לן דהכי הילכתא: **מהו לאורווי.** תלמיד במקום רבו כיון דלא תניא בסברא ומילתא פשיטא הוא שרי אי דילמא חוקפא הוא: **ביעתא.** ביצה לאוכלה: **בכותח.** שיש בו מיפיוטי דחלבא דמלמא פשיטא הוא: **בעי מיניה מרב חסדא.** אם מותר אם אסור לנגמוחו היה מתכוין אם יורה במקום רבו: **ולא אורי.** בשני דרב הונא רביה: **נגון מגלת תענית דכתיבא ומנחת.** אלו ימים אסורין לבתעניות. לכתי נקט מגלת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה ביומיהן אפילו אות אחת חוץ ממגלת תענית ולהכי קרי לה מגלה: **כספי.** שם מקום. ולא היה מקומו של רב הונא ומקומו בפומבדיתא ושמיהן בבבל:

מגלת תענית כדפסיק בפ"ק דר"ה (דף יט.):

רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא. כדמפרש הקונטרס שלא היה שם מקומו של רב הונא וכפומבדיתא היתה מקומו וא"ל דתלמיד מבר דרב הונא הוה כמו רב המנונא לאורי בתקרא דלתרגז בשני דרב חסדא בתמוך משום דתלמיד בתרתא דלתרגז דאין מקומו של רב הונא בפומבדיתא ואפילו דמוך מקומו שלא בתרתא אפילו טפי דאסור לאכלן בחלב דאין מיתה דפרין עלה מאותו תלמיד שנתמיעה מיתה על שהורה בדרוסה שלא פרסאות מר"ל [יב] אבל אם לא נתמיעה מיתה לא הוה קשיא מידי אפילו אוכא דאיסורא ורבינא דסר סכינא בבבל משמע שהיה דמוך הרבה מרב אשי והיה אסור בה אם היה תלמידו גמור כו' והא דתמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) תנאם בריה דר' אמי מיקלע [ט] לאתרא דרב לוה מותר לנתות אחרון בפסח אמרו ליה לאו ר' מני דמן לוד אוכא הכא ותנא תלמיד לא יורה הלכה במקום רבו אל"כ דמוך ממנו שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל צריך לומר דתלמיד מבר הוה ומש"ה אוך לג' פרסאות שרי והא דתמרינן בפניו אסור בדמוך ממנו אינו אלא בפניו ממש היה וכן בני בבשטים אם היה מקום ממש ועיקר איסור דגמרינן שלא פרסאות כנגד מתנה ישראל [יד] והתם מייני דמסמע דאותו תלמיד מבר הוה בפניו אסור לאכלן בחלב. ונמנע רב חסדא בימי רב הונא מלהורות אפי' הביצה בחלב שהיתר גמור הוא לאכלה.

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"ד מה"מ, עיינינן הלכה יג סמנ עשין ל טור ש"ע ש"ח סימן שפא סי"ח:
ו ג מיי' פ"ג מה"מ הלכה ט סמג שם עשה ש"ח סימן שפב סעיף ה:
ז ד מיי' פ"ה מהלכות מ"מ הלכה כ סמג עשין יג טור ש"ע י"ד סימן רמב סי"ד וכתב אלפס שנוטות ס"ו דף שנו: וכפ"ה שם דף ש"ח.]

מוסף רש"י

אחד נכרי ואחד ישראל אוסר. דדיה גלא בעלים שמה דירה (לקמן מז.). **קב** ונקי. קב מדה קטנה. כלומר במקומות מועטים הוא מכר ממנה לו בכרייתא, ונקי בכל מקום שנמכר הלכה כמותו (יבמות מט: וכנו"ר בבורות כג.) **לו:** לא לימד הרבה כשלה חבריו אבלא מה שאומר בכתם המעלה בעל הוא, שהלכה כמותו (גיטין סז.).

רבינו חננאל

אוקימנא בזמן דליכא ההוא גוי בחצר, ולא חיישינן דלמא אתי, ואי במקום קרוב הוא דיכול למיתא ביומיה, חיישינן ולא שרי ר' מאיר. ר' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהיו שני ישראלים אוסרין זה על זה. תנא [ו] אבסנאי לעולם אינו אוסר. אמר רב יהודי' אמר שמואל הלכה כר' אליעזר בן יעקב. רב הונא בן יעקב, ר' יוחנן אמר נהגו העם כר' אליעזר בן יעקב. אמר ליה אביי לרב יוסף ריבא דאמר הלכה כר' אליעזר בן יעקב, וקיימא לן משנת ר' אליעזר קב ונקי, כלומר מעט ומנוקה ואין צריך לנפותו ולנקותו. א"ל ביעתא בכותחא בעי מינה דרב חסדא בשני דרב הונא רביה. פי' השותהו תרגולת ומצא בה ביצים גמורות אם מותרות לאוכלן בכותח שיש בו מיפיוטי דחלבא דלאו בבשר הן, או דלמא כבשר הן ואסיר. ולא פשיט לי, כלומר אסור להורות אפי' כמו זה הדבר שהוא ברור בפני רבו.

ו) מיהמנו בפיקוקין מג' ג' וע"ש לשלח מנת מני לשוקר לתמר ג' יום ע"ש הטעם.

מסורת הש"ס

(ו) נב' ביעתא בכותחתא בעי מינה מנהג תקדא דבר: (ב) שם ולא אמרי לי אמר ליה וכו': (ג) שם מנהג תקדא דבר: (ד) שם ולא אמרי לי רב תקדא: (ה) רש"י ד"ה אמר מר וכו' דיכולא הוא האוסר על מינו: (ו) ד"ה ה"ג וד"ה ומאן דאמר וד"ה כי ליתיה הכל דיבור אחד: (ז) תוס' ד"ה וכי יוחנן וכו' ישראל אפי' הרבה בעלי בתים דרים בבית אחד אינם אוסרים דע"ז אא"כ דרים בשני בתים הס"ל וג"ל ועיין בתוס' ד"ה אמר אלמר:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ר"ח אורי וכו'. אבל תלמיד מבר. עי' בס' מני מיש בגלקוטים שבסוף הספר:

מוסף תוספות

א) הא למדת דפשישא להו לאביי ורב יוסף דהכי הילכתא. ס"ו עיינינן קמת. ב. שאין שואלין ממנו אלא פסק הלכה בלבד, שלא לעשות מעשה באותה שעה. ריטב"א. ג. דהא לא חשיבא הוראה. שם. ד. [ז]לא שייך בהו הוראה. תוס' הרא"ש. ה. [ח]לא חשבינן ליה כגוף התרנגולת. תוס' ר"פ. ו. אלמא דחשבינן ליה כגוף התרנגולת. שם. ז. [ז]בזוי אטו ביצים של אשכולי שהם איסור תורה. ריטב"א. ח. דאי נמי הויא כבשר מ"מ היינו שבר עוף בחלב דאינו אלא מדרבנן. תוס' ר"פ. ט. דהוי היתר. תוס' מוקין נח. ר"פ ומרן. י. שלא יתנה ביום האסור לבתענית. תוס' הרא"ש. יא. דאפי' תלמיד יורה בפני רבו היכא דאיכא אפרושי מאסורא. תוס' ר"פ. יב. והשואל סבור שהוא אסור לבתענית והוא מורה אסור לבתענית. תוס' הרא"ש. יג. ומשמע דלא הוה קשיא ליה אלא מפה שמת בהוראה שלא בפני רבו. תוס' ר"פ. יד. שהורו בתוך מחנה ישראל שהיה ג' פרסאות. תוס' הרא"ש. טו. או איסור שנתערב בהיתר לבטלו בששים. שם. טז. אי איסור לבטלו לתלמיד לישול שרדה בפני רבו אלא א"כ נטל רשות ממנו. שם.

רב נימים גאון

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. ורב הונא אמר מנהג כר' אליעזר בן יעקב. ור' יוחנן אמר נהגו העם כר' אליעזר בן יעקב. ובמס' תענית בפרק בשלשה פרקים פירשוה מאן דאמר הלכה דרשינן לה בפירקא, ומאן דאמר מנהג לא דרשינן כי אתו לקמן מוירגן להו, ומאן דאמר נהגו אפילו אורווי נמי לא מוירגן להו ואי עבוד לא מחדרינן להו. **אמר ליה ביעתא בכותחא** בני מיניה מרב חסדא בשעת דרב הונא ולא אורי ליה. בפסחים בפרק ראלו עוברין בפסח גרסי כ' כותח הבבלי יש בו קומניתא דאומא, ומילתא ונטיבה. והביצה מותרת לאכלה בחלב בשר, ואפילו אם שחט עופות ומצא בתוכן ביצים מותרות לאכלן בחלב, ובלבד שתהא הביצה גמורה. כמו שאמרו השותה את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

גמרא

הצעה וכירור: טעמו של רבי מאיר, מפני שדירת גוי שמה דירה. אבל מה טעמו של רבי אליעזר בן יעקב שישראל אחד הדר עם הנכרי אין הנכרי אוסר עליו

במשנתינו נחלקו תנא קמא ורבי אליעזר בן יעקב אם ישראל יחיד הדר בחצר עם הגוי, אוסר עליו את הטלטול. הגמרא מביאה את ביאור מחלוקתם:

יָתֵיב אַבָּיֵי בַּר אָבִין וְרַב חִינְנָא בַּר אָבִין, וְיָתֵיב אַבָּיֵי גַּבַּיְיהוּ וְיָתְבִי וְקָאָמְרִי - ואביי ישב עמהם, וישבו ואמרו:

בִּשְׁלָמָא רַבִּי מֵאִיר (תנא קמא שאומר שאף אם ישראל יחיד דר בחצר עם הגוי אסור לו לטלטל בחצר עד שישכור מהגוי את רשותו) **קָסָבַר, דִּירַת גּוֹי שְׁמָהּ דִּירָה, וְלָא שְׁנָא חַד, וְלָא שְׁנָא תְּרֵי** - דירת גוי נקראת 'דירה' וממילא יש לו רשות בחצר, ונמצא ישראל המוציא מביתו לחצר - מוציא מרשות המיוחדת רק לו, לרשות ששייכת לשתים, [וגזרו חכמים שלא להוציא מרשות היחיד השייכת אדם אחד לרשות היחיד השייכת לאדם אחר ללא עירוב, שמא יבואו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים], וכיון שעירוב לא מועיל בגוי אין הבדל בין ישראל אחד הגר עם הגוי או שני ישראלים הגרים עם גוי - אסורים הם לטלטל במבוי, עד שישכרו מהגוי את רשותו.

אֶלָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב (שאומר שיחיד הדר עם הנכרי בחצר, מותר לו לטלטל בחצר, ורק בשני ישראלים הגרים עם הגוי אסור) **מַאי קָסָבַר, אִי קָסָבַר דִּירַת גּוֹי שְׁמָהּ דִּירָה, אֲפִילּוּ חַד נָמֵי נִיתְּסַר** - אפילו ביהודי אחד שגר עם הגוי יש לאסור,

וְאִי לָא שְׁמָהּ דִּירָה - ואם הוא סובר שדירת גוי אינה נקראת דירה, **אֲפִילּוּ תְּרֵי נָמֵי לָא נִיתְּסַר** - אפילו אם שני ישראלים גרים עם גוי, גם אין לאסור את הטלטול בחצר.

ביאור חדש: גם לרבי מאיר דירת גוי אינה דירה. אלא שגזרו שהגוי אוסר על הישראל שמא ילמד ממעשיו. ולרבי אליעזר בן יעקב בישראל אחד הדר עם הנכרי לא גזרו כיון שאין זה דבר מצוי

אֲמַר לְהוּ אַבָּיֵי: וְסָבַר רַבִּי מֵאִיר דִּירַת גּוֹי שְׁמָהּ דִּירָה?

וְהָתַנְיָא, חֲצֵירוֹ שֶׁל נָכְרִי הֲרֵי הוּא כְּדִיר שֶׁל בְּהֵמָה, ולהלן מבואר שהיינו כאשר הגוי אינו בביתו, אין איסור לישראל שגר עמו בחצר לטלטל, ואין דירתו כדירת ישראל שאף כאשר אינו בביתו, הוא אוסר על בני החצר לטלטל ללא עירוב עמו, והיינו מפני שדירתו של הגוי אינה נחשבת דירה.

אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא דִּירַת גּוֹי לֹא שְׁמָהּ דִּירָה - אלא בין רבי מאיר ובין רבי אליעזר בן יעקב סוברים שדירת גוי אין שמה דירה, ומעיקר הדין אינו אוסר על הישראל הדר עמו, אלא הטעם שאסרו לישראל הגר עם הגוי בחצר לטלטל, כיון שחז"ל לא רצו שיהודי יגור עם גוי בחצר אחת, שמא ילמד ממעשיו, וכיון שאמרו שישראל וגוי הדרים יחד צריך הישראל

לשכור את רשותו של הגוי, יקשה בעיניו לשלם כל שבוע שכירות לגוי, וכיון שכן לא יבוא לגור בחצר אחת עם הגוי, [וכמבואר להלן שאף אם היהודי ירצה לשכור את הרשות של הגוי, הגוי אינו רוצה להשכיר ליהודי, מהטעם המבואר להלן, ולא יהיה ליהודי ברירה אלא לעבור לגור בחצר אחרת].

וְהָכָא בִּגְזֵירָה שֶׁמָּא יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו קָא מִיפַּלְגִי - וכאן נחלקו רבי אליעזר בן יעקב ורבי מאיר אם גזרו זאת רק על ב' ישראלים הגרים עם גוי או אף אל ישראל אחד שגר עם גוי, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר: כֵּיוָן דְּגוֹי חָשׁוּד אַשְׁפִּיכוּת דָּמִים, תְּרֵי, דְּשָׁכִיחִי דְּדָיְירִי גְּזַרוּ בְּהוּ. חַד, לָא שְׁכִיחַ, לָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן,** - כיון שגוי חשוד על שפיכות דמים, על כן מצוי ששתי יהודים גרים עם גוי במבוי שכך יחד הם לא חוששים מהגוי. אבל יהודי אחד אינו גר בדרך כלל עם גוי במבוי לבד, וכיון שאין זה מצוי, לא גזרו חכמים בדבר שאינו מצוי.

וְרַבִּי מֵאִיר סָבַר, זִמְנִין דְּמִקְּרֵי וְדָיֵיר - היות ולפעמים קורה שישראל יחיד גר עם גוי לבדו, גזרו גם בזה. **וַאֲמַרוּ רַבָּנַן: אֵין עֵירוּב מוֹעִיל בִּמְקוֹם גוֹי, וְאֵין בִּיטּוּל רְשׁוּת מוֹעִיל בִּמְקוֹם גוֹי עַד שֶׁיַּשְׁכִּיר, וְגוֹי לָא מוֹגַר** - והגוי לא ירצה להשכיר ליהודי את רשותו (מהטעם המבואר להלן) ועל כן אף אם הישראל ירצה לשכור מהגוי את רשותו, הגוי לא ישכיר לו, ולא יהיה לישראל ברירה אלא לצאת חצר זו, ולגור בחר אחרת. וכך לא ידור ישראל עם גוי ולא ילמד ממעשיו.

בירור: מדוע הגוי לא ירצה להשכיר את רשותו לישראל

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** - מה הטעם שגהגוי לא ירצה להשכיר ליהודי את רשותו,

אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּסָבַר דִּלְמָא אָתֵי לְאַחְזוֹקֵי בִּרְשׁוּתוֹ - אם תאמר שהטעם הוא משום שהגוי סובר וחושש שמא יבוא היהודי להחזיק ברשותו,

הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר שְׁכִירוּת בְּרִיאָה בָּעֵינַן - ביאור זה טוב רק לפי מאן דאמר, שלצורך היתר טלטול בחצר צריך לשכור את רשותו של השני בשכירות חזקה, שהשוכר יעשה תנאי עם המשכיר שיש לו רשות למלאות את כל המבוי כלים אם הוא רוצה. שכיון שצריך כזו שכירות מבואר מדוע הגוי יחשוש שהיהודי יחזיק ברשותו.

אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שְׁכִירוּת רְעוּעָה בָּעֵינַן - אבל לפי הדעה שאין צריך כזו שכירות, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** - מה יש לומר, מדוע שהגוי יחשוש שהיהודי יחזיק ברשותו.

והגמרא מביאה את המחלוקת בגדר השכירות: **דְּאִתְּמַר, רַב חִסְדָּא אָמַר: שְׁכִירוּת בְּרִיאָה. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: שְׁכִירוּת רְעוּעָה.**

ויש להבין **מַאי רְעוּעָה, מַאי בְּרִיאָה,**

אִילֵימָא - אם תאמר ששכירות **בְּרִיאָה,** היינו **בִּפְרוּטָה.** ושכירות **רְעוּעָה,** היינו **בִּפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה,**

והרי אי אפשר לבאר כך, שהרי: **מִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר מִגּוֹי בִּפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה לָא** - וכי יש דעה שאי אפשר לשכור מגוי בפחות משוה פרוטה,

וְהָא שָׁלַח רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי יַעֲקֹב בַּר גִּיּוֹרֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: הֲווֹ יוֹדְעִין שֶׁשּׁוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֲפִילּוּ בִּפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה,

וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נֹחַ נֶהֱרָג עַל פָּחוֹת מִשְּׁוָה פְּרוּטָה - שגזל היא משבע מצות בני נח, והגוי לא מוחל אפילו על פחות משוה פרוטה, **וְלֹא נִיתָּן לְהִשָּׁבוֹן** - אין אצלם השבה, דגבי ישראל כתיב והשיב את הגזלה אבל בנכרי לא כתיב השבה, הלכך, כיון שעבר נהרג, ואינו משלם.

אֶלָּא שכירות **בְּרִיאָה,** היינו **בְּמוּהְרְקֵי וָאבוּרְגְּנֵי** - למלאות החצר בספסלים וכסאות אם ירצה. ושכירות **רְעוּעָה,** היינו **בְּלָא מוּהְרְקֵי וָאבוּרְגְּנֵי.**

לאחר שהגמרא ביארה את המחלוקת בגדר השכירות הנצרכת כדי להתיר את הטלטול בחצר, חוזרת הגמרא ומבארת את קושייתה: **הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר שְׁכִירוּת בְּרִיאָה בָּעִינַן,** הרי מבואר הטעם שיש חשש שהגוי לא ירצה להשכיר את רשותו כיון שהוא חושש שהישראל יחזיק ברשותו. **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שְׁכִירוּת רְעוּעָה בָּעִינַן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר,** הרי בשכירות כזו, שאין לשוכר אפילו רק רשות להניח ברשות המשכיר ספסלים וכסאות, ודאי שאין חשש שהישראל יחזיק ברשותו.

ביאור: הגוי לא משכיר מחשש שעושים לו כשפים

מבארת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי חָשֵׁישׁ גּוֹי לִכְשָׁפִים, וְלָא מוֹגַר** - אפילו שהשכירות היא שכירות רעועה, ואין לגוי חשש שהישראל יחזיק ברשותו, אעפ"כ הגוי חושש שהישראל יעשה לו כשפים, ואינו משכיר את רשותו לישראל.

✦ ✦ ✦

ברייתא: בחצר של גוי שאין שם כלל ישראלים, מותר לטלטל מהבתים לחצר, שדירת גוי לאו שמה דירה

גּוּפָא, חֲצֵירוֹ שֶׁל גּוֹי [אף על גב שסתם חצירות פתוחין לתוכן בתים הרבה], **הֲרֵי הוּא כְּדִיר שֶׁל בְּהֵמָה, וּמוּתָּר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא מִן חָצֵר לַבָּתִּים וּמִן בָּתִּים לֶחָצֵר,** שאין רשות נכרי חלוקה להיחשב רשות לכל אחד ואחד לבדו, דדירת נכרי לא שמה דירה, וישראל שאינו דר עמהן, שנכנס לאחד מן הבתים בשבת מותר להוציא מבית לבית ומהבתים לחצר ולא הוי מוציא מרשות המיוחדת לנכרי זה לרשות שהיא לכולן.

המשך הברייתא: מחלוקת רבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב אם בישראל אחד שגר עם גוי בחצר אמרו שדירת הגוי נחשבת דירה, ואזי אסור להוציא מהבתים לחצר

וְאִם יֵשׁ שָׁם יִשְׂרָאֵל אֶחָד [שגר בחצר זו], הרי הוא **אוֹסֵר** [על כל ישראל להוציא מן הבתים שבחצר זו לחצר], **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר,** [שכיון שישראל גר שם, אמרו חכמים שבאופן כזה דירת העכו"ם נחשבת דירה, ואזי נמצא שיש בחצר זו בתים ששייכים לאנשים שונים, 'ויש שם חילוק רשויות', ואסור להוציא מהבתים לחצר].

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שֶׁיִּהוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה - שיהו שני ישראלים דרין בשני בתים, ואוסרין זה על זה, ורק אזי רשות הנכרי חלוקה מהן, ואוסר הנכרי על בתיהם והן אוסרין על בתי הנכרי מלהוציא לחצר, שרק בחצר שיש בו ב' ישראלים אמרו חכמים שדירת הגוי נחשבת דירה. [עמוד ב]

שאלה על הברייתא: בברייתא מבואר שהחצר של גוי היא כדיר בהמה והגוי שגר שם אינו אוסר על הישראל, ובמשנה שנינו שהגוי אוסר על ישראל הדר עמו בחצר

אָמַר מָר - בתחילת הברייתא שנינו: **חֲצֵירוֹ שֶׁל גּוֹי הֲרֵי הוּא כְּדִיר שֶׁל בְּהֵמָה,** ואינו אוסר על הישראל שגר עמו בחצר.

שואלת הגמרא: **וְהָא אֲנַן תְּנַן** - והרי שנינו במשנתינו: **הַדָּר עִם הַנָּכְרִי בֶּחָצֵר, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עָלָיו,** והיינו שהגוי אוסר על הישראל.

תשובה: מדובר בברייתא שהגוי אינו בביתו, ולכן הגוי אינו אוסר על הישראל

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא, הָא דְּאִיתֵיהּ** - במשנתינו מדובר שהגוי נמצא בביתו, ולכן הוא אוסר על הישראל [מגזירה שמא ילמוד הישראל ממעשיו כמבואר לעיל] בין את הטלטול מהבית של היהודי לחצר, ובין את הטלטול מהבית של הגוי לחצר, ובין את הטלטול בחצר עצמה.

הָא דְּלֵיתֵיהּ - ותחילת הברייתא מדברת שהגוי אינו בביתו, ולכן אינו אוסר על הישראל מצד שהות הגוי, שאינו נמצא שם ואינו יכול ללמוד ממעשיו. אלא בגלל שישראל גר שם אמרו חכמים שדירתו של הגוי נחשבת דירה, (ולא אמרו זאת על החצר, אלא על הדירה של הגוי) ורק אסור להוציא מבית הגוי לחצר. אבל מבית הישראל לחצר מותר.

[ולפי זה המשך הברייתא מחלוקת רבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב, היא גם על אופן שהגוי נמצא בחצר].

שאלה: מדוע ישראל אוסר אף כשאינו בדירתו, וגוי אוסר אף כשאינו בדירתו

שואלת הגמרא: **וּמַאי קָסָבַר, אִי קָסָבַר דִּירָה בְּלֹא בְּעָלִים שְׁמָהּ דִּירָה, אֲפִילּוּ גּוֹי נָמֵי נִיתְּסַר.**

וְאִי קָסָבַר דִּירָה בְּלֹא בְּעָלִים לֹא שְׁמָהּ דִּירָה, אֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל נָמֵי לָא נִיתְּסַר.

תשובה: בישראל גזרו כשאינו נמצא (גזירה משום זמן שהוא נמצא), אבל בגוי אף כשהוא נמצא הוא גזירה שמא ילמוד ממעשיו, ולא גזרו כשאינו נמצא (שהוא גזירה לגזירה)

עונה הגמרא: **לְעוֹלָם קָסָבַר דִּירָה בְּלֹא בְּעָלִים לֹא שְׁמָהּ דִּירָה, וְיִשְׂרָאֵל דְּכִי אִיתֵיהּ אָסַר** - וישראל מפני שכאשר הוא נמצא הרי הוא אוסר על הישראל 'משום דירה', שדירת ישראל שמה דירה, על כן: **כִּי לֵיתֵיהּ גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן** - גם כאשר אינו נמצא גזרו רבנן, גזירה משום זמן שהוא נמצא.

אבל לעומת זאת **גּוֹי, דְּכִי אִיתֵיהּ גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו** - שגם כאשר הוא נמצא אין זה מפני שדירתו נחשבת דירה, אלא מצד גזירה שמא ילמד ממעשיו, על כן: **כִּי אִיתֵיהּ אָסַר** - כאשר הוא נמצא, גזרו עליו, והרי הוא אוסר. אבל **כִּי לֵיתֵיהּ לָא אָסַר** - כאשר אינו נמצא אינו אוסר.

שאלה: הרי שנינו שגוי אוסר גם כשאינו נמצא

שואלת הגמרא: **וְכִי לֵיתֵיהּ לָא אָסַר** - וכי כאשר הגוי אינו נמצא, אינו אוסר, **וְהָתְנַן, הַמַּנִּיחַ אֶת בֵּיתוֹ וְהָלַךְ לוֹ לִשְׁבוֹת בְּעִיר אַחֶרֶת, אֶחָד נָכְרִי וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל אוֹסֵר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.**

תשובה: מדובר שהגוי הלך למקום קרוב, ויבוא בו ביום, ואזי חוששים שיטלטל גם כשהגוי יחזור

עונה הגמרא: **הָתָם דְּאָתֵי בְּיוֹמֵיהּ** - שם, מה שנינו שהגוי אוסר גם כאשר אינו בביתו, היינו באופן שהלך למקום קרוב, ועתיד הוא לחזור בו ביום, ואם תתיר לטלטל שם בתחילת השבת עד שהוא יבוא, יש לחשוש שמא ימשיכו לטלטל גם לאחר שהוא יבוא, ולכן באופן כזה אסור לטלטל גם כאשר הוא עדיין לא חזר.

✦✦✦

גדר הכרעת ההלכה כרבי אליעזר בן יעקב שרק ב' ישראלים הדרים עם הגוי אסורים בטלטל, אבל ישראל אחד הגר עם הגוי מותר בטלטול

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, 'הלכה' היינו שדורשים זאת בשיעור ברבים שכך היא הכרעת ההלכה.

וְרַב הוּנָא אָמַר: מִנְהָג כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב - כלומר: בשיעור לא דורשים שכך הכרעת בלכה, אבל מורים כך למי שבא לשאול.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נָהֲגוּ הָעָם כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב - לא מורים כך לשואל, אלא שאין מוחים במי שנוהג כך.

✦✦✦

שאלה: האם מותר להורות בעניין זה שהוא דבר פשוט במקום רבו

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: קַיְימָא לַן מִשְּׁנַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קַב וְנָקִי - 'קב', כלומר: הוא מוזכר במקומות מועטין במשנה, אבל 'נקי' הוא דהלכה כמותו בכל מקום, **וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** - וגם כאן אמר שמואל שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, הרי שפשוט שכך הלכה, ויש להסתפק: **מַהוּ לְאוֹרוֹיֵי בִּמְקוֹם רַבּוֹ** - כיון שאין זה דבר שתלוי בסברא ומילתא פשיטא היא, האם מותר להורות זאת במקום רבו, או שמא חוצפה הוא.

תשובה: אפילו דבר פשוט לא הורה רב חסדא בחיי רבו רב הונא

אֲמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ בֵּיעָתָא בְּכוּתָּחָא [ביצה לאוכלה בכותח שיש בו חלב, דמילתא דפשיטא הוא] **בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב חִסְדָּא** - אם מותר אם אסור, ולנסותו היה מתכוין, אם יורה במקום רבו **כָּל שְׁנֵי דְּרַב הוּנָא וְלָא אוֹרִי** בשני דרב הונא רביה.

שאלה: האם מותר להורות בעניין מגילת תענית (שהיא היתה כתובה בימיהם) במקום רבו

אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַבָּא לְאַבָּיֵי כְּגוֹן מְגִלַּת תַּעֲנִית דִּכְתִיבָא וּמַנְּחָא - אלו ימים אסורין להתענות, להכי נקט מגילת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה בימיהן אפילו אות אחת חוץ ממגילת תענית, ולהכי קרי לה מגלה: **מַהוּ לְאוֹרוֹיֵי בְּאַתְרֵיהּ דְּרַבֵּיהּ.**

תשובה: אפילו דבר פשוט לא הורה רב חסדא בחיי רבו רב הונא

אֲמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב יוֹסֵף אֲפִילּוּ בֵּיעָתָא בְּכוּתָּחָא בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב חִסְדָּא כָּל שְׁנֵי דְּרַב הוּנָא וְלָא אוֹרִי.

✦✦✦

רַב חִסְדָּא אוֹרִי בְּכַפְּרִי בִּשְׁנֵי דְּרַב הוּנָא [יתבאר בדף הבא].

חרפה. שם העיר: **דארגו.** שם האיש שנגאה והוה אמגושי קן לאיתי בתשובת הגאונים: **סר סכינא.** בדק סכין לטבח ולא אמרו[1] להלאות סכין לחכם אחר מפני כבודו ומעלת רביות[2] וטוען לו עטרת כבוד העיר וכבד אחי רבו ומתמה מתמיה הוה ליה מעבבו: **דסא**[3] **רב המנונא אורי בחרתא דארגו.** הוחיל ולא היה רבו דר בה אע"פ שהיתה בבבל ולא נלך לבית הרב המנונא אורי בחרתא דארגו בשני דרב חסדא אמר ליה לאו אורי אתמר אמר ליה אתמר אורי ואתמר לא אורי בשני דרב הונא רביה הוא דלא אורי ואורי בשני דרב חסדא דתלמיד חבר דיליה הוה ואנא נמי תלמיד חבר דמר אנא אמר רבא[4] צורבא מרבנן חזי לנפשיה רבינא איקלע למחזיא אייתי אושפיזכויה סכינא וקא מחוי ליה אמר ליה זיל אמטייה לרבא אמר ליה לא סבר[5] מר הא דאמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה אמר ליה אנא מיזבן זבינא (סימן זיל"א[6] להני"א מחלי"ף איק"א ויעק"ב) רבי אלעזר מהגרוניא ורב[7] אבא בר תחליפא איקלעו לבי רב אחא בריה דרב איקא באתריה דרב אחא בר יעקב בעי רב אחא בריה דרב איקא למיעבד להו עיגלא תילתא אייתי סכינא וקא מחוי להו אמר להו רב אחא בר תחליפא לא ליחוש ליה לסבא אמר להו ר"א מהגרוניא הכי אמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה חזי ואיעניש רבי אלעזר מהגרוניא והאמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה שאני התם[2] דאתחילו בכבודו ואי בעית אימא שאני רב אחא בר יעקב[3] דמופלג אמר רבא[4] ולאפרושי מאיסורא אפילו בפנינו שפיר דמי רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי חזייה לההוא גברא דקא[5] אסר ליה לחמריה בצינתא בשבתא רמא ביה קלא ולא אשגח ביה א"ל ליהוי האי גברא בשמתא א"ל כי האי גוונא מי מתחזא כאפקרותא אמר ליה[6] אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'[7] כל מקום שיש בו חילול השם אין חולקין כבוד לרב אמר רבא[8] בפנינו אסור וחייב מיתה שלא בפנינו אסור ואין חייב מיתה ושלא בפנינו לא והא תניא[9] ר"א[10] אומר לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש[2] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אמרו[3] אף על פי שראש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט ותלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהורה הלכה בפנינו אמר רבי אליעזר לאימא שלום אשתו תמיה אני אם יוציא זה שנתו ולא הוציא שנתו אמרה לו נביא אתה אמר לה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני[4] כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אותו תלמיד יהודה בן גוריא שמו והיה רחוק ממנו שלש פרסאות בפנינו הוה והא רחוק ממנו שלש פרסאות קאמר וליטעמיך[5] שמו ושם אביו למה אלא שלא תאמר משל היה אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המורה הלכה בפני רבו ראוי להכישו נחש שנאמר[3] ויען אליהוא בן ברכאל הבוזי ויאמר צעיר אני לימים וגו' על כן זחלתי[4] וכתיב[5] עם חמת זוחלי עפר זעירי אמר רבי חנינא נקרא חוטא שנאמר[6] בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך רב המנונא רמי כתיב בלבי צפנתי אמרתך וכתיב[7] בשרתי צדק בקהל רב לא קשיא כאן בזמן שעירא היאירי קיים כאן בזמן שאין עירא היאירי קיים אמר רבי אבא בר[8] זבדא "כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר[9] עירא היאירי היה כהן לדוד (10) לדוד הוא דהוה כהן לכו"ע לא אלא שהיה משגר לו מתנותיו וכתיב בתריה[11] ויהי רעב בימי דוד ר' [12]אליעזר אומר מורידין אותו מגדולתו שנאמר[13] ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו' אע"ג דאמר להו לאחי אבא צוה ואותי לא צוה אפ"ה איענש דכתיב[14] ולפני אלעזר הכהן יעמד[15] ולא אשכחן דאיצטריך ליה יהושע א"ר לוי כל דמותיב מלה קמיה רביה אזיל לשאול בלא ולד שנאמר[16] ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם כתיב

כלום: מוציב. משיב דבר מורה הלכה: **נגאה.** לשון גאות: **לגאה.** לשון כמורה הלכה: וכתיב

חרפה. שם העיר: **דארגו.** שם האיש שנגאה והוה אמגושי קן לאיתי בתשובת הגאונים: **סר סכינא.** בדק סכין לטבח ולא אמרו[1] להלאות סכין לחכם אחר מפני כבודו ומעלת רביות[2] וטוען לו עטרת כבוד העיר וכבד אחי רבו ומתמה מתמיה הוה ליה מעבבו: **דסא**[3] **רב המנונא אורי בחרתא דארגו.** הוחיל ולא היה רבו דר בה אע"פ שהיתה בבבל ולא נלך לבית הרב המנונא אורי בחרתא דארגו בשני דרב חסדא אמר ליה לאו אורי אתמר אמר ליה אתמר אורי ואתמר לא אורי בשני דרב הונא רביה הוא דלא אורי ואורי בשני דרב חסדא דתלמיד חבר דיליה הוה ואנא נמי תלמיד חבר דמר אנא אמר רבא[4] צורבא מרבנן חזי לנפשיה רבינא איקלע למחזיא אייתי אושפיזכויה סכינא וקא מחוי ליה אמר ליה זיל אמטייה לרבא אמר ליה לא סבר[5] מר הא דאמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה אמר ליה אנא מיזבן זבינא (סימן זיל"א[6] להני"א מחלי"ף איק"א ויעק"ב) רבי אלעזר מהגרוניא ורב[7] אבא בר תחליפא איקלעו לבי רב אחא בריה דרב איקא באתריה דרב אחא בר יעקב בעי רב אחא בריה דרב איקא למיעבד להו עיגלא תילתא אייתי סכינא וקא מחוי להו אמר להו רב אחא בר תחליפא לא ליחוש ליה לסבא אמר להו ר"א מהגרוניא הכי אמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה חזי ואיעניש רבי אלעזר מהגרוניא והאמר רבא צורבא מרבנן חזי לנפשיה שאני התם[2] דאתחילו בכבודו ואי בעית אימא שאני רב אחא בר יעקב[3] דמופלג אמר רבא[4] ולאפרושי מאיסורא אפילו בפנינו שפיר דמי רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי חזייה לההוא גברא דקא[5] אסר ליה לחמריה בצינתא בשבתא רמא ביה קלא ולא אשגח ביה א"ל ליהוי האי גברא בשמתא א"ל כי האי גוונא מי מתחזא כאפקרותא אמר ליה[6] אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'[7] כל מקום שיש בו חילול השם אין חולקין כבוד לרב אמר רבא[8] בפנינו אסור וחייב מיתה שלא בפנינו אסור ואין חייב מיתה ושלא בפנינו לא והא תניא[9] ר"א[10] אומר לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש[2] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אמרו[3] אף על פי שראש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט ותלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהורה הלכה בפנינו אמר רבי אליעזר לאימא שלום אשתו תמיה אני אם יוציא זה שנתו ולא הוציא שנתו אמרה לו נביא אתה אמר לה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני[4] כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אותו תלמיד יהודה בן גוריא שמו והיה רחוק ממנו שלש פרסאות בפנינו הוה והא רחוק ממנו שלש פרסאות קאמר וליטעמיך[5] שמו ושם אביו למה אלא שלא תאמר משל היה אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המורה הלכה בפני רבו ראוי להכישו נחש שנאמר[3] ויען אליהוא בן ברכאל הבוזי ויאמר צעיר אני לימים וגו' על כן זחלתי[4] וכתיב[5] עם חמת זוחלי עפר זעירי אמר רבי חנינא נקרא חוטא שנאמר[6] בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך רב המנונא רמי כתיב בלבי צפנתי אמרתך וכתיב[7] בשרתי צדק בקהל רב לא קשיא כאן בזמן שעירא היאירי קיים כאן בזמן שאין עירא היאירי קיים אמר רבי אבא בר[8] זבדא "כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר[9] עירא היאירי היה כהן לדוד (10) לדוד הוא דהוה כהן לכו"ע לא אלא שהיה משגר לו מתנותיו וכתיב בתריה[11] ויהי רעב בימי דוד ר' [12]אליעזר אומר מורידין אותו מגדולתו שנאמר[13] ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו' אע"ג דאמר להו לאחי אבא צוה ואותי לא צוה אפ"ה איענש דכתיב[14] ולפני אלעזר הכהן יעמד[15] ולא אשכחן דאיצטריך ליה יהושע א"ר לוי כל דמותיב מלה קמיה רביה אזיל לשאול בלא ולד שנאמר[16] ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם כתיב

כלום: מוציב. משיב דבר מורה הלכה: **נגאה.** לשון גאות: **לגאה.** לשון כמורה הלכה: וכתיב

מאי דרוש ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. לכאורה משמע שהקטרת שהקטירו על מזבח המיון היה והולמת שעה היתה כלשמכתא בקטרת של בשמים כלמרינן בשילהי התכלת (מנחות דף נ:) **דלי על מזבח** הפימי הקטירו מאי שייכא לותה דרשה לשם והא לא היה יוכל שם על מזבח הפימי לשם קטרת דהא קי"ל בפרק אמר לה הן הממונה (יומא דף לג.) דמעברכה שייב שעל מזבח המיון לקטרת מיהו בתורת הכהים משמע שלגיא קדשי הקדשים נכנסו להקטיר ולשם נכפרו[8] ול"ע: **כל הנותן מתנותיו לכהן אחד כו'.** הא דקרי ליה עירא המיירי אף על פי שהיה כהן שמא אבוי מתוכן ואמו ממנגה כלאמר בגמילה (דף יב:) אבוי מבנימין ואמו מיהודה ופפטיה דקרא כהן לדוד לאו כהן ממש הוא אלא שר כמו דאמר וכני דוד כהיים היו (שמואל ב ח):

מביא רעב **לעולם.** ואף על גב דכתיב[9] על שאול ועל בית הדמים[2] הא והא גרס ומסוכין קדש מיד

חא א טור יו"ד סי' רמב: **בם** ב ג ד טוש"ע שם סעיף ד בה"ש: **ר** מ' מ"ר מהל' מ"מ ס"ג ושוש"ע שם סעי' יא: **יא** ו מ"ר שם הלכה ב ומעש"ע שם ס"ד: **יב** ז מ"ר מ"ע מהלכות תמידין הלכה ה ממנ עשין רכ"ו: **יג** ח ס"ר יד סימן רמ ס"ע ס: ד:

גליון הש"ס

בגמ' צורבא מרבנן חזי לנפשיה. עיין בכורות דף לא ע"א תוס' ד"ה דסא. וכר"ש סוף ס"ב דענגיה: **שם ולא אשכחן דאצטריך ליה יהושע.** עי' סנהדרין דף עו. תוס' ד"ה מה מתלמה:

מוסף רש"י

מצוה להביא מן ההדיוט. ולפ"ע שמוו כלפוי, ומעבו עגלה עגלה לשון (יומא נב).

רב ניסים גאון

רבינא סר סכינא בבבל. בדק הסכין שלשחיטה שמא יהיה בה פגם ותרגום פוקר מסער. וכן דרכו שלשון חכמים שמחסרין את הי"ן (הרא"ש). ואמרו סר סכינא, כלומר סער סכינא, ואומרין שוחא כלומר שעוחא, (ושוחא) (ושוראא) במקם שחרא, וכאלה רבות. ובפרק הכל שוחטין אמרו אמר רב חסדא מניין לבדיקה סכין מן התורה שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם. פשיטא דכי נקבה טרפה בציא בדיקה. בדיקת חכם קאמרינן כולי. ואמרינן האי שבחא דלא סר סכינא משמתינן ליה. ותחם במסכתא דיומא טוב בפרק [אין צדין] אמרו איביעיא להו מהו להרהות סכין לחכם ביום טוב, רב מרי בריה דרב ביסנא שארי ורבנן אסרי, אמר רב יוסף ות"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים.

רבינו חננאל

רבינא סאר סכינא. פי' בדק הסכין לטבח בבבל. כדגרסינן האי שבחא דלא סאיר סכינא קשי חכם כו', והוא מלשון פוקד תרג' מסער. א"ל רב אשי אמאי עבדת הכי, כלומר אנא רבך. א"ל רבינא הא רב חסדא אורי בבפריה בשני דרב הונא, ורב המנונא אורי בארגז, פי' שם מקום, בשני דרב חסדא. א"ל רב אשי לא הוה אתמר, [א"ל אתמר אורי ואתמר לא אורי]. איתמר דאורי רב המנונא בשני דרב חסדא, מאי טעמא תלמיד חבר הוא בבי רב חסדא, אנא נמי גבי מר תלמיד חבר אנא. פי' מופלג, גדול בחכמה מופלא משאר חכמים. אמר רבא תלמיד חכם שרוצה לשחוט בביתו מה שיאכל, רואה

עין משפט נר מצוה

ח א טור יו"ד סי' רמב: **ט** ב ג ד טוש"ע שם סעיף ד בה"ש: **י** מ' מ"ר מהל' מ"מ ס"ג ושוש"ע שם סעי' יא: **יא** ו מ"ר שם הלכה ב ומעש"ע שם ס"ד: **יב** ז מ"ר מ"ע מהלכות תמידין הלכה ה ממנ עשין רכ"ו: **יג** ח ס"ר יד סימן רמ ס"ע ס:

תורה אור השלם

1. אין חַכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד יְיָ׃ משלי כא ל
2. וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ׃ ויקרא א ז
3. וַיַּעַן אֱלִיהוּא בֶן בַּרְכְּאֵל הַבּוּזִי וַיֹּאמַר צָעִיר אָנִי לְיָמִים וְאַתֶּם יְשִׁישִׁים עַל כֵּן זָחַלְתִּי וְאִירָא אֲתֶם׃ איוב לב ו
4. מָדַי רָעֵב וְלֹא אֹכַל רָשָׁף וְקָטֹב מְרֹרִי יִשֹּׁן בְּחַמּוֹת אֶשְׁלֹח בָּם עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר׃ דברים לב כד
5. בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ לְמַעַן לֹא אֶחֱטָא לָךְ׃ תהלים קיט יא
6. בְּשָׂרְתִי צֶדֶק בְּקָהָל רָב הִנֵּה שְׂפָתַי לֹא אֶכְלָא יְיָ אַתָּה יָדָעְתָּ׃ תהלים ס י
7. וְגַם עִיָּרָא הַאֲרִיר הֲוָה בְּהַן לְדָוִד׃ שמואל ב כ כו
8. וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל שָׁאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים עַל אֲשֶׁר הֵמִית אֶת הַגִּבְעֹנִים׃ שמואל ב כא א
9. וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה׃ במדבר לא כא
10. וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְיָ עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה׃ במדבר כז כא
11. וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מְשֹׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחוּרָיו וַיֹּאמֹר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם׃ במדבר יא כח

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא סבר לה מר: (ב) שם סימן זיל"א מהגיא: (ג) שם וכא מגיא ראב"ש לומר לא ממו בני אהרן אלא על שהורו הלכה: (ד) שם על כן וחלמי ואירא וכמיב דהתם כם חמת זוחלי: (ה) שם כאן לדוד כהן וכי לדוד הוא דהוה כהן לכולי עלמא לא הוה כהן אלא שהיה: (ו) רש"י ד"ה עגלא תילתא וכו' ל"ל אליעזר לגמרן. נ"ב עיין בגמרא דף יח: (ז) תוס' ד"ה מבא וכו' דכתיב אל שאול ואל בית: (ח)

מוסף תוספות

א. דאמר שבפנים מהו, ואם כן הלכו להקשיר בפנים, ופליגא אהך דהכא, כי איש של שמים לא היה שם. תוס' יומא יומא נג. ב. [ר]משמע ביבמות [נח:] שבא הרעב עבור שאול לא שהמית את הגבעונים. תוס' ר"ם.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

סג: הדר פרק ששי עירובין

מיד [מ] וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. גרסינן[א] וגרסינן נמי מלמד בעומקה של הלכה כו' ומנלמדת מ' כתיב בפרשה לחרוזה וילן אבל הכא כתיב בתוך העמק[ב] והא דקאמר מיד לאו דלגלגה הוה אלא כשהופיה הלך בעומקה של הלכה[ג] אבל נכתב מעשה המלאך מוכיח הוה:

כל זמן שארון ושכינה שא"א במקומן ישראל אסורין בתשמיש המטה. תימה לר"י דגבי עובדא של חוריה המתי מיה לארון שבא במקומו דכתיב המתי מיה לארון שבא במקומו[ד] (הגה) המרון וישראל (ויהודה) (מויס) [יוסבים] בסוכות ולחודי יוחנ ועבדי לחודי על פני סהדה מויס ואני [וגו'] (מאכבה) [ולכבה] עם אשתי דמשמע שהיו אחרים מחוריים בתשמ"ש אלא שהוריים המתי מיה מתמיד על עמוד לפי שהיו ישראל בגרה דהא קאמר ריה לוד (לן) רל לגיתן ועוד קאמרינן בפרק חלק (סנהדרין דף קז.). גבי דוד שהפך מעכסו של גילה למעכסו של יוס ונתעלמה ממנו הלכה זו כו' משמע גלילה היה מותר[ד] ואומר ר"י דשני אחרונים היו אחד שבו אבל שבו אלוחות מונחים ואותו היו מוליכין במלחמות [ה] בדמעון בספרי ואחרון בתים ר' יוסף בדמעון יומם זה שיוצא עמהם[ה] ומתוה אחרון עץ שעשה מבה בעלותו למיני בדמעון בעלותו אחרונות מבה ומשנה מורה בעלותו בעלותו אחרונות בעלותו בעלותו אחרונות בעלותו בעלותו אחרונות

אמוראים שהורו בחיי רבם, שלא במקומם

רַב חִסְדָּא אוֹרִי בְּכַפְּרִי בִּשְׁנֵי דְּרַב הוּנָא - רב חסדא הורה במקום הנקרא 'כפרי' בשנותיו של רבו רב הונא, מפני שרב הונא לא גר שם (אלא בפומבדיתא). (דף סג)

רַב הַמְנוּנָא אוֹרִי בְּחַרְתָּא (שם העיר) **דְּאַרְגֵּז** (שם האיש שבנאה, והוה אמגושי) **בִּשְׁנֵי דְּרַב חִסְדָּא.**

✦✦✦

רבינא בדק סכין שחיטה בחיי רבו, שלא במקומו

רָבִינָא סָר סַכִּינָא בְּבָבֶל - חכמים אמרו שצריך להראות את סכין השחיטה לחכם (לבדוק אם אין בו פגם, מפני כבודו של החכם), נמצא שרבינא שבדק סכין נטל לו את עטרת כבוד העיר, ועשה כן אף שרב אשי רבו היה בחיים.

רב אשי שואל את רבינא מדוע הורה בחייו

אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לרבינא: **מַאי טַעְמָא עֲבַד מָר הָכִי** - מה הטעם שעשית כך.

אֲמַר לֵיהּ רבינא: **וְהָא רַב הַמְנוּנָא אוֹרִי בְּחַרְתָּא דְּאַרְגֵּז בִּשְׁנֵי דְּרַב חִסְדָּא** - והרי מכך שרב המנונא הורה בחיי רבו רב חסדא, מוכח שמותר להורות כשאינו נמצא במקום רבו, ולכן הוריתי בעניין הסכין, כיון שאיני במקומך, שרב אשי גר בעיר אחרת בבבל.

אֲמַר לֵיהּ רב אשי: **לָאו אוֹרִי אִתְּמַר** - הגירסא היא להיפך, שרב המנונא לא הורה בשנותיו של רבו, אף שלא היה במקומו.

רבינא מבאר שרב המנונא לא הורה בפני רבו רב הונא (אף שלא במקומו) אלא במקומו של רב חסדא שהיה 'תלמיד חבר' שלו (חכם כמותו, אלא שלמד ממנו דבר אחד או יותר)

אֲמַר לֵיהּ רבינא: **אִתְּמַר אוֹרִי, וְאִתְּמַר לָא אוֹרִי** - במקום אחד שנינו שרב המנונא הורה בשנותיו של רב חסדא, ובמקום אחר שנינו שהוא לא הורה במקומו, והביאור בזה הוא: **בִּשְׁנֵי דְּרַב הוּנָא רַבֵּיהּ הוּא דְּלָא אוֹרִי** - בשנותיו של רב הונא רבו לא הורה רב המנונא. **וְאוֹרִי בִּשְׁנֵי דְּרַב חִסְדָּא דְּתַלְמִיד חָבֵר דִּילֵיהּ הֲוָה** - ובשנותיו של רב חסדא, הוא כן הורה, כיון שרב המנונא היה תלמיד חבר של רב חסדא, (חכם כמותו, אלא שלמד ממנו דבר אחד או יותר),

וַאֲנָא נָמֵי תַּלְמִיד חָבֵר דְּמָר אֲנָא - ואני (רבינא) גם תלמיד חבר של כבודו (רב אשי)

✦✦✦

תלמיד חכם בודק סכין שחיטה לעצמו, ואינו צריך להראות לרבו

אָמַר רָבָא: צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן חָזֵי לְנַפְשֵׁיהּ - תלמיד חכם בודק סכין לשחוט בו הוא עצמו בהמה שלו, ואין צריך להראות לרבו.

מעשה ברבינא שמבואר בו שאם קונה בשר, אין זה בכלל ההיתר לראות את הסכין במקום רבו

רָבִינָא אִיקְּלַע לְמָחוֹזָא [מקומו של רבא], **אַיְיתִי אוּשְׁפִּיזְכָּנֵיהּ סַכִּינָא וְקָא מַחְוֵי לֵיהּ** - הביא מארחו סכין והראה לו,

אֲמַר לֵיהּ רבינא: **זִיל אַמְטֵיהּ לְרָבָא** - תלך תביא את הסכין לרבא.

אֲמַר לֵיהּ מארחו: **לָא סָבַר מָר הָא דְּאָמַר רָבָא צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן חָזֵי לְנַפְשֵׁיהּ** - כבודו אינו סובר את מה שאמר רבא, שתלמיד חכם יכול לראות לעצמו סכין.

אֲמַר לֵיהּ רבינא: **אֲנָא מִיזְבָּן זָבֵינָא** - במקרה זה איני רואה לעצמי את הסכין, כי איני כאדם שקונה בהמה לעצמו, אלא אני קונה ממך את הבשר, ושחיטת הבהמה היא לצורכך, ואזי אסור לי לבדוק לו את הסכין.

◆◆◆

סימן למאמר הבא

(סִימָן זִילָא לְהַנְיָא [הזלזול הועיל שרבי אלעזר מהגרוניא נענש על זלזול בכבודו של רב אחא בר יעקב] **מַחְלִיף אִיקָּא וְיַעֲקֹב** [ג' חכמים שהוזכרו במאמר להלן ששמם 'רב אחא': רב אחא בר תחליפא, רב אחא בריה דרב איקא, רב אחא בר יעקב]**).**

◆◆◆

מעשה שמבואר בו שיש אופן שגם כששוחט בהמה לעצמו צריך להראות את הסכין לרב העיר

רַבִּי אֶלְעָזָר מֵהַגְרוֹנְיָא וְרַב אַבָּא בַּר תַּחְלִיפָא אִיקְּלַעוּ לְבֵי רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָּא בְּאַתְרֵיהּ דְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב,

בָּעֵי רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָּא לְמִיעְבַּד לְהוּ עִיגְלָא תִּילְתָּא (עגל שגדל שליש, ואז הוא עומד בעיקר טעם בשרו), **אַיְיתִי סַכִּינָא וְקָא מַחְוֵי לְהוּ.**

אֲמַר לְהוּ רַב אַחָא בַּר תַּחְלִיפָא: לָא לֵיחוּשׁ לֵיהּ לְסָבָא - וכי אתה לא חושש לכבודו של רב אחא בר יעקב, שכאן זה מקומו, וצריך להראות לו את הסכין שיבדקנו אם הוא כשר.

אֲמַר לְהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר מֵהַגְרוֹנְיָא: הָכִי אָמַר רָבָא, צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן חָזֵי לְנַפְשֵׁיהּ.

חָזֵי וְאִיעֲנִיש רַבִּי אֶלְעָזָר מֵהַגְרוֹנְיָא.

שואלת הגמרא: **וְהָאָמַר רָבָא צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן חָזֵי לְנַפְשֵׁיהּ.**

עונה הגמרא: **שָׁאנֵי הָתָם דְּאַתְחִילוּ בִּכְבוֹדוֹ** - שונה שם שהתחילו בכבודו, כלומר: מאחר שאמרו לו שנחשוש לסבא (לכבודו של רב אחר בר יעקב), והתחילו לדבר בכבודו, לא היה לו לזלזל בדבר.

וְאִי בָּעֵית אֵימָא, שָׁאנֵי רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב דְּמוּפְלָג - שהיה מופלג הרבה מאד שהיה זקן וחכם.

◆◆◆

מותר לתלמיד הנמצא לפני רבו להפריש אדם אחר מאיסור, ואין בזה איסור מצד מורה הלכה בפני רבו

אָמַר רָבָא: וּלְאַפְרוֹשֵׁי מֵאִיסּוּרָא אֲפִילּוּ בְּפָנָיו שַׁפִּיר דָּמֵי - תלמיד שנמצא בפני רבו, ורואה אדם שרוצה לעבור עבירה, מותר לתלמיד לקפוץ ולגעור בעובר עבירה, ואף שרבו שותק ואינו גוער בעובר עבריה.

רָבִינָא הֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי - רבינא היה יושב לפני רבו רב אשי, **חַזְיֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּקָא אָסַר לֵיהּ לְחַמְרֵיהּ בְּצִינְתָּא בְּשַׁבְּתָא** - ראה רבינא אדם שקושר את חמורו לדקל בשבת, **רְמָא בֵּיהּ קָלָא וְלָא אַשְׁגַּח בֵּיהּ** - הרים בו רבינא את קולו וגער בו שיש בזה משום איסור שבות להשתמש באילן, והאדם לא התייחס אליו.

אֲמַר לֵיהּ אמר רבינא לאדם זה (שעבר על שבות): **לֵיהֲוֵי הַאי גַּבְרָא בְּשַׁמְתָּא** - יהיה אדם זה בנידוי על שעובר על גזירת חכמים.

אֲמַר לֵיהּ רבינא לרב אשי: **כִּי הַאי גַּוְונָא מִי מִתְחַזֵּא כְּאַפְקַרוּתָא** - דבר זה שעשיתי לפניך האם הוא נחשב לחוצפה כהוראה הפני הרב.

אֲמַר לֵיהּ רב אשי: **'אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה'',** - אין תורת חכמה וכבוד ותבונה ויועץ עומדת כנגד חילול השם, **כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חִילּוּל הַשֵּׁם אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב.**

אסור להורות הלכה בפני רבו בין בפניו ובין שלא בפניו, וחייב מיתה רק על הוראה בפניו

אָמַר רָבָא: בְּפָנָיו אָסוּר להורות, **וְחַיָּיב מִיתָה.**

שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אָסוּר, וְאֵין חַיָּיב מִיתָה.

שאלה: הרי מוכח ממעשה בתלמידו של רבי אליעזר שאף תלמיד המורה שלא בפני רבו חייב מיתה

שואלת הגמרא: **וְשֶׁלֹּא בְּפָנָיו לָא, וְהָא תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן עַד שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן, מַאי דְּרוּשׁ 'וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ', אָמְרוּ: אַף עַל פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם מִצְוָה לְהָבִיא מִן הַהֶדְיוֹט,** הרי הם התחייבו מיתה על הוראה בפני משה רבם.

והברייתא ממשיכה: **וְתַלְמִיד אֶחָד הָיָה לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוֹרָה הֲלָכָה בְּפָנָיו, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְאִימָּא שָׁלוֹם אִשְׁתּוֹ: תָּמֵיהַּ אֲנִי אִם יוֹצִיא זֶה שְׁנָתוֹ, וְלֹא הוֹצִיא שְׁנָתוֹ.**

אָמְרָה לוֹ אשתו: **נָבִיא אַתָּה?**

אָמַר לָהּ רבי אליעזר: **לֹא נָבִיא אָנֹכִי, וְלֹא בֶּן נָבִיא אָנֹכִי, אֶלָּא כָּךְ מְקוּבָּלַנִי: כָּל הַמּוֹרֶה הֲלָכָה בִּפְנֵי רַבּוֹ חַיָּיב מִיתָה.**

וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹתוֹ תַּלְמִיד יְהוּדָה בֶּן גּוּרְיָא שְׁמוֹ, וְהָיָה רָחוֹק מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת. הרי שאף תלמיד המורה שלא בפני רבו חייב מיתה.

תשובה: התלמיד הורה בפני רבו, ולכן התחייב מיתה

עונה הגמרא: **בְּפָנָיו הֲוָה** - התלמיד הורה בפני רבו, ולכן הוא התחייב מיתה.

שואלת הגמרא: **וְהָא רָחוֹק מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת קָאָמַר** - והרי שנינו שהוא היה רחוק מרבו

ג' פרסאות, ובודאי שאמר זאת כדי ללמדנו שהוראתו היתה כשהיה בריחוק מרבו, ושלא בפניו, ואעפ"כ התחייב מיתה.

עונה הגמרא: **וְלִיטַעֲמָיךְ שְׁמוֹ וְשֵׁם אָבִיו לָמָּה** - ולשיטתך שרבה בר בר חנה אמר שהיה רחוק ג' פרסאות, כדי ללמדנו שהמורה הלכה חייב אף שלא בפני רבו, עדין יקשה מדוע רבה בר בר חנה הוצרך לומר את שמו של התלמיד ואת שמו של אביו, מה התועלת בזה, **אֶלָּא שֶׁלֹּא תֹּאמַר מָשָׁל הָיָה** - אלא צריך לומר שאמר זאת כדי שנדע שמעשה זה אינו משל, אלא מעשה שהיה ולכן אמר את שמו של התלמיד ואת שם אביו, ומטעם זה גם אמר את מקומו שהיה רחוק ג' פרסאות. אבל זה היה מקום ביתו, אבל ההוראה היתה בפני רבי אליעזר רבו ולכן הוא התחייב מיתה.

✦✦✦

מאמר א': המורה הלכה בפני רבו, ראוי להכישו נחש

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמּוֹרֶה הֲלָכָה בִּפְנֵי רַבּוֹ, רָאוּי לְהַכִּישׁוֹ נָחָשׁ,

שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּעַן אֱלִיהוּא בֶן בַּרַכְאֵל הַבּוּזִי וַיֹּאמַר צָעִיר אֲנִי לְיָמִים וְגוֹ' עַל כֵּן זָחַלְתִּי', וּכְתִיב 'עִם חֲמַת זוֹחֲלֵי עָפָר'.

מאמר ב': המורה הלכה בפני רבו, נקרא חוטא

זְעֵירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: נִקְרָא חוֹטֵא, שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ לְמַעַן לֹא אֶחֱטָא לָךְ', כלומר, כנסתי דברי מלהורות, במקום שאם אומר אותם אהיה חוטא עליהן.

✦✦✦

רַב הַמְנוּנָא רָמֵי, כְּתִיב 'בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ', שמנע עצמו מלהורות.

וּכְתִיב 'בִּשְׂרַתִּי צֶדֶק (דברי תורה) **בְּקָהָל רַב'**, שלא מנע עצמו מלהורות.

ומיישב את הסתירה: **לָא קַשְׁיָא, כָּאן** [הפסוק בליבי צפנתי נאמר] **בִּזְמַן שֶׁעֵירָא הַיְּאִירִי קַיָּים,** שהוא היה רבו של דוד, ולכן דוד מנע עצמו מלהורות. **כָּאן** [הפסוק בשרתי צדק נאמר] **בִּזְמַן שֶׁאֵין עֵירָא הַיְּאִירִי קַיָּים.**

✦✦✦

הנותן מתנותיו לכהן אחד

אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא: כָּל הַנּוֹתֵן מַתְּנוֹתָיו לְכֹהֵן אֶחָד, מֵבִיא רָעָב לְעוֹלָם,

שֶׁנֶּאֱמַר 'עֵירָא הַיְּאִירִי הָיָה כֹהֵן לְדָוִד', וקשה בביאור הפסוק וכי **לְדָוִד הוּא דַּהֲוָה כֹּהֵן, לְכוּלֵּי עָלְמָא לָא, אֶלָּא שֶׁהָיָה מְשַׁגֵּר לוֹ מַתְּנוֹתָיו,** [ועל כן הוא נקרא כהן לדוד - שהיה הכהן שלו, שהיה נותן רק לו את מתנותתיו], **וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ 'וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד'**, הרי שהנותן לכהן אחד מביא רעב לעולם.

✦✦✦

מאמר ג': המורה הלכה בפני רבו, מורידין אותו מגדולתו

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדוּלָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצָּבָא' וְגוֹ', אַף עַל גַּב דַּאֲמַר לְהוּ לַאֲחֵי אַבָּא צִוָּה, וְאוֹתִי לֹא צִוָּה, אֲפִילּוּ הָכִי אִיעֲנַשׁ, אפילו שחלק כבוד למשה, דכתיב אשר צוה ה' את משה כיון שהורה הלכות גיעול אך את הזהב וכו' נענש לירד מגדולה שפסקו לו לפני כן,

דִּכְתִיב 'וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד', - שהיה עתיד יהושע להיות צריך לישאל דבר הלכה מאלעזר, **וְלָא אַשְׁכְּחַן דְּאִיצְטְרִיךְ לֵיהּ יְהוֹשֻׁעַ,** ולא מצאנו לאחר מיתת משה דאיצטריך ליה יהושע לאלעזר לשאול כלום.

◆◆◆

המורה הלכה בפני רבו מת בלי ולד, ומטעם זה נפטר יהושע בן נון בלא ולד

אָמַר רַבִּי לֵוִי: כָּל דְּמוֹתֵיב מִלָּה קַמֵּיהּ רַבֵּיהּ - כל המשיב דבר הוראת הלכה בפני רבו, **אָזֵיל לִשְׁאוֹל בְּלֹא וָלָד** - מת בלא ולד, **שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מְשֻׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחוּרָיו וַיֹּאמַר אֲדוֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם'** - דהוי ליה כמורה הלכה, שאמר שהם ראויים לעונש זה שיכלאו אותם. [עמוד ב]

וּכְתִיב נוֹן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ, בסדרי הדורות הפסוק מונה את ון, ואחר כך את בנו יהושע, ואחרי יהושע הפסוק לא מונה תולדות.

דעה אחרת, יהושע בן נון נענש על שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה

וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אַבָּא בַּר פָּפָּא, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר פָּפָּא: לֹא נֶעֱנַשׁ יְהוֹשֻׁעַ [שימות בלא ולד] **אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁבִּיטֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל לַיְלָה אַחַת מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה,**

שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא' וְגוֹ', וּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר (לוֹ) כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָּאתִי' וְגוֹ', מדכתיב וחרבו שלופה בידו מכלל דלפורענות בא.

וממה שנאמר 'עתה באתי' משמע: על עבירה של עכשיו באתי, ומשמע שהיה עבירה נוספת, וכך **אָמַר לוֹ** המלאך ליהושע: **אֶמֶשׁ בִּיטַּלְתֶּם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם** [אמש, כשהעריב היום היה לכם להקריב קרבן תמיד, וביטלתם אותו ונשתהיתם במארב העיר חנם שאין זמן מלחמה בלילה], **וְעַכְשָׁיו בִּיטַּלְתֶּם תַּלְמוּד תּוֹרָה** - עכשיו שחשיכה אתם מבטלים תלמוד תורה (שביום שעסקו במלחמה היו פטורים מתלמוד תורה, אבל בלילה שלא היו נלחמים היה להם לעסוק בתורה, ונתבעו על כך].

אמר יהושע למלאך: **עַל אֵיזֶה מֵהֶן בָּאתָ. אָמַר לוֹ** המלאך: **עַתָּה בָּאתִי** - על של עכשיו, על עוון ביטול תורה.

מִיָּד - כיון שהוכיחו על עסקי תלמוד תורה, נאמר במלחמה שהיתה אחריה: **'וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק', וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְלַמֵּד שֶׁהָלַךְ בְּעוֹמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה,** ובאותו לילה המצור נמשך תוך הלילה, וארון הברית יצא עימהם למלחמה, ולא היה בלילה במקומו, **וּגְמִירִי, דְּכָל זְמַן שֶׁאָרוֹן וּשְׁכִינָה שְׁרוּיִין שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָן אֲסוּרִין בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה,** ובלילה זה ביטלו מפריה ורביה, ועל זה נענש יהושע שלא היו לו בנים.

◆◆◆

גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אִינְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: גְּדוֹל תַּלְמוּד תּוֹרָה יוֹתֵר מֵהַקְרָבַת תְּמִידִין, דַּאֲמַר לֵיהּ ’**עַתָּה בָּאתִי**’, על עוון ביטול תורה, ולא על כך שביטלו את התמיד.

◆◆◆

הישן בחדר שאיש ואשתו שרויין בה

אָמַר רַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב: כָּל הַיָּשֵׁן בְּקִילְעָא [בחדר] **שֶׁאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שְׁרוּיִין בָּהּ, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר נָשֵׁי עַמִּי תִּגָּרְשׁוּן מִבֵּית תַּעֲנוּגֶיהָ** [שבושים הם ממנו].

וְאָמַר רַב יוֹסֵף: אֲפִילּוּ בְּאִשְׁתּוֹ נִדָּה.

רָבָא אָמַר: אִם אִשְׁתּוֹ נִדָּה הִיא תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה.

הגמרא דוחה את דברי רבא: **וְלָא הִיא, דְּעַד הָאִידָּנָא מַאן נַטְרֵיהּ** - שעד עכשיו מי שמר עליו

◆◆◆

הָהוּא מְבוֹאָה דַּהֲוָה דָּיֵיר בָּהּ לַחְמָן בַּר רִיסְתַּק, אֲמַרוּ לֵיהּ אוֹגַר לַן רְשׁוּתָךְ. לָא אוֹגַר לְהוּ. אֲתוֹ אֲמַרוּ לֵיהּ לְאַבָּיֵי, אָמַר לְהוּ זִילוּ בַּטִּילוּ רְשׁוּתַיְיכוּ לְגַבֵּי חַד, הָוֵה לֵיהּ יָחִיד בִּמְקוֹם גּוֹי וְיָחִיד בִּמְקוֹם גּוֹי לָא אָסַר. אֲמַרוּ לֵיהּ: מִידֵּי הוּא טַעְמָא אֶלָּא דְּלָא שְׁכִיחַ דְּדָיְירִי, וְהָכָא הָא קָדָיְירִי. אֲמַר לְהוּ כָּל בַּטּוֹלֵי רְשׁוּתַיְיהוּ גַּבֵּי חַד מִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הִיא וּמִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא לָא גְּזַרוּ בַּהּ רַבָּנַן. אֲזַל רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אַמְרַהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרָבָא: אֲמַר לֵיהּ [יתבאר בחוברת הבאה].